

10.000 tonna laxeldi í Dýrafirði
Framleiðsluaukning um 5.800 tonn í
kynslóðaskiptu eldi

Mat á umhverfisáhrifum – Matskýrsla

7. febrúar 2020

Samantekt

Uppbygging sjókvíaldis Arctic Sea Farm

Arctic Sea Farm hf.¹ (ASF) hefur undanfarin misseri unnið að uppbyggingu á laxeldi á Vestfjörðum. Fyrirtækið stefnir nú að stækkun sjókvíaldisstarfsemi sinnar og bættri útfærslu á kynslóðaskiptu eldi með framleiðslu á 10.000 tonnum af laxi eða regnbogasilungi í Dýrafirði.

Fyrirtækið Arctic Sea Farm var stofnað árið 2007 og hóf að ala regnbogasilung í sjókvím í Dýrafirði haustið 2009 og árið 2016 var hafið eldi á laxi í firðinum. Fyrirtækið stefnir jafnframt á laxfiskaeldi í Patreks- og Tálknafirði, Arnarfirði, Öndarfirði og Ísafjarðardjúpi. ASF hefur starfs- og rekstrarleyfi til framleiðslu á 4.200 tonnum af laxi eða regnbogasilungi í Dýrafirði og til framleiðslu á 6.800 tonnum af laxi í Patreks- og Tálknafirði. Auk þess hefur fyrirtækið starfsleyfi til framleiðslu á 4.000 tonnum af regnbogasilungi í Ísafjarðardjúpi og er í umhverfismati með 8.000 tonn af laxfiskum. Matsskýrsla um 4.000 tonna laxeldi í Arnarfirði hefur verið send Skipulagsstofnun. Hjá fyrirtækinu og systurfélögum þess, Arctic Smolt á Tálknafirði og Arctic Odda í Ísafjarðarbæ sem er í eldisvinnslu starfa nærri 50 starfsmenn.

Aukin framleiðsla er liður í að styrkja núverandi starfsemi á Vestfjörðum og liður í því að bæta arðsemi og samkeppnishæfni fyrirtækisins til lengri tíma. Áformin byggja á því að framleiðslan og afurðir verði umhverfisvænar og framleiddar í sátt við vistkerfi framleiðslusvæða. Arctic Fish áformar að framleiða vottaðan lax samkvæmt staðli frá Aquaculture Stewardship Council (ASC) en félagið hefur þegar fengið slíka vottun fyrir starfsemi ASF í Dýrafirði og Öndarfirði, sem og fyrir seiðaeldi Arctic Smolt í Tálknafirði og vinnsluna hjá Arctic Odda í Ísafjarðarbæ. ASC staðallinn gerir miklar kröfur um sjálfbærni og mikilvægur þáttur í slíkri vottun er að skilja á milli kynslóða (árganga) og hvíla eldissvæði til að tryggja sjálfbæra endurnýjun umhverfisþátta og hindra að sjúkdómar og snikjudýr berist milli kynslóða. Útsetningaráætlun ASF tekur mið af áhættumati Hafrannsóknastofnunar og fylgir ákvörðunum MAST í samræmi við kynslóðaskipt eldi.

Systurfélag ASF, Arctic Smolt, hefur frá árinu 2011 rekið og byggt upp seiðaeldisstöð á starfssvæði sínu í botni Tálknafjarðar. Þar fer fram mikil uppbygging endurnýtingarstöðvar (RAS) sem er grunnurinn að uppbyggingu sjóeldisins á Vestfjörðum.

Hér er lögð fram matsskýrsla fyrir 10 þúsund tonna laxfiskaeldi í Dýrafirði, sem er í samræmi við niðurstöðu áhættumats Hafrannsóknastofnunar um hámarkseldi í firðinum. Hér er um 5.800 tonna framleiðsluaukningu að ræða frá fyrri leyfum. Gert er ráð fyrir laxeldi á fjórum aðskildum eldissvæðum í Dýrafirði; (1) Gemlufall, (2) Haukadalsbót (3) Eyrarhlíð og (4) Skagahlíð. Fyrirtækið hefur nú þegar leyfi til framleiðslu á fyrstu þremur eldissvæðunum, en Skagahlíð kemur hér til viðbótar. Fyrir framan Gemlufallssvæðið er svæði með 200 tonna eldisleyfi sem fyrirhugað er að nota sem geymslustaðsetningu. Unnið var að matsáætlun og rannsóknnum vegna stækkunar í Dýrafirði á árinu 2017. Drög að matsáætlun voru send Skipulagsstofnun í mars 2017 og var tillaga að matsáætlun með svörum við athugasemdum sem bárust á auglýsingatíma send til Skipulagsstofnunar í júlí 2017. Í svari Skipulagsstofnunar þann 19. febrúar 2018 var fallist á tillögu Arctic Sea Farm að matsáætlun fyrir 10.000 tonna framleiðslu af laxi í Dýrafirði með 12 athugasemdum sem tekið var tillit til í

¹ Arctic Sea Farm hf. er fyrrum Dýrfiskur hf. en nafnabreyting var gerð á fyrirtækjaheitinu árið 2015 í tengslum við samræmingu á dótturfélögum Arctic Fish og er undir sömu kennitölu (700807-0450) og Dýrfiskur hf. var skráð undir.

frummatsskýrslu. Skipulagsstofnun óskaði eftir athugasemdum við frummatsskýrslu ASF með bréfi dags. 29. júní 2018 og bárust svör frá níu aðilum sem tekið er tillit til í matsskýrslu.

Niðurstöður umhverfismatsins

Í umhverfismatinu var farið yfir lífrænt álag sem búast má við af völdum eldisins, lagt mat á áhrif eldisins á botndýralíf, áhrif á veiðar á svæðinu, fuglalíf og spendýr, sjávertengda ferðaþjónustu, önnur samfélagsleg áhrif, heilbrigðismál þar með talið áhættu af slyasleppingum, smitsjúkdómum og laxalús. Þá var lagt mat á mótvægisáðgerðir til að lágmarka áhættu af erfðablöndun við villta stofna. Heildaráhrif framkvæmdar á hina ýmsu þætti sem fjallað er um verða afturkræf og tímabundin. Greint er frá helstu niðurstöðum hér að neðan.

Lífrænt álag

Niðurstöður mælinga Hafrannsóknastofnunar á straumum og vatnsgæðum í Dýrafirði benda til þess að burðarþol svæðisins sé a.m.k. 10.000 tonn. Eldi af þeirri stærðargráðu er talið hafa óveruleg áhrif á súrefnisinnihald sjávar og þar af leiðandi lítil áhrif á lífríki fjarðanna. Framkvæmdin getur þó haft staðbundin áhrif á næringarefni í sjó og á botndýralíf. Komi slík áhrif fram verða þau tímabundin og afturkræf enda er fyrirhugað eldi talið innan burðarþolsmarka fjarðanna. Vegna hafstrauma og þynningaráhrifa af þeirra völdum eru áhrif talin óveruleg og lítil hætta á ofauðgun vegna uppleystra næringarefna frá fiskeldinu. Áhrif úrgangsefna undir og næst eldiskvíum munu hafa tímabundin neikvæð áhrif á vistkerfið á hafsbotni. Áhrif munu frekar verða óbein og óveruleg á fiskeldið og munu ganga tilbaka þegar svæðin eru hvíld.

Fuglalíf

Fuglalíf er fjölskrúðugt í Dýrafirði og má þar finna fjölmargar tegundir. Náttúrufræðistofa Vestfjarða (NAVE) hefur aflað gagna um fuglalíf á svæðinu, t.d. við Sanda, Hólalón, og Sandasanda. Í firðinum finnast æður og kría, sem og mó- og vatnafuglar. Þær fuglategundir sem halda sig við eldiskvíar eru mávar, skarfar og æðarfugl. Lagt var mat á áhrif eldisins á varp æðarfugls í firðinum með hliðsjón af friðlýstu æðarvarpi í Höfðaodda. Dæmi eru um að skarfur hafi valdið tjóni á eldisfiski í óvörðum eldiseiningum, en ASF setur líkt og önnur eldisfyrirtæki fuglanet yfir kvíar sínar til að koma í veg fyrir slíkt. Ekki er talið að sjókvíaeldið í Dýrafirði hafi skaðleg áhrif á fuglalíf.

Spendýr

Selir sjást í Dýrafirði en ekki eru þekkt selalátur í firðinum. Í Dýrafirði er nokkuð um hvali en þeir hafa ekki valdið tjóni á eldisbúnaði hér við land svo vitað sé. Ekki er talið að sjókvíaeldið í Dýrafirði hafi skaðleg áhrif á seli eða hvali.

Veiðar

Heildarafli í Dýrafirði á tímabilinu 2000 til 2014 var um 300 tonn samkvæmt upplýsingum úr gagnasafni Hafrannsóknastofnunar, aðallega þorskur (140 tonn) og ýsa (110 tonn).

Ferðaþjónusta

Eldissvæðin verða sýnileg víða í fjörðunum en ekkert svæði verður fyrir verulegri breytingu á ásýnd eða ímynd. Áhrifin geta þó ekki talist veruleg og verða að fullu afturkræf.

Samfélag

Athuganir benda til að áhrif frá vaxandi fiskeldi á svæðinu muni hafa verulega jákvæð áhrif á samfélagslega þætti. Nú þegar hefur starfsemi fiskeldisfyrirtækja átt þátt í að snúa við neikvæðri

íbúaþróun á Vestfjörðum. Talið er að samfélagið og innviðir geti tekið við talsverðri íbúafjölgun án þess að ráðast þurfi í mikla uppbyggingu. Skortur á íbúðarhúsnæði og lélegar samgöngur eru þeir þættir sem helst geta haft neikvæð áhrif á rekstrarumhverfi og mögulegan framkvæmdahraða. Margt bendir til að aukin tiltrú fólks á svæðið og fjölbreyttari atvinnumöguleikar auki og styrki jákvæðu áhrifin. Gangi væntingar um ávinning af uppbyggingu í fiskeldi ekki eftir má búast við neikvæðum samfélagslegum áhrifum.

Framkvæmdin mun hafa fremur lítil áhrif á siglingar, innviði, hlunnindanýtingu og aðra starfsemi á svæðinu. Slík áhrif verða að miklu leyti afturkræf, þannig að áhrifin ganga tilbaka ef starfsemi fiskeldis stöðvast af einhverjum orsökum. Aukin þjónusta og umsvif vegna eldisins munu geta styrkt aðra starfsemi og þannig haft jákvæð áhrif á samfélagið og innviði þess. Fiskeldið hefur áhrif á ásýnd svæðisins og þar með bein áhrif á upplifun ferðamanna. Kannanir benda þó til að þessi áhrif verði óveruleg og einnig eru jákvæð áhrif á ferðaþjónusta með auknum umsvifum og almennt betri þjónustu og innviðum á svæðinu og samlegðaráhrifum þessara atvinnugreina.

Menningarminjar

Engar minjar eru staðsettar í og við ný fiskeldissvæði í firðinum. Áhrif framkvæmdar á fornleifar og fornminjar verða því óveruleg.

Áhrif á landslag og ásýnd

Eldissvæðin verða sýnileg víða í firðinum, en ekkert svæði verður fyrir verulegri breytingu á ásýnd eða ímynd nema á rekstartíma. Í heildina verða áhrif á landslag og ásýnd óveruleg til talsverð neikvæð eftir staðsetningu og átt sem horft er frá en verða að fullu afturkræf ef eldi er hætt.

Slyasleppingar

Í Dýrafirði eru nokkrar minni veiðiár, en engin skráð veiði laxa er í ám í firðinum og áhrifin af fiskeldinu eru talin lítil. Eldissvæðin eru fjarri búsvæðum flestra laxastofna, auk þess sem verklag og mótvægisáðgerðir draga mjög úr líkum á því að lax sleppi árlega sem er forsenda fyrir því að áhrifin verði neikvæð. Í heildina eru áhrif á erfðamengi því talin óveruleg, jafnvel þó tekið sé tillit til sammögnunaráhrifa frá öðrum áformum um laxeldi á Vestfjörðum.

Sjúkdómasmit og laxalús

Sjúkdómasmit frá eldisfiski getur haft bein áhrif á villta laxfiskastofna. Komi til þess að villtur fiskur sýkist af völdum smits frá eldisfiski eru slík áhrif talin afturkræf. Vægi slíkra áhrifa eru óveruleg vegna fyrirbyggjandi verklags og vegna góðrar stöðu í sjúkdómamálum héraendis og styrkir bólusetning eldisseiða þessar niðurstöður. Laxalús á eldislaxi, sem upprunalega kemur frá villtum laxfiskum, getur haft bein en afturkræf áhrif á villta laxfiskastofna. Að teknu tilliti til almennra umhverfisskilyrða, skipulags laxeldis, lágrar smittíðni í villtum laxfiskastofni og tiltækra mótvægisáðgerða, er talið að áhrifin verði óveruleg og lítil hætta á að villtir laxfiskar skaðist af laxalús vegna uppbyggingar laxeldis í fjörðunum.

Framkvæmd vöktunar og eftirlit opinberra aðila

Vöktun starfseminnar er í samræmi við gæðahandbók ASF sem byggir á því að uppfylla strangar kröfur ASC (Aquaculture Stewardship Council) staðalsins og reglugerðarkröfur. ASF hefur sett upp viðbragðs- og neyðaráætlanir vegna mengunar og öryggismála í samræmi við kröfur í starfs- og rekstrarleyfum. Áætlanir þessar eru endurskoðaðar reglulega og uppfærðar eftir því sem umsvif fyrirtækisins aukast. Opinberir aðilar framkvæma reglulega úttektir hjá fyrirtækinu, fyrirtækið er tekið út árlega af ASC og

náið samstarf er við dýralækna MAST og FishVetGroup sem heimsækja fyrirtækið nokkrum sinnum á ári.

Náið samstarf er við önnur laxeldisfyrirtæki á svæðinu um söfnun gagna og miðlun upplýsinga.

Mótvægisáðgerðir

Helstu mótvægisáðgerðir felast í vel skilgreindu verklagi og að viðhafa góðar starfsvenjur í starfsemi ASF, reglubundinni hvíld eldissvæða og kynslóðaskiptu eldi, auk þess sem eftirlit er með fóðurstýringu og tilfærslu kvía innan skilgreindra eldissvæða. Þá mun útsetning stærri seiða minnka hættu á erfðablöndun við villta stofna.

Niðurstaða umhverfismats

Niðurstaða umhverfismatsins er sú að fyrirhugað eldi í Dýrafirði mun hafa verulega jákvæð áhrif á hagræna og samfélagslega þætti. Áhrif á aðra nýtingu verða óveruleg, tímabundin og afturkræf. Áhrif á landslag og ásýnd, fiskveiðar og siglingar verða óveruleg og afturkræf. Áhrif á botndýralíf á nærsvæði framkvæmdar verða talsvert neikvæð, þau verða þó staðbundin og afturkræf. Áhrif á eðliseiginleika sjávar, villta laxfiska, menningarminjar og verndarsvæði verða óveruleg. Áhrif á fugla í næsta nágrenni við kvíar eru metin talsvert jákvæð. Áhrif á samgöngur og þjónustu á svæðinu eru einnig metin talsvert jákvæð. Heildarniðurstaðan er því sú að í flestum tilvikum verða áhrifin vegna eldisins óveruleg. Neikvæð áhrif verða að miklu leyti staðbundin og afturkræf, en framkvæmdin mun hafa verulega jákvæð áhrif á hagræna og samfélagslega þætti eins og áður sagði. Rekstur fiskeldisins er hugsaður til ótilgreindrar framtíðar og áhrif vara á meðan starfsemin fer fram.

Hugtök og skilgreiningar

Áhrifasvæði

Svæði þar sem ætla má að umhverfisáhrifa framkvæmdar og starfsemi henni tengdri muni helst gæta.

Burðarþol fjarða

Þol fjarða til að taka á móti auknu lífrænu álagi án þess að það hafi óæskileg áhrif á lífríkið þannig að viðkomandi vatnshlot uppfylli umhverfismarkmið sem sett eru samkvæmt lögum nr. 36/2011 um stjórn vatnamála.

Einkenni umhverfisáhrifa

Þegar unnið er að lýsingu og mati á áhrifum tiltekkinnar framkvæmdar á umhverfið þarf að gera grein fyrir einkennum viðkomandi áhrifa, s.s. hvort áhrifin séu jákvæð eða neikvæð, bein eða óbein, varanleg eða tímabundin, afturkræf eða óafturkræf, samvirk eða sammögnuð.

Eldisrými

Segir til um rúmmál eldiseininga sem innihalda eldisvökva. Getur átt við rými fyrir eina eldiseiningu (ker/eldiskví) eða summu rýmis allra eldiseininga á eldisstöð/eldissvæði.

Eldisstofn

Hópur fiska alinn í eldisstöð undan fiski sem alið hefur allan sinn aldur í fiskeldisstöð.

Eldissvæði

Svæði þar sem fiskeldi er leyft og afmarkað er með sérstökum hnitum.

Fóðurstuðull

Segir til um hve mikið af fóðri þarf til að framleiða tiltekið magn af fiski.

Framleiðsla

Vöxtur á lífmassa sem verður yfir tiltekið tímabil. Ársframleiðsla reiknast slík; mismunur á þyngd lífmassa (birgða) í árslok að frádregnum lífmassa í upphafi árs að viðbættu slátruðu magni á árinu (óslægð þyngd).

Lífmassi

Segir til um lifandi birgðir (heildarþyngd) allra fiska í tilteknu eldisrými (eldiskví eða eldissvæði). Lífmassi er summa af margfeldi af fjölda og meðalþyngd fiska. Lífmassi við hver mánaðamót er talinn hæfilegur tími til að sýna breytileika yfir árið.

Hámarkslífmassi

Segir til um hámark heildarþyngdar allra fiska í eldisrými. Ef fleiri árgangar eru í eldi samtímis reiknast hámarkslífmassi sem summa lífmassa sérhvers árgangs á tilteknum tíma. Ef einn árgangur er í eldi endurspeglar lífmassi hámarkslífmassa. Hámarkslífmassi við hver mánaðamót er talinn hæfilegur tími til að sýna breytileika yfir árið.

Kynslóðaskipt eldi

Í kynslóðaskiptu eldi er aðeins ein kynslóð eldisfisks á hverju sjókvíaeldissvæði á hverjum tíma. Sjókvíaeldissvæði eru hvíld á milli kynslóða. Þetta er gert til að hindra að sjúkdómar og lús berist á milli kynslóða og til að hreinsa svæðið á náttúrulegan hátt.

Matsáætlun

Samþykkt tillaga framkvæmdaraðila að matsáætlun ásamt eftir atvikum athugasemdum Skipulagsstofnunar. Matsáætlun er lögð til grundvallar mati á umhverfisáhrifum og gerð frummatsskýrslu.

Mótvægisaðgerðir

Aðgerðir sem ekki eru nauðsynlegur hluti framkvæmdar en gripið er til á hönnunartíma, framkvæmdatíma eða að loknum framkvæmdum í þeim tilgangi að koma í veg fyrir, draga úr eða bæta fyrir neikvæð umhverfisáhrif sem framkvæmd kann að hafa í för með sér.

Möskvasmug

Þegar smáseiði (smolt) sem sleppa úr eldiskvíum í gegnum heila netmökva á eldispokum.

Netlög

Sjávarbotn 115 metra út frá stórstraumsfjöruborði landareignar.

Nýtingaráætlun strandsvæða

Stefnuyfirlýsing sveitarfélaga á Vestfjörðum sem tilgreinir fyrirhugaða nýtingu á svæði sem nær frá línu sem liggur 115 m frá stórstraumsfjöruborði og að línu sem liggur eina sjómílu utan grunnlínu-punkta landhelginnar. Í áætluninni er einnig yfirlit yfir núverandi nýtingu svæðisins og samantekt á grunnupplýsingum.

Rekstrarleyfi

Til að starfrækja fiskeldisstöð þarf rekstrarleyfi sem Matvælastofnun veitir samkvæmt lögum nr. 71/2008 með síðari breytingum og að uppfylltum skilyrðum í reglugerð nr. 1170/2015.

Seiðaeldi

Klak og eldi á fyrstu stigum lífsferils.

Sjókvíaeldi

Eldi á fiski í netkvíum sem komið hefur verið fyrir í sjó.

Sjókvíaeldissvæði

Fjörður eða afmarkað hafsvæði fyrir sjókvíaeldi þar sem gert er ráð fyrir einum árgangi eldisfisks hverju sinni. Möguleiki er að fleiri en einn rekstrarleyfishafi starfræki sjókvíaeldisstöðvar á sama svæði með skilyrtri samræmingu í útsetningu seiða og hvíld svæðisins. Afmörkun sjókvíaeldissvæða tekur á hverjum tíma mið af niðurstöðum rannsókna á dreifingu sjúkdómsvalda.

Slyaslepping

Atvik þegar eldisfiskur sleppur úr eldiskví.

Smolt

Laxaseiði sem náð hafa stærð og þroska til að lifa í fullsöltum sjó.

Starfsleyfi

Starfsleyfi er ákvörðun viðkomandi heilbrigðisnefndar eða Umhverfisstofnunar í formi skriflegs leyfis þar sem tilteknum rekstraraðila er heimilað að starfrækja tilgreindan atvinnurekstur að því tilskyldu að hann uppfylli viðeigandi ákvæði laga, reglugerða og starfsleyfisins.

Strokulax

Eldislax sem sloppið hefur úr eldiskvíum.

Umhverfi

Umhverfi er litið víðum skilningi í lögum um mat á umhverfisáhrifum og felur í sér bæði samfélagslega og náttúrufarslega þætti. Það er samheiti yfir menn, dýr og plöntur og annað í lífríkinu, jarðveg, jarðmyndanir, vatn, loft, veðurfar, landslag, heilbrigði, menningu og menningarminjar, atvinnu og efnisleg verðmæti.

Umhverfisáhrif

Breyting á umhverfisþætti eða umhverfisþáttum, sem á sér staði yfir tiltekið tímabil og er afleiðing nýrrar áætlunar eða framkvæmdar og starfsemi sem af framkvæmd leiðir eða breytingar á þeim. Umhverfisáhrif geta verið bein eða óbein, jákvæð eða neikvæð, tímabundin eða varanleg, afturkræf eða óafturkræf, samvirk eða sammögnuð.

Umhverfisvísir

Mælikvarði á ástand tiltekins umhverfisþáttar. Umhverfisvísar hjálpa til við að lýsa nánar viðkomandi umhverfisþætti.

Umsagnaraðili

Opinberar stofnanir, sveitarfélög eða aðrir aðilar sem sinna lögbundnum verkefnum er varða matskyldar framkvæmdir og umhverfisáhrif þeirra og Skipulagsstofnun leitar umsagnar hjá.

Umtalsverð umhverfisáhrif

Veruleg óafturkræf áhrif á umhverfi eða veruleg spjöll á umhverfinu sem ekki er hægt að fyrirbyggja eða bæta úr með mótvægisáðgerðum.

Viðmið umhverfisáhrifa

Við mat á áhrifum framkvæmdar á ákveðna umhverfisþætti, s.s. umfangi áhrifa og alvarleika, þarf að liggja fyrir við hvað er miðað. Viðmiðin er að finna í stefnuskjölum og getur verið um að ræða staðla, viðmiðunarmörk, lagaákvæði eða yfirlýsingu er lítur að tilteknum umhverfisþætti í stefnumörkum stjórnvalda eða alþjóðasamningum. Tiltekin viðmið geta breyst og önnur bæst við með tilkomu nýrra stefnuskjala (t.d. ný lög, alþjóðasamningar o.s.frv.).

Vægi umhverfisáhrifa

Við mat á áhrifum framkvæmdar á umhverfið þarf að leggja mat á hvert er vægi áhrifanna á þá umhverfisþætti sem skipta máli (t.d. hvort þau séu verulega jákvæð, talsvert jákvæð, óveruleg, talsvert neikvæð, verulega neikvæð eða að um þau ríki óvissa) að teknu tilliti til einkenna þeirra og viðeigandi viðmiða. Almennt fer vægi áhrifa eftir eðli, gerð, umfangi, tíðni og tímalengd umhverfisáhrifa, hverjar séu líkur á áhrifum og hvort þau séu óafturkræf að teknu tilliti til viðkvæmni fyrirhugaðs framkvæmda- og áhrifsvæðis. Jafnframt þarf að horfa til þess að áhrif eru í eðli sínu bein eða óbein og að þau geta verið samvirk og sammögnuð í tíma og rúmi.

Innihald

SAMANTEKT	II
HUGTÖK OG SKILGREININGAR.....	VI
INNIHALD.....	IX
MYNDALISTI.....	XV
TÖFLULISTI.....	XVII
1 INNGANGUR.....	1
1.1 Forsaga og framtíðarsýn	2
1.2 Matsskylda	4
1.3 Matsferli og matsvinna	4
2 SAMFÉLAG OG STAÐHÆTTIR.....	6
2.1 Samfélag.....	6
2.1.1 Núverandi nýting í Dýrafirði	6
2.1.2 Próun byggðar og íbúafjölda	7
2.1.3 Efnahagur og atvinnulíf.....	9
2.1.4 Fiskveiðar í Dýrafirði	9
2.1.5 Fuglar.....	10
2.1.6 Laxfiskastofnar í Dýrafirði	11
2.1.7 Kalkþörungur	12
2.1.8 Ferðapjónusta.....	12
2.2 Staðhættir og náttúrufar	12
2.2.1 Burðarþol Dýrafjarðar til fiskeldis.....	12
2.2.2 Hafstraumar.....	13
2.2.3 Hitastig sjávar	14
2.2.4 Vindar og lofthiti	16
2.2.5 Öldufar.....	19
2.2.6 Haf- og lagnaðarís.....	22
2.2.7 Önnur náttúruvá	23
2.2.8 Botndýrasamfélag.....	23
3 FRAMKVÆMDALÝSING.....	25
3.1 Staðsetning eldissvæða	25

3.2	Framleiðsla og eldisstofn	26
3.3	Flutningar og fóður	27
3.4	Frárennsli - lífræn næringarefni sem berast í sjó.....	29
3.5	Förgun úrgangs	30
3.6	Hvöld svæða og sjúkdómavarnir	30
3.7	Eldiskvíar og netpokar	31
3.8	Fyrirbyggjandi varnir gegn slysasleppingum	32
3.9	Vöktun og viðbragðsáætlanir.....	33
3.10	Mannaflapörf og uppbygging þjónustu	33
3.11	Aðrar framkvæmdir	33
4	SKIPULAG, ÁÆTLANIR OG LÖGGJÖF	34
4.1	Skipulagsmál.....	34
4.1.1	Skipulagsáætlanir og uppbygging í landi	34
4.1.2	Skipulag strandsvæða	36
4.2	Verndarsvæði	37
4.2.1	Menningarminjar	37
4.2.2	Náttúruminjar	37
4.3	Stefna stjórnvalda.....	38
4.3.1	Fiskeldissvæði	38
4.3.2	Aðrar áætlanir.....	38
4.4	Löggjöf og leyfi til fiskeldis	40
5	MAT Á UMHVERFISÁHRIFUM	42
5.1	Aðferðir og nálgun við matið	42
5.1.1	Áhrifaþættir framkvæmdar	42
5.1.2	Einkenni og vægi.....	42
5.2	Eðliseiginleikar sjávar	45
5.2.1	Súrefnisstyrkur sjávar	45
5.2.1.1	Grunnástand	45
5.2.1.2	Viðmið og vísar.....	46
5.2.1.3	Einkenni og vægi	47
5.2.1.4	Vöktun og mótvægisáðgerðir	47
5.2.1.5	Niðurstaða	48
5.2.2	Næringarefni í sjó	48
5.2.2.1	Grunnástand	48

5.2.2.2	Viðmið og vísar.....	49
5.2.2.3	Einkenni og vægi.....	49
5.2.2.4	Vöktun og mótvægisáðgerðir	50
5.2.2.5	Niðurstaða	50
5.3	Botndýralíf.....	51
5.3.1	Grunnástand.....	51
5.3.2	Viðmið og vísar	55
5.3.3	Einkenni og vægi.....	55
5.3.4	Vöktun og mótvægisáðgerðir	56
5.3.5	Niðurstaða	57
5.4	Villtir laxfiskastofnar.....	57
5.4.1	Sjúkdómar.....	57
5.4.1.1	Grunnástand	57
5.4.1.2	Viðmið og vísar.....	58
5.4.1.3	Einkenni og vægi	58
5.4.1.4	Vöktun og mótvægisáðgerðir	58
5.4.1.5	Niðurstaða	59
5.4.2	Laxalús	59
5.4.2.1	Grunnástand	59
5.4.2.2	Viðmið og vísar.....	62
5.4.2.3	Einkenni og vægi	63
5.4.2.4	Vöktun og mótvægisáðgerðir	64
5.4.2.5	Niðurstaða	65
5.4.3	Erfðablöndun.....	66
5.4.3.1	Grunnástand	66
5.4.3.2	Viðmið og vísar.....	70
5.4.3.3	Einkenni og vægi	70
5.4.3.4	Áhættumat.....	80
5.4.3.5	Vöktun og mótvægisáðgerðir	81
5.4.3.6	Niðurstaða	82
5.5	Áhrif á landslag og ásýnd	84
5.5.1	Grunnástand	84
5.5.2	Viðmið og vísar	88
5.5.3	Einkenni og vægi áhrifa	89
5.5.4	Vöktun og mótvægisáðgerðir	96
5.5.5	Niðurstaða	96
5.6	Áhrif á hagræna og félagslega þætti	96
5.6.1	Grunnástand	97
5.6.1.1	Íbúápróun	97
5.6.1.2	Húsnæði.....	100
5.6.1.3	Skólar	102
5.6.1.4	Heilbrigðismál og öryggi.....	103
5.6.1.5	Samgöngur	103
5.6.1.6	Hafnir	104
5.6.1.7	Rafveita og húshitun	105
5.6.1.8	Efnahagur og atvinna.....	105

5.6.2	Viðmið og vísar	109
5.6.3	Einkenni og vægi áhrifa	109
5.6.4	Vöktun og mótvægisáðgerðir	111
5.6.5	Niðurstaða	112
5.7	Siglingaleiðir, innviðir, veiðar og önnur starfsemi	112
5.7.1	Grunnástand	112
5.7.1.1	Nýting kalkþörungasetts og efnistaka	114
5.7.1.2	Fiskveiðar	114
5.7.1.3	Fiskeldi	114
5.7.1.4	Fuglar	114
5.7.1.5	Hlunnindanýting og önnur nýting	115
5.7.1.6	Siglingar og innviðir	116
5.7.2	Viðmið og vísar	117
5.7.3	Einkenni og vægi	117
5.7.4	Vöktun og mótvægisáðgerðir	118
5.7.5	Niðurstaða	118
5.8	Ferðaþjónusta og útivist	118
5.8.1	Grunnástand	118
5.8.2	Viðmið og vísar	123
5.8.3	Einkenni og vægi	123
5.8.4	Vöktun og mótvægisáðgerðir	124
5.8.5	Niðurstaða	124
5.9	Meningarminjar	125
5.9.1	Grunnástand	125
5.9.2	Viðmið og vísar	126
5.9.3	Einkenni og vægi	126
5.9.4	Vöktun og mótvægisáðgerðir	127
5.9.5	Niðurstaða	127
5.10	Verndarsvæði	127
5.10.1	Grunnástand	127
5.10.2	Viðmið og vísar	127
5.10.3	Einkenni og vægi	128
5.10.4	Vöktun og mótvægisáðgerðir	128
5.10.5	Niðurstaða	128
5.11	Samlegðaráhrif	128
5.11.1	Grunnástand	128
5.11.2	Viðmið og vísar	129
5.11.3	Einkenni og vægi	129
5.11.4	Vöktun og mótvægisáðgerðir	130
5.11.5	Niðurstaða	130
6	VALKOSTIR	132
6.1	Núllkostur	132
6.1.1	Eðliseiginleikar sjávar	132

6.1.2	Botndýralíf.....	132
6.1.3	Villtir stofnar laxfiska	133
6.1.3.1	Fisksjúkdómar og laxalús	133
6.1.3.2	Erfðablöndun	133
6.1.4	Landslag og ásýnd.....	133
6.1.5	Hagrænir og félagslegir þættir.....	133
6.1.6	Aðrar sjávarnytjar	134
6.1.7	Ferðaþjónusta og útivist	134
6.1.8	Náttúru- og menningarminjar	134
6.2	Aðrir framtíðarmöguleikar.....	134
6.2.1	Mismunandi staðsetning sjókváeldis.....	135
6.2.2	Umfang framleiðslu	135
6.2.3	Aðrar tegundir laxfiska	135
6.2.4	Aðrar eldisaðferðir.....	136
6.2.4.1	Ófrjór eldislax.....	136
6.2.4.2	Lokaðar eldiskvíar	137
6.2.4.3	Landeldi.....	138
6.2.4.4	Úthafskvíar.....	139
6.3	Niðurstaða valkostagreiningar.....	140
7	SAMRÁÐ OG KYNNING.....	140
7.1	Matsáætlun	140
7.2	Frummatsskýrsla	140
7.3	Matsskýrsla	141
8	SAMANTEKT OG NIÐURSTAÐA	142
8.1	Framkvæmdatími og rekstartími	142
8.2	Einkenni og vægi umhverfisáhrifa – samantekt	142
8.3	Niðurstaða.....	144
9	HEIMILDIR	145
9.1	Vefheimildir.....	158
VIÐAUKI 1 HNISETT STAÐSETNING Á FYRIRHUGÐUM ELDISSVÆÐUM ARCTIC SEA FARM Í DÝRAFIRÐI		159
VIÐAUKI 2 FRAMLEIÐSLUÁÆTLUN FYRIR EINN ÁRGANG AF LAXI Í DÝRAFIRÐI.....		161
VIÐAUKI 3 SVÖR VIÐ ATHUGASEMDUM OG UMSÖGNUM VIÐ FRUMMATSSKÝRSLU		162

VIÐAUKI 4 VIÐBRAGÐS- OG NEYÐARÁÆTLANIR AFS.....	170
VIÐAUKI 5 UMSAGNIR VIÐ FRUMMATSSKÝRSLU.....	177

Myndalisti

Mynd 1-1 Staðsetning eldissvæða fyrir 10.000 tonna laxeldi í Dýrafirði (rauður rammi). Gulur rammi sýnir núverandi svæði.	1
Mynd 1-2 Sýnir núverandi og fyrirhugað sjókvíaeldi Arctic Sea Farm á Vestfjörðum.....	2
Mynd 2-1 Staðsetning mælistöðva og niðurstöður mælinga á eðlisþáttum sjávar 10. október 2013. Mæld var flúorljómun (mælikvarði á plöntusvif), eðlisþyngd, hiti, selta og súrefni.	6
Mynd 2-2 Árleg breyting á fjölda íbúa í þremur sveitarfélögum hérlendis fá árinu 2000. Uppbygging laxeldis hófst í Vesturbyggð árið 2010.	7
Mynd 2-3 Íbúapróun á Þingeyri 1998-2017.	8
Mynd 2-4 Afli í Dýrafirði eftir fisktegundum og veiðarfærum á tímabilinu 2000-2014.	10
Mynd 2-5 . Niðurstöður AceXR líkansins fyrir súrefnisstyrk í Dýrafirði. Blá lína sýnir súrefnisstyrk í þunnu yfirborðslagi. Grænar línur sýna súrefnisstyrk í meginvatnsbol fjarðarins, þykk græn lína er styrkurinn án eldis. Grænu mjóu línurnar sýna niðurstöður líkansins fyrir áhrif 10, 12 og 14 þúsund tonna eldis í firðinum á súrefnisstyrk í botnlaginu.....	13
Mynd 2-6 Meðalhiti sjávar á árunum 2010-2012 á 5 metra dýpi í Haukadalsbót í Dýrafirði.....	15
Mynd 2-7 Meðalhiti sjávar á árunum 2015-2017 við Gemlufall og Haukadalsbót í Dýrafirði.....	15
Mynd 2-8 . Meðalhiti í ágúst/september í efstu 50 m sjávar á grynnssta mælistað á Látrabjargssniði ⁴	16
Mynd 2-9 Vindrós sem sýnir tíðni á vindstefnum á Bjargtöngum á ársgrundvelli og fyrir vindhraða meiri en 10 m/sek (þröskuldsgildið 10 m/s). Byggt á veðurmælingum yfir tímabilið 1998 -2014.....	17
Mynd 2-10 Tíðni vindátta og meðalvindstyrkur eftir mánuðum á Bjargtöngum á árunum 2005-2014.	18
Mynd 2-11 Vindrósir fyrir fyrirhugað eldissvæði Arctic Sea Farm í Dýrafirði. Vindrósir sýna vindáttir í 10 m hæð yfir sjávarmáli.	19
Mynd 2-12 Yfirlitskort - Vindalda úr norðri með 100 ára endurkomutíma (31,3 m/s).	20
Mynd 2-13 Eldissvæðið við Skagahlíð verður fyrir mestum áhrifum frá úthafsöldu (haföldu). Myndin sýnir áhrif norðlægra og vestlægra vindátta á úthafsöldu við eldissvæðið við Skagahlíð. Sýnd er úthafsalda með 10 ára, 50 ára og 100 ára endurkomutíma.....	21
Mynd 2-14 Hafalda úr norðri með 100 ára endurkomutíma (Hs=10,6m).....	21
Mynd 3-1 Staðsetning eldissvæða til umhverfismats fyrir 10.000 tonna laxeldis í Dýrafirð (svartir rammar), kvíafestingar (grænn rammi), og kvíar (rauð svæði).	25
Mynd 3-2 Lífmassi í eldiskvíum í Dýrafirði yfir 5 ára tímabil. Seiði eru sett út á hverju ári á nýtti svæði.	27
Mynd 3-3 . Dæmigerður fóðurprammi, með stjórnstöð og starfsmannaaðstöðu. Fyrirhugað er að staðsetja slíkan pramma innan eldissvæðanna í Trostansfirði, við Hvestudal og við Lækjarbót.	28
Mynd 3-4 Dæmigerð kerfisstofing fyrir 8 eldiskvía.	32
Mynd 4-1 Seiðaeldisstöð fyrirtækisins Arctic Smolt ehf. í byggingu í Tálknafirði. Seiðastöðin samanstendur af þremur húsum sem hvert um sig er 3.000 m ² og kerjarými innanhús verður samtals 8.400 m ³ . Lokið er að mestu byggingu á einu kerjahúsi (hús 1) og annað hús er langt komið (hús 3). Myndin sýnir fyrsta húsið sem þegar er komið í notkun og Hús 3 er að hluta komið í notkun. Innfelld mynd sýnir staðsetningu eldisstöðvarinnar, neðan þjóðvegur í botni Tálknafjarðar.....	36
Mynd 4-2 Friðunarsvæði í sjó þar sem eldi laxfiska af eldisstofni í sjókvíum er óheimilt.	39
Mynd 5-1 Súrefnismælingar ASF við Gemlufall og Haukadalsbót í Dýrafirði 2015-2017.....	46
Mynd 5-2 Skematísk mynd af sýnatökustöðum samkvæmt ASC staðli. Brotalína sýnir útlínur AZE svæðis.	51

Mynd 5-4 Hlutfall á milli algengustu dýrahópa á hverri mælistöð við Haukadalsbót við lok eldis í nóvember 2016. Á lóðréttu ásnum er fjöldi einstaklinga á fermetra en á lárétta ásnum eru ólíkar stöðvar.....	53
Mynd 5-5 Hlutfall á milli algengustu hópa botndýra á hverri stöð við Gemlufall í júní 2016. Á lóðréttu ásnum er fjöldi einstaklinga á fermetra en á lárétta ásnum eru ólíkar stöðvar.....	54
Mynd 5-6 Niðurstöður vöktunar á fjölbreytileika botndýrasamfélags við eldiskvíar á árunum 2010-2013. Merki A - F eru sýnatökustaðir. Fjarlægð einstakra stöðva frá eldiskví: A= 0 m, B = 25 m, C = 25 m, D = 110 m, E = 70 m og F = 1100 m. F stöðin er utan áhrifasvæðis eldiskvía (viðmið) ⁵	56
Mynd 5-7 Meðalfjöldi laxalúsa á eldislaxi í kvíum Fjarðalax í Patreksfirði, Tálknafirði og Arnarfirði á tímabilinu frá 2011 til janúar 2016. Á myndinni er sýndur fjöldi lúsa á hreyfanlegu þroskastigi.	62
Mynd 5-8 Þrjár kynþroska kvenlús á eldislaxi úr Arnarfirði (rauður hringur). Sjá má eggjastrengi á hverri lús.....	65
Mynd 5-9 Stangaveiddur lax í íslenskum ám á tímabilinu 1974 – 2016. Bláar súlur sýna fjölda laxa sem er veiddur og drepinn úr náttúrulegum laxastofnum. Rauðar súlur sýna laxa sem eru veiddir úr náttúrulegum laxastofnum og sleppt aftur. Grænar súlur sýna veiði í hafbeitarám ¹	67
Mynd 5-10 Afli (fjöldi laxa) úr íslenskum náttúrulegum laxastofnum. Hafbeitarár eru undanskildar. .	67
Mynd 5-11 Skráð stangveiði laxa í þremur laxveiðiam í ísafjarðadjúpi; Laugardalsá, Langadalsá og Hvannadalsá. Um er að ræða heildarveiði, ekki er tekið tillit til sleppinga.....	69
Mynd 5-12 Áætluð stærð á árlegri laxagöngu sem gengur inn að norsku ströndinni, fjölda laxa sem gengur upp í norskar ár og stærð á hrygningarstofni villta laxins á árabílinu 1983-2014.....	80
Mynd 5-13 Hlutfallsleg stærð á laxagöngum árin 1989-2014 í norskar ár í fjórum landshlutum	80
Mynd 5-14 Helstu landslagsrými í Dýrafirði og fyrirhuguð eldissvæði. Fyrirhuguð eldissvæði eru innan landslagsrýma C, D og E.....	85
Mynd 5-15 Dæmi um sýnileika eldiskvía við Hlaðseyri í Patreksfirði. Greina má eldiskvíar við Hlaðseyri af Kleifaheiði í um 6 km fjarlægð. Eldissvæðið hefur takmörkuð áhrif á ásýnd svæðisins frá þessu sjónarhorni.	89
Mynd 5-16 Dæmi um sýnileika eldiskvía. Horft er úr sjávarmáli yfir eldiskvíar út af Hlaðseyri í Patreksfirði í um 3,5 km fjarlægð. Eldiskvíarnar eru vart greinanlegar. Eldissvæði hefur engin áhrif á ásýnd svæðisins frá þessu sjónarhorni.....	90
Mynd 5-17 Mynd tekin í um 60 m hæð, þegar komið er ofan af Gemlufallsheiði. Þegar dalurinn opnast þá má vel greina eldiskvíar sem eru staðsettar við Gemlufallið. Eldissvæðið er mjög áberandi frá þessum stað. (Mynd: GPE, Verkís).....	90
Mynd 5-18 Útsýni yfir Mýrakirkju í átt að Þingeyri. Héðan frá sjást eldiskvíarnar, en eru þó ekki mjög áberandi. (Mynd: GPE, Verkís).....	91
Mynd 5-19 Séð frá Víkingasvæðinu á Þingeyri. Þaðan sést vel í eldiskvíarnar. Eldissvæðið er mjög sýnilegt frá þessu sjónarhorni. (Mynd: GPE, Verkís).	91
Mynd 5-20 Séð frá upplýsingaskilti rétt innan við gatnamót Vestfjarðarvegur og Ingjaldssandsvegur. Héðan sjást eldiskvíarnar við Gemlufall nokkuð vel. (Mynd: GPE, Verkís).....	92
Mynd 5-21 Horft út Dýrafjörð frá Þjóðveginum við vesturenda flugbrautarinnar. Héðan sést aðeins glittra í eldiskví við Haukadalsbót, en það hefur lítil eða engin áhrif á ásýnd svæðisins. Í fjarska má sjá svæðið þar sem gert er ráð fyrir eldissvæði við Skagahlíð (Rými E). (Mynd: GPE, Verkís).....	92
Mynd 5-22 Séð frá Svalvogavegi af Saltnesi innan við Haukadal. Vegurinn liggur nokkuð hátt þarna og Kvíarnar sjást mjög vel. (Mynd: GPE, Verkís).....	93
Mynd 5-23 Neðan við veginn við Skrúð. Héðan sést ekki í kvíarnar við Gemlufall né heldur í Haukadalsbótinni. (Mynd: GPE, Verkís).....	93

Mynd 5-24 Horft inn fjörðinn frá Svalvogavegi utan við Haukadall – héðan sést yfir landslagsrými C og D, Mýrafell í bakgrunni til vinstri og Sandafell til hægri. Héðan sést ekki í kvíarnar sem eru við Gemlufall né heldur þær sem eru við Haukadalsbót. Kvíar í rýmum C og D hafa ekki áhrif á ásýnd svæðisins frá þessu sjónarhorni. (Mynd: GPE, Verkís)	94
Mynd 5-25 Horft út fjörðinn frá Svalvogavegi utan við Haukadall. Mynd er tekin í um 50 m hæð. Héðan er horft yfir landslagsrými E þar sem nýjar kvíar munu koma við Skagahlíð, (Skagafjall). Ósennilegt er að þær sjáist héðan. Þegar komið er lengra út eftir Svalvogsvægi, hvort sem er gangandi, ríðandi eða akandi, er möguleiki á að þær fari að sjást þegar nær dregur. Nær verða kvíar við Eyrarhlíð og munu þær sjást mjög vel frá þessari leið. Kvíarnar munu mögulega hafa áhrif á upplifun ferðamanna. (Mynd: GPE, Verkís)	94
Mynd 5-26 Horft frá Skrúði út fjörðinn. Kvíarnar við Gemlufall eru í hvarfi bak við Mýrafell, sem er vinstra megin á myndinni. Kvíarnar í Haukadalsbót sjást heldur ekki héðan. (Mynd: GPE, Verkís)	95
Mynd 5-27 Sýnileiki fyrirhugaðra eldiskvía í Dýrafirði. Greiningin miðast við miðpunkt eldissvæðanna þriggja. Hafa þarf í huga að sýnileiki eykst með hæð fyrir sjávarmáli þess er horfir. (Mynd: Verkís) ...	95
Mynd 5-28 Íbúapróun á Vestfjörðum 1998-2017. Myndin sýnir heildarfjölda íbúa á Vestfjörðum og hvernig skiptingin er milli kynja.....	97
Mynd 5-29 Íbúapróun í Tálknafjarðarhreppi og Vesturbyggð 1998-2017.	98
Mynd 5-30 Kynjahlutfall í sveitarfélögum á Vestfjörðum árið 2017.	99
Mynd 5-31 Aldursdreifing íbúa í Ísafjarðarbær á tímabilinu 1998-2017.....	99
Mynd 5-32 Aldursdreifing íbúa á sunnanverðum Vestfjörðum á tímabilinu 1998-2017.	100
Mynd 5-33 Vægi atvinnugreina á Vestfjörðum árið 2011 borið saman við vægi þeirra á landsbyggðinni.....	106
Mynd 5-34 Þróun útsvarsstofns á íbúa á Vestfjörðum og landsmeðaltal árin 2007-2013.....	107
Mynd 5-35 Hlutfallslegt atvinnuleysi á Vestfjörðum samanborið við höfuðborgarsvæðið og landsbyggðina á tímabilinu 1997-2016.	108
Mynd 5-36 Þróun laxeldis í Færeyjum 2005-2013.	110
Mynd 5-37 Núverandi nýting strandsvæða í Arnarfirði, sjá nánar útskýringar í texta1.....	113
Mynd 5-38 Fjöldi ferðapjóna sem nota eða vísa til haf-, strandsvæða og/eða sjávar tengdrar ímyndar í starfsemi sinni.	121
Mynd 5-39 Niðurstöður spurningakönnunar meðal ferðamanna sem heimsóttu þéttbýlisstaðina Patreksfjörð, Tálknafjörð og Bíldudal sumarið 2013. Alls voru spurðir 92 ferðamenn, 47 erlendir og 45 íslenskir. Af íslenskum ferðamönnum voru 13 sem heimsóttu svæðið vegna Skjaldborgarhátíðar (skj á mynd)	122
Mynd 5-40 Fiskeldi í fjörðunum kallar á mikil afnot af höfnum.....	131

Töflulisti

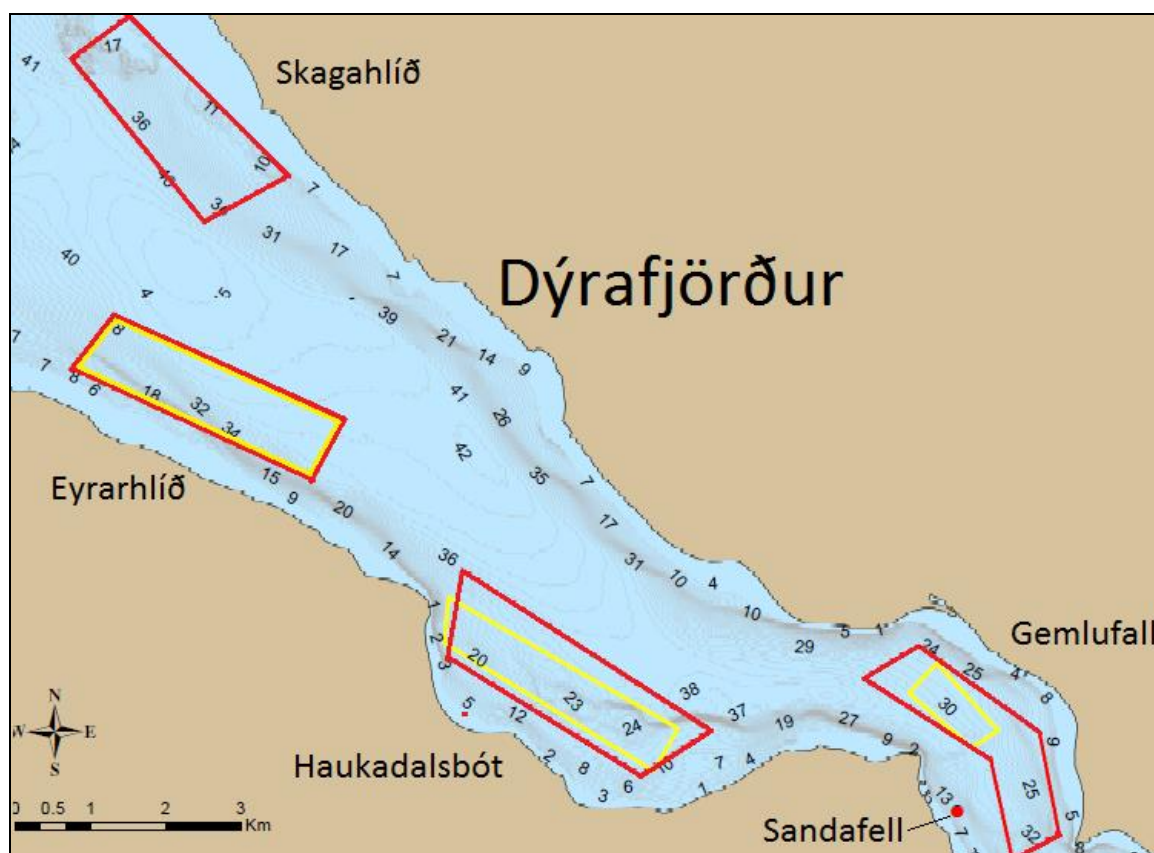
Tafla 3-1 Lykilmagntölur yfir þriggja ára eldisferil. Fyrir hvern árgang er áætlað að setja út 2.000 þús. laxaseiði, samtals um 300 tonna lífmassa. Slátrun hefst eftir 17-18 mánaða eldistíma. Fóðurnotkun er áætluð um 12.300 tonn og slátrun samtals 10.000 tonn.	26
Tafla 3-2 Áætluð fóðurnotkun fyrir einn árgang af laxi. Næringarefnainnihald er breytilegt eftir stærð fódurs, því þarfir laxins breytast eftir því sem hann stækkar. Fóðurmagn er reiknað miðað við fóðurstuðul 1,15.....	29
Tafla 3-3 Reikniaðferðir til að meta magn næringarefna sem berast út í umhverfið vegna eldis á laxi. Ekki er skilið á milli úrgangsefna og fóðurleifa. Fóðurmagn er miðað við fóðurstuðul 1,15.....	30

Tafla 3-4 Næringarefni í úrgangi (þurrefni) sem berst út í umhverfið, sundurliðað fyrir 28 mánaða eldisferil. Sjá forsendur í texta.....	30
Tafla 5-1 Einkenni umhverfisáhrifa, samkvæmt skilgreiningu Skipulagsstofnunar (2005).	43
Tafla 5-2 Vægi áhrifa skv. tillögu Skipulagsstofnunar. Notast er við sömu skilgreiningar í umhverfismatinu og í tillögum Skipulagsstofnunar.....	44
Tafla 5-3 Niðurstöður botndýramælinga við Haukadalsbót við lok ræktunartímabils í nóvember 2016. Fjöldi hópa/tegunda (S), fjöldi dýra (N), einsleitni (J') og fjölbreytileiki (H').	52
Tafla 5-4 Niðurstöður botndýramælinga við Gemlufall í júní 2016 eftir hvíldartímabil. Fjöldi hópa/tegunda (S), fjöldi dýra (N), einsleitni (J') og fjölbreytileiki (H').	54
Tafla 5-5 Vöktunaráætlun gegn sjúkdómum. Við greiningu eru tíu nýdauðir fiskar sendir á Tilraunastöð í meinafræði á Keldum. Sýnd er tíðni sýnatöku vegna vöktunar á ólíkum sjúkdómum. .	59
Tafla 5-6 Niðurstöður lúsatalninga á laxalús í kvíum Arctic Sea Farm í Dýrafirði sumarið 2016. Athugaðir voru 10 fiskar úr þremur kvíum í hvert sinn og sýna niðurstöður fjölda laxalúsa á fisk að meðaltali.....	60
Tafla 5-7 Lúsatalningar í kvíum Arctic Sea Farm við Gemlufall 2017. Laxinn var settur í kvíarnar í lok júní/byrjun júlí.	61
Tafla 5-8 Fjöldi laxa og sleppingar úr sjókvíum við strendur Noregs í upphafi og lok hvers árs, á tímabilinu 2008 – 2015. Tölur um fjölda laxa og tilkynnt stök eru sóttar á vef norska sjávarútvegsráðuneytisins ¹	71
Tafla 5-9 Vöktunarpættir og áhætta vegna slyssleppinga og mögulegar mótvægisáðgerðir.	83
Tafla 5-10 Afmörkun og nýting í landslagsrýmum í Dýrafirði.....	86
Tafla 5-11 Kynjaskiptur mannfjöldi á sunnanverðum Vestfjörðum 1998-2017.....	98
Tafla 5-12 Hámarksfjöldi nýrra íbúðarlóða skv. gildandi aðalskipulagi Vesturbyggðar og Tálknafjarðarhrepps.	101
Tafla 5-13 Stærð mögulegra svæða fyrir nýja atvinnustarfsemi, gróflega áætlað skv. gildandi aðalskipulagi Vesturbyggðar og Tálknafjarðarhrepps. Stærð svæða er birt í hekturum.	102
Tafla 5-14 Vegalengdir á sunnanverðum Vestfjörðum og til annarra þjónustusvæða.	104
Tafla 5-15 Efnahagsleg áhrif eldis laxfiska á Vestfjörðum, miðað við 19.000 tonna framleiðslu.....	111
Tafla 5-16 Núverandi nýting í Dýrafirði.	114
Tafla 5-17 Fjöldi erlendra ferðamanna á Íslandi árin 2010-2016.....	119
Tafla 5-18 Gistinætur á hótelum á Vesturlandi og Vestfjörðum árin 2007-2017.....	119
Tafla 8-1 Yfirlit - umhverfisáhrif vegna 5.800 þúsund tonna aukningar á framleiðslu af laxi í Dýrafirði.	144
Tafla 0-1 Hnit horna fyrirhugaðra eldissvæða Arctic Sea Farm í Dýrafirði, dýpi á svæðum og flatarmál í km ² (stærð). Sjá eldissvæði mert með svörtum kössum á mynd 3-1.....	159
Tafla 0-2 Hnit áhrifasvæða eldiskvía Arctic Sea Farm í Dýrafirði og flatarmál km ² (stærð). Sjá græna kassa á mynd 3-1.	159

1 Inngangur

Hér er lögð fram frummatsskýrsla vegna áforma Arctic Sea Farm hf. (ASF) um aukið laxeldi í Dýrafirði, en einnig vill félagið hafa möguleika líkt og í núverandi leyfi ef umhverfis- og/eða markaðsaðstæður breytast að hægt sé að fara aftur í regnbogasilungselði. Umhverfismatið miðast við eldi á 10 þúsund tonnum á fjórum aðskildum eldissvæðum í Dýrafirði; (1) Gemlufall, (2) Haukadalsbót (3) Eyrarhlíð og (4) Skagahlíð (Mynd 1-1). Nýtt eldissvæði er fyrirhugað utarlega í mynni Dýrafjarðar, undir Skagahlíð. Áður hefur ASF fengið starfs- og rekstrarleyfi á hinum þremur eldissvæðunum innar í firðinum fyrir 4.000 tonna eldi. Auk þess er fyrirtækið með 200 tonna leyfi við Sandafell, sem ætlunin er að nota sem vara- og geymslusvæði en að öðru leyti falla niður sem eldisleyfi (IS-36099) og vera innan þessa 10.000 tonna leyfis.

Öll eldissvæði eru staðsett í meira en 120 m frá landi og eru því utan við skipulag sveitarfélaga. Stærð eldissvæða eru miðuð við að geta rúmað í það minnsta 20 eldiskvíar, en hver eldiskví þarf a.m.k. 1 hektara (ha) rými. Til að lágmarka umhverfisáhrif er mikilvægt að stærð svæða séu nægjanlega rúm til að færsla á kvíapyrpingum innan eldissvæða verði möguleg. Þannig er mögulega hægt að hvíla hafsbotninn lengur eftir að slátrun er lokið, því áhrif af lífrænu botnfalli eru mjög staðbundin. Eldissvæðið við Gemlufall er 250 ha að stærð, í Haukadalsbót er svæðið 340 ha, við Eyrarhlíð er svæðið 300 ha og við Skagahlíð 280 ha. Til að rúma aukna framleiðslu hafa eldissvæðin við Gemlufall og í Haukadalsbótinni verið stækkuð til að draga sem mest úr neikvæðum áhrifum á náttúrulegt vistkerfi botndýra.

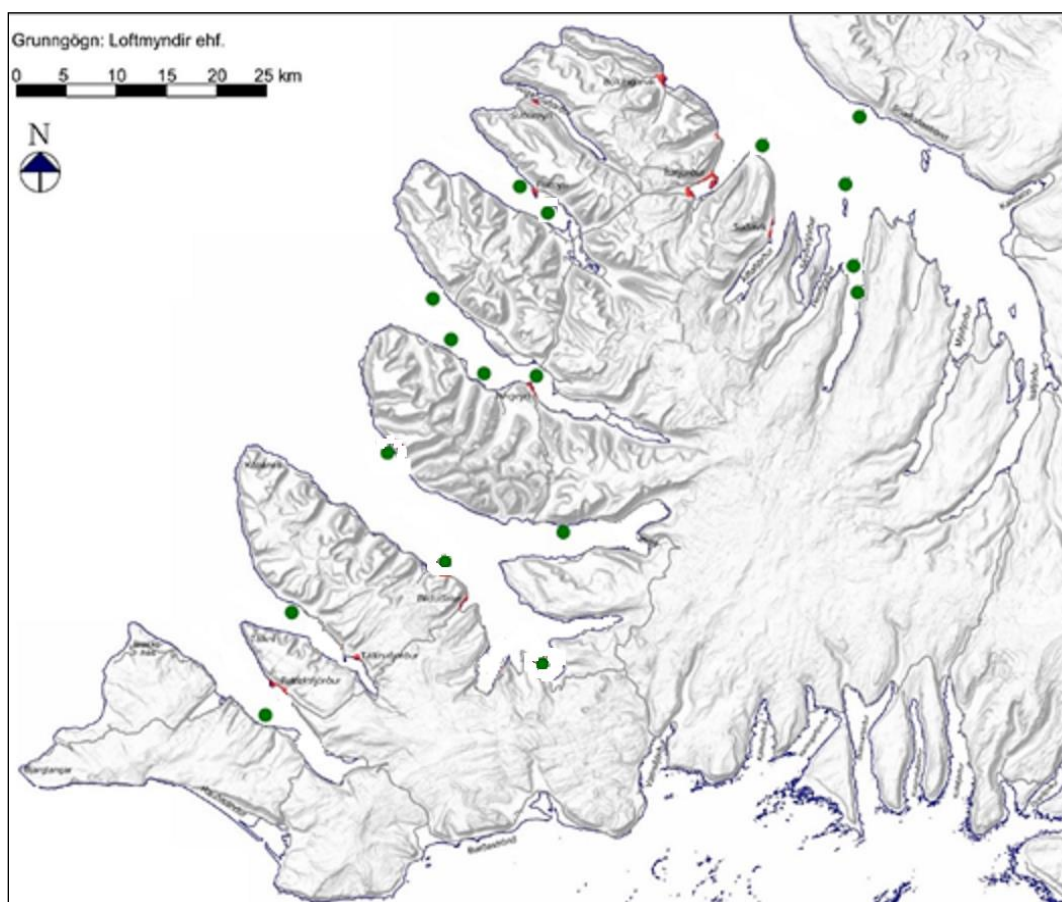
Mynd 1-1 Staðsetning eldissvæða fyrir 10.000 tonna laxeldi í Dýrafirði (rauður rammi). Gulur rammi sýnir núverandi svæði.

Framkvæmdin sem hér um ræðir fellur undir flokk B í viðauka laga nr. 106/2000 um mat á umhverfisáhrifum. Það felur í sér að framkvæmdin kann að hafa í för með sér umtalsverð umhverfisáhrif og þarf þá að meta hvort hún skuli háð mati á umhverfisáhrifum. Hafrannsóknastofnun hefur metið burðarþol Dýrafjarðar 10.000 tonn, útgefið í mars 2015 og áform ASF rúmast því innan burðarþols fjarðarins til fiskeldis.

Í frummatsskýrslu þessari fyrir laxeldi í Dýrafirði er greint frá forsögu framkvæmda, núverandi starfsemi Arctic Sea Farm og fyrirhuguðum framkvæmdum. Lagt er mat á áhrifa- og umhverfisþætti vegna framkvæmdanna út frá fyrirbyggjandi rannsóknum og vinnu sem ráðist var í vegna mats á umhverfisáhrifum. Fjallað er um samráð sem viðhaft var í ferlinu og mat á heildaráhrifum framkvæmda dregið saman.

1.1 Forsaga og framtíðarsýn

Fyrirtækið Arctic Sea Farm hf., var stofnað árið 2007 og hóf að ala regnbogasilung í sjókvíum í Dýrafirði haustið 2009. Undanfarin ár hefur verið unnið að því að leggja áherslu á uppbyggingu á laxeldi sem virðist henta betur fyrir íslenskar aðstæður og markaðurinn er mun stærri fyrir eldislax en regnbogasilung. Arctic Sea Farm hefur nú þegar leyfi til eldis á laxi og silungi í Dýrafirði, Patreks- og Tálknafirði, Önundarfirði og í Ísafjarðardjúpi.

Mynd 1-2 Sýnir núverandi og fyrirhugað sjókvíaeldi Arctic Sea Farm á Vestfjörðum.

Mikil áhersla hefur verið lögð á að byggja grunn fyrir áframhaldandi vöxt Arctic Fish félaganna sem ásamt sjóeldisfyrirtækinu Arctic Sea Farm (ASF) samanstendur af seiðaeldisfélaginu Arctic Smolt í Tálknafirði og framleiðslufyrirtækinu Arctic Odda í Ísafjarðarbæ sem vinnur afurðir. Í samsteypunni starfa nú nærri 50 starfsmenn¹. Auk þess hafa að jafnaði milli 10-30 starfsmenn verið að vinna í framkvæmdum við nýja seiðaeldisstöð Arctic Smolt í Tálknafirði. Í beinum eldisstörfum í seiðældinu starfa nú 10 starfsmenn, í sjóeldinu starfa 11 starfsmenn og á skrifstofu félagsins á Ísafirði starfa 5 í bókhaldi, gæðastjórnun og stýringu. Í vinnslunni eru um 20 starfsmenn.

Framtíðarsýn fyrirtækjanna er að stunda sjálfbært fiskeldi. Sjálfbær starfsemi hefur verið skilgreind á eftirfarandi hátt: „*Mannleg starfsemi sem fullnægir þörfum samtímans án þess að draga úr möguleikum framtíðarkynslóða til að fullnægja sínum þörfum*“. Lykilþáttur í því að byggja upp sjálfbært fiskeldi er að hafa til umráða fleiri aðskilin eldissvæði og hvíla svæðin með skipulögðum hætti með svokölluðu kynslóðaskiptu eldi þar sem velferð fiska er höfð í forgangi. Þannig byggir starfsemin sem mest á náttúrulegum ferlum og sjálfbærni. Framleiðsluvottun fyrirtækisins staðfestir vilja fyrirtækisins til að stunda umhverfisvæna stafsemi sem er einnig viðskiptaleg forsenda framkvæmdar sem framtíðarsýn fyrirtækisins byggir á.

Arctic Sea Farm fékk árið 2014, fyrst íslenskra eldisfyrirtækja, vottun fyrir lífrænt fiskeldi hjá TÚN ehf. (vottunarnúmer IS-1 TUN-109) sem byggir á evrópskum lögum um lífræna framleiðslu. Í kjölfarið var byrjað að undirbúa vottun samkvæmt öðrum víðtækari umhverfis-eldisstaðli, ASC (Aquaculture Stewardship Council), sem þykir kröfuharðasta umhverfisvottunin fyrir fiskeldi. ASF var fyrsta félagið á Íslandi til þess að fá ASC vottun og hefur frá 2015 verið vottað samkvæmt þeim staðli.

Hingað til hefur sjókvíaeldi ASF verið með meginstarfsemi í Dýrafirði þó svo eldi hafi líka verið stundað í Önundarfirði og undirbúningur hafin að eldi í Patreksfirði. Áætlað er að byggja upp öflugra starfsemi á Vestfjörðum, þar með talið á sunnanverðum Vestfjörðum og samþætta starfsemi þar við klak- og seiðaeldi félagsins sem er starfrækt í Norður-Botni í Tálknafirði. Framleiðsla laxaseiða hófst í eldisstöðinni árið 2014 og er áætluð framleiðslugeta stöðvarinnar, eftir uppbyggingu þeirra þriggja eldishúsa sem framkvæmdaleyfi er fyrir, yfir 6 milljónir laxaseiða. Fyrsta eldishúsið er komið í fullan rekstur og síðar á þessu ári er stefnt að því að ljúka framkvæmdum við næsta eldishús og framleiðslugeta þá komin í um 4 milljóna laxaseiða.

Stefna ASF er að auka heimildir til framleiðslu í Dýrafirði jafnframt sem hafin verði framleiðsla á laxi í Patreksfirði, Tálknafirði og Arnarfirði. Einnig hefur verið unnið að undirbúningi laxeldis í Ísafjarðardjúpi sem er í endurskoðun í framhaldi af fyrsta áhættumati Hafrannsóknastofnunar í júlí 2017 vegna mögulegrar erfðablöndunar milli eldislaxa og náttúrulegra laxastofna.

Til framtíðar er mikilvægt að fjölga fiskeldissvæðum fyrirtækisins til að styðja við árgangaskipt eldi og draga úr rekstraráhættu vegna óvæntra umhverfisþátta og sjúkdóma. Það er mikilvægt fyrir bæði eigendur og starfsmenn að framtíðarsýnin sé skýr og rekstraröryggi tryggt með staðfestingu eldisleyfa. Eldisferlið sjálft frá klaki hrognar til fullvinnslu afurða er að lágmarki þrjú ár og því mikilvægt að uppbygging og eldisleyfi haldist í hendur til þess að tryggja atvinnuöryggi og uppbyggingu starfseminnar.

¹ Starfsmannafjöldi Arctic Odda er háður því hvort eldisvinnsla er í gangi samhliða uppbyggingu í eldinu.

Samantekið stefnir fyrirtækið á 10.000 t í Dýrafirði, 4.000 t í Arnarfirði, 6.800 t í Patreks- og Tálknafirði og 1.100 tonn í Öndarfirði. Auk þess var verið að vinna að umhverfismati fyrir 8.000 t framleiðslu í Ísafjarðardjúpi.

1.2 Matsskylda

Í viðauka 1 í lögum nr. 106/2000 um mat á umhverfisáhrifum m.s.br. er tilgreint að „þauleldi á fiski þar sem ársframleiðsla er 200 tonn eða meiri og fráveita er til sjávar eða þar sem ársframleiðsla er 20 tonn eða meiri og fráveita er í ferskvatn“ falli undir flokk B, sem skilgreindur er í lögnum. Það felur í sér að slíkar framkvæmdir kunni að hafa í för með sér umtalsverð umhverfisáhrif og því þarf að meta í hverju tilviki hvort þær skuli háðar mati á umhverfisáhrifum.

1.3 Matsferli og matsvinna

Í júlí 2017 lagði Arctic Sea Farm hf. fram tillögu að matsáætlun vegna fyrirætlana um aukningu á eldi í Dýrafirði í samtals 10.000 tonn af laxi. Matsáætlun vegna þessa framkvæmda var samþykkt af Skipulagsstofnun 19. febrúar 2018, með 12 athugasemdum sem tekið var tillit til í frummatsskýrslu. Skipulagsstofnun óskaði eftir athugasemdum við frummatsskýrslu ASF með bréfi dags. 29. júní 2018 og bárust svör frá níu aðilum sem tekið er tillit til í matsskýrslu.

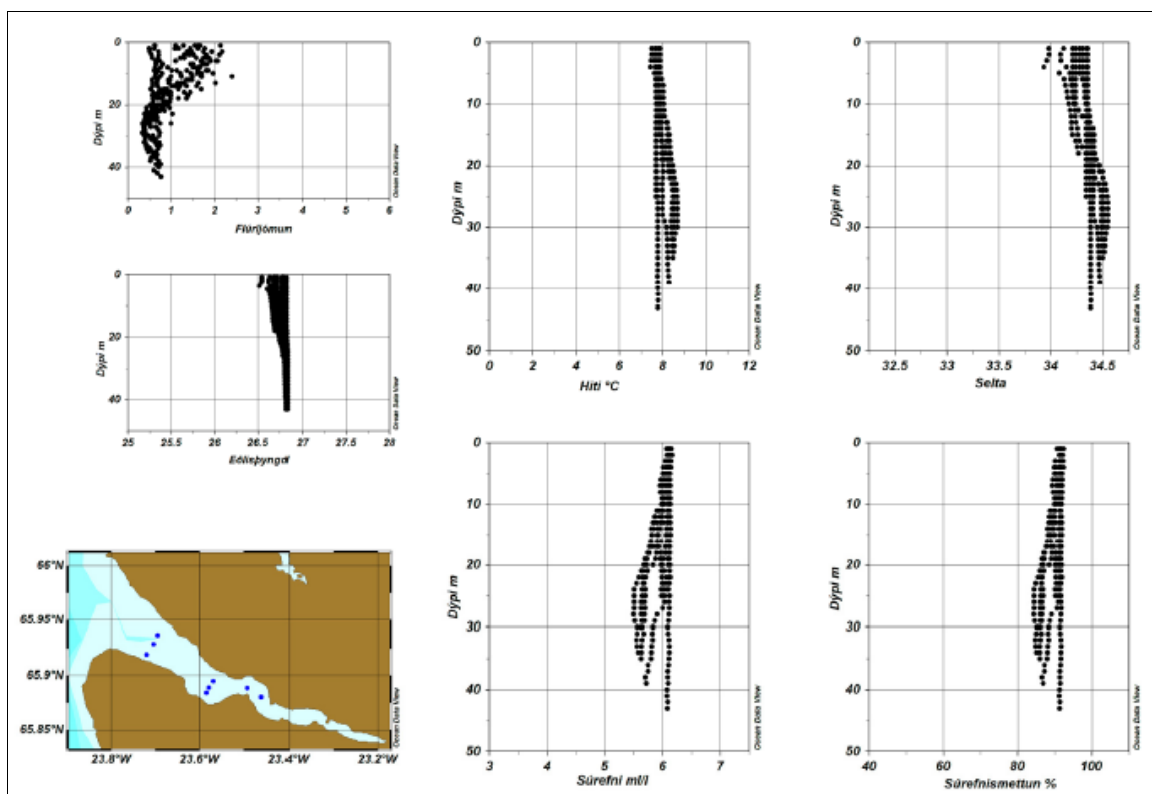
Umhverfismatið hefur verið unnið með aðkomu margra aðila. Hafrannsóknastofnun, Landhelgisgæslan, Náttúrustofa Vestfjarða og Atvinnuþróunarfélag Vestfjarða hafa m.a. unnið mikilvægar rannsóknir vegna mats á umhverfisáhrifum. Arctic Sea Farm hefur unnið að þessari frummatsskýrslu með ráðgjafarfyrirtækinu Eldi og Umhverfi ehf. og Verkfræðistofunni Svinna-verkfræði ehf. Þeir sem hafa haft umsjón með verkefninu fyrir hönd Arctic Sea Farm eru eftirtaldir:

- ✓ Jón Örn Pálsson, M.Sc. sjávarútvegsfræðum, hjá Eldi og Umhverfi ehf.
- ✓ Ragnheiður Inga Þórarinsdóttir, Ph.D. verkfræðingur, hjá Svinna-verkfræði ehf.
- ✓ Sigurður Pétursson, M.Sc. í sjávarútvegsfræðum og B.Sc. í líffræði og framkvæmdastjóri hjá Arctic Fish.
- ✓ Eyrún Viktorsdóttir, BA og ML í lögfræði og verkefnastjóri viðskiptaþróunar hjá Arctic Fish.
- ✓ Eva Dögg Jóhannesdóttir, M.Sc. í sjávar- og vatnalíffræði og líffræðingur hjá Arctic Fish.

Gunnar Páll Eydal, umhverfis- og auðlindafræðingur hjá Verkís hf. hafði umsjón með kaflanum *Áhrif á landslag og ásýnd*.

2 Samfélag og staðhættir

Dýrafjörður liggur norðan við Arnarfjörð. Þetta er stór fjörður, um 30 km langur frá fjarðarmynni í botn, en tiltölulega grunnur og opin. Aðliggjandi landsvæði að eldissvæðinu tilheyrir Ísafjarðarbæ. Allnokkrar grynningar eru fyrir utan fjarðarmynnið á móti úthafinu en þó er ekki um eiginlegan þröskuld að ræða. Mesta dýpi í fjarðarmynni eru tæpir 50 m og grynnkar fjörðurinn jafnt inn undir Höfðaodda innan við þorpið Þingeyri, þar sem mesta dýpi er 30 m. Mælingar á seltu, sjávarhita og súrefni sýna og staðfesta að Dýrafjörður hefur ekki einkenni þröskuldsfjarða. Lóðrétt uppblöndun er mikil í firðinum og eiginlegt botnsjávarlag er ekki að finna (Mynd 2-1). Frá september 2013 til febrúar 2014 voru farnir fjórir leiðangrar til mælinga á eðlisþáttum sjávar í Dýrafirði. Lægsta súrefnismettun var mæld 84% miðdýpis og við botn út af Haukadalsbót í október. Í september og nóvember mældist súrefnismettun um og yfir 90%, og um 93% í febrúar 2014.

Mynd 2-1 Staðsetning mælistöðva og niðurstöður mælinga á eðlisþáttum sjávar 10. október 2013. Mæld var flúorljómun (mælikvarði á plöntusvif), eðlisþýngd, hiti, selta og súrefni¹.

2.1 Samfélag

2.1.1 Núverandi nýting í Dýrafirði

Núverandi nýtingu í Dýrafirði má skipta í nokkra flokka:

- Leyfisskyld nýting í sjókvíaelði: Arctic Sea Farm hefur rekstrarleyfi fyrir framleiðslu á 4.200 tonnum af laxi eða silungi í Dýrafirði.
- Fiskveiðar: Fiskveiðar eru stundaðar í Dýrafirði og veitt hefur verið með flestum veiðarfærum. Heildarafli á tímabilinu 2000 til ársins 2014 var um 300 tonn samkvæmt upplýsingum frá

¹ Héðinn Valdimarsson og Magnús Danielsen, 2014.

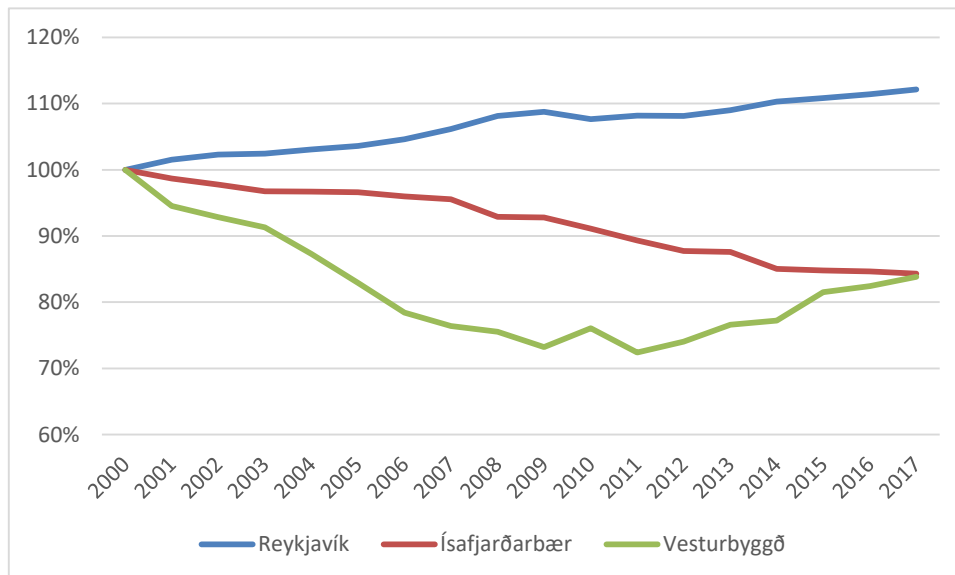
Hafrannsóknastofnun og var meginparturinn þorskur (rúm 140 tonn) og ýsa (rúm 110 tonn). Af öðrum tegundum hefur fengist mun minna, en það eru aðallega steinbítur, skarkoli og sandkoli. Mestur afli hefur fengist í dragnót, en næstmest á handfæri og línu.

- Ferðaþjónusta og útivist hafa aukist undanfarin ár og eru stundaðar siglingar þar sem fram fer náttúruskoðun eða veiðar.
- Æðarvarp og annars konar hlunnindanýting er einnig að finna á svæðinu.

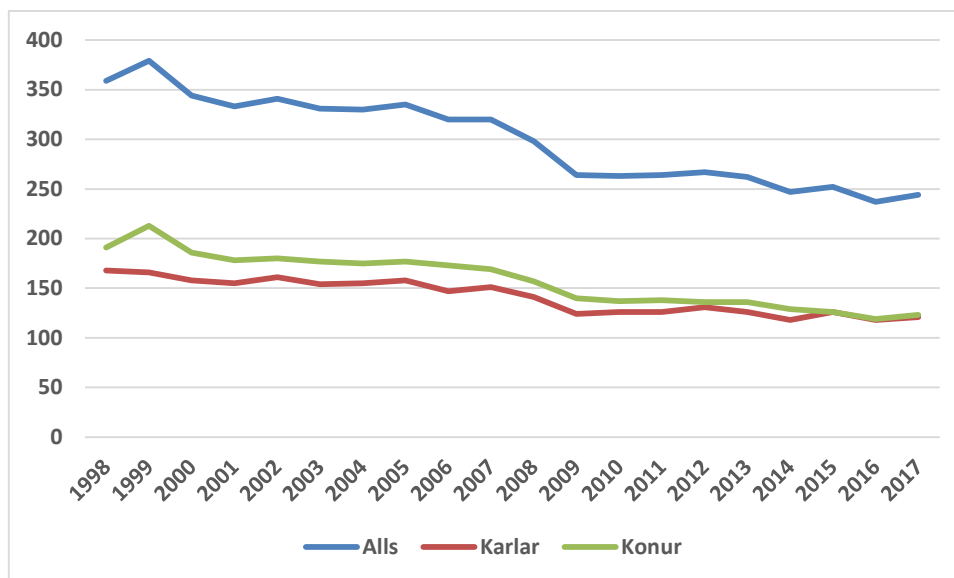
Nánar er fjallað um núverandi nýtingu og áhrif fyrirhugaðs fiskeldis á hana í kafla 5.

2.1.2 Þróun byggðar og íbúafjölda

Töluverð fólksfækkun hefur átt sér stað á Vestfjörðum á undanförunum árum. Á tímabilinu 1994-2011 var fólksfækkun í Vesturbyggð og Tálknafjarðarhreppi um 32% og í þéttbýli var fækkun íbúa mest á Bíldudal eða um 45%. Frá árinu 2011 hefur fólki í Vesturbyggð og Tálknafjarðarhreppi fjölgað á ný og er helsta ástæða talin vera uppbygging í fiskeldi, sem hófst árið 2010 er Fjarðalax hóf starfsemi á Tálknafirði og síðan er Arnarlax hóf sína starfsemi í Arnarfirði. Frá 2010 hefur íbúum í Vesturbyggð fjölgað og var aukningin á árunum 2010-2017 alls um 10% (Mynd 2-2). Sambærileg aukning hefur ekki orðið á norðanverðum Vestfjörðum, þar sem fiskeldi er umfangslítið. Ísafjarðarbær er sameinað sveitarfélag margra fyrrum hreppa og telur fimm þéttbýliskjarna, Þingeyri við Dýrafjörð, Flateyri við Önundarfjörð, Suðureyri við Súgandafjörð, Ísafjörð í Skutulsfirði og Hnífsdal. Íbúum Ísafjarðarbæjar fækkaði úr 3.899 í 3.608 á tímabilinu 2010-2017 eða um 7,5%. Svipaða sögu er að segja um fólksfækkun ef litið er eingöngu á Þingeyri þar sem fólki hefur fækkað úr 263 í 244 eða um 7,2% á sama tímabili og úr 359 íbúum í 244 eða um 32% frá 1998 til 2017, sjá Mynd 2-3.

Mynd 2-2 Árleg breyting á fjölda íbúa í þremur sveitarfélögum hérlendis frá árinu 2000. Uppbygging laxeldis hófst í Vesturbyggð árið 2010.

Mynd 2-3 Íbúapróun á Pingeyri 1998-2017.

Sjávarútvegur var burðarás atvinnulífs á Vestfjörðum, en fyrirtækjum í útgerð og fiskvinnslu hefur fækkað stórlega frá aldamótum. Ferðapjónusta hefur aftur á móti vaxið. Töluverð aukning hefur verið í komum ferðamanna til Dýrafjarðar á undanförunum árum eins og annars staðar á Vestfjörðum og á landsvísu. Verkefnið „Víkningar á Vestfjörðum“ var sett á fót með uppbyggingu víkingasvæðis á Pingeyri og ýmis önnur afþreying stendur til boða.

Margt bendir til áframhaldandi fjölgunar íbúa á sunnanverðum Vestfjörðum. Í janúar 2017 voru íbúar svæðisins orðnir 1573. Fjölgunin er hlutfallslega meiri í Vesturbyggð en á Tálknafirði og meiri meðal karla en kvenna¹. Á Bíldudal fækkaði íbúum úr 300 í 160 á árunum 1998-2011. Þeirri fólksfækkun hefur með auknu fiskeldi á Vestfjörðum og vaxandi ferðapjónustu verið snúið við og eru íbúar þar 244 í janúar 2017.

Aukið fiskeldi hefur þegar haft áhrif á aðalskipulag Vesturbyggðar 2006-2018², m.a. hafa verið gerðar breytingar á afmörkun þéttbýlis á Bíldudal þar sem nýtt iðnaðarsvæði fyrir fiskeldi var afmarkað nyrst á Bíldudal. Á Patreksfirði voru einnig gerðar breytingar til að auka við athafnasvæði til að koma til móts við vaxandi fiskeldi og vinnslu afurða þess³. Í skýrslu um breytingarnar segir eftirfarandi um framtíðaráform og uppbyggingu fiskeldis⁴:

„Flest ársverk eru í sjávarútvegi á staðnum og talsvert er um aukningu á fiskeldi á svæðinu. Ennfremur er aukin þjónusta við ferðamenn og opinber þjónusta. Gert er ráð fyrir umtalsverðri fjölgun íbúa á komandi árum vegna aukinna umsvifa í fiskeldi en uppi eru áætlanir um aukningu á fiskeldi og fullvinnslu á fiskeldisafurðum á Bíldudal.“

¹ Vefsíða: www.hagstofa.is

² Yngvi Þór Loftsson o.fl., 2006

³ Aðalskipulag Vesturbyggðar 2006-2018 – Aðalskipulagsbreyting, Greinargerð sbr. 1. mgr. 30. Gr. skipulagslaga nr.123/2010, 19. mars 2014, breytt 15. maí 2014.

⁴ Aðalskipulag Vesturbyggðar 2006-2018 – Patreksfjörður og Bíldudalur – breyting á aðalskipulagi í þéttbýli, Lýsing á skipulagsverkefni (dags. 05.08.2014)

Markmið Ísafjarðarbæjar eru að fólksfjölgun verði á svæðinu. Er þar helst litið til skýrrar stefnu í aðalskipulaginu¹, bættra innviða, öflugra og fjölbreyttara atvinnulífs og betri nýtingar á sérstöðu svæðisins. Í aðalskipulagi Ísafjarðarbæjar er sett fram eftirfarandi stefna um fiskeldi:

„Gert er ráð fyrir því að áfram verði möguleikar á því að stunda fiskeldi í Ísafjarðarbæ að uppfylltum ákveðnum skilyrðum. Lögð er sérstök áhersla á það að fiskeldi í fjörðum sveitarfélagsins verði í tengslum við aðra starfsemi í landi. Eldið skal hafa sjálfbæra þróun að leiðarljósi og tryggja að jákvæð ímynd skerðist ekki. Ákjósanlegt er að kanna áhrif og þróunarmöguleika fiskeldis, m.a. í samvinnu við háskólastofnanir á Ísafirði. Huga þarf sérstaklega að mótvægi við neikvæð umhverfisáhrif tengdum fiskeldi.“

Arctic Sea Farm hefur stundað fiskeldi í fjörðum Ísafjarðarbæjar undanfarin ár og hefur lagt áherslu á umhverfisvænt eldi. Fyrirtækið var fyrst íslenskra eldisfyrirtækja vottað samkvæmt hinum stranga ASC-staðli² sem tekur bæði til umhverfislegra og samfélagslegra þátta. Þá hefur ASF einnig lagt áherslu á rannsóknarverkefni í samvinnu við háskólastofnanir og aðra aðila.

2.1.3 Efnahagur og atvinnulíf

Síðustu þrjú áratugi hefur atvinnulíf á Vestfjörðum einkennst af breytingum í greinum sem snerta sjávarútveg, fiskvinnslu og iðnað. Minna er veitt af fiski og störfum hefur fækkað en á móti kemur að meiri áhersla er lögð á bætta nýtingu hráefnis og fjölbreytni í afurðaflokkum. Breytingar hafa einnig orðið í landbúnaði og störfum þar hefur fækkað. Undanfarin ár hefur fjölbreytni og nýsköpun almennt aukist á svæðinu³.

Vesturbyggð, Tálknafjörður og Ísafjarðarbær hafa markað stefnu í atvinnumálum sem m.a. er sett fram í aðalskipulagsáætlunum þeirra^{4,5,6}. Þar er jafnframt talað um stefnu í uppbyggingu innviða og aðrar leiðir til að efla jákvæða þróun svæðanna næstu árin.

Hlutur sjávarútvegsins er 31% af framleiðslu á Vestfjörðum og er hann hvergi meiri á landinu⁷. Árið 2008 var hagvöxtur minni á Vestfjörðum en annars staðar á landinu en eftir 2008 hefur hagvöxtur aukist og árið 2009 voru Vestfirðir eini landshlutinn þar sem framleiðsla dróst ekki saman. Aukin eftirspurn eftir nýjum fiski og bætтар samgöngur hafa m.a. leitt til þessarar þróunar. Enginn landshluti er þó jafn viðkvæmur fyrir sveiflum í sjávarútvegi og Vestfirðir⁸.

2.1.4 Fiskveiðar í Dýrafirði

Heildarafli í Dýrafirði á tímabilinu 2000 til ársins 2014 var um 300 tonn ef miðað er við upplýsingar úr gagnasafni Hafrannsóknastofnunar. Mest hefur fengist af þorski í firðinum á þessu tímabili rúm 140 tonn en næstmest af ýsu rúm 110 tonn. Af öðrum tegundum hefur fengist mun minna, aðallega

¹ Aðalskipulag Ísafjarðarbæjar 2008-2020

² ASC Salmon Standard, Aquaculture Stewardship Council, June 2012

³ Árni Ragnarsson o.fl., 2015

⁴ Aðalskipulag Vesturbyggðar 2006-2018

⁵ Aðalskipulag Tálknafjarðarhrepps 2006-2018

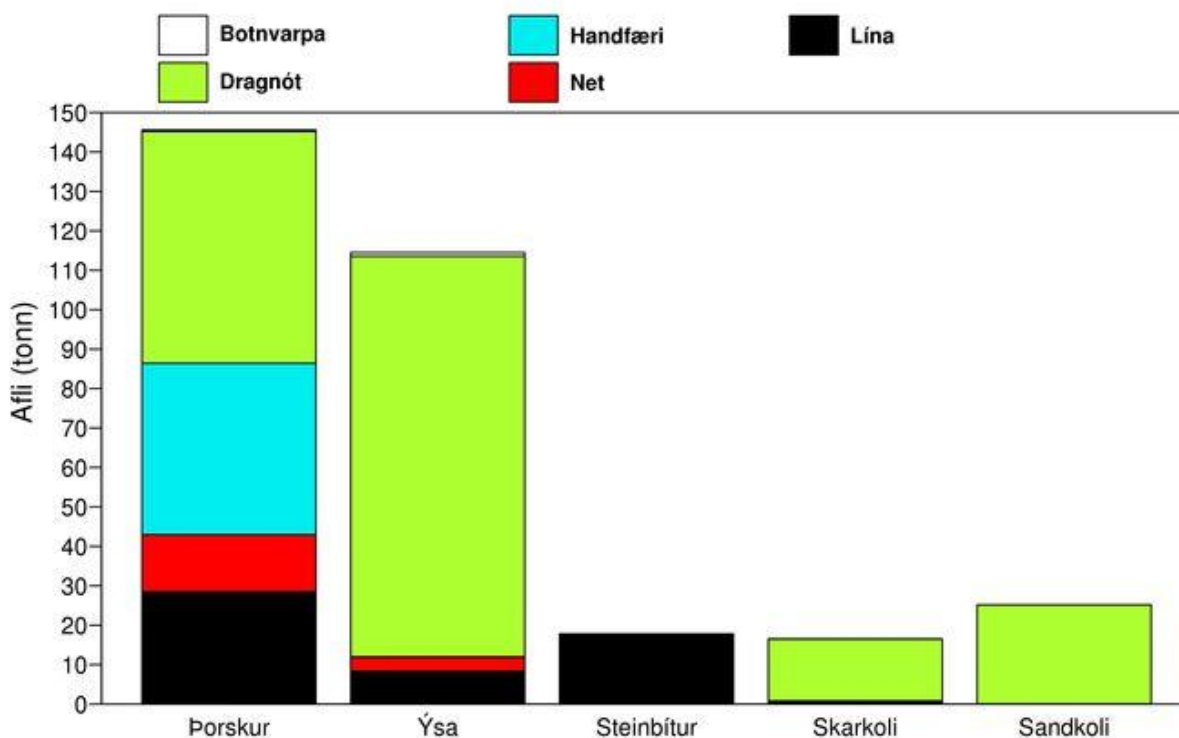
⁶ Aðalskipulag Ísafjarðarbæjar 2008-2020

⁷ Árni Ragnarsson o.fl., 2015

⁸ Sigurður Jóhannesson o.fl., 2013

steinbítur, skarkoli og sandkoli. Mestur afli hefur fengist í dragnót en næstmest á handfæri og línu (Mynd 2-4).

Skarkolinn er mikilvægur nytjafiskur sem er algengur á grunnslóð allt í kringum landið. Í júlí 2006 var farinn leiðangur hringinn í kringum landið til að fá sem heildstæðasta mynd af fjölda og lengdardreifingu skarkolaseiða og auka skilning á uppruna skarkolaseiða við Ísland. Þann 21. júlí 2006 voru tekin þrjú 100 m tog í norðanverðum Dýrafirði (65.8987 N - 23.4940 V) og reyndist þéttleiki skarkolaseiða þar vera um 1493 einstaklinga á hverja 100 m² og var meðallengdin um 19,5 mm. Þetta reyndist vera næsthæsti þéttleiki skarkolaseiða er mældist við landið¹.

Mynd 2-4 Afli í Dýrafirði eftir fisktegundum og veiðarfærum á tímabilinu 2000-2014².

2.1.5 Fuglar

Fuglalíf í Dýrafirði hefur verið skoðað og skráð af Náttúrustofu Vestfjarða í tenglum við ýmis verkefni^{3,4,5,6}. Þessar athuganir hafa sýnt fjölskrúðugt fuglalíf og mikið er um æðarfugl. Friðlýst æðarvarp er í Höfðaodda. Af öðrum sjófuglum má nefna: stökkönd, rauðhöfða, urtönd, hettumáf, hvítmáf og kríu. Af fjörufluglum verpa nokkrar tegundir s.s. tjaldur, sandlóa, rauðbrystingur, jarðraka og stelkur. Nokkuð

¹ Björn Gunnarsson o.fl., 2010

² <http://firdir.hafro.is/firdir-a-island/vestfirdir/dyrafjordur/nytjar/>

³ Böðvar Þórisson & Þorleifur Eiríksson, 2007

⁴ Böðvar Þórisson & Þorleifur Eiríksson, 2008a

⁵ Böðvar Þórisson & Þorleifur Eiríksson, 2008b

⁶ Böðvar Þórisson & Þorleifur Eiríksson, 2010

er um grágæs og hrafnar hafa sést í firðinum. Í kafla 5 verður fjallað um möguleg áhrif framkvæmdar á fuglalíf í Dýrafirði.

2.1.6 Laxfiskastofnar í Dýrafirði

Engar skráðar upplýsingar eru um veiði laxfiska í ám í Dýrafirði, hvorki lax, urriða eða bleikju. Engin laxveiðiá er í firðinum, en þar er silungur sem gengur í sjó. Eldissvæðin í Dýrafirði eru í um og yfir 100 km fjarlægð frá næstu laxveiðiám sem hafa reglulega skráða veiði. Næstu laxveiðiár í norðurátt eru innst í Ísafjarðardjúpi og í suðurátt er Fjarðarhornsa á Barðaströnd næst. Veiðistofninn í þessum ám hefur verið styrktur með seiðasleppingum í mörg ár og í sumum tilvikum í áratugi. Minni laxveiðiár með óreglulega skráða laxveiði eru í 50-100 km fjarlægð, svo sem Staðará í Súgandafirði, Suðurfossá á Rauðasandi og Mórudalsá á Barðaströnd. Í Sunndalsá í Arnarfirði og Botnsá í Tálknafirði hefur veiðst stöku sinnum lax samkvæmt munnlegum upplýsingum en í þessum ám hefur aldrei verið skráð nein veiði laxfiska. Botnsá í Tálknafirði er á landsvæði í eigu Arctic Smolt og þar hafa ekki verið stundaðar veiðar á laxfiskum nokkuð lengi og áin á það til að þorna upp.

Veiðimálastofnun nú Hafannsóknastofnun framkvæmdi mat á seiðastofnum í ám í Arnarfirði sumrin 2015 og 2016. Laxaseiði fundust í Dufansdalsá í Fossfirði, Sunndalsá í Trostansfirði og í Hofsá sem er innst í Borgarfirði sumarið 2015¹. Umfangsmeiri talning var endurtekin sumarið 2016 og var þá framkvæmd seiðarannsókn í átta ám í Arnarfirði; Selárdalsá, Rangá, Bakkadalsá, Hvestuá, Dufansdalsá, Sunndalsá, Nordalsá og Mjólka. Laxaseiði fundust í sex af þessum ám. Í Hvestuá fundust eingöngu bleikjuseiði og í Nordalsá aðeins urriðaseiði. Urriðaseiði fundust ásamt laxaseiðum í fjórum ám; Fífustaðadalsá, Bakkadalsá, Dufansdalsá og Sunndalsá². Ekki er ljóst hver uppruni þessara laxaseiða er og almennt er lítið vitað um laxagöngur í ár í Arnarfirði.

Haustið 2015 var gerð talning á fjölda hrygningarfiska í þremur ám í Ketildölum. Talning fór fram með ljósi eftir að skuggsýnt var orðið. Í Bakkadalsá fundust 2 laxar, 16 sjóbirtingar og 1 bleikja. Í Rangá í Fífustaðadal fundust 18 laxar, 6 sjóbirtingar og engin bleikja og í Selárdalsá fundust 23 laxar og engin sjóbirtingur eða bleikja. Jafnframt var framkvæmt mat á seiðastofnum þessara þriggja áa með rafveiði. Í Bakkadalsá og Rangá fundust laxaseiði og urriðaseiði og í Selárdalsá fundust aðeins laxaseiði. Engin bleikjuseiði fundust í þessum þremur ám³.

Upplýsingar frá landeiganda í Fífustaðadal⁴ benda til að hrygning laxa eigi sér ekki langa sögu í þessum ám. Lax hóf að ganga í Rangá fyrst eftir að seiðasleppingar höfðu farið fram á 8. áratug. Ekki hefur tekist að afla upplýsinga um umfang þessara sleppinga, en vitað er að fyrrum landeigandi Björn Emilsson stóð fyrir sleppingum laxaseiða á árunum 1981-1983, en uppruni laxaseiða er ekki þekktur⁵. Samkvæmt yfirliti um seiðasleppingar frá Laxeldisstöð ríkisins í Kollafirði á 7., 8. og 9. áratug eru ekki upplýsingar um að laxaseiði þaðan hafi verið flutt til sleppinga í ár í Arnarfirði⁶. Uppruni nýtilkominna laxastofna mun hugsanlega skýrast með nauðsynlegum erfðarannsóknnum sem fyrirhugaðar eru á villtum laxastofnum umhverfis landið með tilkomu styrkja frá rannsóknasjóði sjókvíaeldis. Í kafla 5 er gerð grein fyrir mögulegum áhrifum laxeldis á laxastofna á Vestfjörðum.

¹ Sigurður Már Einarsson & Jón S. Ólafsson, 2016

² Leó Guðmundsson o.fl., 2017a

³ Jóhannes Sturlaugsson, 2016

⁴ Ari Wendel & Sigrún E. Einarsdóttir, 2013

⁵ Ari Wendel, 2017

⁶ Þór Guðjónsson, 1989

2.1.7 Kalkþörungar

Orkustofnun gaf út leyfi til leitar og rannsókna á kalkþörungaseti á hafsbotni í Dýrafirði, Tálknafirði og Patreksfirði 8. febrúar 2010 og var gildistími leyfisins frá 1. apríl 2010 til 31. mars 2012, sem síðar var framlengt til og með júní 2014. Áfangaskýrslur eru geymdar á Orkustofnun og ekki aðgengilegar fyrr en 1. júlí 2019. Þó kemur fram í umsögn Orkustofnunar við matsskýrslu ASF að Íslenska kalkþörungafélagið lét framkvæma endurvarpsmælingar í Dýrafirði sumarið 2010 til að kanna þykkt nútímasetts. Ekki var ráðist í kjarnaborun í setið, en sjávarbotninn í Dýrafirði var kvikmyndaður sumarið 2011, þar sem rannsakað var hve stór hluti botnsins væri hulinn kalkþörungum, lifandi eða dauðum. Niðurstöður hafa ekki leitt til nýtingar kalkþörungum í Dýrafirði.

2.1.8 Ferðaþjónusta

Ferðaþjónusta hefur vaxið á Vestfjörðum á undanförunum árum, þó er markaðshlutdeild Vestfjarða í ferðaþjónustu minni en á mörgum öðrum landsvæðum. Bættar samgöngur og styrking innviða á svæðinu munu styðja við þróun í ferðaþjónustu og miklir möguleikar eru til sóknar vegna sérstöðu svæðisins. Ferðamenn sækja oft í lítt spillta náttúru, upplifun og fræðslu.

Helsta aðráttarafi Dýrafjarðar er náttúran, útivist, einkum gönguferðir og fuglaskoðun, menningin og söguarfur. Tjaldsvæði er á Þingeyri og í bænum hefur verið byggð upp aðstaða fyrir ferðamenn sem minnir á víkingatímabilið og söguvið Íslendingasagna. Þá er boðið upp á ferðaþjónustu og gistingu á bóndabæjum og í skólabyggingum að Núpi er boðið upp á gistingu á sumrin. Nokkrir sögufrægir staðir eru í Dýrafirði og má sérstaklega nefna Haukadal þar sem ferðamenn komast í snertingu við sögu Gísla Súrssonar.

Sumarið 2014 framkvæmdi Atvinnuþróunarfélag Vestfjarða könnun á viðhorfum ferðamanna til fiskeldis á Vestfjörðum. Svör byggja á 146 ferðamönnum og virðast langflestir gera sér grein fyrir ávinningi fiskeldis fyrir samfélögin á Vestfjörðum og voru 36% mjög eða frekar jákvæðir, 12% mjög eða frekar neikvæðir, 42% voru hlutlausir og 11% vildu ekki taka afstöðu¹. Mikilvægt er að vaxandi fiskeldi spilli ekki upplifun ferðamanna og skaði ekki mögulega uppbyggingu í ferðaþjónustu í Dýrafirði. Í kafla 5 er gerð grein fyrir mögulegum áhrifum framkvæmdar á samfélag og þ.m.t. ferðaþjónustu.

2.2 Staðhættir og náttúrufar

2.2.1 Burðarþol Dýrafjarðar til fiskeldis

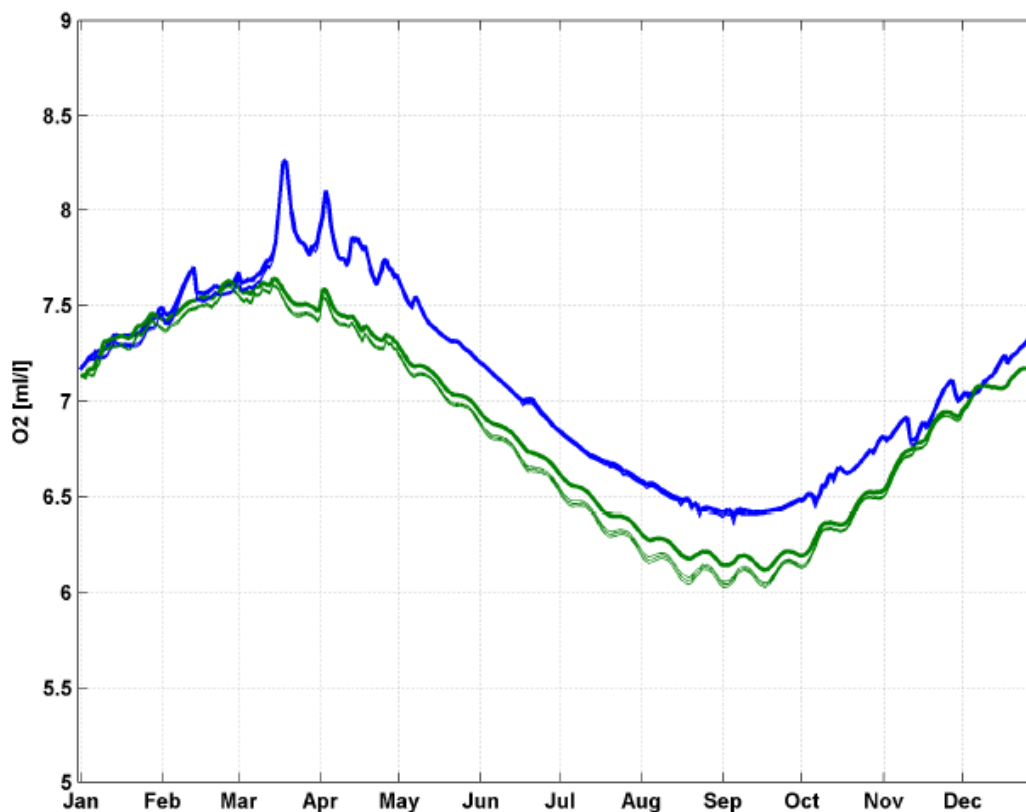
Mat á náttúrulegum sýrefnisbúskap, notkun og endurnýjun sýrefnis, er lykilþáttur sem ræður hvað mestu um burðarþol einstakra svæða til fiskeldis. Notkun sýrefnis ræðst af framleiðni náttúrulegs plöntusvifs sem vex í yfirborðslögum sjávar og sekkur síðan til botns þar sem rotnun og niðurbrot á sér stað. Lagskipting og blöndun sjávar ræður síðan til um endurnýjun sjávar og sýrefnisstyrk í botnsjó þar sem rotnun fer fram. Mælingar Hafrannsóknastofnunar í Dýrafirði sýna að fjörðurinn er vel blandaður jafnvel yfir sumartímenn þegar líklegast er að lagskipting sé til staðar. Sýrefnisinnihald er að jafnaði hátt á öllum árstímum og endurnýjunartími sjávar er stuttur eða um ein vika².

Með endurskoðun á lögum um fiskeldi árið 2014 var Hafrannsóknastofnun falin framkvæmd burðarþolsmats vegna sjókvíaeldis á strandsvæðum. Í mars 2015 lagði Hafrannsóknastofnun mat á

¹ Anon, 2014b

² Sólveig R. Ólafsdóttir, Héðinn Valdimarsson, Andreas Macrander og Hafsteinn G. Guðfinnsson, 2017a

burðarþoli Dýrafjarðar til sjókvíaldis. Niðurstöður reiknilíkans sýna að Dýrafjörður er lítið viðkvæmur fyrir lífrænu álagi og álagsútreikningar sýna að súrefnisinnihald lækkar óverulega þó framleiðslan verði allt að 14 þús. tonn (Mynd 2-5). Þegar tekið er tillit til stærðar fjarðarins og lítið til varúðarnálgunar er talið óhætt að leyfa allt að 10.000 tonna árlega framleiðslu í firðinum. Áhrif fiskeldis á vistkerfi fjarðarins þarf að vakta með reglubundnum hætti og búast má við að burðarþol fjarðarins verði endurmetið á næstu árum ef niðurstöður vöktunarránsókna gefa tilefni til þess.

Mynd 2-5. Niðurstöður AceXR líkansins fyrir súrefnisstyrk í Dýrafirði. Blá lína sýnir súrefnisstyrk í þunnu yfirborðslagi. Grænar línur sýna súrefnisstyrk í meginvatnsbol fjarðarins, þykk græn lína er styrkurinn án eldis. Grænu mjóu línurnar sýna niðurstöður líkansins fyrir áhrif 10, 12 og 14 þúsund tonna eldis í firðinum á súrefnisstyrk í botnlaginu¹.

2.2.2 Hafstraumar

ASF lét gera straummælingar í Dýrafirði á árinu 2016 í samræmi við staðalinn NS9415. Akvaplan-niva AS tók mælingar við Gemlufall² við hnitin N65°-53.151 V23°-28.295 og við Eyrarhlíð³ við hnitin N65°-53.267 V23°-4.2066 á tímabilinu 12.5.-11.6. 2016 á 5 og 15 metra dýpi. Mældur var straumhraði og straumstefna á 10 mínútna fresti. Niðurstöður við Gemlufall sýndu að á 5 metra dýpi er meginstraumurinn í norð-norðvestur (345-360°) með mjög lítinn returstraum til suðausturs (135°). Meðalstraumhraði mældist 11,3 cm/s. Á 15 metra dýpi var meginstraumstefnan til suðausturs og meðalstraumhraði mældist 7,0 cm/s. Niðurstöður við Eyrarhlíð sýndu að á 5 metra dýpi var meginstraumurinn til norðvesturs (330°) með returstraum í suðaustur (120°). Meðalstraumhraði var 7,4 cm/s. Við 15 metra dýpi er meginstraumurinn til suðausturs (150°) með

¹ Anon, 2015

² Eriksen, 2017

³ Eriksen & Heggen, 2017

meðalstraumhraða 6,6 cm/s. Straummælingar hafa einnig verið gerðar við Haukadalsbót og er skýrsla (lokalitetsrapport) Akvaplan-niva í vinnslu.

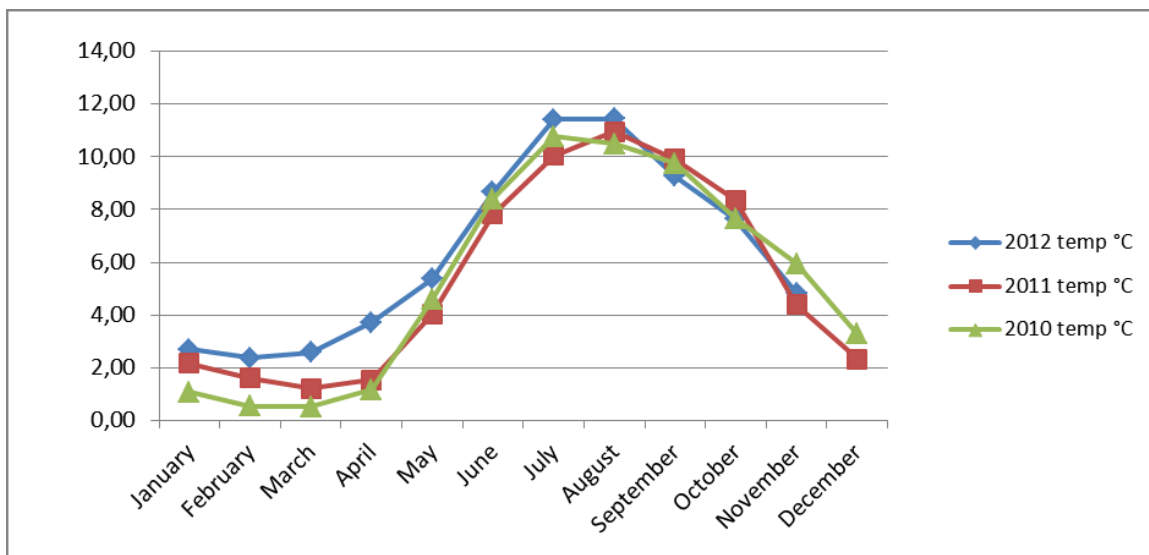
Tveimur mælistöðvum var komið fyrir á botninum utarlega í firðinum í lok apríl 2014 og þær sóttar í september sama ár. Önnur var nálægt norðurströndinni en hin við suðurströndina, annars vegar við Eyrarhlíð og hins vegar Skagahlíð. Þær mældu straumhraða í vatnssúlunni alveg upp að yfirborði og skráðu á klukkustundar fresti. Niðurstöður sýndu að ráðandi straumar í firðinum eru langstraumar á báðum mælistöðum og í öllum dýptarsellum. Við suðurströndina er meðalstraumurinn langs inn fjörðinn og mældist 2,4 cm/s miðja vegu milli yfirborðs og botns. Við norðurströndina er meðalstraumurinn lagskiptari, örlítið innstreymi við botninn, -0,6 cm/s, útstreymi um miðbikið, 1,9 cm/s og aftur innstreymi við yfirborðið. Staðalfrávik straumsins er stærra en meðalstraumurinn á mælitímabilinu, >5,5 cm/s á langstraumunum.¹

Mæling á hafstraumi í Dýrafirði var áður framkvæmd árið 2009 og aftur árið 2012. Í mars 2009 voru gerðar rannsóknir á hafstraumum í Haukadalsbót þar sem sjávardýpi er 20 m. Straummælir var settur út við hnitin 64°53.18-23°36.19 og hafður um 10 m frá botni. Straumstefna er afgerandi út fjörðinn í NV (310°). Straummælingar sýndu að straumhraði er talsvert mikill eða um 9 cm/sek meðal straumhraði. Í júlí 2012 var gerð önnur rannsókn á sjávarstraumum út af Mýrarfelli, norðan Haukadalsbótar. Þar sýndu niðurstöður að straumstefnan var VNV (292°) og meðalstraumur var 5,6 cm/sek, sem var minna en mældist sunnanvert í firðinum. Mismunur í meðalstraumi gæti verið nokkur vegna þess að mæling árið 2009 var gerð að vetri til en á miðju sumri árið 2012. Þekkt er að veður getur haft mikil áhrif á hafstrauma. Straumstefna í yfirborðslögum sunnanvert og norðanvert í firðinum er út fjörðinn. Þessar mælingar á hafstraumum benda til að straumhringrás innarlega í grunnum fjörðum Vestfjarða sé meira lagskipt í lóðréttum lögum (djúpsjárvarlag vs. yfirborðslag). Réttisælis hringstraumur er á landgrunni Íslands, í sömu stefnu og sjávarfallabylgjan. Á Vestfjörðum streymir selturíkur hlýsjór inn á landgrunnið og inn í firðina. Innstreymi er venjulega í dýpri sjávarlögum undir yfirborðslögum í fjörðum sem eru seltuminni vegna ferskvatnsáhrifa frá landi.

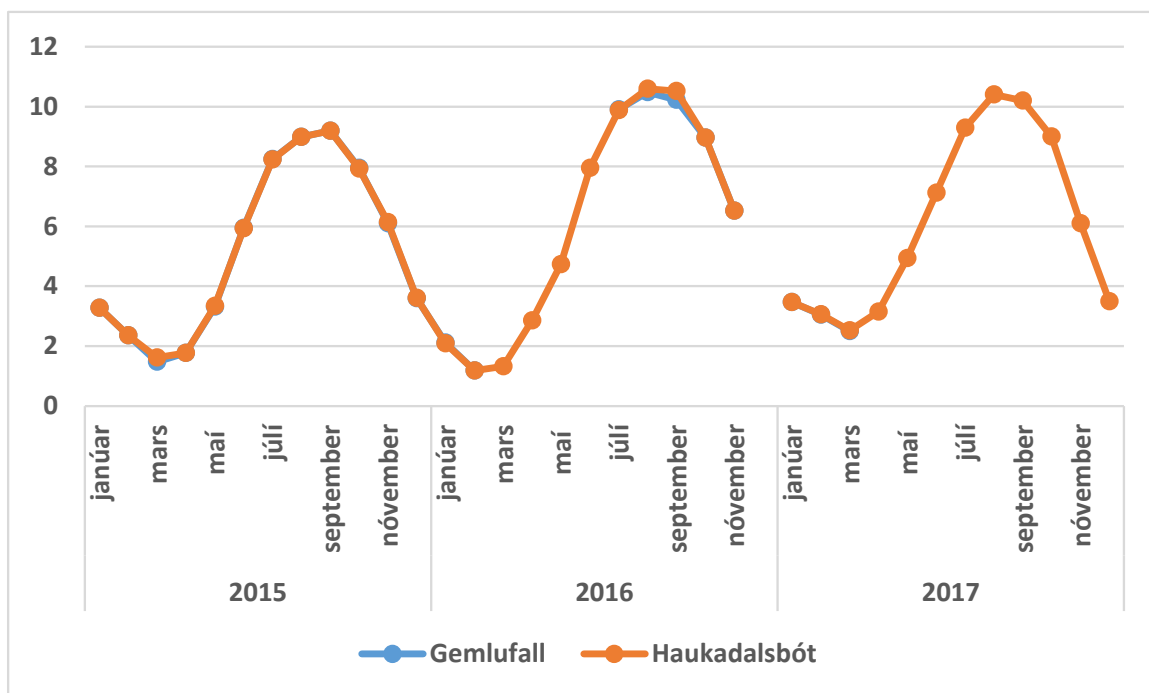
2.2.3 Hitastig sjávar

Meðalhiti sjávar í Dýrafirði er ekki frábrugðinn meðalhita í öðrum fjörðum á vestanverðum Vestfjörðum. Á árunum 2010 til 2012 var meðalhiti 5,9°C (Mynd 2-6) og reglulegar mælingar Arctic Sea Farm í firðinum á undanförunum árum (Mynd 2-7) sýna aðeins lægri gildi (5,2-5,5°C). Söguleg gögn sýna að alltaf er hættu á að sjávarhiti lækki undir 0°C að vetri til. Með réttu verklagi við laxeldið er hægt að fyrirbyggja tjón þó veruleg kæling verði yfir vetrartímann. Þar ræður miklu að hafa stór og heilbrigð laxaseiði og hafa lágan þéttleika af fiski í eldiskvíum. Miklu ræður einnig að hafa skjólsæl eldissvæði og djúpa netpoka í eldiskvíum.

¹ Tómas Zoëga, 2016.

Mynd 2-6 Meðalhiti sjávar á árunum 2010-2012 á 5 metra dýpi í Haukadalsbót í Dýrafirði.

Mynd 2-7 Meðalhiti sjávar á árunum 2015-2017 við Gemlufall og Haukadalsbót í Dýrafirði.

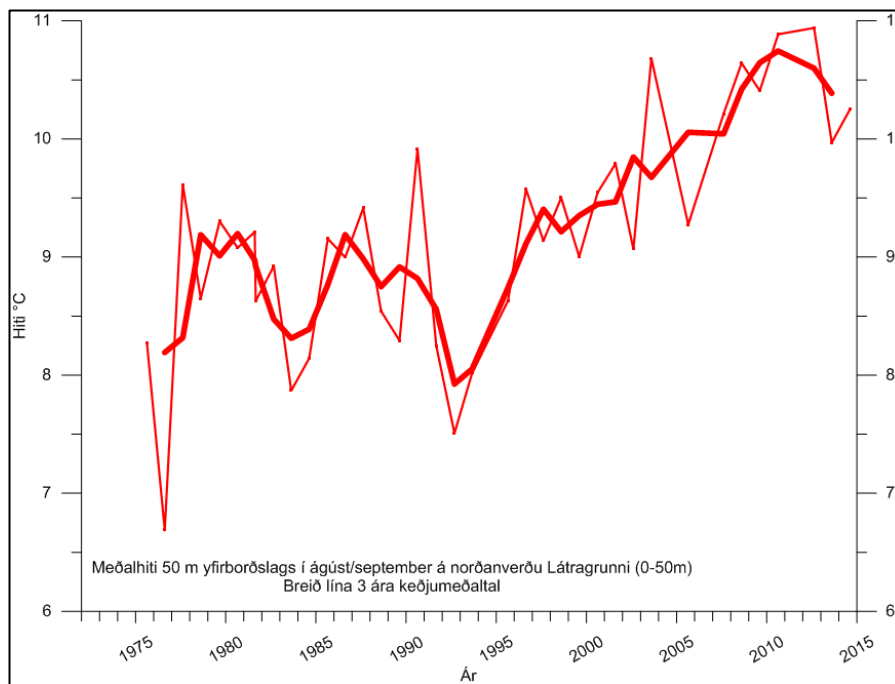
Þessi sjávarhiti er sambærilegur við eldri mælingar sem voru framkvæmdar á siglingarleið strandferðaskipa úti fyrir Látrabjargi á árabílinu 1949-1966. Þá mældist ársmeðalhiti í yfirborðssjó 5,5°C¹. Miklar sveiflur í sjávarhita við stendur Íslands eru þekktar og ráðast skilyrði til laxeldis mikið af vetrarhitastigi sjávar. Þolmörk laxfiska fyrir sjávarkulda eru talin vera -0,7°C². Skráningar eru til, frá síðustu áratugum, um mjög lágan sjávarhita, jafnvel niður fyrir þolmörk laxfiska. Árið 1981 mældist sjávarhiti í yfirborðslögum -0,8°C og á árunum 1993 og 1995 mældist yfirborðshiti í Arnarfirði -0,5°C³. Í

¹ Unnsteinn Stefánsson, 1969

² Richard o.fl., 1975

³ Hafrannsóknastofnun, rækjurannsóknir, óbirt gögn

Patreksfjarðarhöfn mældist sjávarhiti lægstur $-0,8^{\circ}\text{C}$ árið 1988¹ og $-1,2^{\circ}\text{C}$ árið 1989². Rannsóknir á sjávarhita á Látrabjargssniði benda til þess að um miðjan tíunda áratuginn hafi orðið „stökkbreyting“ á hlýsjávarinnstreymi inn á strandsvæðið út af sunnanverðum Vestfjörðum (Mynd 2-8)³. Hitamælingar í Patreksfirði og víðar á Vestfjörðum sýna að á þessum árum var ársmeðalhiti sjávar á bilinu $4,2-4,5^{\circ}\text{C}$. Það bendir til þess að sjávarhitinn hafi hækkað um allt að $1,5^{\circ}\text{C}$ á síðustu tveimur áratugum.

Mynd 2-8. Meðalhiti í ágúst/september í efstu 50 m sjávar á grynsta mælistað á Látrabjargssniði⁴.

Árlegar mælingar eru hluti af reglulegri vöktun á vistkerfi umhverfis landið á vegum Hafrannsóknastofnunar. Hlýsjórinn sem kemur upp að suðurströnd landsins og streymir upp með vesturströndinni er grein úr Golfstraumnum (Norður-Atlantshafsstraumurinn) og kallast Irmingerstraumurinn. Fjölmargir veðurfarslegir og haffræðilegir þættir ráða um styrk á þessum afleggjara Golfstraumsins og engin spálíkön eru tiltæk til að segja fyrir um með nokkru öryggi um mögulegar langtímabreytingar.

Ljóst má vera að skilyrði til laxeldis á Vestfjörðum eru að miklu háð styrk hafstrauma á landgrunninu úti fyrir Vestfjörðum. Viðbúið er að sjávarhiti geti lækkað á ný og hefur verið tekið mið af slíkri áhættu við undirbúning og framkvæmd sjókvíaldis á Vestfjörðum.

2.2.4 Vindar og lofthiti

Stuðst er við veðurfarsgögn frá veðurstöðinni á Bjargtöngum á Látrabjargi til að meta ríkjandi vindáttir á úthafinu úti fyrir Dýrafirði. Veðurstöðin á Bjargtöngum verður fyrir minni áhrifum frá landi en nálægar veðurstöðvar við framkvæmdasvæðið í Dýrafirði. Vindmælingar sýna að þegar vindstyrkur er meiri en 10 m/sek (meira en 5 vindstig) eru norðlægar og norðaustlægar vindáttir ríkjandi á hafsvæðinu úti fyrir

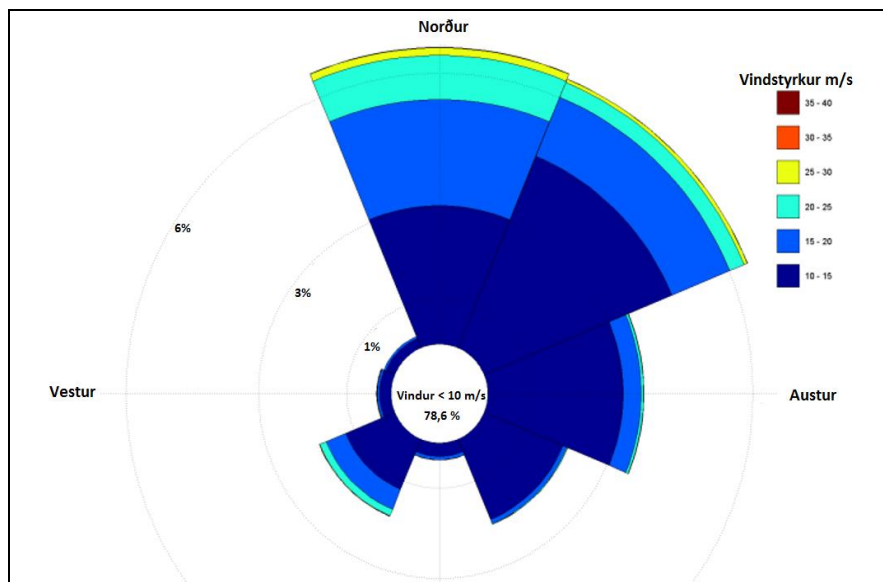
¹ Stefán S. Kristmannsson, 1989

² Stefán S. Kristmannsson, 1991

³ Héðinn Valdimarsson, Ólafur S. Ástþórsson & Jónbjörn Pálsson, 2012

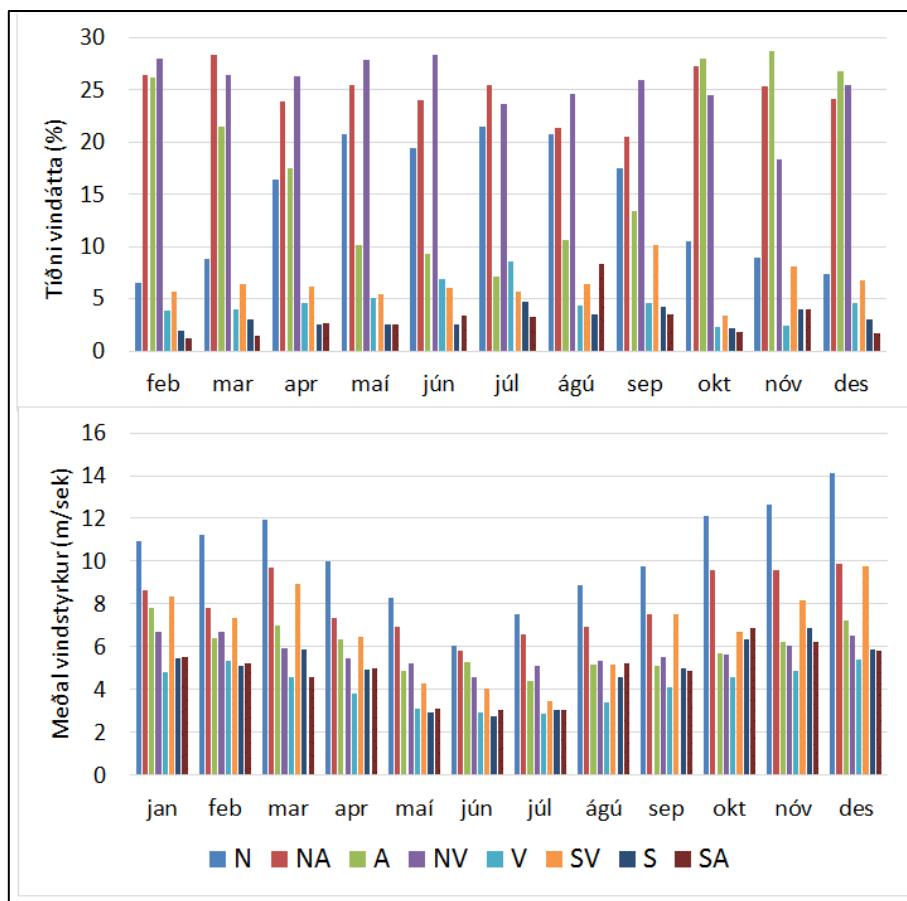
Dýrafirði (Mynd 2-9). Athyglisvert er að vestlægar áttir eru fátíðar, en það eru þær vindáttir sem hafa mest áhrif á öldufar í utanverðum Dýrafirði (sjá nánar kafla 2.2.5).

Greining á vindafari árin 2005-2014 sýna að norðaustlægar og norðvestlægar vindáttir eru ríkjandi á Bjargtöngum á öllum árstímum, bæði sumar og vetur. Fyrrihluta vetrar eru austlægar áttir einnig tíðar, en norðlægar áttir verða síðan algengari í lok vetrar (Mynd 2-10). Mestur vindstyrkur er í norðlægum og norðaustlægum áttum yfir vetrartímann.

Mynd 2-9 Vindrós sem sýnir tíðni á vindstefnum á Bjargtöngum á ársgrundvelli og fyrir vindhraða meiri en 10 m/sek (þröskuldsgildið 10 m/s). Byggt á veðurmælingum yfir tímabilið 1998 -2014¹.

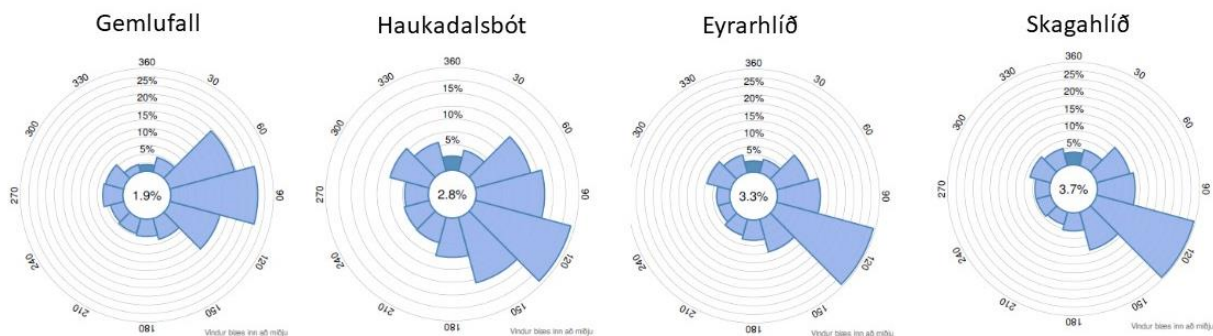
¹ Kjartan Elíasson o.fl., 2016

Mynd 2-10 Tíðni vindáttá og meðalvindstyrkur eftir mánuðum á Bjargtöngum á árunum 2005-2014¹.

Dýrafjörður er umvafinn háum fjöllum og því sennilegt að vindstefnur séu frábrugnar ríkjandi vindáttum á úthafinu úti fyrir firðinum. Á nýlegum vef Veðurstofu Íslands (vindatlas.vedur.is) má sjá tölfræðilega útreikninga fyrir ríkjandi vindstefnur og vindstyrk í reiknineti sem hefur 3 km möskvastærð yfir allt Ísland. Þar má sjá að fjöll og landslag hafa mikil áhrif á ríkjandi vindáttir á fyrirhuguðum eldissvæðum (Mynd 2-11). Þegar vindstefnur á reiknipunktum nærri öllum fjórum eldissvæðum eru skoðaðar kemur fram að suðaustlægar og austlægar áttir eru ríkjandi í firðinum. Innarlega í firðinum við Gemlufall eru ríkjandi áttir fremur austlægar en verða suðaustlægari er utar dregur í fjörðinn. Við Eyrarhlíð og Skagahlíð eru vindáttir úr suðaustri tíðari. Meðalvindstyrkur yfir árið í 10 metra hæð er 10,4 m/sek við Gemlufall, 6,5 m/sek við Haukadalsbót, 7,1 m/s við Eyrarhlíð og 8,3 m/sek við Skagahlíð, samkvæmt upplýsingum á vefsíðunni vindatlas.vedur.is.

¹ Veðurstofa Íslands, gagnagrunnur

Mynd 2-11 Vindrósir fyrir fyrirhuguð eldissvæði Arctic Sea Farm í Dýrafirði. Vindrósir sýna vindáttir í 10 m hæð yfir sjávarmáli¹.

Ísing á búnaði getur skapast tímabundið þegar saman fara miklir vindar ásamt lágum lofthita og sjávarhita. Utarlega í Dýrafirði getur öldufar orðið mest (sjá næsta kafla) samfara mikilli ísingarhættu. Lagt er mat á ísingarhættu á öllum eldissvæðum í samræmi við norska staðalinn NS9415 og er eldisbúnaður valinn m.t.t. mestu mögulegrar ísingarhættu. Mest hættu er þegar saman fara mikill sjávarkuldi, hvassviðri og frost.

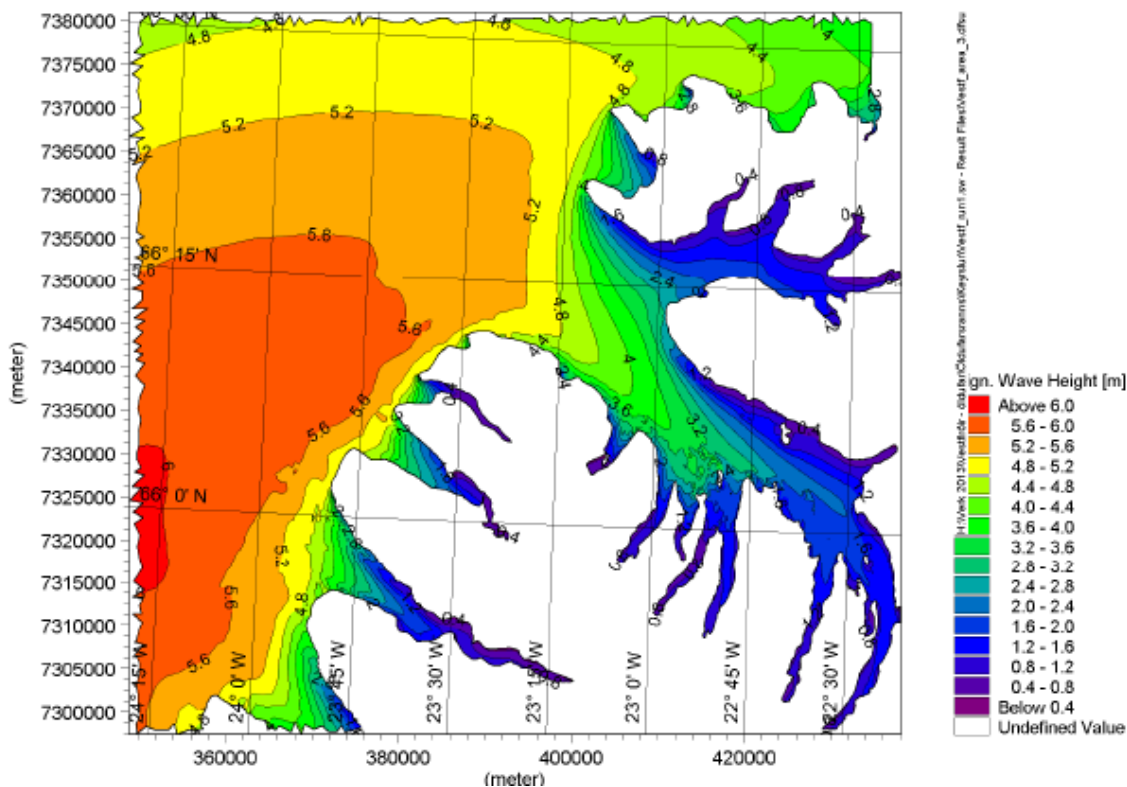
2.2.5 Öldufar

Árið 2013 fékk Fiskeldisklasi Vestfjarða sjómælingasvið Vegagerðarinnar (Siglingastofnun) til að framkvæma öldufarsútreikninga fyrir Dýrafjörð og önnur svæði á norðanverðum Vestfjörðum. Þessi vinna var framkvæmd í samstarfi við Atvinnuþróunarfélag Vestfjarða² með stuðningi frá Vaxtarsamningi Vestfjarða. Markmiðið var að taka saman upplýsingar um öldufar í Ísafjarðardjúpi, Önundarfirði og Dýrafirði, með tilliti til fiskeldis.

Niðurstöður rannsókna sýna að úthafsalda gefur mesta ölduhæð fremst í fjörðunum, en áhrif hennar minnka eftir því sem innar dregur (Mynd 2-12). Ný eldissvæði ASF í Dýrafirði eru staðsett utarlega í firðinum við Eyrarhlíð og Skagahlíð. Mestrar ölduhæðar er að vænta á eldissvæðinu við Skagahlíð.

¹ Vefsíða: www.vedur.is

² Ingunn E. Jónsdóttir, Sigurður Sigurðsson & Fannar Gíslason, 2013

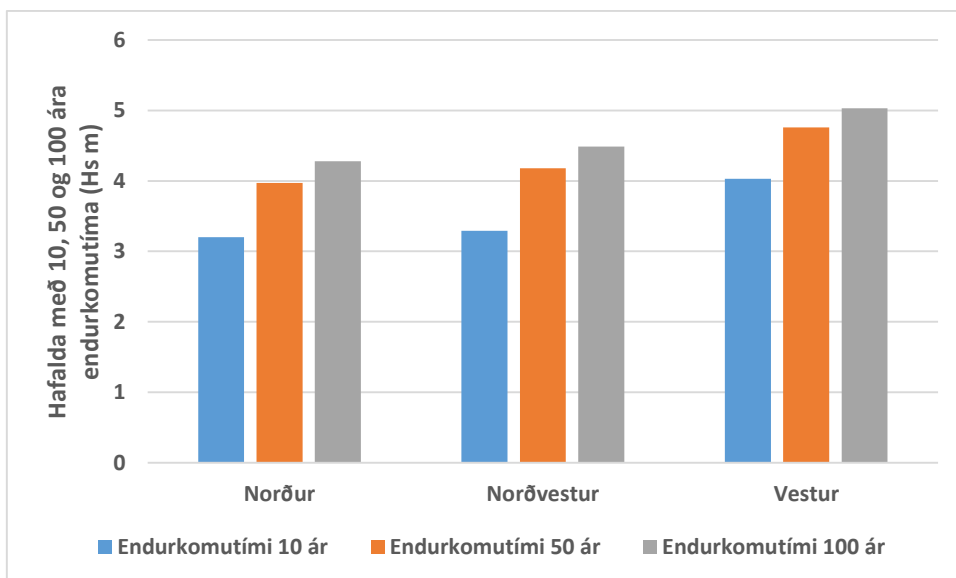

Mynd 2-12 Yfirlitskort - Vindalda úr norðri með 100 ára endurkomutíma (31,3 m/s).

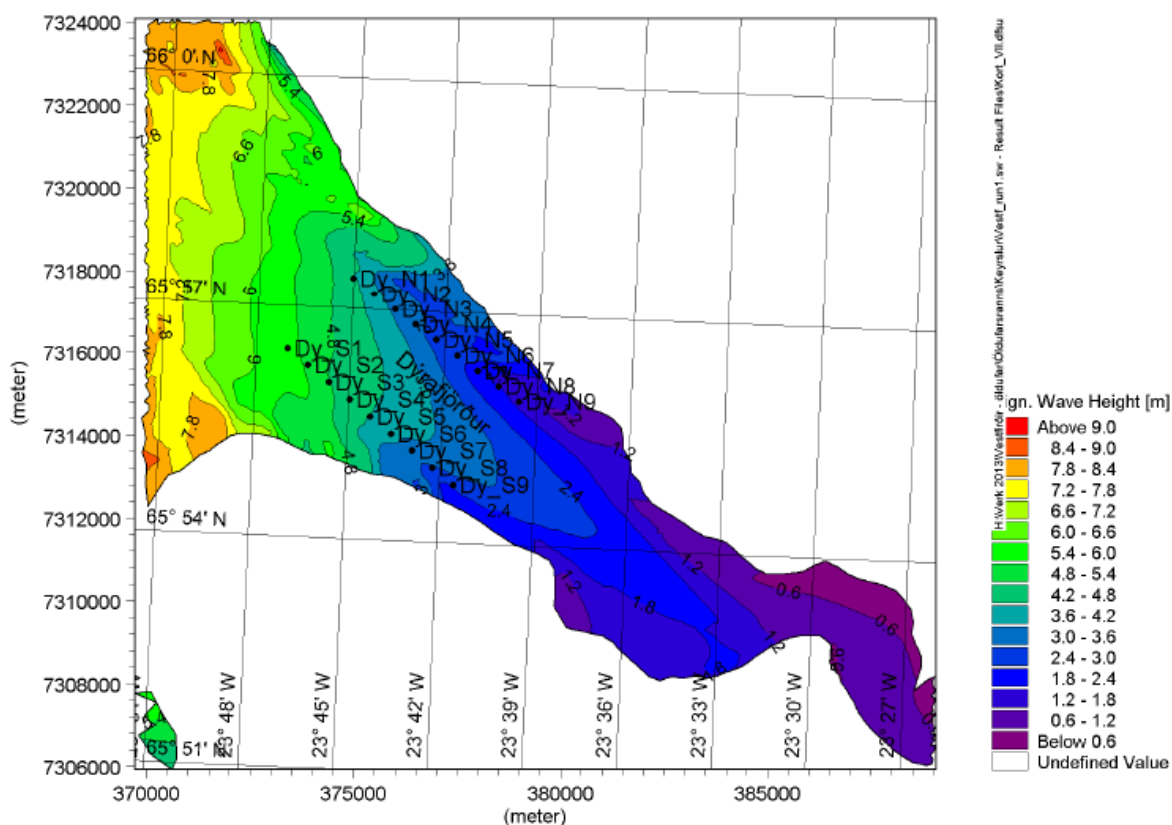
Til útskýringar á vindöldu annars vegar og haföldu með vindi (úthafsöldu) hins vegar er hér vitnað í texta frá Siglingastofnun sem lýsir vel mismun á vindöldu og haföldu:

„Vindaldan byggist upp á því hafsvæði sem vindurinn er látinn virka á, annað hvort frá strönd eða útjaðri reiknilíkansins. Vindalda hækkar og sveiflutími hennar lengist með lengingu aðdrags. Samanborið við haföldu hefur vindalda tiltölulega stuttan sveiflutíma. Þannig er vindalda oft krappari en hafaldan. Hafalda eða úthafsalda er alda sem hefur myndast utan við hafsvæði reiknilíkansins. Hún hefur myndast sem vindalda á opnu hafsvæði. Þar sem aðdrag er langt verður hæð og sveiflutími haföldu hærri en vindöldu. Hafalda sveigir upp að strönd og inn í firði og flóa, hæð hennar lækkar en sveiflutími helst óbreyttur. Inni í fjörðum er hafalda ekki eins kröpp og vindalda en oft þyngri og aflmeiri.“

Eins og búast mátti við sýna niðurstöður útreikninga að vindátt úr vestri beint inn fjörðinn skapar mestu ölduhæð í Dýrafirði. Mynd 2-13 sýnir áhrif vestlægra og norðlægra vindátta á úthafsöldu við eldissvæðið við Skagahlíð, en það eldissvæði verður fyrir mestum áhrifum frá haföldu (Mynd 2-14). Það dregur hratt úr ölduhæð þegar innar dregur í Dýrafjörð. Almennt er lítil alda í innfjörðum en þar geta myndast krappar vindöldur við ákveðnar aðstæður. Þegar blæs inn fjörðinn má búast við að vindbára geti náð 2-3 metrum í fárviðri (>35 m/sek) en það dregur úr ölduhæðinni þegar komið er innar í fjörðinn.

Mynd 2-13 Eldissvæðið við Skagahlíð verður fyrir mestum áhrifum frá úthafsöldu (haföldu). Myndin sýnir áhrif norðlægra og vestlægra vindátta á úthafsöldu við eldissvæðið við Skagahlíð. Sýnd er úthafsaldar með 10 ára, 50 ára og 100 ára endurkomutíma¹.

Mynd 2-14 Hafalda úr norðri með 100 ára endurkomutíma (Hs=10,6m).

¹ Ingunn E. Jónsdóttir, Sigurður Sigurðsson & Fannar Gíslason, 2013

Ljóst er að fyrirhuguð eldissvæði eru á misskjólgóðum svæðum. Búast má við að þegar fárviðri geysar í norðanátt og vindhraði fer yfir 30 m/sek þá muni ölduhæð með 10 ára endurkomutíma geta náð allt að 3,2 m við Skagahlíð og úthafsalda með 50 ára endurkomutíma getur orðið allt að 3,97 m.

Samkvæmt norska staðlinum NS9415 er alda á bilinu 2-3 m flokkuð í næsthæsta skala (high exposure) og er aldan fer yfir 3 m þá er svæðið flokkað í hæsta skala (extreme exposure). Við frágang og festingar á eldiskvíum er að sjálfsögðu tekið mið af hæstu mögulegu ölduhæð með 50 ára endurkomutíma. Eins og kemur fram í kafla um vind hér að framan eru hreinar vestanáttir fremur sjaldséðar og standa stutt yfir þegar blæs úr vestri. Verklagsreglur og starfsreglur sem framkvæmdin tekur mið af eiga að fyrirbyggja tjón á fiski og að fiskur sleppi úr eldiskvíum þegar fárviðri geysa.

2.2.6 Haf- og lagnaðarís

Hafís hefur síðustu áratugi stundum borist að landi á Vestfjörðum. Viðkoma og magn íss sem berst til landsins hefur þó farið minnkandi síðustu áratugi. Þrátt fyrir það þarf að vakta siglingarleiðir vegna íss eða borgarísjaka úti fyrir Vestfjörðum. Erfitt er þó að spá fyrir um komu hafíss upp að landinu næstu áratugi. Um hafís segir Dr. Þór Jakobsson¹:

Hafís við strendur Íslands er rekis sem berst úr Grænlandssundi fyrir tilstyrk vinda og strauma. Hann er mestmegnis misþykkur lagnaðarís sem annaðhvort hefur myndast um veturinn í Austur-Grænlandsstraumi eða eldri ís kominn norðan úr Norður-Íshafi. Stöku borgarís úr skriðjöklum Austur-Grænlands berst einnig til Íslands þar sem hann um síðir brotnar niður og bráðnar. Áratuga reynsla og viðamikil gögn um ofangreindan hafís, stórgerðan aðkomuís úr Austur-Grænlandssundi, er fyrir hendi.

Við mat á hættu vegna hafíss er í umhverfismatinu stuðst við gögn vegna reglubundins eftirlits Landhelgisgæslunnar og Veðurstofu Íslands með hafísmyndun við strendur landsins. Kortlagning á tíðni lagnaðaríss í íslenskum fjörðum hefur farið fram með kerfisbundnum hætti um árabíl á vegum Veðurstofu Íslands og Hafrannsóknastofnunar². Frá því þörskeildi hófst á sunnanverðum Vestfjörðum í byrjun aldarinnar hefur kerfisbundið verið fylgst með lagnaðarísmyndun á vegum eldisfyrirtækja og einnig hefur Veðurstofa Íslands og Hafrannsóknastofnun komið að þeirri skráningu. Reynslan sýnir að á stilltum frostdögum getur hratt myndast lagnaðarís í fjarðarbotnum þar sem ferskvatnsflæði er mest. Ástæða þess er að eðlisþyngd sjávar í neðra lagi er hærra en eðlisþyngd sjávar í yfirborðslagi og lagnaðarís myndast þegar yfirborðslagið kólnar niður fyrir frostmark í froststillum.

Lagnaðarís getur myndast innan við Höfðaodda í Dýrafirði og uppbotinn lagnaðarís getur borist utar í fjörðinn. Ísspangir af hafís frá Grænlandssundi geta rekið að ströndum Vestfjarða. Síðast gerðist það í veturinn 2007, en þá rak hafís inn í Dýrafjörð og barst ísinn inn undir Þingeyri. Þar á undan barst hafístunga inn í Dýrafjörð á hafísárunum 1968-1989. Á síðustu öld var hafísrek inn í Dýrafjörð fremur sjaldgæft en ASF mun setja fram markvissar mótvægisáðgerðir og viðbragðsáætlun til að fyrirbyggja skaða frá hugsanlegum rekis. Fyrirtækið fylgist mjög vel með myndun á lagnaðarís og skal ísinn brotinn upp með stálskipum ef ástæða þykir til.

¹ Þór Jakobsson, 2004

² Halldór Björnsson, 2010

Vitað er um hafískomur suður fyrir Látrabjarg árið 1695¹, þegar hin svokallaða „litla ísöld“ herjaði á öllu norðanverðu Atlantshafi. Þá er sennilegt að hafís hafi fyllt Patreksfjarðarflóa og firðina. Ísland var þá nánast umlukið hafís, svo aðeins Breiðafjörður var opinn til siglinga. Það staðfestir vel hvernig hafstraumar leika réttsælis umhverfis landið. Hinn hlýi og salti Irmingerstraumur hindrar jafnframt hafísrek suður með vestanverðu landinu. Veturinn 2007 rak hafís inn í firði á norðanverðum Vestfjörðum, en stöðvaðist í mynni Arnarfjarðar. Það er því með nokkurri vissu hægt að segja að lítil hætta er á reki hafíss inn í Dýrafjörð og ólíklegt að hann muni valda tjóni á eldisbúnaði.

Aldrei hefur orðið tjón á eldisfiski eða -búnaði vegna lagnaðarís þau ár sem Arctic Sea Farm hefur rekið sjókvíaeldi á Vestfjörðum. Reynsla af lagnaðarís sýnir að mikilvægt er að vera á verði og er áhersla á að hafa gott bil milli eldiskvía þannig að ísrek eigi greiðan aðgang meðfram og framhjá eldiskvíum. Styrkur og stærð eldiskvía eru hönnuð til að þola álag vegna ísreks. Spálíkan getur sagt fyrir um ísmyndun, sem er samspil hita og vinda². Með staðbundinni þekkingu og vöktun á ísmyndun og ísreki er mögulegt að fyrirbyggja tjón af völdum ísreks. Kæling sjávar yfir vetrartímamann getur verið skaðleg ekki síður en lagnaðarís. Ef sjávarhiti verður óvenju lágur er hægt að grípa til neyðarslátrunar. Til að fyrirbyggja tjón vegna sjávarkulda er æskilegt að laxinn sé orðinn vel stálpaður (yfir 1,0 kg) áður en vetur gengur í garð og jafnframt að hafa gott rými, lágan þéttleika fiska og vel djúpa eldispoka.

2.2.7 Önnur náttúruvá

Lítill hætta er talin á náttúruvá í Dýrafirði. Jarðskjálftar eru litlir sem engir og engin hætta er talin af eldgosum. Helsta hættan er vegna fárviðris, hafískomu og lagnaðaríss.

2.2.8 Botndýrasamfélag

Úttektir á dýralífi í Dýrafirði voru gerðar á árunum 1984-1986³ vegna fyrirhugaðrar þverunar, en Dýrafjörður var þveraður 1991 og brúin formlega opnuð 1992. Ný rannsókn var gerð 2008⁴ til að kanna hvort breytingar hefðu orðið eftir þverun. Bentu niðurstöður ekki til þess að tegundafjölbreytni innan brúar í Dýrafirði hefði minnkað í kjölfar þverunar fjarðarins. Flestir hópar og tegundir sem fundust í fyrri rannsókn fundust einnig 2008, en þó með nokkrum undantekningum. Auðnuskel, burstaormar af ættinni Flabelligeridae og pungrækjan *Eudorella emarginata* fundust í fyrri rannsókn, en engin þeirra fannst í rannsókninni 2008. Aftur á móti fundust eftirfarandi tegundir í síðari rannsókninni, sem ekki fundust í fyrri rannsókn: Hjartarskel, báruskel, kolkuskel og gljáhnytla, pungrækja af ættkvíslinni *Leucon* og marflóin *Corophium bonelli*.

Rannsóknir á botndýralífi á Vestfjörðum hafa sýnt að fjölbreytni samfélaga (vistgerða) er mikil og síendurtekin. Staðbundin áhrif verði því tímabundin og samfélög byggjast upp aftur með svipuðu sniði. Arctic Sea Farm hefur fylgst með þróun botndýrasamfélags við kvíar sínar við Gemlufall og Haukadalsbót í Dýrafirði og í ákveðinni fjarlægð frá kvíastæðum. Sú vinna hefur verið framkvæmd í

¹ Jón Jónsson, 1994

² Halldór Björnsson, 2010.

³ Jörundur Svavarsson & Arnþór Garðarsson, 1986

⁴ Þorleifur Eiríksson & Böðvar Þórisson, 2008

samvinnu við Náttúrustofu Vestfjarða^{1,2,3,4} (NAVE) sem einnig hefur rannsakað botndýrasamfélög á fjölmörgum öðrum svæðum bæði á Vestfjörðum og Austfjörðum, m.a. í samvinnu við önnur fiskeldisfyrirtæki. Meginniðurstaða er að botndýrasamfélög eru mjög svipuð milli stöðva og milli fjarða. Lífmagn í botnseti er einnig mjög svipað og ekki er hætt á að einhverjum samfélögum verði eytt úr fjörðunum vegna staðbundinna áhrifa frá fiskeldi.

NAVE framkvæmdi botndýrarannsóknir út af Eyrarhlíð á árinu 2014⁵ sem liður í öflun grunnupplýsinga um botndýralíf á fyrirhuguðu fiskeldissvæði utarlega í firðinum. Meðal algengustu tegundanna sem fundust voru burstaormategundirnar *L. gracilis* og *C. Longocirrata*. Fjölbreytnin var á bilinu 4-5 $H'(\log 2)$.

Frá haustinu 2014 hefur sýnataka og rannsóknir við Gemlufall og Haukadalsbót verið framkvæmd eftir ASC staðlinum⁶. Nánar er fjallað um niðurstöður mælinga í kafla 5.3.

¹ Böðvar Þórisson, Christian Gallo & Þorleifur Eiríksson, 2010

² Þorleifur Eiríksson og Böðvar Þórisson, 2012

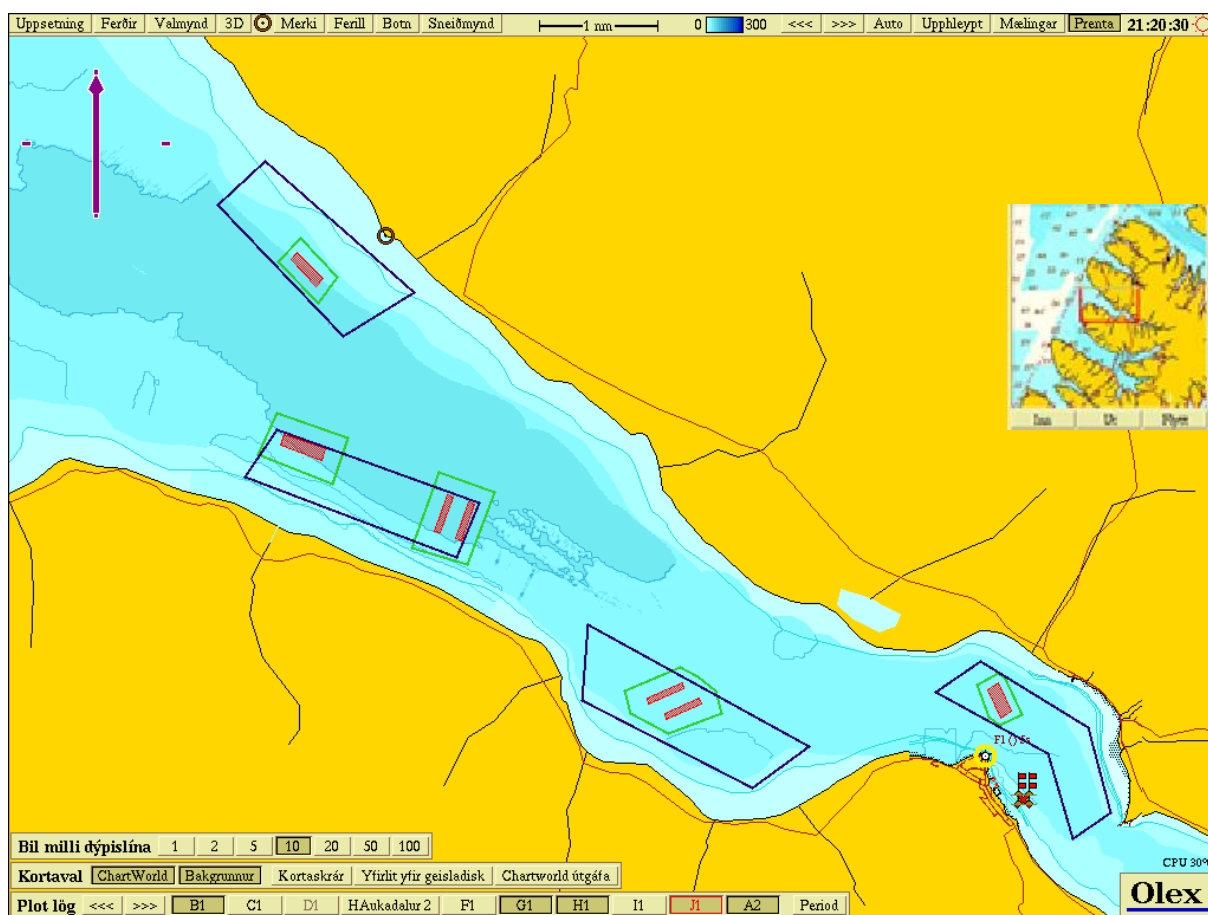
³ Böðvar Þórisson o.fl., 2014

⁴ Böðvar Þórisson o.fl., 2015

3 Framkvæmdalýsing

3.1 Staðsetning eldissvæða

Samkvæmt skilgreiningu í lögum nr. 71/2008 um fiskeldi er sjókvíaeldissvæði fjörður eða afmarkað hafssvæði fyrir sjókvíaeldi þar sem gert er ráð fyrir einum árgangi eldisfisks hverju sinni. Arctic Sea Farm mun stunda kynslóðaskipt laxeldi í Dýrafirði. Mynd 3-1 sýnir núverandi og fyrirhugaðar staðsetningar eldissvæða í Dýrafirði. Við Eyrarhlíð er svæði undir kvíafestingar er sýnt með grænum ramma en kvíar eru táknaðar með rauðu svæði innan þess ramma. Tvö kvíastæði eru merkt inn á eldissvæðið við Eyrarhlíð en ytra kvíarstæði fer ekki í notkun fyrr en það innra hefur verið hvílt eins og lög kveða á um hvíldartíma eldissvæða. Áhrifasvæði nær í sumum tilvikum fyrir utan eldissvæði en hér er um að ræða áhrifasvæði á botn þar sem verið er að merkja inn ytri mörk botnfestinga. Sjálfar kvíarnar eru innan eldissvæðis eins og sést á mynd 3-1 (rauð svæði) og eru því ekki verið að hafa áhrif á siglingarleið út fyrir eldissvæðið sjálft. Við ákvörðun um staðsetningu eldissvæða Arctic Sea Farm var tekið tillit til fjölmargra þátta, s.s. sjávardýpis, siglingarleiða og annarra þátta er varða nýtingu Dýrafjarðar. Fjarlægð á milli eldissvæða verður um 2 km, en fjarlægðir milli kvíastæða verður þó töluvert meiri, því kerfisramma er ekki hægt að staðsetja við útmörk eldissvæða vegna rýmis sem þarf til botnfestinga (útfarar).

Mynd 3-1 Staðsetning eldissvæða til umhverfismats fyrir 10.000 tonna laxeldis í Dýrafirði (svartir rammar), kvíafestingar (grænn rammi), og kvíar (rauð svæði).

3.2 Framleiðsla og eldisstofn

Til eldisins verða notuð seiði af kynbættum laxastofni Stofnfisks hf., sem nefnist Saga eldisstofn. Hrognin verða klakin og seiðin alin í seiðaeldisstöð Arctic Smolt hf. í Tálknafirði. Ef umhverfis- eða markaðsaðstæður myndu leiða til þess að farið yrði í regnbogasilungselði sem fyrirtækið hefur nokkra reynslu í að ala kæmu hrognin frá Danmörku. Seiðin verða alin í um 150g stærð að meðaltali (gætu verið á bilinu frá 120g til um 600g) í landkerum áður en þau verða flutt í sjókvíar.

Útsetning seiða verður í samráði við MAST og á hverju eldissvæði verða sett laxaseiði í eldiskvíar þriðja hvert ár möguleiki að hvíla alltaf eitt svæði lengur gerist þess þörf þar sem um fjögur eldissvæði er um að ræða.

Vöxtur er breytilegur eftir árstíma og búist er við að laxinn hafi að jafnaði náð um 1,5 kg um áramót eftir 7 mánaða eldistíma. Vöxtur verður síðan hægur yfir veturinn, en tekur vel við sér yfir sumarið og áætlað er að meðalþyngd í lok síðara sumars verði um og yfir 5 kg. Ráðgert er að slátrun hefjist eftir 17-18 mánaða eldistíma og standi yfir í allt að 12 mánuði. Eldi á hverjum árgangi er því að jafnaði lokið 30 mánuðum eftir að seiðin fara í sjó. Eldissvæðið verður síðan hvílt í að lágmarki 3 mánuði áður en eldi hefst á nýrri kynslóð á eldissvæðinu.

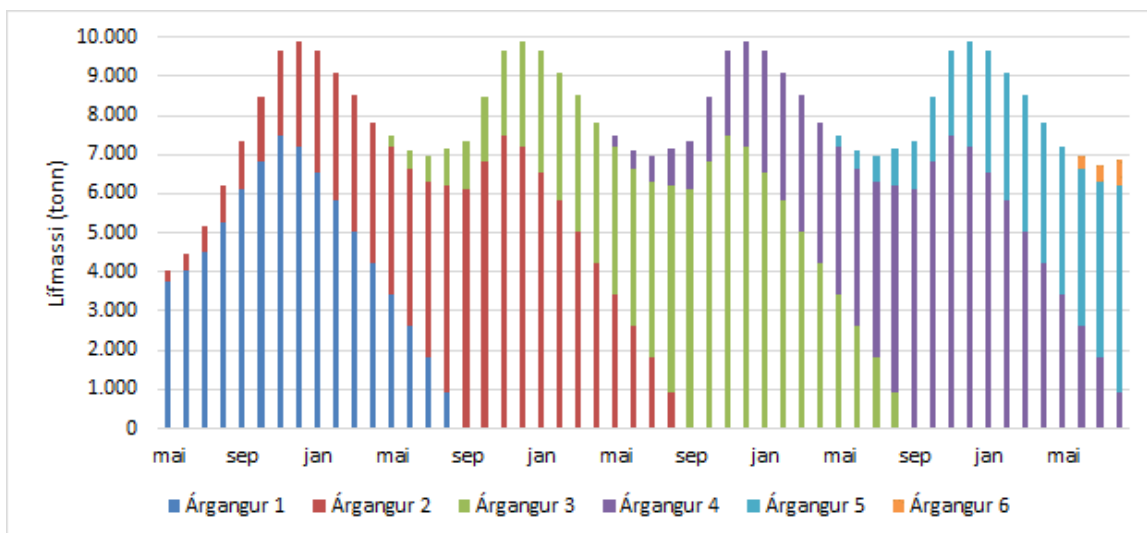
Samtals er fyrirhugað að slátra um 10.000 tonnum af laxi árlega fyrir hvern árgang eða um 9.700 tonnum af lífmassa sem bæst hefur við á sjóeldistímanum (upphafslífmassi seiða um 300 tonn sjá samantekt í töflu 3-1). Til að ná því takmarki þarf að setja um 2.000 þús. seiði og ala fiskinn í sláturstærð í allt að 20 stórum eldiskvíum. Sérhver eldiskví verður með um 30-45 þús. rúmmetra eldispoka og þéttleiki fisks í eldiskvíunum verður að jafnaði undir 15 kg á hvern rúmmetra eldisrýmis.

Tafla 3-1 Lykilmagntölur yfir þriggja ára eldisferil. Fyrir hvern árgang er áætlað að setja út 2.000 þús. laxaseiði, samtals um 300 tonna lífmassa. Slátrun hefst eftir 17-18 mánaða eldistíma. Fóðurnotkun er áætluð um 12.300 tonn og slátrun samtals 10.000 tonn.

	Tímabil	Verkþáttur	Laxaseiði Tonn	Fóður Tonn	Slátrun Tonn	Hámark lífmassi Tonn á tímabilinu
1. ár	jan-apr	Hvíld	-	-	-	-
	maí-des	Eldi	300	3.000	-	2.900
2. ár	Jan-sep	Eldi	-	4.300	-	6.600
	okt-des	Eldi/Slátrun	-	3.000	2.700	7.100
3. ár	jan-sep	Eldi/Slátrun	-	2.000	7.300	5.900
	okt-des	Hvíld	-	-	-	-

Afföll af fjölda eru áætluð að meðaltali 0,5% á mánuði á eldistímanum. Lífmassi hvers árgangs fer hæst í um 7.000 tonn í lok seinna framleiðslu árs og þá er jafnframt byrjað eldi á öðrum árgangi með nærri 2.400 tonna lífmassa eða samtals hæst nærri 9.400 tonna lífmassi. Hámarkslífmassi fer því aldrei yfir 10.000 tonn (Mynd 3-2). Nánari útreikningar á framleiðsluáætlun er að finna aftast í viðauka.

Lykilmagntölur yfir þriggja ára eldisferil. Þriðja hvert ár er áætlað að setja út 2.000 þús laxaseiði á eitt eldissvæði, samtals um 300 tonna lífmassa, á hvert árgangasvæði, slátrun um 10.000 tonn fyrir hvern árgang.

Mynd 3-2 Lifmassi í eldiskvíum í Dýrafirði yfir 5 ára tímabil. Seiði eru sett út á hverju ári á nýtti svæði.

Venjulega mun eldisferill taka um 28-30 mánuði frá því að seiðin fara í sjó, þar til slátrun er lokið. Heildarafföll laxa í hverri kynslóð eru áætluð 0,5% á mánuði. Hvíldartími eldissvæða er áætlaður minnst 90 dagar eftir að slátrun lýkur en einnig möguleiki að hvíla svæði lengur þar sem um fjögur eldissvæði er um að ræða. Þannig er spornað við smithættu milli kynslóða og minni líkur eru á að lifur laxalúsa með uppruna frá eldislaxi berist yfir í nýja kynslóð.

3.3 Flutningar og fóður

Sjógöngutilbúin laxaseiði verða flutt með viðurkenndu brunnskipi frá seiðastöð Arctic Smolt í Tálknafirði í eldiskvíar Dýrafirði. Við slátrun verður fiskinum dælt um borð í sérhæfðan slátrunarbát, þar sem laxinn verður annað hvort fluttur lifandi eða blóðgaður og kældur. Til að fyrirbyggja hugsanlegar smitleiðir verður þess gætt að ekkert blóðvatn fari í sjóinn á eldissvæðinu eða í nágrenni eldissvæða. Í dag er allur fiskur fluttur lifandi í land og ef því verður breytt verða settir upp safntankar fyrir blóðvatn. Arctic Oddi systurfélag ASF sér um framleiðslu á eldisafurðum fyrirtækisins og er með aðstöðu bæði á Flateyri og á Ísafirði.

Mynd 3-3 . Dæmigerður fóðurprammi, með stjórnstöð og starfsmannaáðstöðu. Fyrirhugað er að staðsetja slíkan pramma innan eldissvæðanna í Trostansfirði, við Hvestudal og við Lækjarbót.

Fóður verður flutt sjóleiðina til Dýrafjarðar. Stefnt er að því að fóður verði flutt með sérhæfðum flutningaskipum frá fóðurverksmiðju og er fóður sett á birgðageymslu í fljótandi fóðurprömmum beint frá fóðurflutningaskipi. Fóðrinu er síðan blásið í gegnum fóðurslöngur úr fóðurprammanum og út í eldiskvíarnar. Mynd 3-3 sýnir dæmigerðan fóðurpramma.

Fóðurnotkun er miðuð við reynslu undanfarinna ára hérlendis, sem er ekki frábrugðin fóðurnýtingu í laxeldi í Noregi¹. Áætlað er að það þurfi um 1150 kg af fóðri til að framleiða eitt tonn af laxi (líffræðilegur fóðurstuðull 1,15, en hann tekur tillit til dauða í eldiskvíum). Notaðar verða þrjár stærðir af fóðri sem ætlaðar eru fyrir mismunandi stóran fisk og verður næringarinnihald breytilegt í samræmi við það. Stórir kaupendur eru að miklu leyti sjálfráðir um hráefnaval og næringarefnainnihald þess fóðurs sem þeir kaupa. Tafla 3-2 sýnir næringarefnainnihald fóðurs sem ASF kaupir. Mest verður notað af 9 mm fóðri og minna af smærri stærðum. Áætlað fóðurmagn fyrir eina kynslóð af laxi á sérhverju eldissvæði er áætlað 11.800 tonn. Við mat á næringarefnum sem berast út í umhverfið er innihald í meðalfóðri áætlað 51% kolefni (C), 6,5% köfnunarefni (N) og 1,0% fosfór (P). Fosfórinnihald í fóðri er að jafnaði á bilinu 0,9-1,0% og innihald kolefna og niturs er reiknað út frá þekktum hlutföllum í próteini, fitu og kolvetnum í laxafóðri. ASF hefur verið vottað samkvæmt ASC staðlinum frá 2015 og keypt fóður frá fóðurframleiðendum sem sýna fram á rekjanleika hráefna í samræmi við staðalinn.

Arctic Sea Farm notar framleiðslustýringarkerfið Fishtalk og þannig er haldið nákvæmt bókhald um vöxt, fóðurnotkun og fóðurnýtingu. Reglulega verður framkvæmd stærðarmæling á fiski í sérhverri kví og þannig er reynt að tryggja hámarks fóðurnýtingu.

¹ Vefsíða: www.fiskeridir.no/akvakultur

Tafla 3-2 Áætluð fóðurnotkun fyrir einn árgang af laxi. Næringarefnainnihald er breytilegt eftir stærð fóðurs, því þarfir laxins breytast eftir því sem hann stækkar. Fóðurmagn er reiknað miðað við fóðurstuðul 1,15.

Fóðurstærð	4 mm	6 mm	9 mm	"Meðal fóður"	Næringarefni
Notkun tonn	811	1.976	9.017	11.804	Þurrefni
Notkun %	10%	17%	73%	100%	(tonn)
Prótein	46%	43%	35%	37%	4.420
Fita	30%	33%	37%	36%	4.206
Kolvetni	11%	11%	16%	15%	1.729
Aska	6%	6%	5%	5%	622
Bætiefni	1%	1%	1%	1%	118
Vatn	6%	6%	6%	6%	
Alls	100%	100%	100%	100%	11.096 tonn

3.4 Frárennsli - lífræn næringarefni sem berast í sjó

ASF hefur reglulegt eftirlit með þeim rekstrar- og umhverfisþáttum í starfseminni sem valdið geta mengun. ASF fylgir ströngu innra gæðaeftirliti fyrirtækisins sem byggir á kröfum laga og reglugerða og ASC staðalsins. Í gæðaeftirlitinu felast m.a. skráningar, eftirlit með eldisbúnaði, skýrslur til eftirlitsaðila, grænt bókhald og útstreymisbókhald.

Við mat á magni lífrænna næringarefna sem berast út í umhverfið frá fiskeldinu er miðað við áðurnefnda fóðurnýtingu, áætlað fóðurmagn og næringarefnainnihald fóðurs. Samkvæmt samantekt Wang o.fl.¹ berst 70% af öllu kolefni í fóðri út í umhverfið, 62% af öllu köfnunarefni (nitur) og 70% af öllu fosfóri. Meginhluti kolefnis sem berst í umhverfið er koltvísýringur (CO₂) og hefur þannig lítil umhverfisáhrif (umbreyttist að mestu í bikarbonat HCO₃⁻). Við útreikning hér er ekki skilið á milli úrgangsefna frá fiskinum og fóðurleifa. Úrgangsefni og næringarefni eru uppgefin sem þyngd þurrefnis og ákveðnum reikniaðferðum er beitt til að finna næringarefni sem berast í umhverfið frá eldissvæði (Tafla 3-3).

Úrgangsefni berast út í sjóinn sem saur (fastur úrgangur) eða sem þvag og uppleyst efni frá tálknum (útsundrun). Yfir þriggja ára tímabil er áætlað heildarmagn næringarefna (kolefni, nitur og fosfór) sem falla til botns í föstu formi undir og í næsta nágrenni við eldiskvíar samtals tæp 1.200 tonn (Tafla 3-4). Um 60% af þessum næringarefnum berast út í umhverfið á öðru eldisárinu eða um 722 tonn. Nitursambönd eru að stærstum hluta (um 75%) útskilin í uppleystu formi gegnum þvag og tálkn og um 25% í föstum úrgangi. Fosfórsambönd eru útskilin að um 30% hluta gegnum þvag og tálkn og um 70% er bundið í föstum úrgangi.

¹ Wang o.fl. 2012

Tafla 3-3 Reikniaðferðir til að meta magn næringarefna sem berast út í umhverfið vegna eldis á laxi. Ekki er skilið á milli úrgangsefna og fódurleifa. Fóðurmagn er miðað við fódurstuðul 1,15¹.

Efni og efnasambönd	Reikningsaðferð
Kolefni í föstu formi (POC)	Fóðurmagn x 0,9 x 0,510 x 0,19
Nitur í föstu formi (PON)	Fóðurmagn x 0,9 x 0,065 x 0,15
Fosfór í föstu formi (POP)	Fóðurmagn x 0,9 x 0,010 x 0,44
Nitur í uppleystu formi (DON)	Fóðurmagn x 0,9 x 0,065 x 0,48
Fosfór í uppleystu formi (DOP)	Fóðurmagn x 0,9 x 0,010 x 0,21

Samtals er áætlað að magn niturs sem berst út í umhverfið í uppleystu og föstu formi sé um 3,3% af heildarþyngd fódurs. Samsvarandi tala fyrir fósfor er 0,6%, í föstu og uppleystu formi.

Tafla 3-4 Næringarefni í úrgangi (þurrefni) sem berst út í umhverfið, sundurliðað fyrir 28 mánaða eldisferil. Sjá forsendur í texta.

Ár	Tímabil	Í föstu formi (botnfall)			Í uppleystu formi	
		Kolefni tonn	Nitur tonn	Fosfór tonn	Nitur tonn	Fosfór tonn
1. ár	mai-des	249	26	12	82	6
2. ár	jan-des	630	63	29	187	14
3. ár	jan-sep	96	10	4	28	2
Samtals pr. kynslóð (tonn)		974	139	63	297	21
% af fódurnotkun		8,3%	1,2%	0,5%	2,5%	0,2%

3.5 Förgun úrgangs

Gerður hefur verið samningur við fyrirtækið Klofning ehf., sem starfrækir móttöku og frystingu á aukahráefni frá fiskvinnslum á Vestfjörðum. Þetta hráefni er selt í loðdýrafóður. Dauður fiskur verður fjarlægður daglega úr botni eldiskvíva með „Lift-Up“ búnaði² og nýttur til loðdýrafóðurs eða fargað í samræmi við þjónustusamning við Gámapjónustu Vestfjarða hf. Allt slóg sem fellur til við slægingu á eldislaxi fer í nýtingu aukaafurða, s.s. loðdýrafóður, mjöl, lýsi eða annað.

3.6 Hvíld svæða og sjúkdómavarnir

Meginmarkmið kynslóðaskipts laxeldis er að forðast að sjúkdómar og sníkjudýr berist á milli kynslóða. Áður en seiði eru flutt í eldiskvíar á sérhverju svæði þarf að hvíla eldissvæðin í minnst þrjá mánuði.

¹ Wang o.fl. 2012

² www.liftup.no

Hvöld merkir að þá er ekki alinn eldislax á svæðinu. Almenn er talið að þriggja mánaða hvíldartími sé nægur til að tryggja að lúsasmit berist ekki milli kynslóða. Hvíld svæða er einnig mikilvæg til að botndýralíf undir eldiskvíum verði ekki fyrir langvarandi röskun og til að tryggja endurnýjun á botndýrafánu. Vöktunarrannsóknir á Vestfjörðum vegna sjókvíaeldis sýna að það dregur hratt úr áhrifum af ofauðgun næringarefna undir eldiskvíum eftir að slátrun er hafin og fóðrun minnkar^{1,2}.

Hvíld svæða og aðskilnaður kynslóða er einnig mjög mikilvægur þáttur í sjúkdómavörnum og lykilþáttur í vörnum gegn laxalús. Í reglugerð nr. 1170/2015 er kveðið á um að dýralæknir fisksjúkdóma taki ákvörðun um útsetningu seiða. Með því að standa vel að útsetningu seiða er hægt að draga úr líkum á að sjúkdómsvaldar berist á milli svæða. Matvælastofnun hefur sett fram verklag um mælingar á laxalús á eldisfiski í sjókvíum. ASF hefur fylgt því verklagi og safnað upplýsingum og er í samstarfi við dýralækni fisksjúkdóma og önnur eldisfyrirtæki um hvernig nýta megi upplýsingarnar til að bæta smitvarnir.

Til viðbótar verður gripið til eftirfarandi aðgerða til að draga úr hættu á að sjúkdómar valdi áföllum eða berist út í umhverfið:

- a. Hver kynslóð verður alin á aðskildum svæðum
- b. Útsetningar seiða samþykktar af dýralækni fisksjúkdóma hjá MAST
- c. Öll seiði verða bólusett í samráði við yfirdýralækni fiskisjúkdóma
- d. Við bólusetningu eru öll holdarýr og vansköpuð seiði flokkuð frá
- e. Þéttleika í eldiskvíum verður haldið undir 15 kg á rúmmetra
- f. Gott bil verður á milli kvía til að tryggja gott súrefnisstreymi í hverja kví
- g. Skipulag vinnu (s.s. flutningur, flokkun) miðast við það að lágmarka streitu hjá fiski
- h. Verkferlar verða skipulagðir þannig að smithætta milli eldisvæða verði lágörkuð
- i. Gætt verður að öllum smitvörnum við heimsókn gesta
- j. Við slátrun verður gætt að því að ómeðhöndlaður blóðvökvi berist ekki út í umhverfið
- k. Sé þess þörf verður auk þess gripið til sérhæfðra varna gegn laxalús s.s.
 - a. Nota hlífðardúk í efri hluta kvíar
 - b. Hafa hrognkelsi í þar til gerðu hólfi til þess að verja fiskana og hálpa til við að skapa aðstæður til þess að hrognkelsin geti étið lús af laxinum

Áhersla verður lögð á velferð fiska, enda þekkt að stress og súrefnisskortur eru þættir sem geta veikt mótstöðuaflið fiskisins. Sjúkdómasmit er þekkt á sjókvíaeldi en laxalús getur smitast frá villtum laxi í sjó eða frá öðrum laxeldisstöðvum. Ráðgert er að gera reglulega talningar á lús til að meta mögulega hættu á að hún nái að fjölga sér. Unnið verður náið í samráði við dýralækni fisksjúkdóma við skipulag smitvarna.

3.7 Eldiskvíar og netpokar

Til eldisins er áformað að nota allt að 20 eldiskvíar á hverju svæði. Allar kvíar verða hringlaga plasthringir með þvermál 50 m og ummál 160 m. Eldisnótnir verður 15-20 m djúp og er rými nótar allt að 45 þúsund rúmmetrar. Kvíapýrping er staðsett innan eldisvæða þar sem sjávardýpi er um 30 m. Kvíarnar verða festar í svokallaðar kerfisfestingar (Mynd 3-4). Sérhverri kví er komið fyrir í

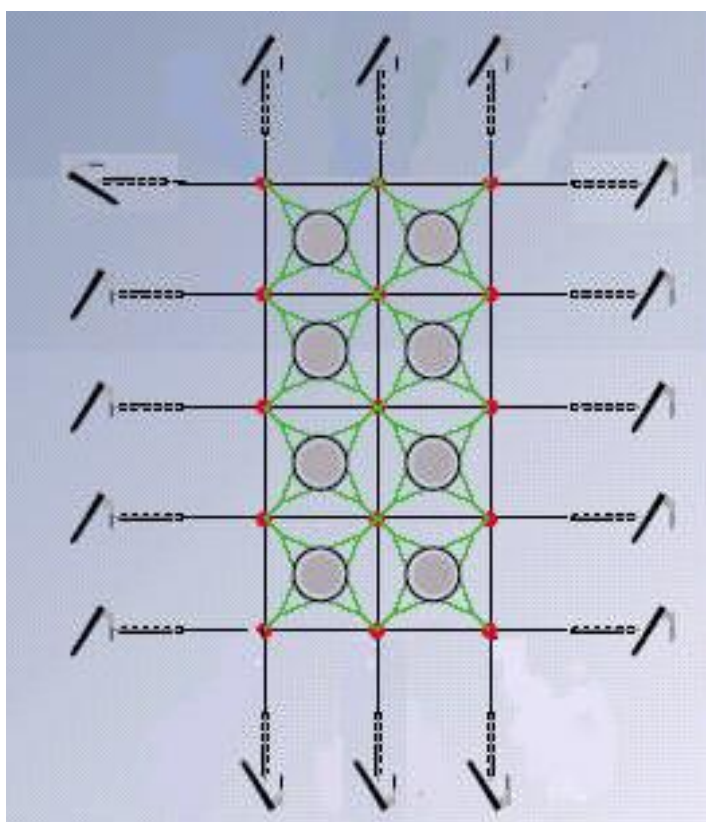
¹ Böðvar Þórisson og fl. 2012a

² Böðvar Þórisson og fl. 2012b

rammafestingu sem er a.m.k. 100 m x 100 m að flatarmáli. Þannig er tryggt að minnst 50 metrar séu á milli eldiskvía. Eldiskvíar eru sérstaklega styrktar til að þola mikla ölduhæð og ísingu og allur styrkleiki og frágangur á eldisbúnaði er miðaður við kröfur skv. norska staðlinum NS 9415.

Allar kvíar verða varðar með þéttriðnu fuglaneti til að varna því að fuglar valdi tjóni á fiski og ekki síður til að koma í veg fyrir að fiskeldið hafi áhrif á fjölskrúðugt fuglalíf í fjörðunum.

Þegar hverri eldislotu er lokið verða allir netpokar teknir úr kvíum og þær fjarlægðar af eldissvæðinu. Netpokar verða sendir í viðgerð, þvott og sótthreinsun hjá fyrirtækinu Ísfell á Flateyri. Við þvott á nótum í þvottatromlu er notað ferskvatn og í það blandað prótein/fitu leysiefni (Brútus/Granít frá Mjöll-frygg) og sótthreinsiefni (S-1 Extra framleitt af Kemilux). Kvíar verða hreinsaðar af gróðri og ásætum áður en þær verða fluttar á önnur eldissvæði.

Mynd 3-4 Dæmigerð kerfisfesting fyrir 8 eldiskvíar.

3.8 Fyrirbyggjandi varnir gegn slysasleppingum

Allur búnaður verður í samræmi við kröfur í reglugerð um fiskeldi nr. 1170/2015 og reynsla frá nágrannaþjóðum verður nýtt til hins ýtrasta til að fyrirbyggja slysasleppingar. Vöktun og fyrirbyggjandi verklag mun byggja á þeim áhættuþáttum sem helst má rekja sem ástæður slysasleppinga. Helstu áhættuþættir vegna slysasleppinga eru eftirfarandi:

- Ákeyrsla og skrufuskaðar
- Veður og ísingaráhætta

- Lagnaðarís og ísrek
- Afræningjar
- Möskvaskug smáseiða
- Verklagsreglum ekki fylgt
- Verklagsreglum um eftirlit og gæði búnaðar ekki fylgt

Reynsla sýnir að skipuleg endurmenntun starfsmanna er lykilþáttur í að fyrirbyggja slysasleppingar.

3.9 Vöktun og viðbragðsáætlanir

ASF hefur sett upp viðbragðs- og neyðaráætlanir vegna mengunar og öryggismála í samræmi við kröfur í starfs- og rekstrarleyfum. Áætlanir þessar eru endurskoðaðar reglulega og uppfærðar eftir því sem umsvif fyrirtækisins aukast.

3.10 Mannaflapörf og uppbygging þjónustu

Vorið 2018 starfa 11 fastir starfsmenn í sjóeldi Arctic Sea Farm í Dýrafirði (fleiri við slátranir, seiðaflutninga og þess háttar), 10 starfsmenn í seiðastöð félagsins í Tálknafirði og fimm starfsmenn við stjórnun, skrifstofustörf og verkefnastýringu. Um 10-30 starfsmenn starfa við byggingu seiðastöðva í Tálknafirði. Áætlanir fyrirtækisins gera ráð fyrir að um 15-20 starfsmenn þurfi til eldisframleiðslu (seiðaeldi og sjóeldi) á 10.000 tonnum í Dýrafirði. Það mat byggir á reynslutölum frá Noregi sem sýnir að 3,5 starfsmenn þurfi til framleiðslu á 1.000 tonnum sem og reynslu félagsins. Til vinnslu og þökkunar á framleiðslunni er áætlað að þurfi um 10-15 starfsmenn. Samtals gæti aukning frá núverandi eldisáformum á 4.200 tonn í 10.000 tonn skapað a.m.k. 25-35 heilsársstöf, allt eftir framleiðslutækni, eldisbúnaði og vinnslustigi afurða til sölu á markað. Að auki eykst tengd starfsemi s.s. samsetning og eftirfylgni á kvíabúnaði, viðhaldi, hreinsun, slátrun, löndun og öðru sem tengist eldisstarfseminni bæði í landi og úti á sjó.

Afleidd þjónustustörf í Ísafjarðarbæ og víðar á Vestfjörðum geta samtals orðið álíka mörg og bein störf sem framkvæmdin mun skapa. Fyrirséð er að framkvæmdin muni styðja við mannlíf og þjónustu í Ísafjarðarbæ og einnig á suðurfjörðum Vestfjarða. Ljóst er að mikil samlegðaráhrif á ýmsum sviðum getur orðið af uppbyggingu laxeldis á Vestfjörðum með samstarfi eldisfyrirtækja og annarra á svæðinu með styrkingu innviða og atvinnulífs.

3.11 Aðrar framkvæmdir

Ekki er vitað um aðrar fyrirhugaðar framkvæmdir í Dýrafirði sem taka þarf tillit til. ASF er þegar í nánu samstarfi við Arnarlax vegna uppbyggingar laxeldis í Arnarfirði, Patreksfirði og Tálknafirði. Fyrirtækin munu skiptast á upplýsingum og hafa samráð um útsetningu seiða, mælingar á laxalús og öðrum þáttum svo starfsemi fyrirtækjanna megi ganga sem best í sem mestri sátt við umhverfið og samfélagið. Haft verður samstarf og samráð eftir þörfum við aðra sem starfa á svæðinu líkt og er þegar til staðar með ÍS-47 í Önundarfirði, Hábrún og Háafell í Ísafjarðardjúpi

4 Skipulag, áætlanir og löggjöf

Í þessum kafla er fjallað um skipulagsmál á landi og í sjó í Dýrafirði og gerð grein fyrir þeim svæðum sem njóta verndar skv. lögum um menningarminjar (nr. 80/2012), náttúruminjaskrá eða aðalskipulagi. Jafnframt er yfirlit yfir aðrar opinberar áætlanir og löggjöf sem varðar sjókvíaelði.

4.1 Skipulagsmál

Staðsetning eldissvæðis er 120 metra frá landi og því utan við lög um skipulag. Eldissvæðin í Dýrafirði eru að mjög takmörkuðu leyti á veiðisvæðum nytjastofna. Arctic Sea Farm hefur þá stefnu að taka þátt í uppbyggingu grunnþjónustu á svæðinu með fjölgun starfsmanna búsettum í Ísafjarðarbæ, þar sem ASF hefur komið sér upp skrifstofu- og vinnsluáðstöðu, sem og í sveitarfélögunum Vesturbyggð og Tálknafjarðarhreppi. Með tilkomu jarðganga milli Dýrafjarðar og Arnarfjarðar er heilsárs vegarsamband á athafnasvæði ASF.

Ljóst er að aukin framleiðsla kallar á aukna starfsaðstöðu í landi og verður uppbygging á slíkri aðstöðu gerð í nánú samstarfi við Ísafjarðarbæ. Stefna ASF er að kaupa þjónustu af fyrirtækjum í nærsamfélagi eins og kostur er og undirbyggja þannig búsetu og samfélag í sveitarfélögunum Vesturbyggð, Tálknafjarðarhreppi og Ísafjarðarbæ.

4.1.1 Skipulagsáætlanir og uppbygging í landi

Uppbygging fiskeldis Arctic Sea Farm í Dýrafirði er í samræmi við aðalskipulag Ísafjarðarbæjar 2008-2020. Eitt af meginmarkmiðum aðalskipulagsins er að stuðla að hagkvæmri þróun byggðar á svæðinu, m.a. með því að skapa sem best skilyrði fyrir atvinnulíf og mannlíf og gera búsetu á svæðinu eftirsóknarverða. Leiðarljós aðalskipulagsins er eftirfarandi:

„Að sveitarfélagið Ísafjarðarbær verði fjölbreytt, framsækið og fjölskylduvænt samfélag með góðri þjónustu við alla íbúa og gesti og með þróttmikilli atvinnusköpun. Lífsgæðin og framtíðartækifærin felast í sögu, menningu og þeim náttúruauðlindum og mannauði sem er til staðar. Áhersla er lögð á það að viðhalda þessum gæðum og takmarka ekki frelsi komandi kynslóða til að fullnægja þörfum sínum. Jafnframt skal lögð áhersla á virk þátttöku almennings sem ber ábyrgð á þróun samfélagsins og umhverfisins.“

Í Aðalskipulagi Ísafjarðarbæjar er vísað til þess að vernda náttúruauðlindir í samræmi við Staðardagskrár 21. Sérgreind markmið áætlunarinnar miða m.a. að því að:

- Fólksfjölgun verði í Ísafjarðarbæ á skipulagstímabilinu
- Grunnur verður lagður að fjölbreyttu og þróttmiklu atvinnulífi
- Hlúð verði að þeirri starfsemi sem er til staðar
- Tækifæri til nýsköpunar verði eflað
- Frumkvöðlakrafturinn í samfélaginu verði virkjaður
- Sjálfbær þróun verði höfð að leiðarljósi við atvinnuþróun
- Nálægt við náttúruna og sérkenni verði nýtti til atvinnuþróunar á sjálfbæran hátt
- Vernda sérkenni og fjölbreytileika náttúrunnar
- Öll nýting lifandi og lífvana náttúru fari fram á sjálfbæran hátt
- Nýting auðlinda og náttúru verði með sjálfbærum hætti þannig að við ákvarðatöku verði tekið tillit til komandi kynslóða og náttúrunnar
- Sérkenni svæðisins verði vernduð, en þau felast m.a. í lítt snortnum svæðum, fjörum, fjöllum, skógum og fuglalífi
- Líffræðileg fjölbreytni (tegunda og vistgerða) verði vernduð í samræmi við alþjóðaskuldbindingar

- Verndun landslagsheilda og fjölbreytileika landslags
- Íbúar og gestir hafi aðgengi að fjölbreyttri náttúru svæðisins
- Tryggja langtíma verndum þeirra auðlinda sem geta aukið velferð íbúa og gesta á svæðinu

Sveitarfélögin á Vestfjörðum leggja áherslu á að marka skýra stefnu með áherslu á fjölgun íbúa og starfa, bættu ímynd svæðisins og bættar samgöngur. Um stefnu í uppbyggingu fiskeldis í Ísafjarðarbæ segir í aðalskipulagsáætlunum:

„Gert er ráð fyrir því að áfram verði möguleikar á því að stunda fiskeldi í Ísafjarðarbæ að uppfylltum ákveðnum skilyrðum. Lögð er sérstök áhersla á það að fiskeldi í fjörðum sveitarfélagsins verði í tengslum við aðra starfsemi í landi. Eldið skal hafa sjálfbæra þróun að leiðarljósi og tryggja að jákvæð ímynd skerðist ekki.

Ákjósanlegt er að kanna áhrif og þróunarmöguleika fiskeldis, m.a. í samvinnu við háskólastofnanir á Ísafirði. Huga þarf sérstaklega að mótvægi við neikvæð umhverfisáhrif tengdum fiskeldi.“

Fyrirhugað er að eldi Arctic Sea Farm feli í sér nýtingu mannvirkja (fóðurlager) og starfsmannaaðstöðu í landi. Slík starfsaðstaða er nú þegar fyrir hendi á hafnarsvæði Þingeyrar. Eldissvæðin verða þjónustuð frá fóðurpramma á öllum þremur eldissvæðunum, sem verða staðsettir í meira en 120 m frá landi. Arctic Smolt systurfélag ASF hefur byggt upp seiðaeldisstöð í Norður-Botni í Tálknafirði, sjá Mynd 4-1. Í byggingu eru þrjú hús fyrir seiðaeldið, sem samtals eru um 12.000 m². Arctic Sea Farm nýtir heitt vatn sem finnst á svæðinu og nýtir einnig rafmagn sem framleitt er með rennslisvirkjun í firðinum. Aðalskipulagi Tálknafjarðarhrepps var breytt til samræmis við áform Arctic Smolt (samþykkt 13. maí 2014). Þetta er nánar útfært í samþykktum deiliskipulagsáætlunum hjá Tálknafjarðarhreppi. Þar er nú þegar til staðar geymsluhúsnæði sem hægt er að nýta til fóðurgeymslu og starfsmannaaðstaða. Með tilkomu Dýrafjarðarganga munu samgöngur batna fyrir starfsfólk frá Vesturbyggð og fyrir aukna samþættingu starfssvæða félagsins.

Mynd 4-1 Seiðaeldisstöð fyrirtækisins Arctic Smolt ehf. í byggingu í Tálknafirði. Seiðastöðin samanstendur af þremur húsum sem hvert um sig er 3.000 m² og kerjarými innanhús verður samtals 8.400 m³. Lokið er að mestu byggingu á einu kerjahúsi (hús 1) og annað hús er langt komið (hús 3). Myndin sýnir fyrsta húsið sem þegar er komið í notkun og Hús 3 er að hluta komið í notkun. Innfella mynd sýnir staðsetningu eldisstöðvarinnar, neðan þjóðvegur í botni Tálknafjarðar.

4.1.2 Skipulag strandsvæða

Eins og áður sagði eru engar skipulagsáætlanir í gildi utan svokallaðra netlaga, þ.e. utan 115 m frá stórstraumfjöruborði. Sveitarfélög á Vestfjörðum hafa brugðist við þessu með verkefninu nýtingaráætlun fyrir strandsvæði Vestfjarða en vinna við það hófst árið 2009. Með áætluninni er ætlunin að skipuleggja strandsvæðið með líkum hætti og gert er í skipulagsáætlunum á landi. Innri mörk strandsvæðisins markast af netlögum en ytri mörkin markast af línu sem liggur eina sjómílu utan grunnlínu landhelginnar. Í febrúar árið 2014 var nýtingaráætlun fyrir strandsvæði Arnarfjarðar samþykkt¹, en þar er samantekt um helstu grunnforsendur sem tengjast nýtingu fjarðarins sem og yfirlit yfir núverandi nýtingu. Áætlunin er stefnuyfirlýsing sveitarfélaga, sem hefur verið unnin í samráði við stjórnvöld og stofnanir, en hefur ekki lögbundið hlutverk. Gert var umhverfismat fyrir nýtingaráætlunina með sama hætti og ef um væri að ræða lögbundna skipulagsáætlun. Gert er ráð fyrir að svipaðar áætlanir verði gerðar fyrir aðra firði á Vestfjörðum í framhaldinu.

Stjórnvöld hafa sýnt þessum málaflokki aukinn áhuga síðustu ár. Árið 2010 skipaði sjávarútvegsráðherra nefnd til að gera úttekt á gildandi lögum og reglum um framkvæmdir og athafnir með ströndum landsins og í efnahagslögsögunni. Á sama ári hófst í umhverfisráðuneytinu og hjá

¹ Fjórðungssamband Vestfirðinga, Teiknistofan Eik og Háskólasetur Vestfjarða 2014. Nýtingaráætlun fyrir strandsvæði Arnarfjarðar 2012-2024

Skipulagsstofnun undirbúningur að gerð landsskipulagsstefnu. Landsskipulagsstefna felur í sér stefnu ríkisins í skipulagsmálum og almenn sjónarmið til leiðbeiningar við skipulagsgerð sveitarfélaga. Í landsskipulagsstefnu á að samþætta opinberar áætlanir um landnotkun með sjálfbæra þróun að leiðarljósi. Stefnan getur náð til landsins alls, einstakra landshluta og efnahagslögsögunnar. Skipulagsstofnun hefur gefið út Landsskipulagsstefnu 2015-2026, ásamt greinargerð¹. Í útgáfunni er efni þingsályktunar um landsskipulagsstefnu 2015-2026 sett fram ásamt þeim skýringum við stefnuna sem er að finna í athugasemdum með þingsályktunartillögum sem umhverfis- og auðlindaráðherra lagði fyrir Alþingi árið 2015.

Eitt af þeimum landsskipulagsstefnunnar er haf- og strandsvæði. Í febrúar 2014 var gefin út skýrsla sem unnin var af Skipulagsstofnun vegna undirbúningsvinnu við lagafrumvarp um haf- og strandsvæðaskipulag, sem nú er í smíðum undir stjórn umhverfis- og auðlindaráðuneytisins. Í skýrslunni er fjallað um löggjöf, lykilhugtök og stjórn tæki í tengslum við skipulag á haf- og strandsvæðum².

4.2 Verndarsvæði

4.2.1 Menningarminjar

Samkvæmt lögum um menningarminjar (nr. 80/2012) teljast menningarminjar ummerki um sögu þjóðarinnar, t.d. fornminjar, menningar- og búsetulandslag, skip og bátar, samgöngutæki og aðrar heimildir um menningarsögu þjóðarinnar. Þjóðminjar eru jarðfastar minjar eða lausir gripir eða hlutir sem eru einstakir og hafa sérstaka merkingu og mikilvægi fyrir menningarsögu Íslands. Samkvæmt sömu lögum eru fornminjar annars vegar forngríp og hins vegar fornleifar. Fornleifar eru hvers kyns mannvistarleifar, á landi, í jörðu, í jökli, sjó eða vatni, sem menn hafa gert eða mannaverk eru á og eru 100 ára og eldri.

Fjöldi sögu- og minjastaða er að finna í Ísafjarðarbæ sem getið er hér að neðan. Samkvæmt aðalskipulagi Ísafjarðarbæjar liggur ekki fyrir skráning fornleifa fyrir allt sveitarfélagið, en ýmsar fornleifar hafa verið skráðar í tengslum við framkvæmdir. Fornleifarannsóknir hafa verið í höndum Fornleifadeildar Náttúrustofu Vestfjarða, m.a. í Dýrafirði og Arnarfirði^{3,4,5,6}.

Ragnar Edvardsson hefur rannsakað neðansjávarminjar við Ísland⁷. Athuganir hans benda til þess að talsvert af minjum leynist á sjávarbotninum í kringum landið, einkum við kaupstaði, hvalveiðistöðvar og bátalægi. Almennt hefur þó lítið verið fjallað um neðansjávarrannsóknir fornminja á Íslandi.

4.2.2 Náttúruminjar

Skv. lögum nr. 60/2013 um náttúruvernd skiptast náttúruminjar í 1) náttúruverndarsvæði og 2) lífverur, búsvæði þeirra og vistkerfi sem eru á náttúruminjaskrá. Náttúruverndarsvæði eru friðlýst svæði, önnur

¹ Landsskipulagsstefna 2015-2026, Skipulagsstofnun, október 2016

² Vefsíða: www.skipulagsstofnun.is/skipulagsstofnun/greinar/skyrslur/

³ Ragnar Edvardsson, 2006

⁴ Ragnar Edvardsson, 2007

⁵ Ragnar Edvardsson og Caroline Paulsen, 2007

⁶ Margrét Hallmundsdóttir og Caroline Paulsen, 2008

⁷ Ragnar Edvardsson, 2014

svæði og náttúruminjar sem eru á náttúruminjaskrá, sem og afmörkuð svæði og náttúruminjar sem njóta verndar skv. öðrum lögum vegna náttúru eða landslags.

Í Dýrafirði eru engin friðlýst svæði í sjó eða svæði sem talist geta til verndarsvæða í sjó¹.

Á náttúruminjaskrá fyrir Vestfirði eru eftirfarandi landsvæði í Dýrafirði skráð^{2,3}:

- Skaginn milli Arnarfjarðar og Dýrafjarðar, þ.e. allur skaginn utan ræktaðs lands og þéttbýlis ásamt löndum Hrafnseyrar og Gljúfurár í Arnarfirði. Til austurs ráða mörk svæðis nr. 313 í fjallið Sjónfríð, þaðan lína í upptök Hofsár í Borgarfirði og með henni til sjávar.
- Ketilseyri í Dýrafirði: Jarðlög með plöntusteingervíngum í norðurhlíð fjallsins Töflu, við bæinn Ketilseyri. Einstæður fundarstaður plöntuleifa í rauðu millilagi frá tertíer.
- Lambadalsfjall og Botn í Dýrafirði: Stórbrotið land, jökulhvilftir og árgljúfur. Fjölskrúðugur gróður, kjarr- og skóglendi. Söguminjar í Dýrafirði. Svæðið er að hluta utan sveitarfélagsins.

4.3 Stefna stjórnvalda

4.3.1 Fiskeldissvæði

Árið 2004 birti landbúnaðarráðuneytið auglýsingu (nr. 460) um friðunarsvæði þar sem eldi laxfiska í sjókvíum er óheimilt (Mynd 4-2). Þetta var gert til verndunar á villtum laxastofnun. Samkvæmt auglýsingunni eru eingöngu Vestfirðir, Eyjafjörður, Öxarfjörður, Austfirðir og suðurströnd landsins möguleg eldissvæði.

4.3.2 Aðrar áætlanir

Hér verða nefnd helstu stefnuskjöl sem varða nýtingu á haf- og strandsvæðum, svo sem fiskeldi. Helst ber að nefna *Hafið* sem er stefnumörkun um málefni hafsins og hins vegar *Velferð til framtíðar* sem er almenn stefnumörkun um sjálfbæra þróun. Einnig má nefna vinnu við landsskipulagsstefnu þar sem haf- og strandsvæðin eru eitt af meginviðfangsefnum eins og áður var nefnt.

Dæmi um önnur stefnumarkandi skjöl og áætlanir eru *framkvæmdaáætlun um varnir gegn mengun sjávar frá landi*, *byggðaáætlun*, *orkustefna*, *ferðamálaáætlun*, *samgönguáætlun*, *náttúruverndaráætlun*⁴ og *stefnumörkun Íslands um framkvæmd samnings um líffræðilega fjölbreytni*. Í kafla 5.7 er ítarleg umfjöllun um Nýtingaráætlun fyrir strandsvæði Arnarfjarðar⁵, sem leggur grunninn að nýtingaráætlunum fyrir aðra firði á Vestfjörðum.

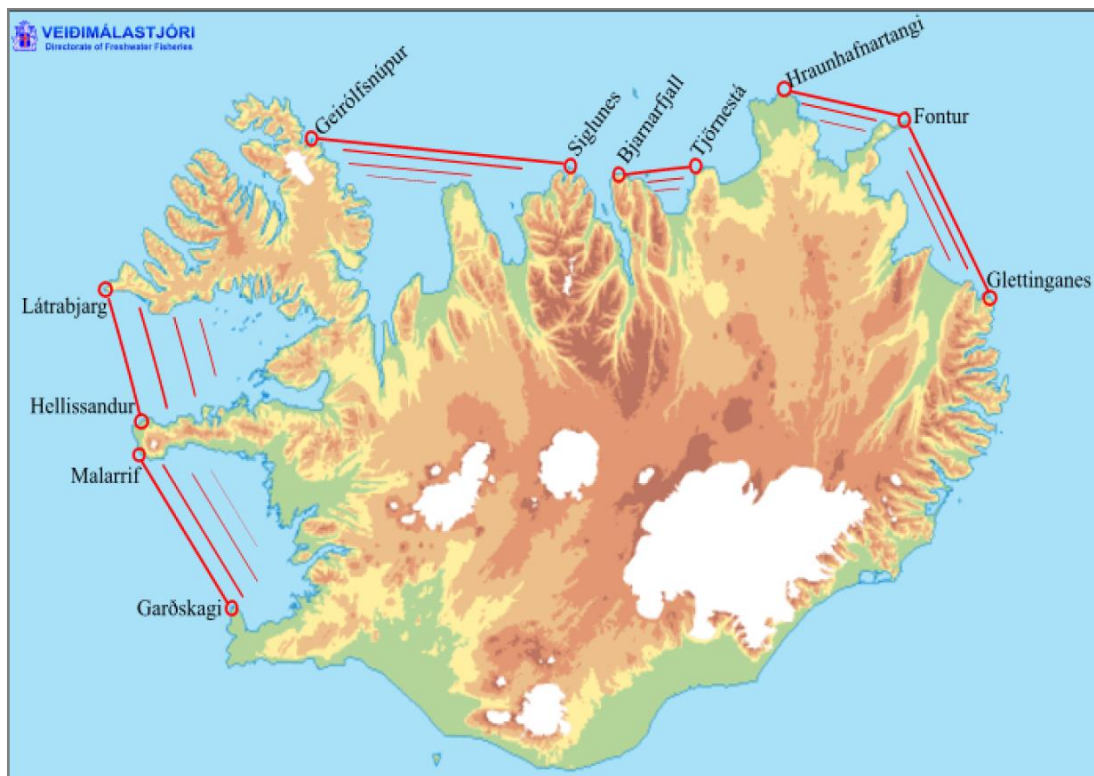
¹ Landskipulagsstefna, Skipulagsstofnun 2012

² Náttúruminjaskrá, Umhverfisstofnun

³ Aðalskipulag Ísafjarðarbæjar 2008-2020

⁴ Umhverfisráðuneytið, 2009. Náttúruverndaráætlun 2009-2013

⁵ Fjórðungssamband Vestfirðinga, Teiknistofan Eik og Háskólaþing Vestfjarða 2014. Nýtingaráætlun fyrir strandsvæði Arnarfjarðar 2012-2024

Mynd 4-2 Friðunarsvæði í sjó þar sem eldi laxfiska af eldisstofni í sjókvíum er óheimilt.

Stefnumörkun um sjálfbæra þróun

Velferð til framtíðar er stefnumörkun íslenskra stjórnvalda um sjálfbæra þróun¹. Hún byggir á þeim grundvallarlögmálum um sjálfbæra þróun sem voru skilgreind á heimsráðstefnunni í Rio de Janeiro árið 1992. Í áætluninni er sérstaklega fjallað um byggðapróun og þess getið að sjálfbær þróun sé ein af meginstoðum byggðastefnu og að markmið byggðastefnu og sjálfbærrar þróunar séu mörg þau sömu og að byggðin, atvinnulífið og náttúrulegt umhverfi séu samverkandi þættir. Mörkuð er stefna um sjálfbæra nýtingu auðlinda hafsins, hreint haf, vernd lífríkis og líffræðilegrar fjölbreytni og örugg matvæli.

Hafið - Stefnumörkun í málefnum hafsins

Árið 2004 gáfu íslensk stjórnvöld út *Hafið*², sem er samræmd stefnumörkun í málefnum hafsins. Þar var í fyrsta sinn safnað saman á einn stað stefnumörkun ásamt áherslum og skuldbindingum Íslands á þessu sviði. Meginmarkmið, samkvæmt stefnumörkuninni, eru að „viðhalda heilbrigði, líffræðilegum fjölbreytileika og framleiðslugetu hafsins svo nýta megi lifandi auðlindir þess um alla framtíð. Í því felst sjálfbær nýting, verndun og umgengni er byggist á rannsóknum, tækni og þekkingu þar sem höfð er í fyrirrúmi virðing fyrir vistkerfi hafsins í heild.“ Í stefnunni er lögð rík áhersla á það að rannsóknir og þekking á vistkerfi hafsins sé undirstaða framfara í heildstæðri auðlindastjórnun og ákvarðanatöku um

¹ Umhverfisráðuneytið, 2002. Velferð til framtíðar. Sjálfbær þróun í íslensku samfélagi – Stefnumörkun til 2020

² Umhverfisráðuneytið, sjávarútvegsráðuneytið & utanríkisráðuneytið, 2004. Hafið, samræmd stefnumörkun um málefni hafsins

verndun hafsins. Jafnframt er fjallað um mikilvægi góðs aðgengis að upplýsingum og mikilvægi þess að draga úr mengun á hafsvæðum. Fram kemur að tryggja þurfi að nýting auðlinda og annað álag á vistkerfi hafsins, sé ekki umfram það sem vistkerfið þolir en til að ná settum markmiðum þurfi að vinna að hagnýtri útfærslu á vistkerfisnálgun.

Framkvæmdaáætlun gegn mengun sjávar

Árið 1995 samþykktu 114 þjóðir alþjóðlega framkvæmdaáætlun um varnir gegn mengun sjávar¹. Í framhaldinu hafa íslensk stjórnvöld gert sértaka framkvæmdaáætlun um varnir gegn mengun sjávar frá landi². Markmið hennar eru:

- Verndun heilsu manna
- Að minnka og koma í veg fyrir hnignun hafsins og strandsvæða
- Endurreisn mengaðra svæða
- Stuðningur við verndun og sjálfbæra nýtingu auðlinda hafsins
- Að viðhalda fjölbreytileika hafsins
- Að viðhalda fjölbreytileika tegunda
- Að viðhalda menningarverðmætum

Náttúruverndaráætlun

Umhverfisráðherra ber að láta vinna náttúruverndaráætlun fyrir allt landið og leggja fyrir Alþingi, eigi sjaldnar en á fimm ára fresti³. Þar skulu vera sem bestar upplýsingar um náttúruminjar, þ.e. náttúruverndarsvæði og lífverur, búsvæði þeirra, vistgerðir og vistkerfi, sem ástæða þykir til að friðlýsa. Við áætlunargerðina skal m.a. taka tillit til menningarlegrar og sögulegrar arfleifðar, nauðsynjar á endurheimt vistgerða, nýtingar mannsins á náttúrunni og ósnortinna víðerna. Í gildi er náttúruverndaráætlun 2009-2013.

Í heildina er ekki ósamræmi á milli fyrirhugaðs fiskeldis Arctic Sea Farms og þeirra áætlana sem fjallað er um hér að framan.

4.4 Löggjöf og leyfi til fiskeldis

Fiskeldi í sjó er háð starfsleyfi og rekstrarleyfi skv. lögum nr. 71/2008 um fiskeldi ásamt síðari lagabreytingum. Um framkvæmd fiskeldis gildir tilheyrandi reglugerð nr. 1170/2015 um fiskeldi. Starfsleyfi er gefið út í samræmi við lög um hollustuhætti og mengunarvarnir nr. 7/1998 og reglugerð nr. 785/1999 um starfsleyfi fyrir atvinnurekstur sem getur haft í för með sér mengun. Umhverfisstofnun getur út starfsleyfi sé eldið yfir 200 tonnum. Matvælastofnun Íslands (MAST) gefur út rekstrarleyfi. MAST getur leitað umsagnar þeirra stofnana sem málið varðar og viðkomandi sveitarstjórnar í samræmi við lög um fiskeldi.

¹ UNEP 1995. Global programme of action for the protection of the marine environment from land-based activities. Samþykkt á alþjóðlegri ráðstefnu Sameinuðu þjóðanna í Washington D.C., Bandaríkjunum 23.10-3.11. 1995, 60 bls.

² Umhverfisráðuneytið 2001. Framkvæmdaáætlun um varnir gegn mengun sjávar frá landi

³ Lög um náttúruvernd nr. 60/2013

Í maí 2014 voru samþykkt lög um breytingu á ýmsum lagaákvæðum sem tengjast fiskeldi. Breytingar voru gerðar á:

- Lögum nr. 71/2008, um fiskeldi, með síðari breytingum
- Lögum nr.7/1998, um hollustuhætti og mengunarvarnir, með síðari breytingum
- Lögum nr.106/2000, um mat á umhverfisáhrifum, með síðari breytingum
- Lögum nr. 80/2005, um Matvælastofnun, með síðari breytingum
- Lögum nr. 36/1992 um Fiskistofu, með síðari breytingum

Að auki má nefna Skipulagslög nr. 123/2010, lög um umhverfismat áætlana nr. 105/2006, lög um stjórn vatnamála nr. 36/2011 og lög um náttúruvernd nr. 60/2013.

Að lokum má benda á að unnið er að gerð frumvarps um skipulagsmál á haf- og strandsvæðum, undir stjórn umhverfis- og auðlindaráðuneytisins og unnið er að breytingum á ýmsum lagaákvæðum sem tengjast fiskeldi í atvinnuvega- og nýsköpunarráðuneyti. Voru drög að frumvarpi til laga um breytingar á ýmsum lagaákvæðum sem tengjast fiskeldi lögð fram til umsagnar í janúar sl. Snýr það m.a. að áhættumati erfðablöndunar, burðarþolsmati og skiptingu svæða í eldissvæði, auglýsingu og úthlutun þeirra. Þá er í skoðun að setja á auðlindagjald sem lagt yrði á öll fiskeldisfyrirtæki. Loks má nefna að atvinnuvega- og nýsköpunarráðuneyti sendi í febrúar sl. drög að reglugerð um velferð lagardýra til umsagnar.

5 Mat á umhverfisáhrifum

5.1 Aðferðir og nálgun við matið

Mat á umhverfisáhrifum er ferli sem leiða á í ljós hugsanleg áhrif framkvæmda á umhverfið. Í matsvinnunni hafa umhverfisáhrif verið greind, vægi þeirra metin og lagt hefur verið til hvernig bregðast skuli við þeim. Unnið hefur verið í samræmi við markmið laga um mat á umhverfisáhrifum nr. 106/2000 m.s.br. Markmið laganna eru:

- ✓ Að tryggja að áður en leyfi er veitt fyrir matsskyldri framkvæmd, sem kann vegna staðsetningar, starfsemi sem henni fylgir, eðlis eða umfangs að hafa í för með sér umtalsverð umhverfisáhrif, hafi umhverfisáhrif hennar verið metin.
- ✓ Að draga eins og kostur er úr neikvæðum umhverfisáhrifum framkvæmdar.
- ✓ Að stuðla að samvinnu þeirra aðila sem hafa hagsmuna að gæta eða láta sig málið varða vegna matsskyldrar framkvæmdar.
- ✓ Að kynna fyrir almenningi umhverfisáhrif matsskyldrar framkvæmdar og mótvægisáðgerðir vegna hennar og gefa almenningi kost á að koma að athugasemdum og upplýsingum áður en álit Skipulagsstofnunar um mat á umhverfisáhrifum framkvæmdar liggur fyrir.

Áætlanir Arctic Sea Farm byggja á því að selja gæðaaufurðir sem framleiddar eru í sátt við umhverfi sitt. Því er mikilvægt fyrir fyrirtækið að vel takist til við mat á umhverfisáhrifum vegna fyrirhugaðrar starfsemi. Áhersla hefur verið lögð á að viðhafa góða samvinnu við sveitarfélög, íbúa og aðra hagsmunaaðila í umhverfismatsvinnunni. Nánar er fjallað um áherslur í umhverfismatinu hér á eftir og nánar er fjallað um samráð og kynningu í kafla 7.

5.1.1 Áhrifaþættir framkvæmdar

Þeir þættir framkvæmdarinnar sem líklegir eru til að hafa áhrif á umhverfið eru tilgreindir hér að neðan. Áhrifin geta verið bæði á framkvæmdatíma og rekstrartíma eldisins.

- Eldiskvíar og festingar
- Flutningur aðfanga, afurða og búnaðar
- Eldisfiskur
- Fóðrun og meðhöndlun eldisfisks

5.1.2 Einkenni og vægi

Í umhverfismatinu er notast við skilgreiningar og leiðbeiningar Skipulagsstofnunar^{1,2} í umfjöllun um einkenni og vægi umhverfisáhrifa og lög nr. 106/2000 um mat á umhverfisáhrifum. Þessar skilgreiningar eru að finna í töflum 5.1 og 5.2.

¹ Skipulagsstofnun 2005. Leiðbeiningar um flokkun umhverfisþátta

² Skipulagsstofnun 2005. Leiðbeiningar um mat á umhverfisáhrifum framkvæmda

Tafla 5-1 Einkenni umhverfisáhrifa, samkvæmt skilgreiningu Skipulagsstofnunar (2005)^{1,2}.

<p>Bein áhrif Áhrif sem gera má ráð fyrir að framkvæmd muni hafa á tiltekna umhverfisþætti.</p>	<p>Óbein áhrif Áhrif á umhverfisþætti sem ekki eru bein afleiðing framkvæmdar eða áætlunar. Áhrifin geta komið fram í tiltekinni fjarlægð í tíma og/eða rúmi og verið afleiðing samspils mismunandi þátta sem þó má rekja til framkvæmdarinnar eða áætlunarinnar. Óbeinum áhrifum er einnig hægt að lýsa sem afleiddum áhrifum.</p>
<p>Jákvæð áhrif Áhrif framkvæmdar sem talin eru til bóta fyrir umhverfið á beinan eða óbeinan hátt eða auka umfang núverandi áhrifa að því marki að þau séu talin verða til bóta.</p>	<p>Neikvæð áhrif Áhrif framkvæmdar sem talin eru skerða eða rýra gildi tiltekins eða tiltekinna umhverfisþátta á beinan eða óbeinan hátt eða auka umfang núverandi áhrifa að því marki að þau valda ónæði, óþægindum, heilsutjóni eða auknu raski.</p>
<p>Varanleg áhrif Áhrif sem talið er að framkvæmd muni hafa til frambúðar á tiltekna umhverfisþætti, með tilliti til æviskeiðs núlifandi manna og komandi kynslóða.</p>	<p>Tímabundin áhrif Áhrif sem talið er að framkvæmd muni hafa tímabundið á tiltekna umhverfisþætti, þ.e. í nokkrar vikur, mánuði eða ár.</p>
<p>Afturkræf áhrif Áhrif framkvæmdar á tiltekna umhverfisþætti, sem líta má á að séu þess eðlis að áhrifanna hætti að gæta eftir tiltekinn tíma og að raunhæft sé eða unnt að gera ráð fyrir að hægt sé að færa í sama eða svipað horf og áður en kom til framkvæmda. Gera verður ráð fyrir að áhrifin séu afturkræf á a.m.k. tímaskala núlifandi manna en afturkræf áhrif geta einnig verið háð því að ummerki séu fjarlægð innan ákveðins tíma, t.d. ef um er að ræða áhrif á lífríki.</p>	<p>Óafturkræf áhrif Áhrif sem í eðli sínu fela í sér að tilteknir umhverfisþættir verða fyrir varanlegri breytingu eða tjóni vegna framkvæmdar eða áætlunar sem ekki er raunhæft eða unnt að afturkalla.</p>
<p>Samlegðaráhrif (samvirk og/eða sammögnuð) Áhrif mismunandi þátta framkvæmdar sem hafa samanlagt tiltekin umhverfisáhrif eða sem jafnvel magnast upp yfir tiltekið tímabil. Þetta getur einnig varðað áhrif sem fleiri en ein framkvæmd eða áætlanir hafa samanlagt eða sammagnað á tiltekinn umhverfisþátt eða tiltekið svæði.</p>	
<p>Umtalsverð umhverfisáhrif Veruleg óafturkræf umhverfisáhrif eða veruleg spjöll á umhverfinu sem ekki er hægt að fyrirbyggja eða bæta úr með mótvægisáðgerðum.</p>	

Tafla 5-2 Vægi áhrifa skv. tillögu Skipulagsstofnunar. Notast er við sömu skilgreiningar í umhverfismatinu og í tillögum Skipulagsstofnunar^{1,2}.

Vægi áhrifa	Skýring
vægiseinkunn	
Veruleg jákvæð	Áhrif framkvæmdar eða áætlunar á umhverfispátt / -þætti bæta hag mikils fjölda fólks og/eða hafa jákvæð áhrif á umfangsmikið svæði. Sú breyting eða ávinningur sem hlýst af framkvæmdinni/áætluninni er oftast varanleg. Áhrifin eru oftast á svæðis-, lands- og/eða heimsvísu en geta einnig verið staðbundin. Áhrifin samræmast ákvæðum laga og reglugerða, almennri stefnumörkun stjórnvalda eða alþjóðasamningum sem Ísland er aðili að.
Jákvæð	Áhrif framkvæmdar eða áætlunar á umhverfispátt/-þætti taka ekki til umfangsmikils svæðis, en svæðið kann að vera viðkvæmt fyrir breytingum, m.a. vegna náttúrufars og fornminja. Áhrifin geta verið varanleg og í sumum tilfellum afturkræf. Áhrif geta verið stað-, svæðisbundin og/eða á landsvísu. Áhrifin samræmast ákvæðum laga og reglugerða, almennri stefnumörkun stjórnvalda eða alþjóðasamningum sem Ísland er aðili að.
Óveruleg	Áhrif framkvæmdar eða áætlunar á umhverfispátt/-þætti eru minniháttar, með tilliti til umfangs svæðis og viðkvæmni þess fyrir breytingum ásamt fjölda fólks sem verður fyrir áhrifum. Áhrifin eru í mörgum tilfellum tímabundin og að mestu afturkræf. Áhrifin eru oftast stað- eða svæðisbundin. Áhrifin samræmast ákvæðum laga og reglugerða, almennri stefnumörkun stjórnvalda eða alþjóðasamningum sem Ísland er aðili að.
Neikvæð	Áhrif framkvæmdar eða áætlunar á umhverfispátt/-þætti taka ekki til umfangsmikils svæðis, en svæðið kann að vera viðkvæmt fyrir breytingum m.a. vegna náttúrufars og fornminja. Áhrifin geta verið neikvæð fyrir svæðið og/eða geta valdið fjölda fólks ónæði eða óþægindum. Áhrifin geta verið varanleg og í sumum tilfellum óafturkræf. Áhrif geta verið stað-, svæðisbundin og/eða á landsvísu. Áhrif geta að einhverju leyti verið í ósamræmi við ákvæði laga og reglugerða, almenna stefnumörkun stjórnvalda eða alþjóðasamninga sem Ísland er aðili að.
Veruleg neikvæð	Áhrif framkvæmdar eða áætlunar á umhverfispátt/-þætti skerða umfangsmikið svæði og/eða svæði sem er viðkvæmt fyrir breytingum, m.a. vegna náttúrufars og fornminja, og/eða rýra hag mikils fjölda fólks. Sú breyting eða tjón sem hlýst af framkvæmdinni er oftast varanleg og yfirleitt óafturkræf. Áhrifin eru oftast á

¹ Skipulagsstofnun 2005. Leiðbeiningar um flokkun umhverfispátta

² Skipulagsstofnun 2005. Leiðbeiningar um mat á umhverfisáhrifum framkvæmda

	svæðis-, lands- og/eða heimsvísu en geta einnig verið staðbundin. Áhrifin eru í ósamræmi við ákvæði laga og reglugerða, almenna stefnumörkun stjórnvalda eða alþjóðasamninga sem Ísland er aðili að.
Óvissa	Ekki er vitað um eðli eða umfang umhverfisáhrifa á tiltekna umhverfisþætti, m.a. vegna skorts á upplýsingum, tæknilegra annmarka eða skorts á þekkingu. Það getur verið unnt að afla upplýsinga um áhrifin með frekari rannsóknnum eða markvissri vöktun.

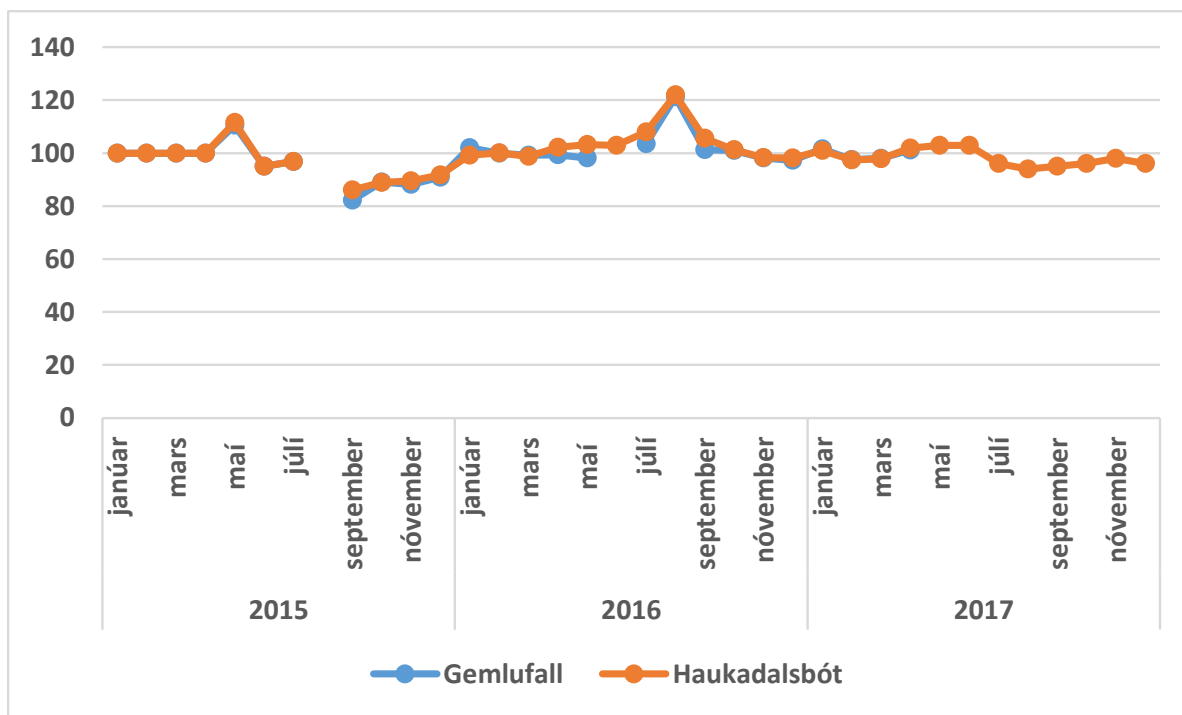
5.2 Eðliseiginleikar sjávar

5.2.1 Súrefnisstyrkur sjávar

5.2.1.1 Grunnástand

Hér er fjallað um möguleg áhrif fiskeldis á súrefnisinnihald og mettun súrefnis í sjó. Súrefni hefur grundvallaráhrif á vistkerfi og lífríki í sjó og þarf þess vegna að vakta kerfisbundið. Mælingar Hafrannsóknastofnunar á súrefnisinnihaldi í Dýrafirði¹ við Gemlufall, Haukadalsbót og fyrirhuguð eldissvæði utar í firðinum sýna að á öllum mælistöðum er fjörðurinn vel blandaður allan ársins hring (Mynd 2-1). Burðarþolsmat Hafrannsóknastofnunar sýnir enn fremur að súrefnisinnihald lækkar lítið þótt framleiðslan verði allt að 14 þús. tonn (Mynd 2-5). ASF hefur fylgst vel með súrefnisbúskap fjarðarins í tengslum við fiskeldi í Haukadalsbót og Gemlufalli undanfarin ár. Mælingarnar sýna óverulegar árstímasveiflur og er mæld súrefnismettun í efstu vatnslögum um 100% allt árið (Mynd 5-1).

¹ Sólveig R. Ólafsdóttir, Héðinn Valdimarsson, Andreas Macrander og Hafsteinn G. Guðfinnsson, 2017a

Mynd 5-1 Súrefnismælingar ASF við Gemlufall og Haukadalsbót í Dýrafirði 2015-2017.

Auk súrefnismælinganna sem fara fram í efstu vatnslögum fylgist ASF einnig náið með ástandi á botni fjarðanna. Tekin eru botnssýni reglulega og mældur fjölbreytileiki botndýra og framkvæmdar redox-mælingar. Redox-mælingar segja til um súrefnisástand við botn og hafa til þessa alltaf mælst vel yfir kröfum ASC staðalsins. Mælingar framkvæmdar við Haukadalsbót 2016 sýndu redox-gildi sem voru á bilinu 112-179 mV vs SHE á flestum stöðvum. Þó voru lægri gildi fyrir þær stöðvar sem voru við kvár, lægst mældist redox 3 mV á stöð A og 8 mV á stöð F. Redox-mæling á sýni frá stöð B sem er í 25 m fjarlægð frá kví mældist 27 mV¹. Niðurstöður mælinga á sýnum frá Gemlufalli 2016 sýndu gildi á bilinu 117-201 V vs SHE². Jákvæð gildi staðfesta gott ástand botnsins.

5.2.1.2 Viðmið og vísar

Miðað er við lög og reglugerðir um umgengni og vöktun á strandsjó. Þess utan er stuðst við norskar leiðbeiningar um vöktun og viðmiðunargildi vegna áhrifa frá fiskeldi.

- Lög um stjórn vatnamála, nr. 36/2011
- Reglugerð um flokkun vatnshlota, eiginleika þeirra, álagsgreiningu og vöktun, nr. 535/2011
- OSPAR samningurinn³. Hann öðlaðist gildi árið 1998 og var gerður til að koma í veg fyrir mengun Norðaustur-Atlantshafsins
- Klassifisering av miljøkvalitet i fjorder og kystvann. SFT Veiledning 97:03⁴
- Við greiningu á fjölbreytileika á botndýrum er stuðst við ISO12878 staðalinn

¹ Cristian Gallo, 2017a

² Cristian Gallo, 2017c

³ OSPAR Commission, 1992

⁴ Molvær o.fl., 1997

5.2.1.3 Einkenni og vægi

Umfangsmiklar rannsóknir og vöktun á áhrifum fiskeldis í Noregi sýna að ofauðgun (eutrophication) nærri eldissvæðum finnst í óverulegum mæli¹. Áhrif ofauðgunar eru oft mæld í magni plöntusvífs í yfirborðslögum sjávar. Sem dæmi þá er áætluð aukning á plöntusvífi undir 2% á strandsvæðum í þremur nyrstu fylkjum Noregs². Í einu af þessum fylkjum (Nordland) er mesta framleiðsla á laxi í Noregi, yfir 230.000 tonn árið 2013. Mest er áætluð 6-7% aukning í plöntusvífi í Hordalandfylki, en þar eru framleidd um 160 þús. tonn, oft í þröngum aflokuðum fjörðum með sterka lagskiptingu sjávar³. Aukin plöntusvífsframleiðsla er talin geta leitt til þess að súrefnisþörf í djúpsjárslögum eykst vegna niðurbrots á lífrænum leifum. Rannsóknir í Harðangursfirði í Noregi sýna að fiskeldið þar hefur lítil áhrif á súrefnisinnihald sjávar⁴. Harðangursfjörður er rúmmikill og djúpur fjörður en annað kann þó að vera tilfellið í grunnnum íslenskum fjörðum. Vöktun á súrefnismettun í djúpsjó getur því gefið vísbendingar um ofauðgun vegna áhrifa frá auknu fiskeldi. Notkun á síritasúrefnismælum er því mikilvægur þáttur í umhverfissvöktun framkvæmdar.

Í október 2017 gaf Hafrannsóknastofnun út skýrslu þar sem burðarþol Dýrafjarðar er metið 10.000 tonn⁵. Við mat á burðarþoli fjarðarins var stuðst við skoska líkanið AceXR (Mynd 2-5). Í niðurstöðum segir m.a.:

„ Í Dýrafirði voru niðurstöður líkanareikninga að fjörðurinn væri lítt viðkvæmur fyrir lífrænu álagi hvað varðar súrefnisbúskap hans. Það er einnig í samræmi við niðurstöður mælinga á súrefni. Með tilliti til stærðar fjarðarins og varúðarnálgunar varðandi raunveruleg áhrif eldisins á einkum botndýralíf var ráðlagt með þessu mati á burðarþoli að hægt sé að leyfa allt að 10 þúsund tonna eldi í í Dýrafirði á ári.“

Á öllum fyrirhuguðum eldissvæðum Arctic Sea Farm í Dýrafirði er góð uppblöndun sjávar og botnfall frá laxeldiskvíunum mun því hafa óveruleg áhrif á súrefnisstyrk í djúpsjó fjarðarins. ASF fylgist náið með súrefnisstyrk, sem og botndýralífi og framkvæmir reglulega redox-mælingar á botnssýnum. Öll áhrif á eðliseiginleika sjávar eru afturkræf og tímabundin. Með markvissri vöktun á umhverfisáhrifum verður mögulegt að grípa til mótvægisáðgerða gerist þess þörf.

5.2.1.4 Vöktun og mótvægisáðgerðir

Arctic Sea Farm hefur gert samning við óháða rannsóknastofnun um framkvæmd vöktunar í nágrenni eldiskvía, samkvæmt ákvæðum í starfsleyfum fyrirtækisins. Við vöktun á fjaráhrifum frá fiskeldinu á vistkerfi fjarðanna er fyrirhugað að leita aðstoðar hjá Hafrannsóknastofnun og fleiri stofnunum. Til að vakta og meta áhrif ofauðgunar í fjörðunum verða framkvæmdar mælingar á súrefni í botnsjó, redox-mælingar og fylgst með fjölbreytileika og magni botndýra. Arctic Sea Farm hefur fest kaup á SBE MicroCat sondu af gerðinni 37SMP, samkvæmt ráðgjöf frá Hafrannsóknastofnun. Þessa sondu er bæði hægt að nota til punktmælinga á dýpissniði og til lengri tíma mælinga nærri hafsbotni á

¹ Taranger, o.fl., 2014

² Taranger, o.fl., 2015

³ Eknes, 2007

⁴ Skogen, o.fl., 2009

⁵ Sólveig R. Ólafsdóttir, Héðinn Valdimarsson, Andreas Macrander og Hafsteinn G. Guðfinnsson, 2017a

vöktunarstöðum. Viðmiðunargildi um ástand vistkerfis koma fram í norskum leiðbeiningum frá 1997¹. Við greiningu á fjölbreytileika botndýra verður stuðst við staðalinn ISO 12878.

Greining á fjölbreytileika botndýra á dýpstu svæðum fjarðarins er fyrirhuguð á þriggja ára fresti þegar mesta álag er vegna fóðrunar á eldisfiski. Nú þegar liggur fyrir greinargóð lýsing á botndýrasamfélaginu í Dýrafirði frá rannsóknum sem gerðar hafa verið vegna þverunar fjarðarins og á undanförunum árum vegna fiskeldis ASF. Gögn um botndýr og áhrif fiskeldis á botndýrasamfélög við Íslandsstrendur verða sífellt betri með reglubundnum mælingum sem eldisfyrirtækin framkvæma.

Komi fram vísbendingar um að umfang fiskeldisins kunni að hafa áhrif á vistkerfi og lífríki í firðinum verður gripið til mótvægisáðgerða. Fyrsta aðgerðin er að endurmeta burðarþol fjarðarins, lengja hvíldartíma og leita eftir aðstoð sérfræðinga um breytingar í framkvæmd fiskeldisins. Dregið verður úr framleiðslu, reynist það nauðsynlegt.

5.2.1.5 Niðurstaða

Umfangsmiklar mælingar á sjófræði Dýrafjarðar benda sterklega til þess að 10 þúsund tonna framleiðsla í fiskeldi muni hafa óveruleg áhrif á súrefnisinnihald sjávar og þar með óveruleg áhrif á vistkerfi og lífríki í Dýrafirði. Komi fram neikvæð áhrif verða þau afturkræf og tímabundin. Skipulögð vöktun á áhrifum framkvæmdar mun auka enn frekar þekkingu á vistkerfi svæðanna.

5.2.2 Næringarefni í sjó

5.2.2.1 Grunnástand

Styrkur næringarefna í yfirborðslögum sjávar við Ísland breytist reglulega með árstíma. Yfir vetrartímamann finnst nær allt uppleyst nitur (köfnunarefni) í ólífræna forminu nítrat, NO_3^- . Snemma sumars og fram á haustið er stór hluti niturs bundið í svifþörungum og í uppleystum lífrænum nitursamböndum. Hið sama á við um fosfat. Yfir vetrartímamann er fosfat uppleyst í ólífrænu formi, PO_4^{3-} og yfir sumartímamann er það bundið í svifþörungum, en þá finnst fosfat í litlum mæli í uppleystu formi. Til að nýtast svifþörungum til vaxtar og fjölgunar þurfa næringarefnin að vera á ólífrænu formi. Magn nitrats getur þannig haft forspárgildi fyrir mögulegan vöxt svifþörungum yfir vor- og sumartímamann.

Hafrannsóknastofnun hefur á undanförunum árum framkvæmt athuganir á ástandi sjávar og hafstraumum í fjörðum á Vestfjörðum til að undirbyggja mat á burðarþoli fjarðanna. Burðarþolsmat byggir að mestu leiti á súrefnismælingum í fjörðunum.

Mælingar á grunnástandi og breytingum umhverfis er daglega metið á eldissvæðum Arctic Sea Farm út frá hitastigi, súrefnismettun og sjóndýpi. Einnig fer fram umhverfsvöktun (sjá kafla 5.3) þar sem grunnástand er metið að mestu út frá botnsýnum.

Varðandi mat á grunnástandi næringarefna þá gerði NAVE athugun árið 2015 þar sem tekin voru sýni við kvíar sem og 50 og 500 m frá kvíum í straumstefnu. Mælt var NH_3 , NH_4 , NO_2^- , NO_3^- og PO_4^{3-} á öllum

¹ Molvær, o.fl., 1997

stöðvum og mældust lág gildi í öllum sýnatökum fyrir utan mælingar í viku 25 og 26 þar sem NH_4 mældist á öllum stöðum og því talið líklegt að þar hafi mælst hærri gildi af náttúrulegum orsökum¹.

Rannsókn hefur verið gerð á magni ólífrænna snefilefna í lífverum við NV-land með áherslu á Arnarfjörð til að leita skýringa á sérstöðu NV-miða, einkum með tilliti til kadmíns í lífverum en sýni voru einnig tekin í Dýrafirði². Mældur var styrkur snefilefna í sýnum af kræklingi (*Mytilus edulis*), hörpudiski (*Chlamys islandica*) og í sjávarseti á nokkrum stöðum við Ísland. Kræklingur í Dýrafirði mældist rétt undir viðmiðurnarmörkum ESB (1,0 mg/kg votvigt) eða 0,81 mg/kg. Niðurstöðurnar eru mikilvægar við setningu hámarksgilda fyrir matvæli t.d. hjá ESB.

5.2.2.2 Viðmið og vísar

Miðað er við lög og reglugerðir um umgengni og vöktun á strandsjó. Auk þess er stuðst við norskar leiðbeiningar um vöktun og viðmiðunargildi vegna áhrifa frá fiskeldi.

- Lög um stjórn vatnamála, nr. 36/2011
- Reglugerð um flokkun vatnshlota, eiginleika þeirra, álagsgreiningu og vöktun, nr. 535/2011
- OSPAR samningurinn. Hann öðlaðist gildi árið 1998 og var gerður til að koma í veg fyrir mengun Norðaustur-Atlantshafsins
- Klassifisering av miljøkvalitet i fjorder og kystvann. SFT Veiledning 97:03³

5.2.2.3 Einkenni og vægi

Laxfiskar eins og aðrir beinfiskar skilja út köfnunarefni að mestum hluta í uppleystu formi út um tálknin (80%) en minni hluti (um 20%) er bundinn í föstum úrgangi (saur). Í uppleystu formi er meginhluti köfnunarefnis (80%) skilið út í formi ammoníaks (NH_3) eða sem ammoníumjón (NH_4^+) en að öðru leyti í formi þvagefnisins úrea ($\text{CO}(\text{NH}_2)_2$)⁴. Þessi lífrænu efnasambönd dreifast með straumi og eru með hjálp baktería brotin í ólífræn efnasambönd, aðallega níturat. Uppleyst fosfat er skilið út með þvagefnum. Í heild er áætlað að 30% af fosfati sé skilið út í uppleystu formi og 70% bundið í saur.

Til að meta hve mikið magn niturs og fosfats kemur frá laxeldi, í samanburði við náttúrulegt innihald þessara næringarefna á eldissvæðum, er miðað við gegnumstreymi sjávar gegnum eina kvíaþyrpingu. Kvíaþyrpingar munu aðallega samanstanda af 8-10 kvíum. Ef dreifstraumur fer lægstur í 3-5 m/sek má ætla að streymi í hverjum mánuði að vetri til í gegnum 8-10 kvía þyrpingu sé um 680.000 rúmmetrar af sjó, sem innihaldi um 115 tonn af nítрати. Yfir vetrartímann er uppleyst nitur frá átta kvíum um 6 tonn á mánuði og því er áætlað að aukning á nitri á þessum árstíma geti orðið um 5%. Um 20 tonn af nitri koma á mánuði frá öllum kvíunum. Yfir sumartímann er útsundrað nitur þrisvar sinnum meira en að jafnaði yfir vetrartímann. Almennt er nitur talið meira takmarkandi þáttur fyrir vöxt svifþörungna í sjó samanborið við fosfór.

Náttúrulegt innihald af fosfór í sjó sem streymir gegnum kvíaþyrpingu á einum mánuði er áætlað að sé um 25 tonn. Yfir vetrartímann er útsundrun frá kvíaþyrpingu um 0,4 tonn og yfir sumartímann um 1,2

¹ Böövar Þórisson 2015

² Helga Gunnlaugsdóttir o.fl., 2007

³ Molvær, o.fl., 1997

⁴ Jobling, 1993

tonn. Viðbót vegna náttúrulegs innihalds yfir vetrartímamann má áætla að geti orðið innan við 2% og yfir sumartímamann um 5%. Aukning á fosfór í sjó á eldissvæðum er því talin óveruleg.

Rannsóknir og vöktun á áhrifum fiskeldis á næringarefni í sjó í Noregi¹, Chile² og Grikklandi³ sýna litla eða mjög óverulega aukningu í næsta nágrenni eldiskvía. Í Chile t.a.m. fóru mælingar fram á 29 ólíkum eldissvæðum með stórskala laxeldi. Engin marktæk aukning kom fram í uppleystum næringarefnum í nágrenni eldiskvía.

Eins og fram kemur í skýrslu Dýralæknis fisksjúkdóma 2017⁴ hefur lítið farið fyrir umhverfistengdum afföllum hjá fiskeldisstöðvum á undanförunum árum og tjón afar fátíð. Sterkar óveðurslægðir ógnuðu sjókvíaeldi á sunnanverðum Vestfjörðum í upphafi árs 2014 og í byrjun árs 2018, en ollu ekki tjóni hjá ASF.

Á Íslandi er vitað um nokkur tilfelli þar sem skaðlegir þörungar hafa valdið afföllum á eldisfiski. Á vormánuðum 2011 og aftur í maí 2015 áttu sér stað afföll á regnbogasilungi í sjókvíum í Dýrafirði af völdum skaðlegra þörunga^{5,6}.

Komi fram áhrif til aukningar á uppleystum næringarefnum eru slík áhrif staðbundin og afturkræf. Áhrifin eru því metin óveruleg.

5.2.2.4 Vöktun og mótvægisáðgerðir

Samkvæmt starfsleyfi fyrirtækjanna skal rekstraraðili vakta dreifingu á losun mengunarefna til viðtaka og meta vistfræðilegar afleiðingar hennar. Gögn Hafrannsóknarstofnunar nýtast vel til framtíðarvöktunar á áhrifum fiskeldis á vistkerfi fjarðanna. Til að meta hugsanlega aukningu á köfnunarefni og fosfór í yfirborðssjó verða tekin sjósýni á þriggja ára fresti á hverju eldissvæði. Sjósýni verða tekin þegar mesta útfóðrunartímabilið stendur yfir, þ.e. að hausti á öðru eldisári. Sýni verða tekin á 5 m dýpi í mismunandi fjarlægð frá eldiskvíum (0m, 50m og 500 m). ASF hefur fylgst með vorblóma þörunga í samstarfi við dýralækni fisksjúkdóma hjá Matvælastofnun. Ef hætta er á að fjöldi þörunga fari yfir skaðleg mörk er fóðrun minnkuð eða jafnvel stöðvuð tímabundið.

Hérlendis hafa eftirlitsstofnanir ekki sett fram viðmiðanir varðandi ásættanlegt lífrænt álag. Í ISO 12878 staðlinum er gert ráð fyrir að einstök lönd skilgreini viðmið og heimiluð frávik. Til að lágmarka hugsanlega aukningu á næringarefnum í yfirborðlögum sjávar eru gerðar miklar kröfur til fóðurgæða og að ryk í fóðri sé ætíð minna en 1%. Fylgst verður reglulega með rykmagni í fóðri og mælingar gerðar á minnst þriggja mánaða fresti.

5.2.2.5 Niðurstaða

Framkvæmdin getur haft staðbundin bein áhrif á magn uppleystra næringarefna í sjó. Komi fram slík áhrif verða þau tímabundin og afturkræf. Vegna nauðsynlegs niðurbrots efnasambanda í aðgengileg næringarefni fyrir þörungum, munu hafstraumar og þynningaráhrif af þeirra völdum gera það að verkum

¹ Eknes, 2007

² Soto & Norambuena, 2004

³ Pitta, o.fl., 2006

⁴ Gísli Jónsson, 2018

⁵ Gísli Jónsson, 2011

⁶ Gísli Jónsson, 2016b

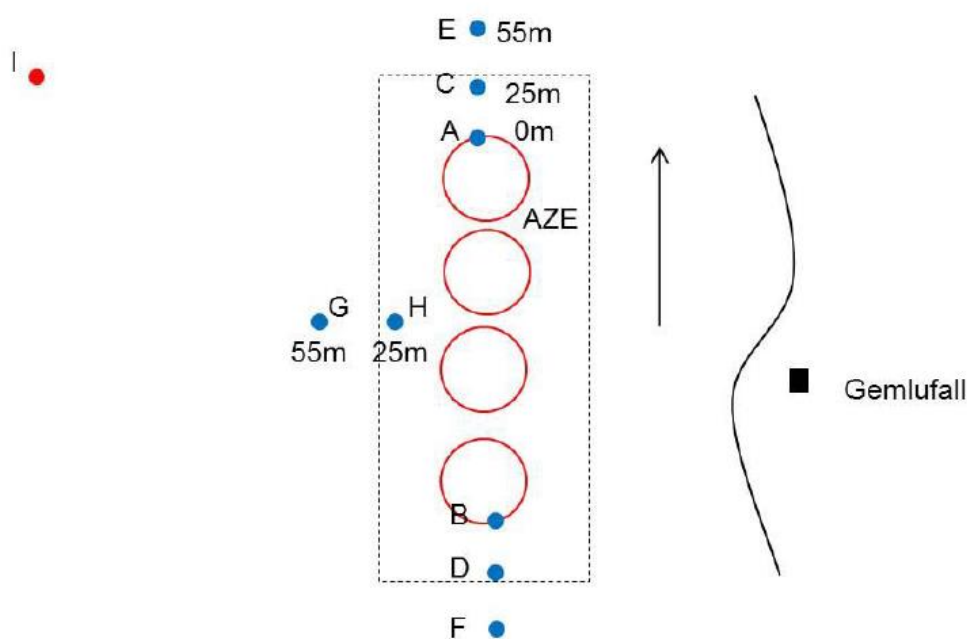
að hugsanlegur staðbundinn þörungavöxtur (plöntusvif) verður óverulegur og því er talin lítil hættu á ofauðgun vegna uppleystra næringarefna frá fiskeldinu.

5.3 Botndýralíf

5.3.1 Grunnástand

Rannsóknir voru gerðar á botndýralífi í Dýrafirði á árunum 1984-1986¹ vegna fyrirhugaðrar þverunar fjarðarins. Samanburðarrannsókn varð síðan gerð 2008² til að kanna hvort breytingar hefðu orðið eftir þverun. Reyndist fjölbreytni mikil og bentu niðurstöður ekki til þess að tegundafjölbreytni innan brúar í Dýrafirði hefði minnkað í kjölfar þverunar fjarðarins.

ASF er með vöktunaráætlun til að fylgjast með áhrifum fiskeldisins á botndýralíf samkvæmt starfsleyfi og í samræmi við kröfur ASC vottunar. ASF hefur samið við NAVÉ um að framkvæma botnssýnatökur reglulega til að fylgjast með botndýrasamfélagi við Gemlufall og Haukadalsbót í Dýrafirði^{3,4,5,6}, þar sem ASF hefur stundað eldi á undanförunum árum. Frá 2014 hafa sýnatökustaðir verið valdir í samræmi við kröfur ASC staðalsins. Þannig eru sýni tekin við kvíar og síðan í ákveðnum fjarlægðum frá kvíastæðunum. Áhrifasvæði (AZE-svæði) er skilgreint sem 30 m út frá kvíum. Tekin eru sýni af fimm stöðvum innan AZE-svæðis, tvær við kvíar og þrjár í 25 m fjarlægð frá kvíum. Auk þess eru tekin sýni af þremur stöðvum rétt utan við AZE svæðið í um 55 m fjarlægð frá kvíum og af einni viðmiðunarstöð í 500-1000 m frá kvíum en á álíka dýpi og með svipaða botngerð og hinar stöðvarnar. Mynd 5-2 sýnir sýnatökustaði við Gemlufall.

Mynd 5-2 Skematísk mynd af sýnatökustöðum samkvæmt ASC staðli. Brotalína sýnir útlínu AZE svæðis.

¹ Jörundur Svavarsson & Arnþór Garðarsson, 1986

² Þorleifur Eiríksson & Böðvar Þórisson, 2008

³ Böðvar Þórisson, Christian Gallo & Þorleifur Eiríksson, 2010

⁴ Þorleifur Eiríksson og Böðvar Þórisson, 2012

⁵ Böðvar Þórisson o.fl., 2014

⁶ Böðvar Þórisson o.fl., 2015

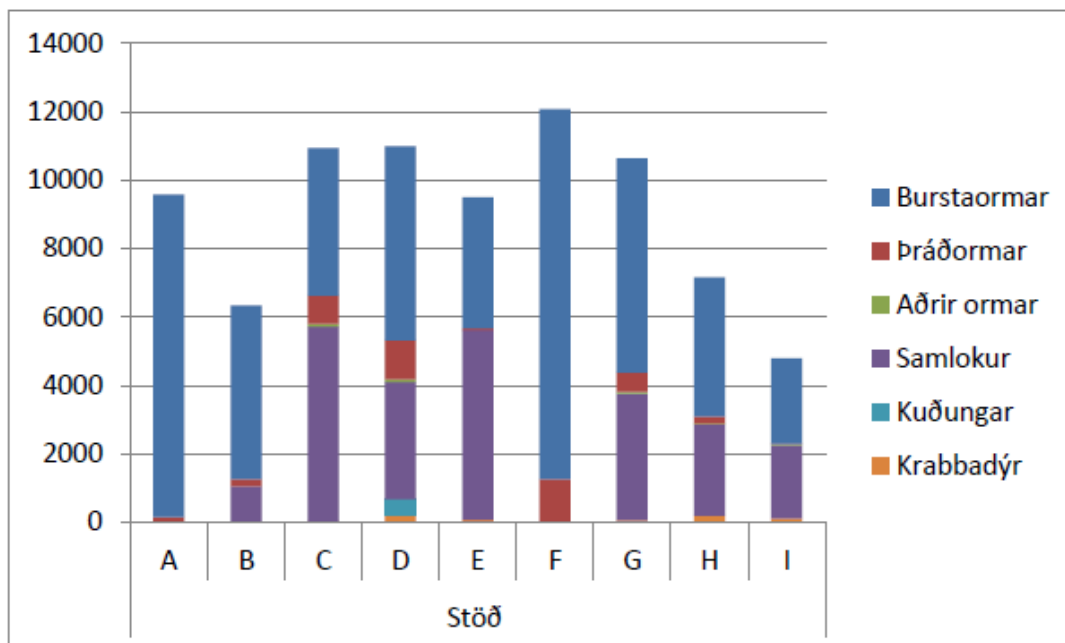
Mælingar sem hafa verið gerðar hingað til samkvæmt vöktunaráætlun ASF hafa sýnt góðan ástand botns sem staðist hefur kröfur samkvæmt ASC staðlinum. Við lok eldis gætir áhrifa á botninn við kvíar, en eftir hvíldartíma eykst fjölbreytileiki botndýrasamfélagsins á ný.

Í nóvember 2016 voru framkvæmdar mælingar við Haukadalsbót við lok ræktunartímabils. Niðurstöður sýndu lífræna uppsöfnun á botni við kvíar, en botndýrasamfélag var í góðu ástandi á stöðvum 55 m frá kví og á tveimur af þremur stöðvum 25 m frá kví. Shannon-Wiener fjölbreytileikastuðullinn var >3 á öllum stöðvum utan við AZE-svæðis (>30 m frá kvíum). Einsleitnistuðullinn var oftast á bilinu 0,69-0,82. Tafla 5-3 sýnir fjölda hópa/tegunda (S), fjölda dýra (N), einsleitni (J') og fjölbreytileika (H'). Mynd 5-3 sýnir niðurstöður tegundagreiningar og hlutfall milli algengustu dýrahópanna sem greindust. Algengasti hópurinn var burstaormar (*Polychaeta*), næst komu lindýr (aðallega *Bivalvia*) og þriðji stærsti hópurinn í fjölda voru þráðormar (*Nematoda*).

Tafla 5-3 Niðurstöður botndýramælinga við Haukadalsbót við lok ræktunartímabils í nóvember 2016. Fjöldi hópa/tegunda (S), fjöldi dýra (N), einsleitni (J') og fjölbreytileiki (H')¹.

Stöð	S	N	J'	H' (loge)	H' (log2)
A	4	9440	0,35	0,48	0,70
B	18	6140	0,50	1,44	2,08
C	35	10160	0,69	2,44	3,53
D	33	9860	0,82	2,86	4,12
E	29	9440	0,70	2,34	3,38
F	8	10820	0,25	0,53	0,76
G	37	10120	0,82	2,96	4,28
H	38	7000	0,81	2,95	4,25
I	31	4800	0,78	2,68	3,87

¹ Cristian Gallo, 2017a

Mynd 5-3 Hlutfall á milli algengustu dýrahópa á hverri mælistöð við Haukadalsbót við lok eldis í nóvember 2016. Á lóðréttu ásnum er fjöldi einstaklinga á fermetra en á lárétta ásnum eru ólíkar stöðvar¹.

Við Gemlufall var framkvæmd ástandsskoðun við lok eldis 26. janúar 2016 og svo aftur eftir hvíldartíma þann 15. júní 2016. Við lok eldis mældist fjölbreytileikastuðull hærri en 3 á öllum stöðvum nema stöð A þar sem hann mældist 0,98, en sú stöð er við kví þar sem ennþá var fiskur í. Einsleitnistuðull var á bilinu 0,64-0,83, nema á stöð A þar sem hann mældist 0,35. Burstaormar (*Polychaeta*) voru algengasti hópurinn, næsti hópur var lindýr (*Bivalvia*) og þriðji hópurinn var práðormar (*Nematoda*)², sambærilegt við niðurstöðurnar frá mælingum við Haukadalsbót sem lýst er hér að ofan.

Eftir hvíldartímann hafði ástand botnsins batnað. Shannon-Wiener fjölbreytileikastuðullinn hafði hækkað og mældist hærri en 3 á öllum stöðvum nema stöð B þar sem hann mældist 1,87 og einsleitninn mældist 0,35-0,92 (Tafla 5-4). Niðurstöðurnar sýndu að botndýrasamfélagið hafði jafnað sig eftir hvíld. Þá voru einnig framkvæmdar redox-mælingar og voru mæld gildi á bilinu 117-201 mV vs. SHE. Samanburður þessarar athugunar við athugun sem gerð var áður en fiskeldi byrjaði árið 2009 sýndi álíka samsetningu tegunda og um 50% Bray-Curtis skyldleika. Burstaormar (*Polychaeta*) voru algengasti hópurinn, næsti hópur var lindýr (*Bivalvia*) og þriðji hópurinn var práðormar (*Nematoda*)³, sambærilegt við það sem lýst er hér að ofan fyrir Gemlufall fyrir hvíld og mælingar við Haukadalsbót. Mynd 5-4 sýnir niðurstöður tegundagreiningar og hlutfall milli algengustu dýrahópanna sem greindust við Gemlufall í júní 2016 eftir hvíldartímabil.

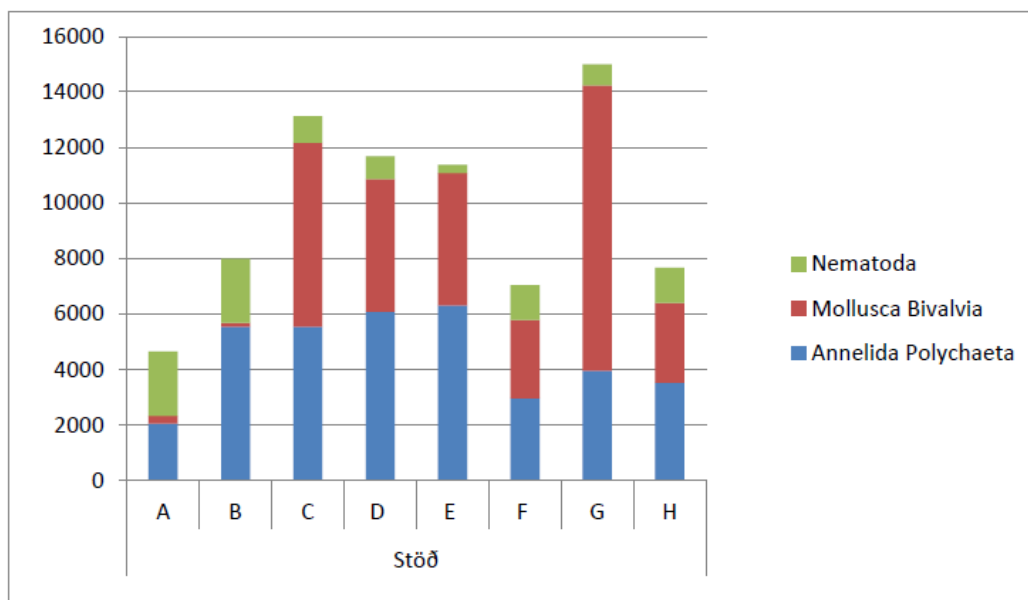
¹ Cristian Gallo, 2017a

² Cristian Gallo, 2017b

³ Cristian Gallo, 2017c

Tafla 5-4 Niðurstöður botndýramælinga við Gemlufall í júní 2016 eftir hvíldartímabil. Fjöldi hópa/tegunda (S), fjöldi dýra (N), einsleitni (J') og fjölbreytileiki (H')¹.

Stöð	S	N	J'	H'(loge)	H'(log2)
A	27	2550	0,92	3,04	4,39
B	14	5720	0,49	1,29	1,87
C	27	12280	0,67	2,21	3,19
D	26	10940	0,72	2,35	3,39
E	30	11225	0,68	2,31	3,34
F	21	5820	0,79	2,42	3,49
G	35	15860	0,67	2,39	3,45
H	27	6680	0,77	2,55	3,68

Mynd 5-4 Hlutfall á milli algengustu hópa botndýra á hverri stöð við Gemlufall í júní 2016. Á lóðrétta ásnum er fjöldi einstaklinga á fermetra en á lárétta ásnum eru ólíkar stöðvar².

NAVE framkvæmdi botndýrarannsóknir út af Eyrarhlíð á árinu 2014 sem liður í öflun grunnupplýsinga um botndýralíf á fyrirhuguðum fiskeldissvæðum utarlega í firðinum. Sýnataka fór fram 18. september 2014. Meðal algengustu tegundanna sem fundust voru burstaormategundirnar *L. gracilis* og *C. Longocirrata*. Fjölbreytnin var á bilinu 4-5 og einsleitnistuðull 0,76-0,89. Nánari upplýsingar um einstaka botndýr sem fundust á svæðinu er að finna í skýrslu NAVE³, en niðurstöðurnar eru sambærilegar við aðra staði í firðinum og á Vestfjörðum almennt, þ.e. tegundirnar sem fundust eru algengar á sjávarbotni á Vestfjörðum.

¹ Cristian Gallo, 2017c

² Cristian Gallo, 2017c

³ Böðvar Þórisson, Eva D. Jóhannesdóttir og Cristian Gallo, 2014

5.3.2 Viðmið og vísar

Ísland er aðili að alþjóðlegum samningum um verndun NA-Atlantshafsins (OSPAR)¹ og um líffræðilega fjölbreytni (Convention on Biological Diversity, CBD). Samkvæmt ISO 12878 staðlinum er gert ráð fyrir að einstök lönd skilgreini betur viðmið eða heimiluð frávik. Opinberir aðilar hér á landi hafa ekki skilgreint þessi viðmið eða frávik. Samkvæmt ISO 12878 staðlinum eru umhverfisskilyrði á hafsbotni talin slæm og flokkuð í lakasta flokk ef færri en 5 tegundir/hópar dýra greinast í botnseti. Arctic Sea Farm telur, a.m.k. fyrst um sinn, eðlilegt að miða umhverfisáhrif við almenn viðmið í ISO 12878 staðlinum og kröfur sem gerðar eru í ASC staðlinum².

Þrjár kröfur er varða ástand botns við sjókvíaeldi eru gerðar í ASC staðlinum fyrir laxeldi. Þær eru 1) að í seti í ákveðinni fjarlægð frá sjókvíunum sé mæld spenna (redox potential) m.v. SHE (standard hydrogen electrode) hærrí en 0 millivolt eða að magn súlfíðs sé minna en eða jafnt og 1.500 µmol/L; 2) að fjölbreytileikastuðullinn einnig mældur í ákveðinni fjarlægð frá sjókvíunum sé yfir ákveðnu lágmarki háð reikniaðferð; og 3) að innan kvísvæðisins séu tvær eða fleiri botndýrategundir sem ekki eru vísitategundir fyrir mengun til staðar (a.m.k. 100 lífverur á fermetra eða í samræmi við viðmiðunarstöðvar sé gildið lægra).

5.3.3 Einkenni og vægi

Lífrænt álag á hafsbotni breytir botndýrasamfélagi og efnainnihaldi í botnseti í næsta nágrenni við eldiskvíar. Stærð áhrifsvæðis á hafsbotni er háð hafstraumum og sjávardýpi³. Áhrif geta orðið bæði neikvæð og jákvæð, þ.e. minnkað fjölbreytileika botndýralífs en einnig getur tegundum fjölgað og þannig aukið fjölbreytileikann í botndýralífi⁴. Öll slík áhrif eru afturkræf. Hversu langan tíma tekur slíkar breytingar að ganga til baka er háð því hversu mikið álagið er og staðháttum á hverjum stað^{5,6}.

Vöktun á áhrifum frá laxeldi í Tálknafirði, sem hófst sumarið 2010, bendir til að staðbundið dragi úr fjölbreytileika botndýra (Mynd 5-5). Eftir að eldi er hætt fjölgar dýrategundum hratt aftur og innan árs hefur svæðið endurheimt að töluverðu leyti fyrri fjölbreytileika⁷. Á vöktunarstað næst eldiskvíum fækkaði dýrategundum úr 26 í 4 ríkjandi tegundir þegar mest álag var vegna fóðrunar haustið 2011. Strax um vorið 2012 hafði tegundum fjölgað í 11 og ári síðar var tegundafjöldinn orðin 15 á mesta áhrifsvæðinu. Í 25 m fjarlægð í straumstefnu frá eldiskvíum fækkaði dýrategundum á mesta álagstíma og þar hafði fjölbreytileiki dýrasamfélaga endurheimst að mestu einu ári eftir að fóðrun var hætt. Sambærileg niðurstaða fékkst við langtímavöktun við eldiskvíar í Patreksfirði⁸ og Fossfirði⁹, sem og í Dýrafirði¹⁰.

¹ OSPAR Commission, 1992. OSPAR convention for the protection of the marine environment of the North-east Atlantic

² Aquaculture Stewardship Council - ASC standard, 2012

³ Kutti o.fl., 2007a

⁴ Kutti o.fl., 2007b

⁵ McGhie, o.fl., 2000.

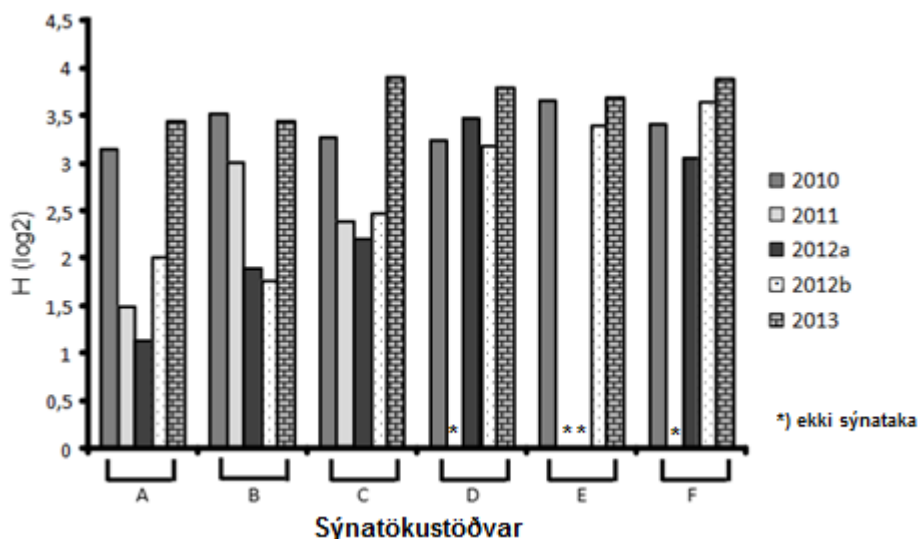
⁶ Macleod, o.fl., 2007

⁷ Böðvar Þórisson, Cristian Gallo, Eva Dögg Jóhannsdóttir & Þorleifur Eiríksson, 2013

⁸ Cristian Gallo, 2015b

⁹ Böðvar Þórisson, Cristian Gallo & Eva Dögg Jóhannsdóttir, 2015

¹⁰ Cristian Gallo, 2017a,b,c

Mynd 5-5 Niðurstöður vöktunar á fjölbreytileika botndýrasamfélags við eldiskvíar á árunum 2010-2013. Merki A - F eru sýnatökustaðir. Fjarlægð einstakra stöðva frá eldiskví: A= 0 m, B = 25 m, C = 25 m, D = 110 m, E = 70 m og F = 1100 m. F stöðin er utan áhrifasvæðis eldiskvía (viðmið) ⁵.

Áhrifasvæði fiskeldis í Tálknafirði, Patreksfirði og Fossfirði var aðallega innan við 25 m frá eldiskvíum, en mest eru áhrifin undir kvíunum. Eftir hvíldartíma er merkjanleg áhrif ennþá að finna hjá einstökum tegundum botndýra innan við 25 m frá kvíastæði. Rannsókn með setgildirur í Fossfirði sýnir að botnfall frá eldiskvíum var 50% minna í 20 m fjarlægð frá eldiskvíum, samanborði við kvíastæði¹. Óbirt gögn frá setgildurannsókn við eldiskvíar í Patreksfirði sýna að botnfall er 43% minna í 25 m fjarlægð frá kvíastæði (mælt sem lífrænt þurrefni), sem er sambærilegt við rannsókn í Fossfirði. Þessar mælingar á botnfalli staðfesta að áhrif á botndýr eru bundin við nærsvæði eldiskvía. Botnfall og umhverfisáhrif eru mjög breytileg innan kvíaþyrpinga þar sem 60 m fjarlægð er á milli kvía.

Á öllum fyrirhuguðum eldissvæðum í Dýrafirði er botndýpi um 30 m og hafstraumar við botn sterkir. Mælingar á botndýralífi hafa farið fram í tengslum við vöktun fiskeldis ASF við Haukadalsbót og Gemlufall og staðfesta þær mælingar að miklu leyti hæfni fjarðarkerfisins til að takast á við staðbundið lífrænt álag. Með réttu verklagi við framkvæmd fiskeldisins eru umhverfisáhrifin lágmarkuð. Þær tegundir sem eru hvað viðkvæmastar fyrir lífrænu álagi eru ormurinn langþráður (*Cossura longocirrata*) og nokkrar algengar skeljar - trönuskel (*Nuculana pernula*), gljáhnytla (*Ennuculana tenuis*) og hrukkubúlða (*Thyasira flexuosa*)². Þessar tegundir finnast í miklum mæli á Vestfjörðum³.

Í heildina verða áhrifin talsvert neikvæð á staðbundin svæði í næsta nágrenni við eldiskvíarnar. Með skipulagðri hvíld svæða og öðrum aðgerðum verður dregið úr þeim eins og kostur er, sbr. næsta kafla.

5.3.4 Vöktun og mótvægisáðgerðir

Eins og áður segir fer fram skipuleg vöktun á umhverfisáhrifum undir eldiskvíum og í næsta nágrenni við þær. Arctic Sea Farm hefur fyrst íslenskra eldisfyrirtækja fengið vottun á starfsemi sína samkvæmt

¹ Allison, 2012.

² Eva Dögg Jóhannesdóttir, 2016

³ Steinunn Hilma Ólafsdóttir, 2015

ASC staðlinum (Aquaculture Stewardship Council). Samkvæmt þeim staðli þarf eingöngu að greina botndýrasamfélag við hámarks umhverfisálag fyrir hverja kynslóð. Það samræmist einnig starfsleyfi fyrirtækisins frá Umhverfisstofnun þar sem krafa er um botnsýnarannsókn á þriggja ára fresti. Niðurstöður mælinga í Dýrafirði hafa sýnt að burstaormar og samlokur eru algengustu botndýrin. Allar kröfur ASC staðalsins hafa til þessa verið uppfylltar.

Núverandi fiskeldiskvíar ASF í Dýrafirði eru yfir leðjubotni út af Gemlufalli og Haukadalsbót. Engar botndýrategundir hafa fundist í firðinum sem teljast viðkvæmar, í hættu eða efnahagslegar mikilvægar og gætu orðið fyrir áhrifum af fiskeldinu¹.

Rannsóknir undanfarin ár hafa leitt af sér eina breytingu á verklagi í framkvæmd fiskeldis. Í byrjun var fjarlægð milli eldiskvía höfð 40 metrar en hefur nú verið aukin í 60 m. Með aukinni fjarlægð eru líkur taldar á því að magn og fjöldi dýrategunda aukist í rýminu á milli eldiskvía og hjálpi þannig til við að endurheimta botndýraflóru á hvíldartíma eldissvæða. Aðrar mótvægisáðgerðir eru markviss stýring og eftirlit með daglegri fóðrun, með það að markmiði að hámarka fóðurnýtingu og lágmarka fóðurtap. Stýring á þéttleika fiska er einn mikilvægasti þátturinn til að draga úr neikvæðum áhrifum á botndýralíf. Færri fiskar á rúmmálseiningu leiða til minna botnfalls á flatarmálseiningu. Með stjórnun á þéttleika fiska er þannig hægt að stýra lífrænu álagi á botndýralíf í samræmi við niðurbrot á lífrænum leifum og burðarþoli einstakra botnsvæða. Þol sjávarbotns til að taka við lífrænni ákomu (burðarþol) ræðst að miklu leyti af styrk hafstrauma við sjávarbotninn. Styrkur sjávarstrauma er venjulega mestur við og út af marbakknum. Þar er jafnan nokkur botnhalli og því æskilegustu eldissvæðin.

5.3.5 Niðurstaða

Lífrænn úrgangur og fóðurleifar undir kvíunum og næst þeim munu hafa tímabundin neikvæð áhrif á vistkerfið á hafsbotni. Áhrif af fiskeldinu er þó ekki á neinar vistgerðir sem teljast viðkvæmar. Þrátt fyrir markvissa stýringu á nýtingu eldissvæða og hvíld þeirra að lokinni slátrun má búast við að áhrifin verði talsvert neikvæð á staðbundnu svæði. Gert er ráð fyrir að áhrifin verði afturkræf. Með tilfærslu á kvíastæði um 20-50 m á milli kynslóða er komið í veg fyrir langtímaáhrif á náttúrulegt botndýrasamfélag.

5.4 Villtir laxfiskastofnar

5.4.1 Sjúkdómar

5.4.1.1 Grunnástand

Á Íslandi er staðan gagnvart sjúkdómum í fiskeldi sterk og mun betri en víða hjá okkar nágrennaþjóðum. Ekki er vitað til þess að það hafi komið upp veirusjúkdómar í íslensku fiskeldi og ber að þakka það ströngum innflutningshömlum. Í ársskýrslu Dýralæknis fisksjúkdóma² árið 2016 segir orðrétt:

„Auk VHS-veirunnar hefur íslenskt fiskeldi einnig formlega vottun Eftirlitsstofnunar EFTA (ESA) fyrir því að vera laust við IHN-veiruna sem veldur iðradrepi og kynbótastöðvar okkar í laxi eru einnig viðurkenndar sem sannarlega lausar við veirusjúkdóminn blóðþorra eða laxaflensu (ISA). Auk ofangreindra veirusjúkdóma er

¹ Eva Dögg Jóhannesdóttir, 2015

² Gísli Jónsson, 2017.

einnig stöðugt og reglubundið skimað fyrir brisdrepi (IPN), brisveiki (PD) og hjartarofi (CMS) án þess að minnsti grunur hafi vaknað um tilveru þessara smitefna hér á landi. Þessi firnasterka staða heldur áfram að gefa innlendri kynbótastarfsemi byr undir báða vængi og er erfðaeftir sem áður eftirsótt víða erlendis til áframeldis. “

Þeir fisksjúkdómar, aðrir en sníkjudýr, sem upp hafa komið í íslensku sjókvíaeldi eru af völdum baktería. Bóluset er gegn bakteríusjúkdómum, s.s. víbríuveiki, kýlaveikibróður, hydraveiki og vetrarsárum og hafa þeir því ekki valdið skaða í eldi laxfiska í sjókvíum í fjölmörg ár. Nýrnaveiki (BKD) af völdum bakteríunnar *Renibacterium salmoninarum* finnst hinsvegar í nokkrum mæli á villtum laxfiskum hérlendis og alltaf er hætt á að smit berist þaðan í eldisfisk. Til að koma í veg fyrir það er markvisst skimað fyrir nýrnaveikismiti við hrognatöku á klakfiski. ASF sendir árlega inn prufur af eldisfiski til að vakta hugsanlegt BKD smit.

Í Noregi eru taldar mestar líkur á smiti vegna vírusa sem berast frá eldisfiski í villta fiskistofna. Um þetta ríkir nokkur óvissa og þörf er á meiri þekkingu¹, en útbreiðsla sjúkdóma og áhrif á villta stofna er óþekkt². Staðan í heilbrigðismálum í fiskeldi er talin mjög góð hér á landi og mun betri en í Noregi. Ekki er vitað til þess að sjúkdómar úr eldi hafi borist í villta stofna laxfiska hér á landi³. Með forvarnaraðgerðum og smitvörnum eru líkur á að smit berist í villta fiska frá eldisfiski taldar hverfandi.

5.4.1.2 Viðmið og vísar

Um fiskeldi gilda lög nr. 60/2006 um varnir gegn fisksjúkdómum. Viðmið um smit frá eldisfiski í villta fiska eru ekki þekkt. Hindra þarf smit á eldisfiski með fyrirbyggjandi aðgerðum og tryggja að smit berist ekki frá eldissvæðum.

5.4.1.3 Einkenni og vægi

Hjá nágrannaþjóðum okkar eru afar fá dæmi um að villtur fiskur hafi smitast frá eldisfiski, þrátt fyrir umfangsmikið eldi. Talið er að hverfandi líkur séu á að smit berist frá eldisfiski í villta fiska vegna þess að eftirlit er gott hérlendis og staðan gagnvart sjúkdómum sterk. Stærð villtra laxfiskastofna er talin lítil í Dýrafirði, engin skráð laxfiskaveiði er í ánum þar. Komi til þess að villtur fiskur sýkist af völdum smits frá eldisfiski eru slík áhrif talin afturkræf. Vægi slíkra áhrifa eru óveruleg vegna þess að búsvæði villtra laxfiska eru fjarri eldissvæðum og stærð villtra laxfiskastofna er talin lítil í fjörðunum eins og áður sagði. Góð staða í sjúkdómamálum hérlendis og bólusetning eldisseiða styrkir þessa niðurstöðu.

5.4.1.4 Vöktun og mótvægisaðgerðir

Vöktun og eftirlit með sjúkdómum í eldiskvíum er lýst í heilbrigðisáætlun sem ASF vinnur eftir. Dýralæknir í fisksjúkdómum heimsækir fyrirtækin minnst árlega. Þess utan eru þrjár heimsóknir árlega frá dýralækni fyrirtækisins FishVetGroup, sem ASF hefur gert samning við. Dýralæknir kannar heilbrigði og velferð fiska og sjúkdómavarnir. Samkvæmt heilbrigðisáætlun eru reglulega sendar prufur á Tilraunastöð í meinafræði að Keldum. Tafla 5-5 sýnir nánar hvernig eftirliti með tilteknum sjúkdómum og tíðni greininga vegna almennrar vöktunar er háttað. Nýrnaveiki er könnuð árlega en aðrir bakteríusjúkdómar eru kannaðir á sex mánaða fresti. Könnun á veirusýkingum er gerð annað hvert ár.

¹ Taranger o.fl., 2014

² Svåsand o.fl., 2016

³ Leó Alexander Guðmundsson o.fl., 2017b

Þessu til viðbótar verða send sýni til rannsóknar ef leita þarf skýringa á óvenjulegum og óskýrðum afföllum.

Tafla 5-5 Vöktunaráætlun gegn sjúkdómum. Við greiningu eru tíu nýdauðir fiskar sendir á Tilraunastöð í meinafræði á Keldum. Sýnd er tíðni sýnatöku vegna vöktunar á ólíkum sjúkdómum.

Greining á sex mánaða fresti (október og maí)	Greining á hverju ári (október)	Greining annað hvert ár (október)
Kýlaveikibróðir	Nýrnaveiki (BKD)	Blóðþorri (ISA)
Víbríuveiki		Brisdrep (IPN)
Hydraveiki		Brisveiki (PD)
Vetrarsár		Hjartarof (CMS)
Tálknheilbrigði		Veirublæði (VHS)

Mikilvægur liður í vörnum gegn fisksjúkdómum er að koma í veg fyrir að laxalús nái sér á strik á eldissvæðum. Nánar er fjallað um laxalús hér á eftir. Talið er að laxalús geti verið smitberi fyrir bakteríu sem veldur vetrarsárum og einnig fyrir vírussjúkdóma¹. Einnig má ætla að aukinn lífmassi á svæðinu muni auka líkur á því að sjúkdómar valdi tjóni og því mun ráðleggingum dýralækna verða fylgt í hvívetna varðandi bólusetningar, forvarnir og framkvæmd eldisins. Til að draga úr hættu á sjúkdómum og hugsanlegu smiti á milli kynslóða verður gripið til margvíslegra aðgerða. Laxalús getur borist á eldislax frá villtum laxfiskum í sjó eða frá öðrum laxeldisstöðvum. Samkvæmt leiðbeiningum frá MAST verða reglulega gerðar talningar á laxalús til að meta mögulega hættu á að lúsin valdi framleiðslutjóni eða skapi hættu fyrir villta laxastofna. Sé hætta á því verður gripið til mótvægisáðgerða og einstök svæði hvíld til lengri tíma.

5.4.1.5 Niðurstaða

Talið er að sjúkdómasmit frá eldisfiski geti haft bein áhrif á villta laxfiskastofna; lax, sjóbirting og bleikju. Komi til þess að villtur fiskur sýkist af völdum smits frá eldisfiski eru slík áhrif talin afturkræf. Áhrifin verða óveruleg vegna þess að búsvæði stærri villtra laxfiska eru fjarri eldissvæðum, en stærð villtra laxfiskastofna er talin lítil í Dýrafirði (sjá nánar kafla 5.4.3.1). Góð staða í sjúkdómamálum hérlendis og bólusetning eldisseiða styrkir þessa niðurstöðu.

5.4.2 Laxalús

5.4.2.1 Grunnástand

Í upphafi smitast eldislax af svíflægum lirlfum laxalúsar frá villtum laxfiskum, aðallega laxi eða sjóbirtingi, en bleikja getur líka borið fullorðna kynþroska laxalús. Magn þessara villtu tegunda nærri eldissvæðum hefur því mikil áhrif á smittíðni hjá eldislaxinum. Eftir að eldislaxinn hefur smitast þá getur framleiðslan af laxalús margfaldast á eldissvæðinu og hafstraumar taka að dreifa svíflægum lúsarlirfum. Þannig getur laxalús frá laxeldinu magnað upp fjölda lúsarlirfa á strandsvæðum, ef ekki er gætt að því að hvíla eldissvæðin með skipulegum hætti. Norskar rannsóknir benda til þess að villtur sjóbirtingur sé sennilega meiri „sökudólgur“ í dreifingu á lirlfum laxalúsar en villtur lax². Það stafar af því að sjóbirtingur

¹ Revie, o.fl., 2009

² Thorstad, o.fl., 2014.

heldur sig lengur á strandsvæðum en laxinn, sem dvelur mest á opnu úthafi og hefur yfirleitt skamma dvöl á strandsvæðum á leið sinni til baka á hrygningarstöðvar. Það er þó vel þekkt á meðal laxveiðimanna að laxinn er oft lúsugur þegar hann gengur í árnar og oft talað um grálúsugan lax, þegar margar lýs eru á laxinum.

Að því er best er vitað hefur aldrei verið gerð skipuleg og markviss rannsókn til að meta náttúrulegt lúsasmit á villtum laxi hérlendis. Það er því ekki vitað hvort náttúruleg smittíðni er sambærileg við aðrar norðlægar slóðir, s.s. í Norður-Noregi. Sama er að segja um sjóbirting og bleikju hérlendis, litlar upplýsingar er að finna um náttúrulega smittíðni. Til að bæta úr því var að frumkvæði fiskeldisfyrirtækja á Vestfjörðum ráðist í fyrsta hluta viðamikillar rannsóknar til að kortleggja náttúrulegt lúsasmit á laxfiskum á Vestfjörðum. Sumarið 2014 voru gerðar rannsóknir á laxalús í Arnarfirði. Verkefnið var hluti af meistaraverkefni við Háskólasetur Vestfjarða (Háskólans á Akureyri) og unnið í samstarfi við NINA rannsóknastofnunina í Noregi. Beitt var stöðluðum rannsóknaraðferðum sem hafa gefist vel í Noregi¹. Við veiði eru notuð nælonnet sem eru lögð í skamman tíma í fjöruborðið í júlí, ágúst og september. Veitt var á þremur aðskildum svæðum í Arnarfirði. Niðurstöður rannsóknarinnar komu nokkuð á óvart, bæði hvað varðar magn af sjóbirtingi sem veiddist og háa smittíðni af laxalús. Í júlí og ágúst veiddust samtals 155 sjóbirtingar, 1 bleikja og 4 laxar, þar af 1 bleiklax. Á þessum fiskum greindust samtals 660 laxalýs, sem að meðaltali gerir 4,1 lús pr. fisk². Sumarið 2015 var sambærileg rannsókn framkvæmd í Tálknafirði og Patreksfirði. Þá veiddust samtals 74 sjóbirtingar með alls 118 laxalýs (1,6 lús/fisk) og 34 bleikjur með 10 laxalýs (0,3 lýs/fisk)³.

Starfsmenn ASF hafa í samvinnu við NAVE undanfarin ár talið laxalús á eldisfiski á eldissvæðum sínum í Dýrafirði. Leiðbeiningum frá MAST er fylgt við framkvæmd lúsatalningar. Niðurstöður lúsatalninga ASF eru birtar á vef Umhverfisstofnunar og á vef NAVE. Niðurstöður sýna að engar laxalýs er að finna fyrri hluta sumars, en fjöldi laxalúsa eykst er líða tekur á sumarið, en fjöldinn hefur verið innan marka samkvæmt kröfum ASC staðalsins. Tafla 5-6 sýnir fjölda laxalúsa í kvíum Arctic Sea Farm í Dýrafirði sumarið 2016 og Tafla 5-7 sýnir lúsatalningar við Gemlufall árið 2017. Fjöldi laxalúsa (*Lepeophtheirus salmonis*) er áfram lágur, en fjöldi fiskilúsa (*Caligus elongatus*) var nokkuð hár á því tímabili. Fiskilús veldur vandræðum, en er þó ekki jafn mikill skaðvaldur og laxalús. Mikill fjöldi fiskilúsa veldur aukinni streitu hjá fiskinum og erfiðara verður að fóðra hann. Oftast er um tímabundin áhrif að ræða og er hægt að meðhöndla fiskilús með íbætiefnum í fóðri (Slice).

Tafla 5-6 Niðurstöður lúsatalninga á laxalús í kvíum Arctic Sea Farm í Dýrafirði sumarið 2016. Athugaðir voru 10 fiskar úr þremur kvíum í hvert sinn og sýna niðurstöður fjölda laxalúsa á fisk að meðaltali.

Dags.	5. júlí	2. ágúst	16. ágúst	31. ágúst	14. sept.	29. sept.	11. okt.
Sjávarhiti	8,9°C	10,3°C	10,5°C	11°C	10,8°C	9,5°C	9,2°C
Kvíar	Hb2/4/5	Hb1/3/6	Hb2/4/5	Hb1/3/6	Hb2/4/5	Hb1/5/6	Hb2/4/6
Hreyfanlegar lýs	0,0/0,0/0,0	0,0/0,3/0,1	0,0/0,0/0,2	0,0/0,1/0,0	0,1/0,1/0,1	0,2/0,1/0,3	0,3/0,9/0,8

¹ Rikardsen, 2004

² Karbowski, 2015

³ Kyra Jörgensen-Nelson, 2015

Karllýs/Fastar lýs	0,0/0,0/0,0	0,0/0,2/0,0	0,0/0,2/0,0	0,0/0,0/0,1	0,0/0,0/0,0	0,1/0,0/0,3	0,1/0,0/0,2
Kynþroska kvenlýs	0,0/0,0/0,0	0,0/0,0/0,0	0,1/0,2/0,0	0,2/0,4/0,3	0,1/0,2/0,2	0,2/0,1/0,4	0,3/0,4/0,2

Tafla 5-7 Lúsatalningar í kvíum Arctic Sea Farm við Gemlufall 2017. Laxinn var settur í kvíarnar í lok júní/byrjun júlí.

Vika	Fiskilús (Caligus elongatus), á öllum stigum, meðaltal allra sýna	Laxalús (Lepeophtheirus salmonis) kynþroska kvenlýs, meðaltal allra sýna	Laxalús (Lepeophtheirus salmonis) juveniles, meðaltal allra sýna	Laxalús (Lepeophtheirus salmonis) hreyfanlegar lýs, meðaltal allra sýna	Fjöldi sýna (fiska)	Meðalhitastig (°C)
2017/33	0,00	0,00	0,00	0,00	0	10,20
2017/35	0,70	0,00	0,00	0,00	221	10,50
2017/38	7,19	0,04	0,01	0,09	67	10,20
2017/40	10,54	0,00	0,00	0,00	50	9,70
2017/41	20,94	0,00	0,00	0,00	55	9,30
2017/42	44,43	0,00	0,00	0,00	30	8,70
2017/43	39,86	0,00	0,00	0,00	70	8,30
2017/44	54,56	0,03	0,00	0,00	142	7,80
2017/45	90,97	0,00	0,00	0,00	162	7,00
2017/46	118,35	0,03	0,00	0,00	123	6,20
2017/47	75,56	0,00	0,00	0,00	77	5,00
2017/49	25,00	0,00	0,00	0,00	66	3,60
2017/50	11,76	0,03	0,00	0,03	80	3,80
2017/51	5,15	0,00	0,00	0,02	65	3,40

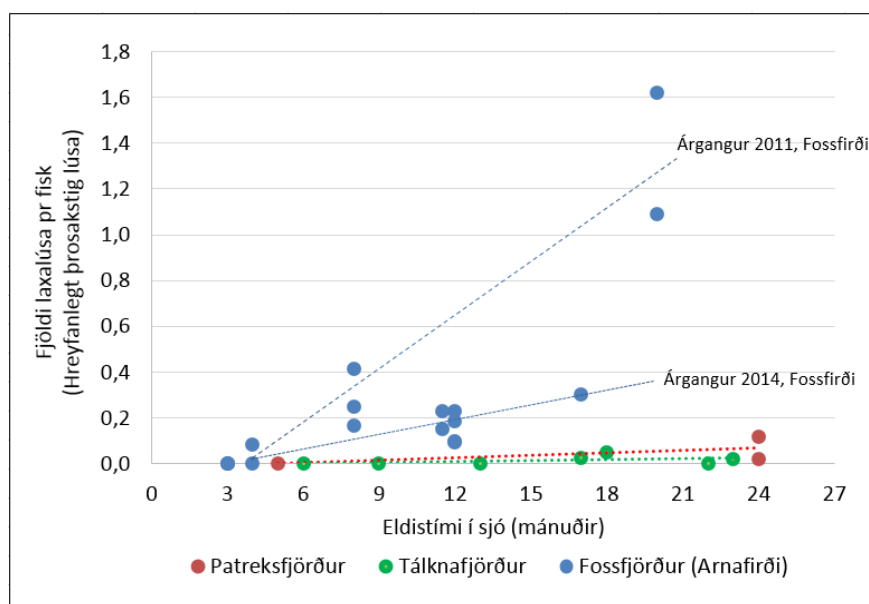
Lúsatalningar hafa einnig farið fram í tengslum við eldisstarfsemi í öðrum fjörðum á Vestfjörðum. Á fyrstu kynslóð (2010) og annarri kynslóð (2013), sem sett var út í Tálknafjörð greindist lítið af laxalús, sem og á eldislaxi af fyrstu og annarri kynslóð í Patreksfirði, sem settar voru út í fjörðinn árin 2012 og 2015. Hinsvegar fannst talsvert af lús á fyrstu kynslóð sem var sett út í Fossfjörð í Arnarfirði sumarið 2011 og einnig fannst nokkuð af laxalús á seinni kynslóð sem sett var í Fossfjörð árið 2014, en smittíðni var þó minni en hjá fyrstu kynslóðinni. Ekki er vitað hvað veldur breytilegri smittíðni á milli kynslóða. Breytingar í sjávarhita geta verið ástæðan fyrir þessum mismun en þroskunarhraði lúsa er háður sjávarhita. Árið 2012 var sumarhitinn óvenju hár (hámark 12,8°C) en sumarið 2015 var lægsti sumarhiti

síðustu 10 ára (hámark 10,2°C)¹. Varmasumma yfir sumarmánuðina (júní-ágúst) var 22% lægri sumarið 2015 samanborið við sumarið 2012. Sennilega hefur náttúrulegt smítalag af lúsarlirfum frá villtum sjóbirtingi verið minna sumarið 2015 og þar af leiðandi hefur eldislaxinn orðið fyrir minna lirfusmiti.

Smittíðni í Arnarfirði sumarið 2014 var mjög sambærileg við smittíðni sjóbirtings í norðurhémuðum Noregs. Þar var um 80% fiska með lúsasmit síðsumars og að meðaltali hafði hver sjóbirtingur 3,6-6,8 laxalýs¹. Í Suður-Noregi er náttúruleg smittíðni á sjóbirtingi ekki mjög frábrugðin smittíðni í Norður-Noregi, með hámarks smítalagi í ágúst til október². Þessar upplýsingar eru mikilvægar vegna vöktunar á áhrifum þess fiskeldis sem framundan er í fjörðum Vestfjarða.

Smittíðni er nokkuð breytileg á milli staða og milli árganga. Fyrsti árgangur (2011), sem alinn var í Fossfirði, hafði mun fleiri lýs er líða tók á eldið en síðari árgangur (2014) (Mynd 5-6). Líklega hefur lægri sjávarhiti sumarið 2015 dregið úr smítalagi. Niðurstöður frá Noregi sýna að áhrif laxalúsar minnka með lækkanði sjávarhita. Í Finnörku er t.d. talið að laxaseiði séu að mestu gengin til sjávar áður en laxalúsarlirfur fara að fjölga sér í sjónum³.

Einnig er mögulegt að yfirborðsstraumar hafi áhrif. Í Dýrafirði er hringrás meðalstraumsins almennt þannig að sjór berst inn í fjörðinn sunnantil og út úr honum norðanvert. Í efstu lögum er þó meginstraumstefnan út fjörðinn, en veðurfar hefur nokkur áhrif á efstu straumlögin. Í Dýrafirði eru straumstefnur því nokkuð breytilegar eftir árstíma, veðri og sjávarföllum og lús getur því dreifst í mismunandi áttir.

Mynd 5-6 Meðalfjöldi laxalúsa á eldislaxi í kvíum Fjarðalax í Patreksfirði, Tálknafirði og Arnarfirði á tímabilinu frá 2011 til janúar 2016. Á myndinni er sýndur fjöldi lúsa á hreyfanlegu þroskastigi.

5.4.2.2 Viðmið og vísar

Á haustmánuðum 2014 lagði Matvælastofnun (MAST) fram leiðbeiningar um lúsatalningu og vöktun lúsasmits í sjókvíum. ASF fylgir einnig kröfum ASC staðalsins varðandi lúsatalningar og niðurstöður

¹ Rikardsen, 2004

² Schram, o.fl., 1998

³ Taranger o.fl. 2014

vöktunar eru birtar opinberlega. Ekki hafa verið sett opinber viðmið hér á landi um lúsasmit á eldislaxi eða regnbogasilungi. Viðmið fyrir lúsasmit hjá villtum laxfiskastofnum liggur ekki heldur fyrir hérlendis. Fiskeldisfyrirtækin safna og miðla gögnun um lúsamælingar og vöktun á lúsasmiti á villtum laxfiskastofnum yfir lengra tímabil mun veita upplýsingar um hugsanleg umhverfisáhrif laxeldis.

5.4.2.3 Einkenni og vægi

Á Vestfjörðum eru ekki kjörskilyrði fyrir laxalús, vegna lágs sjávarhita. Lágur sjávarhiti kemur þó ekki í veg fyrir að laxalús geti orðið vandamál í eldi á laxi og regnbogasilungi á norðlægum slóðum. Lúsasmit á eldislaxi í Dýrafirði og í Patreks- og Tálknafirði er mjög óverulegt, sem bendir til að náttúruleg lirfuframleiðsla sé lítil vegna fárra villtra laxfiska í sjó í fjörðunum. Rannsóknir á sjóbirtingi og sjóbleikju í Finnörku, nyrsta fylkis Noregs, sýna að lúsasmit er mun meira á silungi sem er veiddur í nágrenni við eldissvæði en í fjörðum þar sem ekkert eldi var til staðar¹. Lúsasmit á sjóbleikju er yfirleitt minna en á sjóbirtingi². Rannsóknir benda einnig til að sjóbirtingur sé uppspretta fyrir dreifingu á laxalús á strandsvæðum og hafi jafnvel meiri áhrif á smit eldislax en villtur lax³. Það stafar af því að sjávardvöl sjóbirtings getur varað í allt að 8-10 mánuði og að fiskurinn heldur sig á strandsvæðum en ekki í opnu úthafi eins og laxinn⁴. Koma þarf í veg fyrir að sjálfssmit milli eldislaxa magnist með auknu laxeldi. Þess vegna er kynslóðaskipt nýting fjarða afar mikilvæg.

Við skipulag á framkvæmd laxeldis í Dýrafirði er tekið mið af vistfræði laxalúsar og hugsanlegum smitleiðum sem fylgja hafstraumum í firðinum. Meginstraumstefnan eru inn fjörðinn að sunnanverðu og út að norðanverðu. Efstu straumlög stefna út fjörðinn. Samkvæmt niðurstöðum straummælinga er líklegast að sviflægar lúsalirfur berist út úr firðinum, út á opið úthaf. Þó eru straumstefnur innan fjarðarins nokkuð breytilegar og því ekki hægt að útiloka að lúsalirfur dreifist að einhverju leyti með efstu straumlögum um fjörðinn.

Ljóst er að með auknum lífmassa af eldislaxi mun lúsasmit geta aukist í fjarðakerfinu og þannig aukið smit á villtum laxfiskum sem eiga búsvæði í fjörðunum. Meiri líkur eru þá til þess að sjóbirtingur verði fyrir auknu lúsasmiti, því hann dvelur mun lengur í sjó en bleikja. Bleikja dvelur venjulega ekki nema 6-8 vikur í sjó. Á svo skömmum tíma nær lúsín ekki fullum þroska, áður en bleikjan leitar í ferskvatn á ný. Sennilega skýrir það mun lægra lúsasmit á bleikju samanborið við sjóbirting sumarið 2015. Þekkt er að sjóbirtingur leitar gjarnan upp í árósa til að „lúsahreinsa“ sig ef smittíðnin verður há⁵. Ef laxeldið eykur lúsasmit á villtum laxfiskum í fjörðunum, þá koma slík áhrif fram á löngum tíma og því er mikilvægt að kortleggja slík áhrif með skipulegri vöktun á villtum laxfiskum.

Í ljósi þess sem að framan er sagt, er gert ráð fyrir að áhrif vegna laxalúsar verði afturkræf. Að teknu tilliti til fyrirhugaðra mótvægisáðgerða eru áhrifin talin óveruleg. Nánar er fjallað um mótvægisáðgerðir og vöktun í næsta kafla.

¹ Bjørn & Finstad, 2002

² Finstad, o.fl., 2000

³ Thorstad, o.fl., 2014

⁴ Rikardsen, 2004

⁵ Thorstad, o.fl., 2014

5.4.2.4 Vöktun og mótvægisáðgerðir

Embætti Dýralæknis fisksjúkdóma hefur sett fram leiðbeiningar um framkvæmd lúsatalningar á eldisfiski. Samkvæmt þeim er lús ekki talin ef sjávarhiti er undir 4°C. Ef hiti er yfir 4°C skal telja lús einu sinni í mánuði frá 1. apríl til 1. júní. Frá 1. júní til 1. október skal telja lús tvisvar í mánuði. Eftir það skal talið mánaðarlega þar til veður og hiti krefst þess ekki miðað við fyrrnefnt viðmið. Telja skal í helmingi af fjölda eldiskvía í hverju kvíastæði sem samanstendur venjulega af 6-12 kvíum. Í hverri kví skal telja lús af a.m.k. 10 fiskum. Mynd 5-7 sýnir þrjár kynþroska kvenlýs á eldislaxi.

ASF hefur unnið í samræmi við ASC vottunarstaðalinn frá árinu 2015. Í ASC staðlinum¹ eru settar fram verklagsreglur og skilgreindur framgangsmáti við talningu á laxalús á eldisfiski. Samkvæmt reglunum skal telja lús vikulega á göngutíma villtra laxfiska til sjávar og skal hefja þessa tíðni talningar mánuði áður en göngutími hefst. Göngutími sjóbirtings og sjóbleikju getur hafist í apríl, eða strax og vorleysingar hefjast. Vöktun á lúsasmiti á villtum laxafiskum mun veita upplýsingar um mögulegar langtímabreytingar lúsasmits, sem mun gera slík áhrif afturkræf með virkum mótvægisáðgerðum.

Eva Dögg Jóhannesdóttir hefur unnið meistararitgerð um lús á villtum laxfiskum. Laxfiskar voru veiddir í suðurfjörðum á Vestfjörðum og lýs taldar. Vinnan var m.a. styrkt af Arctic Fish og Arnarlaxi. Þá vannur Arnarlax að samantekt um lúsatalningar í Arnarfirði.

Þegar hefur nokkuð verið fjallað um mótvægisáðgerðir gegn útbreiðslu laxalúsar. Þar má nefna hrognkelsaseiði sem eru alin með laxinum og éta lúsina af eldislaxinum, notkun hlífðarnets og notkun sérstaks fóðurs sem dregur úr líkum á ásetu lúsarlífa. ASF er þátttakandi í rannsóknaverkefninu Lúsifer sem styrkt er af AVS og stýrt af Akvaplan NIVA. Markmið verkefnisins er bestun á seiðastigi hrognkelsa, að hámarka lúsaát og lifun hrognkelsa til að þróa þessa aðferð sem best fyrir íslenskar aðstæður.

Stefna ASF er að nota mótvægisáðgerðir gegn lús en hefur þó neyðst til að nota lyf gegn lús í Dýrafirði. Lyfjagjöf var notuð í fóður (Slice) við Gemlufall árið 2017 og haustið 2019 þurfti að grípa til lyfjaböðunar með lyfinu AlphaMax[®] við Eyrarhlíð. Lyfin geta haft áhrif á krabbadýr líkt og rækju² og því ber að horfa til annarra umhverfismæta aðferða við mótvægisáðgerðir eins og nefnt er hér að ofan.

Hrognkelsi voru notuð með góðum árangri við Gemlufall 2018 og 2019 en einnig hafa þau reynst vel sem hreinsifiskur í köldum sjó í Noregi sem og Færeyjum³⁴. AFS áætla því að nýta þau áfram á staðsetningum sínum í Dýrafirði. Hrognkelsi eru fengin frá Stofnfiski og Hafrannóknastofnun en hrogn og svil fást úr veiðum í Breiðafirði. Hingað til hefur aðeins tekist að láta tegundina hrygna einu sinni í eldisumhverfi en vísbendingar eru til þess að tegundin hrygni aðeins einu sinni í náttúrunni. Söfnun á svilum er framkvæmd með deyðingu hænga og miða rannsóknir í dag að því að finna aðrar leiðir sem og leiðir til að fá fiska til að hrygna oftar.⁵

Stofnrannsóknir á hrognkelsum sýna fram á að sami stofninn sé við strandlengju Íslands⁶. Hrognkelsi sem sett eru í kvíar ASF eru því af sama náttúrulega stofni og finnst fyrir utan kvíarnar. Ekki er því hægt að tala um hættu á erfðablöndun ef kæmi til sleppinga. Líkamslögun hrognkelsa geri þeim erfitt fyrir

¹ Aquaculture Stewardship Council – ASC standard, 2012 (www.asc-aqua.org)

² BurrIDGE, L.E. o.fl., 2013

³ Eliassen o.fl. 2018

⁴ Imsland o.fl. 2018

⁵ Powel o.fl. 2017

⁶ Whittaker o.fl. 2018

að sleppa úr kvíum en hún er töluvert öðruvísi en laxa og er þar hæð afgerandi. Hæð hrognkelsa er þannig sú stærð sem ræður því hvort þau geti sloppið eða ekki en samband hæðar og þyngdar er vel þekkt. Meðalþyngd hrognkelsa er tilkynnt AFS áður en tekin er ákvörðun um flutning og hugað að því að þau komist ekki út um þá möskvastærð í þeim kvíum sem þau eru sett í. Eftirlit með þyngd og heilbrigði hrognkelsa fer einnig fram að hálfu AFS við móttöku.

Blöndun hrognkelsa í laxeldiskvíar er miðuð við að vera um 10% af fjölda laxa, þannig að í kví með 150 þús. laxa fara 15 þús. hrognkelsi. Hrognkelsin hafa skjól í kvíunum sérstaklega gerð til að þau geti fest sig á og lifað sem eðlilegustu lífi. Þau fá þurrfóður þar sem þau geta ekki einungis lifað á lús. Til þess að setja fóðurgjöf til hrognkelsa í samanburð við fóðurgjöf til laxa er sem dæmi í einni kví sem inniheldur 150 þúsund laxa að meðalþyngd 1,2 kg fóðrað daglega um 2,1 tonn í samanburði við 6 kg af hrognkelsafóðri. Það gefur því auga leið að aukning á lífrænni ákomu vegna nýtingar hrognkelsa sem mótvægisáðgerð gegn lús er óveruleg.

Við slátrun laxa eru hrognkelsi tekin til hliðar og einnig slátrað og send í Klofning ehf. Nýting hrognkelsa er nýtilkomin og margir möguleikar til nýtingar þeirra eftir að til slátrunar á löxum kemur. ASF er opið fyrir frekari rannsóknum og hugmyndum á þeim nýtingarmöguleikum sem munu koma í ljós þegar fram líða stundir. Vert er að taka fram að nú þegar er ASF virkur aðili í ýmsum rannsóknum sem við koma hrognkelsum og nýtingu þeirra.

Mynd 5-7 Þrjár kynþroska kvenlús á eldislaxi úr Arnarfirði (rauður hringur). Sjá má eggjastrengi á hverri lús.

5.4.2.5 Niðurstaða

Laxalús sem á uppruna sinn í eldislaxi getur haft bein en afturkræf áhrif á villta laxfiska. Að teknu tilliti til almennra umhverfisskilyrða, skipulags eldis, lágrar smittíðni á villtum stofnum, stærð villtra laxfiskastofna og mótvægisáðgerða má búast við að áhrifin verði óveruleg. Því er talin lítil hættu á að villtir laxfiskar skaðist af laxalús vegna uppbyggingar eldis ASF í Dýrafirði. ASF mun forðast notkun lúsalyfja sem geta haft neikvæð áhrif á krabbadýr á svæðinu og leita annarra umhverfisvænni leiða til að hamla laxalús í samstarfi við önnur laxeldisfyrirtæki á svæðinu.

5.4.3 Erfðablöndun

5.4.3.1 Grunnástand

Haf- og vatnarannsóknir hafa nýlega gefið út tvær skýrslur sem fjalla um erfðablöndun eldislaxa af norskum uppruna við íslenska laxastofna^{1,2}. Niðurstöður sýna vísbendingar um erfðablöndun sem hægt er að tengja við þekktar göngur kynþroska eldislaxa í vatnsföll á árunum 2014 og 2015². Niðurstöður áhættumats eru að lítil hættu sé á áhrifum laxeldis á náttúrulegra stofna þar sem fjarlægð er mikil frá laxveiðiám¹. Regnbogasilungur hefur ekki náð að fjölga sér á Íslandi og veldur því ekki erfðablöndunarhættu.

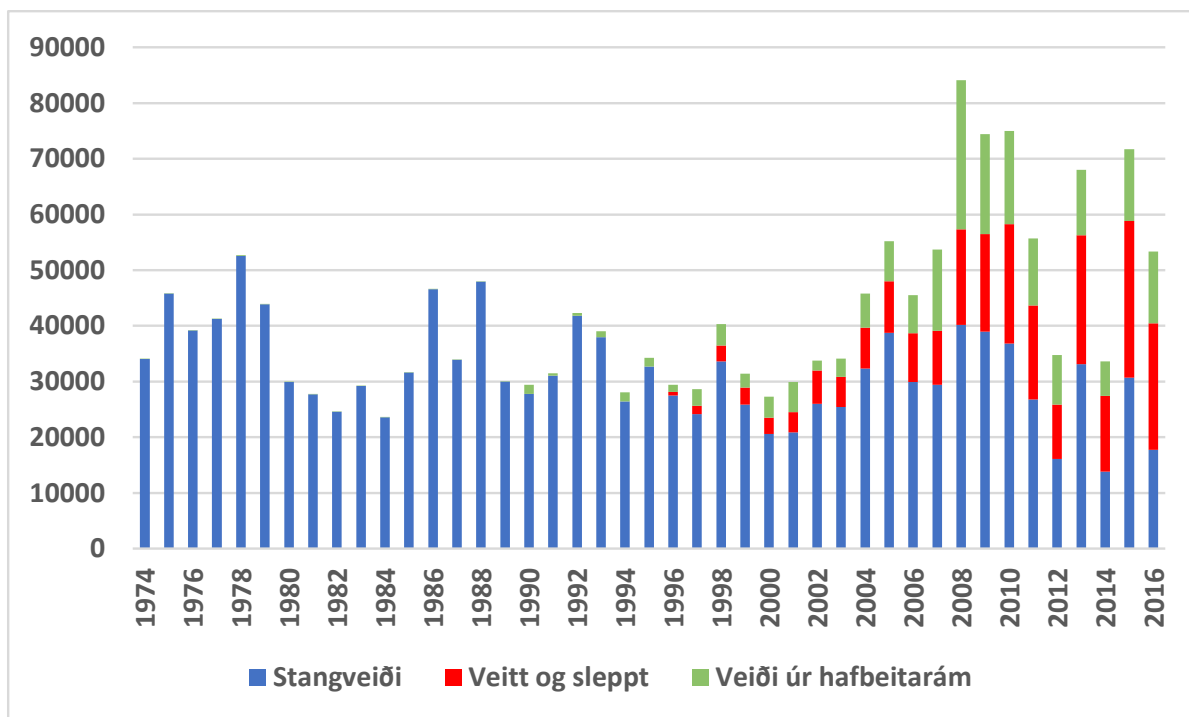
Veiðimálastofnun, sem frá 2016 er hluti af Hafrannsóknastofnun, rannsókn- og ráðgjafarstofnun hafs og vatna, hefur haldið utan um skráningu á laxveiði héraendis og hefur gert svo allt frá árinu 1974³. Í skráningu frá stofnunni er gefinn upp heildarfjöldi laxa úr náttúrulegum laxastofnum og fjöldi laxa sem eru veiddir og sleppt aftur. Einnig er skráð veiði laxa í svokölluðum hafbeitarám, sem byggja á sleppingum gönguseiða. Yfirlit yfir heildarveiði er sýnd á Mynd 5-8. Athyglisvert er að undanfarin ár hafa sveiflur í veiði úr náttúrulegum laxastofnum og veiði úr hafbeitarám verið mjög samfallandi. Það bendir til þess að afföll í hafi séu ráðandi þáttur um ástand og styrk íslenska laxastofnsins.

Áætla má að veiðiálag sé fremur stöðugt milli ára og gefur veiðin því nokkra hugmynd um árlega laxagengd í árnar. Þegar meta á grunnástand á náttúrulegum laxastofnum er nokkur óvissa bundin við sleppingar á veiddum löxum, sem hófust héraendis árið 1996. Könnun sýnir að um 30% af laxi sem sleppt er eftir veiði hafi verið veiddur áður, einu sinni eða tvisvar sinnum¹. Áætla má árlegan fjölda laxa af náttúrulegum uppruna sem veiðist í íslenskum ám með því að draga frá heildarveiði úr hafbeitarám og 30% af veiddum laxi, sem áætlað er að sé endurveiddur. Mynd 5-9 sýnir afla úr stangveiði að hafbeiti undanskilinni. Veiðitölur sýna miklar langtíma og skammtíma sveiflur sem benda til að laxagöngur séu mjög breytilegar á milli ára.

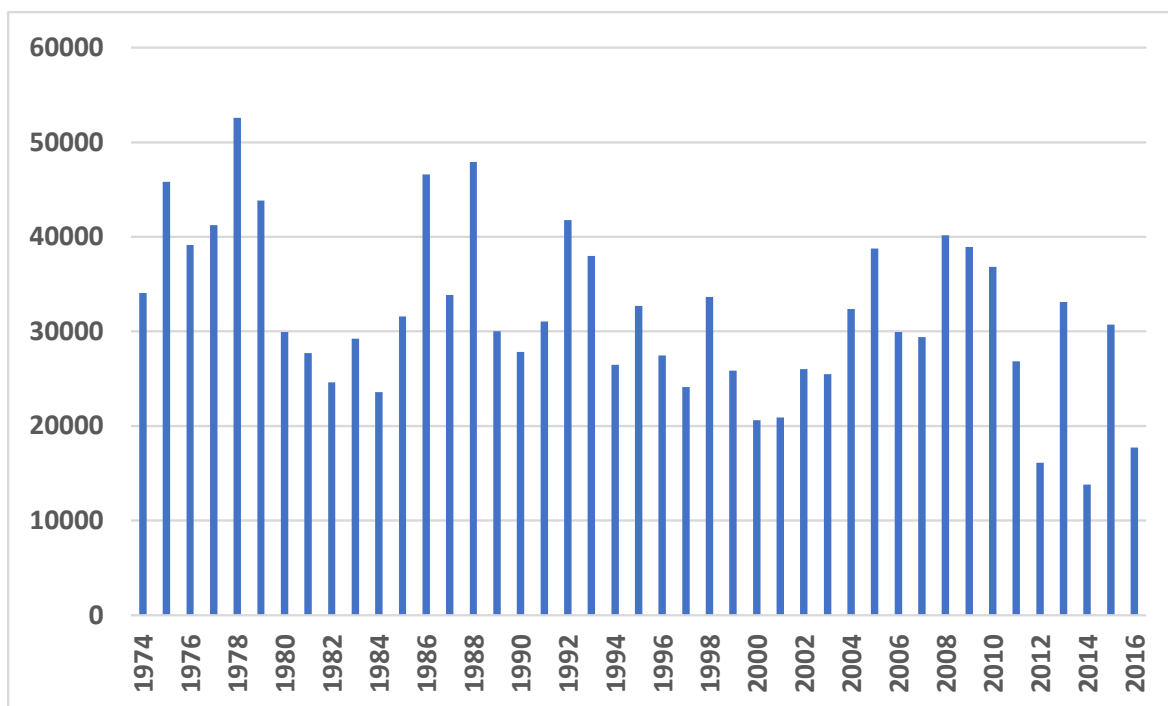
¹ Ragnar Jóhannsson o.fl., 2017

² Leó Alexander Guðmundsson o.fl., 2017b

³ Guðmunda Þórðardóttir & Guðni Guðbergsson, 2017

Mynd 5-8 Stangaveiddur lax í íslenskum ám á tímabilinu 1974 – 2016. Bláar súlur sýna fjölda laxa sem er veiddur og drepinn úr náttúrulegum laxastofnum. Rauðar súlur sýna laxa sem eru veiddir úr náttúrulegum laxastofnum og sleppt aftur. Grænar súlur sýna veiði í hafbeitarám¹

Mynd 5-9 Afli (fjöldi laxa) úr íslenskum náttúrulegum laxastofnum. Hafbeitarár eru undanskildar¹.

¹ Guðmunda Þórðardóttir & Guðni Guðbergsson, 2017

Veiðimálastofnun heldur utan um skráningu á laxveiði hérlendis og hefur gert svo allt frá árinu 1974. Engin skráð laxveiði er í ám í Dýrafirði. Þar er ekki heldur skráð nein veiði af bleikju eða urriða, og lítið er vitað um silungsveiði í Dýrafirði. Rannsókn á seiðabúskap í fjórum ám sumarið 2015 bendir þó til að í Dýrafirði hrygni bæði lax, urriði og bleikja, en alger óvissa er um stærð laxfiskastofna¹. Laxaseiði fundust í Núpsá (2 seiði), í Kirkjubólssá (1 seiði) og Lambadalsá (5 seiði). Bleikjuseiði fundust í Núpsá (3 seiði) og Lambadalsá (3 seiði). Urriðaseiði fundust í Núpsá (3 seiði), Langaá (24 seiði) og Kirkjubólssá (1 seiði).

Sú laxveiðiá sem er næst Dýrafirði er Staðará í Súgandafirði, sem er í 22 km fjarlægð frá eldissvæði við Skagahlíð. Í Staðará er skráð laxveiði á árabílinu 2009–2014 að meðaltali 60 laxar. Engin veiði er skráð fyrir árið 2009. Ekki er vitað hvort laxastofn í Staðará hafi náttúrulegan uppruna eða hvort stofninn er afrakstur af fiskræktarstarfi. Næsta laxveiðiá í suðurátt er Sunndalsá í Arnarfirði, en þar liggja ekki fyrir neinar skráðar veiðitölur. Stopular veiðitölur liggja hinsvegar fyrir í Suðurfossá á Rauðasandi og Mórudalsá á Barðaströnd. Skráð veiði í Mórudalsá á árabílinu 2000–2005 er 39 laxar að meðaltali og í Suðurfossá er skráð veiði á árunum 2011–2014 alls um 50 laxar að meðaltali. Ekki liggja fyrir opinberar upplýsingar um veiði á árum utan þessa tímabila.

Í Ísafjarðardjúpi hafa veiðst laxar árlega í fjórum ám; Langadalsá, Hvannadalsá, Ísafjarðará og Laugardalsá. Sjóbirtingur veiðist einnig í Laugardalsá, en litlar upplýsingar eru um veiði á urriða í öðrum ám. Vitað er til þess að einhver bleikja veiðist í mörgum ám í Ísafjarðardjúpi, en víða eru engar opinberar veiðitölur.

Velta má fyrir sér hvort nýtilkomin laxaseiði í ám á sunnanverðum Vestfjörðum geti verið afkvæmi stökulaxa úr eldiskvíum. Til að meta það er áhugavert að rýna í aldur laxaseiða sem fundust í þessum ám sumrin 2015 og 2016. Laxaseiði voru fyrst sett í eldikvíar í Tálknafirði sumarið 2010 og í Arnarfjörð sumarið 2011. Eldislax verður yfirleitt ekki kynþroska fyrr en eftir 2 ár í sjó (þriðja haustið), en lítill hluti (0–11%)² getur orðið kynþroska eftir 1 ár í sjó (annað haust frá seiðagöngu í sjó). Ef laxaseiði hefur sloppið sumarið 2010 í Tálknafirði og hrygnt haustið 2011, er hugsanlegt að eins til þriggja ára laxaseiði sem fundust í Botná geti verið afkvæmi eldislaxa. Í Dufansdalsá fundust einnig eins til þriggja ára laxaseiði og er hugsanlegt að eins árs og tveggja ára seiði geti verið afkvæmi eldislaxa, en ekki þriggja ára laxaseiði. Í Hofsa fundust þriggja og fjögurra ára laxaseiði sumarið 2015, sem ekki geta verið afkvæmi stökulaxa úr eldiskvíum. Samkvæmt þessu er sennilegt að villtur lax hafi numið „land“ á sunnanverðum Vestfjörðum eins og sjóbirtingur, samhliða því sem bleikjustofnum hnignar¹. Ný erfðarannsókn staðfestir að laxaseiði í ám á sunnanverðum Vestfjörðum er í einhverjum tilfellum a.m.k. afkvæmi stökulaxa³. Það þarf þó að hafa í huga eins og kemur fram hér að ofan að þessar ár hafa ekki verið skilgreindar sem laxveiðiár né hafa þar verið seld leyfi eða hlunnindi vegna laxveiði. Þar sem mjög fáir villtir laxar hafa gengið upp í þessar ár getur einn eldislax sem gengur í ána leitt til hlutfallslega mikillar blöndunar.

Í laxveiðiám í Djúpinu eru miklar sveiflur í árlegri veiði og var veiði vel undir meðallagi 2017 (hefur ekki enn verið formlega skráð opinberlega hjá Hafrannsóknastofnun) en þróunina til ársins 2016 má sjá á Mynd 5–10. Uppeldisskilyrði fyrir laxaseiði eru betri í Laugardalsá en í Langadalsá og Hvannadalsá, en þær tvær síðarnefndu hafa sameiginlegan ós til sjávar. Í Ísafjarðará, innst í Djúpinu, hefur laxveiði farið

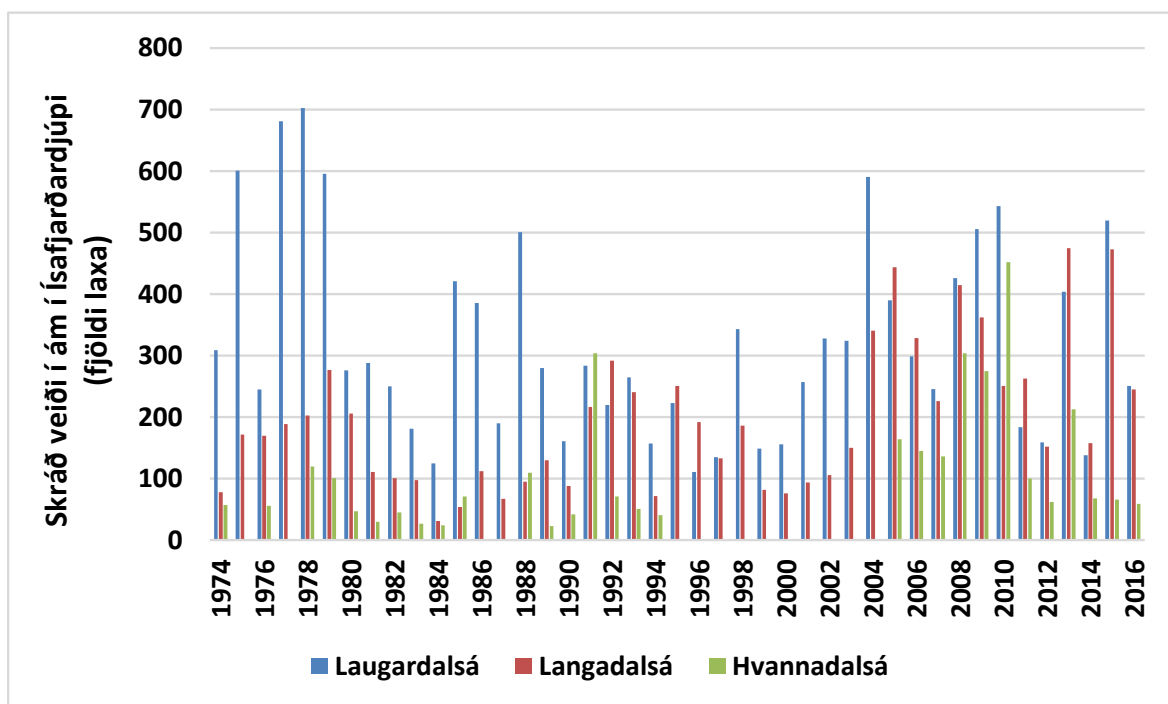
¹ Sigurður M. Einarsson & Jón S. Ólafsson, 2016

² Skilbrei, o.fl., 2015a

³ Leó Alexander Guðmundsson o.fl., 2017b

vaxandi frá aldamótum og var meðalveiði á 10 ára tímabili (2005-2014) um 52 laxar (26-119 laxar). Sveiflur í laxveiði á Vestfjörðum eru meiri en almennt í öðrum landshlutum, sem bendir til að umhverfisáhrif á stofnstærð séu mikil. Harðbýlt umhverfi dregur úr líkum á því að afkvæmi eldislaxa vaxi upp við slík skilyrði. Um það vitnar m.a. árangur af seiðasleppingum í Langadalsá undanfarnin ár. Sveiflukennt umhverfi á landi og í sjó er ráðandi þáttur um ástand og styrk laxastofna á Íslandi á hverjum tíma.

Óregluleg skráning er á laxveiði á suðurfjörðum Vestfjarða. Í Suðurfossá á Rauðasandi var skráð laxveiði á tímabilinu 2011-2014 að meðaltali 50 laxar (24-85 stk.). Í Mórudalsá var meðalveiðin árin 2000-2005 alls 39 laxar (30-48 stk.) og í Staðará í Súgandafirði var meðalveiðin á árabílinu 2009-2014 59 laxar (28-103 stk). Ekki hefur verið leitað upplýsinga um að hve miklu leyti veiðin í þessum ám er byggð á seiðasleppingum.

Mynd 5-10 Skráð stangveiði laxa í þremur laxveiðiám í Ísafjarðardjúpi; Laugardalsá, Langadalsá og Hvannadalsá. Um er að ræða heildarveiði, ekki er tekið tillit til sleppinga¹.

Ekki er vitað til þess að kerfisbundið hafi verið reynt að meta heildarstofnstærð íslenska laxastofnsins. Upplýsingar um veiðiálag (% veiði af heildargöngu) eru grunnupplýsingar sem nýtast við mat á stærð laxastofna. Veiðiálag er hins vegar almennt lítið þekkt og yfirleitt ekki mælt í laxám hérlendis. Talning á fjölda laxa sem ganga í Elliðaá í Reykjavík og í Blöndu í Húnavatnssýslu hefur verið framkvæmd til fjölda ára. Í Langá á Mýrum, Rangánum og e.t.v. fleiri laxám hefur farið fram talning á laxagöngum. Í Elliðaá og Blöndu hefur veiðiálag yfirleitt verið á bilinu 35-65%, með nokkrum undantekningum, á 20 ára tímabili (1990-2009)^{2,3}. Reiknað meðalveiðiálag er nálægt 50% í báðum ánum á þessu tímabili. Ef veiðiálag er sambærilegt fyrir íslenska laxastofninn, þá er fjöldi laxa sem leitar til hrygningar í íslenskar

¹ Guðmunda Þórðardóttir & Guðni Guðbergsson, 2017

² Þórólfur Antonsson & Friðþjófur Árnason, 2011

³ Ingi Rúnar Jónsson & Sigurður Guðjónsson, 2010

laxveiðiár á hverju ári u.þ.b. 80.000 laxar og helmingur nær að hrygna eftir lok veiðitímans. Samkvæmt þessu má búast við að árlega leiti 34.000 laxar í ár við vesturströnd landsins, frá Reykjanesi til Hornbjargs, og helmingur (u.þ.b. 17.000 laxar) hrygni í ám við vesturströnd landsins. Þar af má áætla að 1.200 laxar leiti árlega í ár í Ísafjarðardjúpi og að um 600 laxar nái að hrygna í lok sumars.

5.4.3.2 Viðmið og vísar

Í reglugerð nr. 1170/2015 eru settar strangar öryggiskröfur um búnað til að koma í veg fyrir að lax sleppi úr eldiskvíum. Markmið Arctic Sea Farms er að enginn eldislax sleppi úr eldiskvíum fyrirtækjanna. Notaður er búnaður sem samræmist kröfum norska staðalsins NS 9415.

Ljóst er að með auknu laxeldi verður aukið eftirlit með eldislaxi í laxveiðiám og hefur Fiskistofa sent út leiðbeiningar til allra veiðifélaga um hvernig skal þekkja eldislax. Ef upplýsingar eða vísbendingar eru um að lax úr eldiskvíum hafi veiðist í ám nærri eldissvæðum mun ASF strax leita eftir samstarfi við Fiskistofu um markvissar endurheimtur á strokulaxi.

5.4.3.3 Einkenni og vægi

Eldissvæðin í Dýrafirði eru í um 100 km fjarlægð frá næstu laxveiðiám með reglulega skráða laxveiði í Ísafjarðardjúpi, Barðaströnd og Snæfellsnesi. Nýleg könnun sýndi að laxaseiði finnast í sjö ám í Arnarfirði¹. Áður var vitað um laxaseiði í þremur ám þar (Sunndalsá, Dufandalsá og Hófsá)². Fyrirsjáanlegt er að með tilkomu laxeldis muni rannsóknir á laxastofnum stórlega aukast á Vestfjörðum á komandi árum. Einnig munu vöktunarrannsóknir á bleikju- og sjóbirtingsstofnum aukast á Vestfjörðum, enda hafa nánast engar rannsóknir verið gerðar þar á þessum stofnum.

Fjarlægð á milli eldissvæða og laxáa hefur mikil áhrif á það hvort strokulax leitar upp í árnar³. Því meiri sem fjarlægðin er, því minni líkur eru á að strokulax leiti í tiltekna laxá. Þetta er ein lykilforsenda þess að laxeldi er heimilt á Vestfjörðum og öðrum strandsvæðum á Íslandi samkvæmt auglýsingu frá landbúnaðarráðherra nr. 460/ 2004 (Mynd 4-2). Einnig er það mat í nýútgefni skýrslu Hafrannsóknastofnunnar um „Áhættumat vegna mögulegrar erfðablöndunar milli eldislaxa og náttúrulegra laxastofna á Íslandi“ að erfðablöndunar hættu sé mest staðbundin í nálægð laxveiðiáa⁴.

Líkur á að eldislaxar hafi áhrif á genamengi villtra laxastofna eru í meginatriðum háðar tveimur óvissuþáttum: 1) Líkur á að eldislax strjúki úr kvíum og 2) Líkur á að eldislax lifi í villtri náttúru og leiti í árvatn til hrygningar. Til viðbótar má segja að þriðji óvissuþátturinn tengist líkum á að villtir laxastofnar skaðist ef þeir verða fyrir erfðablöndun. Þá er átt við minni frjósemi og aðlögunarhæfni afkvæma fyrir umhverfisbreytingum. Um þetta ríkir veruleg óvissa í dag. ASF mun fyrirbyggja með öllum tiltækum ráðum sleppingar úr eldiskvíum og þannig lágmarka líkur á erfðablöndun eldislaxa og villtra laxastofna. Í þessum kafla er reynt að meta líkur á erfðablöndun vegna framkvæmdarinnar.

Slysasleppingar hafa um langa hríð verið fylgifyskur laxeldis í sjókvíum. Í Noregi hefur tekist að draga verulega úr slysasleppingum með fyrirbyggjandi vinnubrögðum stjórnenda og starfsfólks eldisfyrirtækja, miklum kröfum um búnað og virku opinberu eftirliti. Atvinnugreinin þar í landi hefur verið í

¹ Leó Alexander Guðmundsson o.fl., 2017b

² Sigurður Már Einarsson og Jón S. Ólafsson, 2015.

³ Fiske, o.fl., 2006.

⁴ Ragnar Jóhannsson o.fl., 2017

uppbyggingu í 35 ár og vaxið úr 5.000 tonnum árið 1980 í yfir 1.300.000 tonn árið 2016. Árið 2004 var innleiddur gæðastaðallinn NS 9415. Allar norskar stöðvar þurftu að uppfylla kröfur staðalsins árið 2006 og eftir árið 2012 þurfti allur búnaður að hafa NS 9415 gæðavottun frá framleiðanda. Fljótlega eftir að staðallinn var tekinn upp þá fækkaði tilkynntum slysasleppingum verulega¹. Árið 2008 var jafnframt tekið upp strangara eftirlit til að lágmarka hættu á slysasleppingum (Akvakulturdrifts-forskriften, FOR-2008-06-17 nr. 822). Á tímabilinu 2008 til 2015 voru tilkynntar sleppingar að meðaltali 0,06% af fjölda laxa í norskum eldiskvíum (Tafla 5-8), en stök úr kvíum var oft tvisvar til þrisvar sinnum meira áður en staðallinn var tekinn upp.

Tafla 5-8 Fjöldi laxa og sleppingar úr sjókvíum við strendur Noregs í upphafi og lok hvers árs, á tímabilinu 2008 – 2015. Tölur um fjölda laxa og tilkynnt stök eru sóttar á vef norska sjávarútvegsráðuneytisins¹.

Ár	Fjöldi laxa í norskum eldiskvíum			Tilkynnt stök		Áætlað stök*)	
	1.jan	31.des	meðaltal	fjöldi	%	fjöldi	%
	fjöldi (þús)						
2008	299.989	260.655	280.322	111.000	0,04%	333.000	0,12%
2009	313.404	292.649	303.027	225.000	0,07%	675.000	0,22%
2010	337.157	316.042	326.600	291.000	0,09%	873.000	0,27%
2011	366.130	336.422	351.276	368.000	0,10%	1.104.000	0,31%
2012	362.212	363.594	362.903	38.000	0,01%	114.000	0,03%
2013	378.509	364.616	371.563	198.000	0,05%	594.000	0,16%
2014	378.530	375.433	376.982	287.000	0,08%	861.000	0,23%
2015	388.698	405.526	397.112	160.000	0,04%	480.000	0,12%
Árlegt stök eldislaxa (% af meðalfjölda laxa)				0,06%		0,18%	

*) heimild : Skilbrei o.fl., 2015a

Í Noregi virðist mest sleppa af stálpuðum og fullorðnum laxi, eða í um og yfir 80% tilfella. Skilbrei o.fl.² greindu gögn frá tilkynntum sleppingum árin 2005-2011. Þar kom í ljós að aðeins 4% af tilkynntum fjölda stökulaxa eru nýútsett laxaseiði að vori eða sumri. Erfitt hefur reynst að staðfesta hvort tilkynntar sleppingar séu í samræmi við raunveruleikann. Talið er að um nokkurt vanmat sé að ræða, einkum vanmat á fjölda laxaseiða sem sleppa fljótlega eftir útsetningu í eldiskvíar. Skilbrei o.fl.³ orða þetta svona (bls. 678): „*The discrepancy between the reported and estimated escape numbers is particularly large for the escapement of spring smolts and post-smolts, which stands for, 4% of the reported escapees*“. Í lauslegri þýðingu: „Misræmið á milli fjölda tilkynntra og áætlaðra sleppinga er sérstaklega mikið ef litið er á stök á vorseiðum og seiðum sem sleppa fljótlega eftir útsetningu (post-smolt), sem eru aðeins 4% af tilkynntum sleppingum“.

Rannsókn á fitusýrusamsetningu eldislaxa sem veiðast í norskum ám benda einnig til þess að verulegt vanmat sé á sleppingum smáseiða úr eldiskvíum. Umrædd rannsókn sýndi að 24% eldislaxa sem veiddir eru í norskum ám hafi nærst lengi á villtri fæðu í opnu úthafi og hafi ekki étið fiskeldisfóður í lengri

¹ Vefsíða: www.fiskeridir.no/akvakultur

² Skilbrei, o.fl., 2015a

tíma¹. Þannig má áætla að allt að 6 sinnum fleiri laxaseiði hafi sloppið úr eldiskvíum en tilkynnt hefur verið um². Í heild má því áætla að u.þ.b. 0,18% af fjölda laxa í norsku laxeldi sleppi úr eldiskvíum ef vanmat er talið allt að þrefalt.

Ástæðan fyrir þessu vanmati á stroki laxaseiða fljótt eftir útsetningu gæti verið mikill stærðar-breytileiki við afhendingu seiða, sem ekki hefur verið tekið tillit til við val á möskvastærð netpoka³. Greiningar á gögnum um slyasleppingar og fjölda strokulaxa í norskum ám benda til að helsta ástæða fyrir sleppingum smáseiða geti verið möskvasmug⁴.

Færri slyasleppingar í Noregi hafa leitt til þess að færri strokulaxar leita í ferskvatn til hrygningar. Frá árinu 2006 til 2015 hefur orðið marktæk fækkun á eldislaxi í haustveiði í norskum laxveiðiám^{5,6}. Eldislax leitar seinna að sumri í árvatn en villtur lax og því veiðist jafnan meira af eldislaxi að hausti til en fyrri hluta sumars⁷. Hlutfall eldislaxa í norskum laxveiðiám í haustveiði hefur lækkað á landsvísu úr 15,7% árið 2006 í 8,5% árið 2014 og hefur þessi lækking verið nokkuð stöðug á þessu tímabili, eða 0,3-0,4% á ári³. Hlutfall strokulaxa í ám lækkaði (u.þ.b. 50%) á sama tíma og veruleg aukning var í laxeldi í Noregi á tímabilinu 2006-2014 (58% aukning á fjölda seiða sem sett voru í eldiskvíar, eða úr 187 millj. árið 2006 í 296 millj. árið 2014). Þessi þróun virðist hafa haldið áfram árið 2015, þegar óvenju lítið af strokulaxi veiddist í norskum ám á vesturströnd Noregs⁸. Sumarið 2015 fannst hátt hlutfall eldislaxa (yfir 10% af fjölda) í 10% laxáa (í 17 af 165 ám) en sumarið 2014 var hátt hlutfall (yfir 10% af fjölda) í 21% áa sem voru rannsakaðar (í 30 af 140 ám)⁶. Rétt er að benda á að þó hlutfall eldislaxa í ám fari verulega lækkanði á landsvísu, þá hefur eldislaxi fjölgað á sama tímabili í sumum ám þar sem umfangsmikið laxeldi fer fram. Dæmi um það má sjá á vesturströnd Noregs^{9,10}. Sjaldan hefur þó fjöldi veiddra strokulaxa aukist meira en sem nemur aukningu fjölda eldislaxa í næsta nágrenni. Því er ekki hægt að draga aðra ályktun en að stórtækt áttak atvinnugreinarinnar í samstarfi við stjórnvöld, til að fyrirbyggja slyasleppingar, hafi skilað árangri.

Í samstarfi við Landsamband Fiskeldisstöðva (www.lf.is) var hafin endurskoðun á löggjöf um fiskeldi héraðs árið 2014. Það leiddi til þess að tekinn var upp norskur staðallinn NS9415 um eftirlit, búnað og framkvæmd laxeldis með gildistöku nýrrar reglugerðar nr. 1170/2015. Með þessari breytingu á löggjöf hafa stjórnvöld, eftirlitsstofnanir og forsvarsmenn laxeldisfyrirtækja staðfest að dreginn hefur verið lærdómur af reynslu Norðmanna og annarra þjóða um hvernig best sé að standa að framkvæmd laxeldis m.t.t. umhverfis.

Þrátt fyrir öflugan búnað og fyrirbyggjandi verklag geta slys átt sér stað. Lykilspurningin í þessu samhengi er því: Hversu líklegt er að eldislax sem sleppur leiti síðar í ferskvatn til hrygningar? Fjölmargar rannsóknir hafa sýnt að eldislax sem sleppur úr kvíum virðist oft einfaldlega „hverfa“, sem

¹ Skilbrei, o.fl., 2015b

² Skilbrei, o.fl., 2015a

³ Harboe & Skulstad, 2013

⁴ Sægrov & Urdal, 2006

⁵ Anon, 2015a

⁶ Anon, 2016

⁷ Thorstad, o.fl., 2008

⁸ Anon, 2016

⁹ Urdal, 2014a

¹⁰ Urdal, 2014b

staðfestir að afföll í villtri náttúru eru mjög mikil^{1,2,3,4,5,6}. Ástæður affalla eru einkum taldar afrán og sultur en einnig hefur verið talið að „homing“ atferli sé lakara hjá eldislaxi en villtum laxi ef laxinn sleppur að hausti eða vetri til⁷. Litlar rannsóknir hafa verið gerðar á farleiðum strokulaxa hérlendis. Rannsókn á eldislaxi sem veiddist í á ósasvæði Kleifár í Patreksfirði 2014 bendir til þess að fiskurinn hafi sloppið úr eldiskví frá Fjarðalaxi í Patreksfirði haustið 2013^{8,9}. Engir eldislaxar hafa fundist utan Patreksfjarðar vegna þessa atviks. Norskar rannsóknir sýna að farleiðir strokulaxa eru breytilegar eftir aldri þeirra og árstíma þegar laxinn sleppur^{3,6,9}. Meginlínur virðast vera þannig að ungur og ókynþroska lax leitar til hafs og fylgir meginstefnu hafstrauma í sínum farleiðum í opnu úthafi. Þegar nær dregur kynþroska sækir laxinn í ferskvatn, yfirleitt nærri sleppistað en þó ekki alltaf. Norsk rannsókn sýnir að um helmingur strokulaxa sem leita út á opið úthaf og endurheimtist á ný, endurheimtist í ár innan við 100 km frá sleppistað⁴.

Eldislax verður kynþroska seint og því er sjávardvöl eldisseiða oft lengri en hjá villtum laxi^{4,10}. Ef fullorðinn lax, sem er kominn nærri kynþroska, sleppur að sumri eða hausti, þá leitar hann síður til hafs og heldur sig oft nærri sleppistað, sem gerir endurveiði auðveldari^{11,12}. Einnig benda rannsóknir til þess að staðsetning eldisvæðis hafi mikil áhrif á dreifingu strokulaxa og endurheimtur. Fiskur sem sleppur frá eldisvæði sem staðsett er utarlega í fjörðum, nærri opnu úthafi, virðist hafa mun minni lífslíkur og endurheimtist síður en lax sem sleppur frá svæðum sem staðsett eru innarlega í fjörðum⁴. Stærð fjarða virðist þannig skipta máli fyrir atferli eftir stök. Fullorðinn lax virðist leita í minna mæli út úr stórum fjörðum en litlum fjörðum. Gott dæmi um slíka hegðun er þegar sláturlax slapp í Norðfirði 2003¹³. Þá veiddust allnokkrir laxar utan Norðfjarðar¹⁴, en fjarlægð út í fjarðarmynnið frá sleppistað voru aðeins 5 km. Til samanburðar veiddist enginn sláturlax utan Patreksfjarðar eftir óhapp 2013, en þar eru 25 km frá eldisvæði út í opið úthaf. Í norskri rannsókn var gerður samanburður á endurheimtum á stálpuðum fullorðnum löxum sem var sleppt í Masfjörðinn (25km²), Altafjörðinn (220 km²) og Harðangursfjörðinn (400 km²). Bestar heimtur í ferskvatn voru í Altafirði (0,35%) og lakastar í Masfirði (0,03%). Endurveiði á fullorðnum strokulaxi sem sleppur á eldisvæðum sem eru innarlega í stórum fjörðum virðist einnig geta skilað miklum árangri⁴. Í Altafirði veiddust 79% af fullorðnum laxi í 4 vikur eftir sleppingu¹⁵ og í Harðangursfirði var endurveiði í sjó 40% á innan við 4 vikum¹⁶.

Á austurströnd Norður-Ameríku hefur laxeldi verið stundað frá miðjum níunda áratugnum. Vöktun á strokulaxi í laxveiðiám hefur verið markvisst frá byrjun tíundar áratugarins. Samtals hafa fundist

¹ Skilbrei, 2010a

² Skilbrei, 2010b

³ Skilbrei, 2010c

⁴ Skilbrei, o.fl., 2015a

⁵ Morris o.fl., 2008

⁶ Green, o.fl., 2012

⁷ Hansen, 2006a,b

⁸ Leó A. Guðmundsson, 2014

⁹ Leó A. Guðmundsson, Guðni Guðbergsson, Halla M. Jóhannesdóttir & Eydís Njarðardóttir, 2014.

¹⁰ McGinnity, o.fl., 2003

¹¹ Skilbrei og Jørgensen, 2010

¹² Chittenden, o.fl., 2011

¹³ Ingi Rúnar Jónsson og Þórólfur Antonsson, 2004

¹⁴ Valdimar Ingi Gunnarsson & Eiríkur Beck, 2005

¹⁵ Chittenden, o.fl., 2011

¹⁶ Skilbrei & Jørgensen, 2010

strokulaxar í 54 ám af alls 62 ám (87%) sem voru kannaðar á tímabilinu 1990 – 2005¹. Í flestum tilvikum fundust fáir laxar. Ofnagrent hlutfall er hátt því ef strokulax finnst í eitt skipti á þessu 25 ára tímabili telst áin með í hlutfallsreikningi. Heildarfjöldi veiddra laxa af eldisuppruna á umræddum 25 árum í þessum 62 ám við austurströnd Norður-Ameríku var 3% af heildarveiðinni. Ef tvær stærstu árnar með mestu laxveiðina eru undarskildar var hlutfall eldislaxa af heildarveiði 9.8%. Ekki hefur tekist að afla gagna um hlutfall strokulaxa í heildarveiði þessara laxveiðiáa síðustu 10 ár.

Stutt reynsla á sjóeldi á Íslandi hefur sýnt fram á að strokulax finnst helst staðbundið í sama firði og í stuttan tíma eftir slysasleppingu. Enginn strokulax úr Norðfirði veiddist á Austurlandi árið 2004² og í Patreksfirði hafa ekki heldur veiðst eldislaxar í firðinum ári eftir sleppingu.

Í stórum og umfangsmiklum sleppitilraunum með laxaseiði í Noregi hefur komið fram mikill munur á lífslíkum eftir því hvort seiðum er sleppt fljótlega eftir útsetningu eða seint að hausti. Rannsóknir sýna breytilegar endurheimtur fyrir seiði sem sleppa fyrstu mánuðina eftir útsetningu, eða allt frá 1,05% heimtur fyrir bestu hópana sumarið 2005 og niður í 0,17% meðalheimtur fyrir seiðahópa sem sleppt var snemma sumars á árunum 2007-2009³. Eldisseiði sem sleppt var seint að hausti (september-desember) árin 2007-2009 skiluðu nánast engum endurheimtum³. Aðeins einn lax skilaði sér til baka ári síðar, en alls var 22.973 laxaseiðum sleppt í haustsleppingum. Endurheimtur laxaseiða sem sleppa á fyrsta ári eru því mjög breytilegar og að meðaltali má búast við að 0,4% af laxaseiðum sem sleppa á fyrsta ári skili sér til baka til hrygningar einu til þremur árum síðar⁴. Til að meta hversu trúverðug þessi niðurstaða er, er fróðlegt að bera saman lífslíkur eldisseiða sem var sleppt til fiskræktar í ferskvatn snemma vors og vandað er til „innprentunar“ eins og frekast er kostur. Endurheimtur á gönguseiðum sem sleppt var í Elliðaárnar á 10 ára tímabili (frá 1998 til 2007) voru 1,3%. Laxar voru fangaðir í gildru neðst í ánni og því um heildarendurheimtur að ræða⁵. Önnur umfangsmikil rannsókn hérlendis sýndi 0,76% endurheimtur í stangveiði úr 370 þúsund seiða sleppingum í íslenskar veiðiár árin 1986-1991⁶. Búast má því við að meðalheimtur séu á bilinu 0,5-1,5% þegar laxaseiðum er sleppt við bestu skilyrði, þ.e. með tilliti til árstíma og sleppistaðar. Slepping laxaseiða beint í sjó, þó svo að seiðin hafi verið aðlöguð nálægt árvatni, dregur einnig úr endurheimtum. Þetta sýndi sig vel í hafbeitartilraun í Ísafjarðardjúpi á níunda áratugnum⁷. Laxaseiði geta sloppið úr kvíum á óhentugum tíma („out of season“) og þau sleppa oft fjarri ferskvatnssuppsprettu. Því má búast við því að endurheimtur verði lakari, eins og norskar rannsóknir hafa sýnt. Í laxeldi hérlendis eru seiðin flutt í eldiskvíar allt sumarið, frá vori fram á haust. Að framansögðu má telja að 0,4% endurheimtur seiða eftir eitt til þrjú ár sé nokkuð raunhæft mat. Fremur litlar rannsóknir hafa verið gerðar á endurheimtum á stálpuðum ókynþroska laxi sem leitar í ferskvatn eftir eitt til tvö ár. Skilbrei og samstarfsmenn⁸ hans fengu 0,2% endurheimtur á 5.529 stálpuðum laxaseiðum (large post-smolt) eftir eitt til þrjú ár í sjó og 0,09% endurheimtur á 8.023 fullorðnum löxum eftir eitt til þrjú ár í sjó. Í skoskri rannsókn var skoðað atvik þar sem mikill fjöldi smálaxa (1,3 kg) slapp úr kví í febrúar, rétt fyrir utan ána Polla. Fáir laxar skiluðu

¹ Morris, o.fl., 2008

⁴ Valdimari Ingi Gunnarsson & Eiríkur Beck, 2005

³ Skilbrei, 2010c

⁴ Skilbrei, o.fl., 2015a

⁵ Fiðþjófur Árnason & Þórólfur Antonsson, 2010

⁶ Magnús Jóhannson, Sumarliði Óskarsson, Sigurður Guðjónsson, Sigurður M. Einarsson og Jónas Jónason, 1994

⁷ Sigurður Már Einarsson, 1989

⁸ Skilbrei, o.fl., 2015a

sér í ána og aðrar ár í nágrenninu^{1,2}. Í samanburði við endurheimtur laxaseiða eru mjög lakar heimtur á stálpuðum laxi sem leitar til hafs fremur trúverðugar. Búast má við því að endurheimtur á stálpuðum og fullorðnum ókynþroska löxum, sem þurfa að dvelja meira en eitt ár í sjó áður en laxinn leitar í ferskvatn, sé ekki meiri en 0,15% að jafnaði. Stór lax sem er kominn nærri kynþroska þegar hann sleppur leitar venjulega í minna mæli til hafs og því eru endurheimtur á stærri strokulaxi jafnan mun meiri en endurheimtur á laxi sem þarf að dvelja lengi í sjó áður en hann leitar í árvatn. Stór lax dvelur oft lengi nærri sleppistað og endurheimtur í netaveiði geta verið á bilinu 20-40%³. Endurheimtur á stórum fullorðnum laxi í árvatn mældust 0,16% í stórrí rannsókn í þremur fjórðum Noregs⁴. Önnur norsk rannsókn sýndi 18% heimtur í árvatn, fáum mánuðum eftir sleppingu, þegar stórum fullorðnum laxi (7,4 kg) var sleppt í Altafirði í júní⁴. Fullorðinn lax sem slapp úr eldiskvíum á árabílinu 1994 - 2005 við austurströnd Kanada og Bandaríkjanna endurheimtist á bilinu 0,3-11% í árvatni á sama ári eða ári síðar⁵.

Skýra má mikinn breytileika í heimtum milli rannsókna af ólíkum sleppitíma (árstíma), sleppistað og kynþroskastigi laxa. Miklu skiptir fyrir endurheimtur hvort strokulax leitar út á opið úthaf áður en hann snýr tilbaka í árvatn eða hvort laxinn heldur sig innan strandsvæðis, nærri eldissvæði fyrir ferskvatnsgöngu. Í samræmi við það sem áður er sagt er ekki talið vanáætlað að allt að 15% eldislaxa sem sleppa á þriðja ári úr eldiskvíum muni endurheimtast í árvatni að hausti, þ.e. sama ár og slepping hefur átt sér stað.

Eftir slyssasleppingu í Patreksfirði í árslok 2013 veiddust sumarið 2014 alls 209 laxar⁶ á ósasvæði Kleifaár í botni Ósarfjarðar í Patreksfirði. Ekki er ósennilegt að allflestir ef ekki allir laxarnir hafi verið úr sleppingunni eins og athugun Veiðimálastofnunar bendir til^{7,8}.

Í Noregi veiðist mest af strokulaxi sem hefur sloppið nýlega sem fullorðinn lax og laxi sem hefur sloppið snemma úr eldiskvíum³. Áætlað hefur verið að í norskum ám sé hlutfall laxa sem sleppur sem seiði um 24% af fjölda strokulaxa í ám⁹. Mesta áhættan við erfðablöndun er ef kynþroska eldislax sleppur en með ljósastýringu eins og Arctic Sea Farm og aðrir sjóeldisaðilar hér á landi eru að nota er dregið verulega úr hættu á að eldislaxinn verði kynþroska á eldistímanum. Í nýrri rannsókn¹⁰ í úrtaki á sláturfiski hjá Arnarlaxi fundust engin merki í kynþroska á eldislaxi og ætla má að almennt sé hlutfallið mjög lágt enda hagur eldisframleiðanda að eldisfiskur fari ekki í kynþroska.

Það hefur verið þekkt í meira en 40 ár að eldislax getur hrygnt í villtri náttúru. Þrátt fyrir að eldislax hafi hrygnt í fjölmörgum norskum ám í áratugi, var lengi erfitt að staðfesta breytingu á erfðamengi hjá villta laxinum með hefðbundnum erfðarannsóknum. Með greiningu á míkrosattelíta á 22 erfða-mörkum var erfðamengi rannsakað í 21 norskum laxastofni um síðustu aldamót. Niðurstöður staðfestu marktæka erfðabreytingu hjá laxi í sex ám en fjórar þessara áa, sem sýndu breytingu, hafa litla laxastofna¹¹. Ekki

¹ Webb, o.fl., 1991

² Webb, o.fl., 1993

³ Skilbrei & Jørgensen, 2010

⁴ Chittenden o.fl., 2011

⁵ Morris o.fl., 2008

⁶ Staðfestur fjöldi frá Fiskistofu – mars 2016

⁷ Leó A. Guðmundson, 2014

⁸ Leó A. Guðmundsson, Guðni Guðbergsson, Halla M. Jóhannesdóttir & Eydís Njarðardóttir, 2014

⁹ Skilbrei, o.fl., 2015b

¹⁰ Gunnar Þórðarson, 2017

¹¹ Glover, o.fl., 2012

virðist vera nema miðlungs samband á milli fjölda stökulaxa í laxveiðiám og erfðabreytinga sem hafa fundist á villtum stofnum ($R^2=0,47$)¹. Svo virðist vera sem þéttleiki/stærð einstakra laxastofna hafi veruleg áhrif á það hvort erfðabreytingar greinast vegna hrygningar eldislaxa². Aðrir telja að stofnsamsetning (demography) hafi þar mikil áhrif². Nýlega voru birtar frumniðurstöður frá umfangsmikilli erfðarannsókn þar sem mældur var einbasa-breytileiki í genasamsætum (SNP – single nucleotide polymorphism) í 59 ólíkum basapörum hjá 125 villtum laxastofnum í Noregi³. Þessi basapör voru sérstaklega valin út frá 7.000 basapörum með tilliti til mismunar í breytileika sem kom fram hjá villtum laxi og eldislaxi⁴. Niðurstöðurnar sýndu engan mun í SNP breytileika í 44 laxastofnum (35%), vægan mun í 41 laxastofnum (33%), miðlungs mun í 9 stofnum (7%) og 31 laxastofn (25%) sýndi mikinn mun í SNP breytileika á þessum 59 basapörum. Niðurstöður eru því ekki frábrugðnar fyrri rannsókn, þar sem beitt var míkrósattelíta greiningu, þ.e. greina mátti miðlungs eða mikla breytingu á erfðamengi hjá 1/3 hluta af úrtakinu.

Fræðimenn sem hafa skoðað málið ítarlega telja hinsvegar ósannað að erfðablöndun frá eldislaxi muni hafa varanlegan skaða fyrir villta laxastofna^{5,6,7}. Aðrir vísindamenn vísa hinsvegar til þess að þegar erfðablöndun sé staðfest þá muni það hugsanlega hafa neikvæð áhrif á stofngerð og afkomu villtra laxastofna^{8,9,10}. Sérstaklega er talað um hættu á því að blöndun við eldislax dragi úr erfðabreytileika villtra stofna og það geti minnkað hæfni þeirra til að lifa af og fjölga sér¹¹. Ennþá skortir á rannsóknir sem staðfesta þessi áhrif á vöxt og viðgang villtra laxastofna. Rannsóknir á fjölmörgum dýrastofnum sýna að almennt er erfðabreytileiki ekki góður mælikvarði á hæfni og líflíkur (fitness). Aðeins er mögulegt að skýra 15-20% af breytileika í hæfni til að lifa af og fjölga sér í villtri náttúru út frá erfðabreytileika einum og sér¹². Dæmi um það má sjá í lifun eldisseiða (afkvæmi kynbótalaxa) sem sleppa snemma sumars úr eldiskvíum og hafa venjulega ekki lakari endurheimtur en laxaseiði (gönguseiði) sem sleppt er til fiskræktar í laxveiðiár og eru afkvæmi villtra foreldra^{13,14,15}.

Rannsóknir á erfðabreytileika 32 laxastofna á Íslandi, sem byggði á ensím (allozyme) erfðamörkum, sýndi að 93,8% af erfðabreytileikanum var innan stofna og aðeins 6,2% munur á var milli stofna. Erlendar rannsóknir hafa sýnt að 59% erfðabreytileika var sameiginlegur innan stofna þegar bornir voru saman fjölmargir laxastofnar sem náðu yfir mest allt útbreiðslusvæði laxastofna í Norður-Atlantshafi¹⁶. Í sömu rannsókn var 3,6% breytileikans innan árkerfa. Í annarri rannsókn sem náði til laxastofna í Skotlandi var 96% af erfðabreytileika innan laxastofna, 1,9% breytileikans var vegna mismunandi kvísla

¹ Glover, o.fl., 2013

² Heino, o.fl., 2015

³ Diserud, o.fl., 2015

⁴ Karlsson o.fl., 2011.

⁵ Céleste, o.fl., 2011

⁶ Jackson, o.fl., 2013

⁷ Gjølvik, 2011

⁸ Fleming, o.fl., 2000

⁹ McGinnity, o.fl., 2003

¹⁰ Thorstad, o.fl., 2008

¹¹ Verspoor, 1997

¹² Reed, 2003

¹³ Skilbrei, o.fl., 2015a

¹⁴ Friðþjófur Árnason & Þórólfur Antonsson, 2010

¹⁵ Magnús Jóhannson, Sumarliði Óskarsson, Sigurður Guðjónsson, Sigurður M. Einarsson og Jónas Jónason, 1994

¹⁶ Ståhl, 1987

innan árkerfa og aðeins 1,6% erfðabreytileiki var milli laxastofna¹. Þessar niðurstöður sýna að erfðabreytileiki er mun meiri innan laxastofna en á milli laxastofna. Yfirleitt eru það sömu erfðamengi sem ráða hæfni einstaklinga til að lifa af og fjölga sér, sem staðfestir að náttúrulegt úrval er mjög sterkt og afgerandi í því tilliti.

Hversu ólíkur og frábrugðinn er eldislax frá villtum laxastofnum? Það er ljóst að eftir skipulagt úrval gegnum minnst 10 kynslóðir virðist hafa dregið úr hæfni eldislaxa til að fjölga sér í villtri náttúru². Þeir eiginleikar sem eru mest eftirsóknarverðir í eldislaxi eru vaxtarhraði, seinn kynþroski og góður lífsþróttur. Þessir úrvalsbættir hafa leitt af sér aðrar breytingar í svipgerð eldislaxa er varða betri fódurnýtingu³ og breytingu á atferli, s.s. minni óðalahegðun, minni fælni gagnvart afræningjum og meiri árásargirni⁴. Þessir atferlisbættir styrkjast þegar minni samkeppni er um fæðu og ekkert afrán á sér stað. Rannsóknir benda til þess að þetta úrval hafi leitt til lítilla tíðnibreytinga á mörgum genasamsætum fremur en miklum breytingum á fáum genasamsætum⁵.

Niðurstöðum rannsókna ber ekki saman um það hvort eldislax hafi tapað erfðabreytileika vegna úrvals í kynbótastarfi⁶. Hjá eldislaxi kann tíðni einstakra genasamsæta að vera meiri en hjá villtum laxi og þannig gæti blöndun stofna leitt til meiri erfðabreytileika⁷. Það fer alveg eftir því hvort eiginleikinn skiptir máli fyrir hæfnina til að lifa af og fjölga sér í villtri náttúru. Öll genablöndun verður fyrir mjög sterku náttúrulegu úrvali gegnum fleiri ár og fjölda kynslóða. Fyrst þarf þó eldislaxinn að hrygna og sýna rannsóknir að aðeins þriðja hver eldishrygna nær að athafna sig við að hrygna og eldishængar ná yfirleitt ekki að koma sér á framfæri í samkeppni við villtu hængana⁸. Af hverjum 2.000-6.000 hrognum (fer eftir stærð hrogna) sem klekjast út mun aðeins einn lax skila sér tilbaka til hrygningar⁹, sem undirstrikar hvað náttúrulega úrvalið er sterkt.

Rannsóknir hafa sýnt að eldisseiði virðast eiga mjög erfitt með að lifa og dafna í árumhverfi. Rannsókn í ánni Imsa í Noregi sýndi að hæfni eldislaxa til að koma upp seiðum sem skiluðu sér til baka til hrygningar (lifetime success) er aðeins 16% í samanburði við villtan lax⁹. Í írskri rannsókn komu fram sambærileg áhrif og voru afföll afkvæma eldislaxa mikil og heimtur frá hafi voru aðeins 0,3% í samanburði við 8% hjá villtum lax¹⁰. Út frá reynslutölum í Noregi er talið að innblöndun eldislaxa í hrygningarstofn þurfi að vera a.m.k. 20% til lengri tíma til að valda marktækum breytingum á einstaka genasamsætum heimastofnsins¹¹. Ef innblöndun er 20% á ári er talið að náttúruleg genamengi geti horfið á 10 kynslóðum, sem geta verið um 40 ár¹². Sérfræðingar Nofima rannsóknastofnunarinnar telja nokkra alvarlega ágalla vera á forsendum líkansins, m.a. að ekki sé gert ráð fyrir náttúrulegu úrvali einstaklinga¹³. Niðurstöður ætti því að túlka með mikilli varúð. Umfangsmiklar rannsóknir fara nú fram til að fylgjast með áhrifum erfðablöndunar í nokkrum minni laxám Noregs (t.d. Opo og Vosso) sem

¹ Verspoor o.fl., 2005

² Céleste o.fl., 2011

³ Thodesen o.fl., 1999

⁴ Guðrún Marteinsdóttir o.fl., 2007

⁵ Karlsson o.fl., 2011

⁶ Svåsand o.fl., 2014

⁷ Karlsson o.fl., 2010

⁸ Gjølvik, 2011

⁹ Fleming, o.fl., 2000

¹⁰ MacGinnity o.fl., 1997

¹¹ Hindar o.fl., 2006

¹² Liu o.fl., 2012

¹³ Céleste o.fl., 2011

strokulax hefur leitað upp í í talsverðum mæli í áraraðir. Fróðlegt verður að sjá niðurstöður næstu árin þegar þær verða birtar. Lykilspurningar eru hvort og hvernig staðfestar erfðabreytingar verða afturkræfar þegar strokulöxum fækkar eins og staðfest er.

Faghópur hjá Rannsóknarsjóði sjávarútvegs og fiskeldis í Noregi (Fiskeri- og havbruksnáringens forskningsfond) stóð fyrir yfirgrípsmikilli athugun á fyrirbyggjandi rannsóknum sem fjalla um mögulega hættu af erfðabreytingum hjá villtum laxastofnum vegna strokulaxa. Niðurstaða þessarar athugunar var að ósennilegt er að erfðablöndun dragi úr erfðabreytileika á virkum genum („funksjonelle gener“)^{1,2}, þ.e. próteinmyndandi gen. Talið er að laxinn hafi allt að 40-50 þúsund virk gen og áætlað er að þau taki ekki meira rými á DNA litningum en 1-2%. Mestur hluti gensins er því hlutlausar basaraðir sem finnast yfir allt genamengið og talið er að aðeins lítill hluti þessa basapara verði fyrir úrvalsáhrifum⁶. Frá aldamótum hefur miklum fjármunum verið varið í rannsóknir til að finna og kortleggja breytingu á erfðamengi hjá villta laxinum sem rekja megi til eldislax. Erfiðlega hefur gengið að staðfesta skaðleg og neikvæð áhrif á stofnsamsetningu, vöxt og viðgang laxastofna vegna slíkra áhrifa. Ennþá skortir áþreifanlegar sannanir um að þessi erfðablöndun dragi úr lífsþrótti og aðlögunarhæfni hjá villtum laxastofnum. Rannsóknir staðfesta að mikið þurfi til að hafa marktæk áhrif á erfðamengi villtra stofna, sem dreifa þurfi nýju erfðaeefni í tíma og rúmi. Því stærri sem stofninn er, því betur ver hann sig gegn slíkum breytingum³. Erfðaeefni í sérhverri á er dreift á marga seiðaárganga í ánum og einn til þrjá laxaárganga í sjó. Það þarf því að berast reglulega nýtt erfðaeefni í miklum mæli, sem dreifist um allt vatnasvæði viðkomandi áa, til að kalla fram marktæk áhrif á erfðamengi.

Forsvarsmenn veiðifélaga og fleiri aðilar telja varasamt að leyfa notkun á laxi af norskum uppruna héraðs, vegna þess að að laxinn er erfðafræðilega frábrugðinn íslenskum laxastofnum. Það hefur sýnt sig að norskur laxinn hefur afburða eiginleika hvað varðar vöxt og lífþrótt, sem er lykilforsenda fyrir samkeppnishæfu laxeldi héraðs. Aðrar þjóðir sem stunda laxeldi í sjókvíum heimila notkun á laxi af norskum uppruna af sömu ástæðu. Þar má nefna Skotland, Írland, Færeyjar, Chile og Kanada. Við vesturströnd Kanada er stundað sjókvíaeldi með norskum laxastofnum og bendir allt til þess að innan skamms tíma muni kanadísk stjórnvöld heimila eldi á laxi af norskum uppruna í eldiskvíum við strendur Nýfundnaland⁴. Lax af norskum uppruna var fluttur til Skotlands og Írlands á níunda og tíunda áratug síðustu aldar og er nú uppistaðan í kynbótastofnum eldislaxa, sem eru notaðir í laxeldi þar við strendur¹.

Það er sjálfsögð og eðlileg krafa að íslenskum laxastofnum verði ekki ógnað og að engu leyti fórnað vegna uppbyggingar laxeldis. Ef slík áhrif verða mælanleg, mun það koma fram á mörgum árum ef ekki áratugum. Því má ljóst vera að koma þarf upp markvissri vöktun og fyrirbyggjandi aðgerðum gegn hrygningu eldislaxa. Erfðanefnd landbúnaðarins telur mikilvægt að hafin verði rannsókn og vöktun á mögulegri erfðablöndun frá strokulaxi⁵. Mikilvægt er að slíkar vöktunar-rannsóknir verði hafnar héraðs og til þess gæti nýstofnaður Umhverfissjóður sjókvíaeldis komið að góðum notum.

Fyrir utan mögulega neikvæð áhrif á erfðamengi laxastofna er talið að afkvæmi eldislaxa geti aukið afföll á náttúrulegum seiðum, vegna þéttleikaáhrifa. Rannsókn sem fór fram í ánni Imsa í Noregi bendir

¹ Gjølvik, 2011

² Céleste o.fl., 2011

³ Heino o.fl., 2015

⁴ Gísli Jónsson, Dýralæknir fisksjúkdóma MAST, munnl. heimild

⁵ Anon, 2014f

til að villtum seiðum á fyrsta ári gæti fækkaði um allt að 30% vegna slíkra áhrifa¹. Þéttleika-áhrifin í lmsa voru metin á svæði þar sem 60% villt hrogn og 40% eldis hrogn höfðu verið grafin niður. Kanadísk rannsókn bendir hins vegar til þess að ef hlutfall eldisseiða sé minna en 15% af heildarfjölda, þá er talið ósennilegt að slík þéttleikaáhrif komi fram. Rannsakendur benda jafnframt á að hlutfall eldisseiða þurfi að vera allt að 30-50% til að hafa marktæk áhrif á lífslíkur náttúrulegra seiða². Það þarf alveg sérstakar aðstæður til að svo hátt hlutfall eldisseiða finnist í ám, og heyrir það þá til undantekninga.

Veiði, vöxtur og viðgangur villtra laxastofna er kannski besti vitnisburðurinn um möguleg neikvæð áhrif erfðablöndunar á laxastofna. Í Noregi hefur lítið dregið úr heildarveiði á laxi síðustu 20 ár og í heild hefur klakstofn sem hrygnir í norskum ám vaxið (Mynd 5-11). Laxveiði þar í landi er bönnuð í mörgum ám þegar klakstofn er talinn vera kominn niður fyrir viðmiðunarmörk. Þannig er reynt að draga úr samdrætti í laxveiði í Noregi. Það hefur e.t.v. dregið úr hnignun á norskum laxastofnum eins og gerst hefur hjá mörgum laxastofnum við norður Atlantshaf. Víða hefur orðið hnignun í laxastofnum s.s. Norður-Rússlandi, Írlandi, Englandi, Skotlandi og Íslandi og virðist minnkandi laxveiði alveg óháð umfangi laxeldis³. Frá viðmiðunarárinu 1989 hefur dregið úr laxagengd í laxám í mið- og vestur-Noregi, þar sem umfang laxeldis hefur verið hvað mest (Mynd 5-12). Síðan 2012, eru skýrar vísbendingar um að laxagöngur séu að styrkjast að nýju í Vestur-Noregi, en í þeim landshluta eru árlega framleidd um 400 þúsund tonn af laxi. Í fylkjum Nordland, Troms og Finnmark í norður-Noregi er ekki að sjá neinn samdrátt í laxagöngum, þrátt fyrir að mesta framleiðslan fari fram í Nordland fylki⁴. Árið 2013 voru framleidd samtals 460 þúsund tonn af laxi í þremur nyrstu fylkjum Noregs. Þegar laxveiði í Noregi er borin saman við laxveiði í öðrum löndum við Norður-Atlantshaf kemur einnig í ljós að laxveiði hefur verið nær óbreytt í 25 ár í Noregi en stórlega hefur dregið úr laxveiði í öðrum löndum óháð umfangi laxeldis eða hvort laxeldi er stundað þar yfirhöfuð⁵. Ekki er ljóst hvað veldur því að laxastofnum í Noregi hefur ekki hnignað í sama mæli og víða annars staðar við Norður-Atlantshaf.

Í Skotlandi hefur dregið stórlega úr laxveiði og er samdráttur þar jafn mikill í laxám á austurströnd og vesturströnd landsins. Engin laxeldisfyrirtæki eru við austurströnd landsins og langsótt er að rekja hnignun laxastofna til laxeldis. Skosk rannsókn sýnir að ekkert samband er á milli veiði á strokulaxi og tilkynninga um stök frá laxeldisstöðvum á tímabilinu 2001 til 2009. Þetta bendir til þess að lifun á eldislaxi í sjó sé lítil eins og áður hefur komið fram⁶. Á Írlandi hefur einnig orðið mikil hnignun hjá villtum laxastofnum og virðist ástæðan ekki vera laxeldi fremur en í Skotlandi. Hnignunin er m.a. talin orsakast af versnandi uppeldisskilyrðum fyrir laxaeiði í ám og þ.m.t. mengun ferskvatns⁷.

¹ Fleming, o.fl., 2000

² Houde, o.fl., 2010

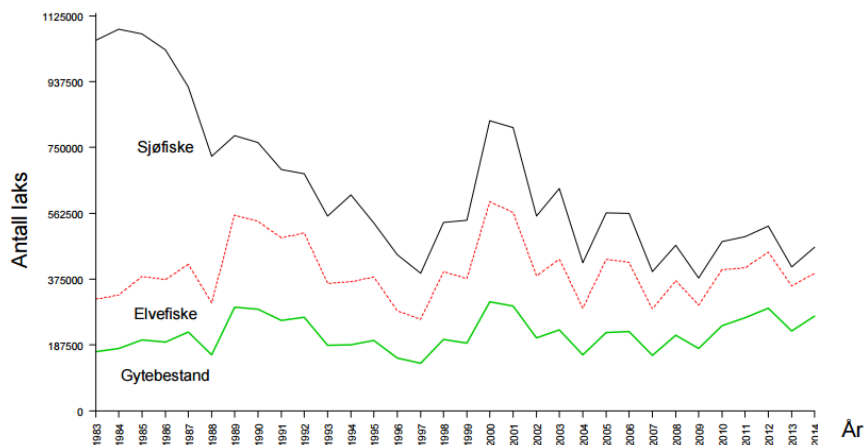
³ Anon, 2015c

⁴ Anon, 2015c

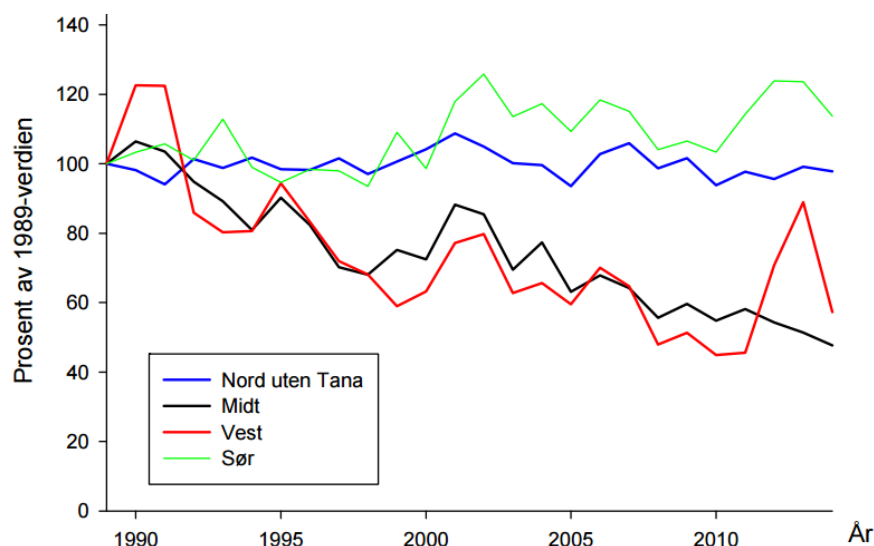
⁵ Anon, 2015c

⁶ Green, o.fl., 2012

⁷ Jackson o.fl., 2013

Mynd 5-11 Áætluð stærð á árlegri laxagöngu sem gengur inn að norsku ströndinni, fjölda laxa sem gengur upp í norskar ár og stærð á hrygningarstofni villta laxins á árabílinu 1983-2014¹.

Mynd 5-12 Hlutfallsleg stærð á laxagöngum árin 1989-2014 í norskar ár í fjórum landshlutum⁴.

5.4.3.4 Áhættumat

Niðurstöður áhættumats vegna mögulegrar erfðablöndunar milli eldislaxa og náttúrulegra laxastofna á Íslandi gefið út af Hafrannsóknastofnun² metur út frá áhættumatslíkani að hætta erfðablöndunar sé fyrst og fremst staðbundin. Þar kemur fram í ályktunum að:

„Líkanið gerir almennt ráð fyrir lítilli innblöndun í flestar ár en Laugardalsá, Hvannadalsá og Langadalsá í Ísafjarðardjúpi, ásamt Breiðdalsá í Breiðdal virðast allar í talsverðri hættu vegna innblöndunar eldisfisks. Af þessum ástæðum er lagt til að ekki verði leyft eldi í Ísafjarðardjúpi vegna mikilla neikvæðra áhrifa á ár í Djúpinu. Af sömu ástæðum er lagt til að eldi verði ekki aukið í Berufirði og lagst gegn eldi í Stöðvarfirði vegna nálægðar við Breiðdalsá. Ekki skiptir höfuðmáli hvernig eldið skiptist milli Reyðarfjarðar og Fáskrúðsfjarðar hvað varðar áhættu. Niðurstöður matsins eru því að ásættanlegt sé að leyfa allt að 71.000 tonna framleiðslu af

¹ Anon, 2015b

² Ragnar Jóhannsson o.fl., 2017

frjóum eldislaxi hér við land. Þar af 50.000 tonn á Vestfjörðum og 21.000 tonn á Austfjörðum.”

Þar kemur jafnframt fram (m.a. Tafla 3 í ályktunarkafla) að í Dýrafirði væri mögulegt að stunda laxeldi í samræmi við hámarksburðarþolsmat eða 10.000 tonn án þess að áhætta skapist á erfðablöndun útfrá áhættumatslíkaninu.

5.4.3.5 Vöktun og mótvægisáðgerðir

Áhættumat Hafrannsóknastofnunar¹ leggur til að gripið verði til mótvægisáðgerða gagnvart áhættu á erfðablöndum með því að nota stór seiði í eldinu í meiri mæli en nú er og að unnið verði að því að hækka kynþroskastærð / -aldur með því að skima burt arfbera fyrir snemmkynþroska í eldisstofninum. Þetta er einnig unnt að gera með ljósastýringu. Þá er nefndur möguleikinn á því að nota ófrjóan fisk. Þá hefur einnig verið nefnt að aðlaga möskvastærð í seiðanót í samræmi við útsetningarstærð sjógönguseiða (smolt).

Í smíðum er stór seiðaeldisstöð Arctic Smolt í Norður Botni eins og fram hefur komið í frummatsskýrslunni þar sem eitt af aðalmarkmiðum er að hafa möguleika á framleiðslu stórra sjógönguseiða (smolt) og þannig minnka hættuna á slyssleppingum. Arctic Sea Farm notar einnig viðurkenndan eldisbúnað skv. norska staðlinum NS9415 og fylgir ströngu verklagi við útsetningar, eldið og slátrun. Ljósastýring er einnig áhugaverður kostur þar sem hún seinkar kynþroska eldislaxins. Er þetta byggt á áratuga reynslu og niðurstöðum rannsókna^{2,3}. Notkun á smáriðnu seiðanót er líka möguleg aðferð sérstaklega ef sjógönguseiði eru um eða innan við 100g. Notkun á ófrjóum laxi er áhugaverð og mun ASF fylgjast með framvindu rannsókna á því sviði þar sem ennþá er um tilraunastarfsemi að ræða í slíku eldi. Einn af fremstu aðilum og frumkvöðlar í eldi á ófrjóum fiski eru stærstu eigendur Arctic Fish, Norway Royal Salmon (NRS). Það er því auðvelt fyrir ASF að fylgjast með framvindu og meta möguleika í framtíðinni á eldi á ófrjóum fiski.

Félag norskra fiskeldisfyrirtækja (NFF) átti frumkvæði að átaki á landsvísu með það að markmiði að fyrirbyggja slyssleppingar í Noregi árið 2000⁴. Greining á ástæðum slyssleppinga á þessu tímabili sýndi að mistök starfsmanna voru helsta orsök slyssleppinga, en fjöldi laxa sem slapp á tímabilinu var vegna óveðurs. Greiningar á eldislaxi sem leitar upp í ár benda til þess að stærstur hluti strokulaxa hafi sloppið snemma eða mjög seint í eldisferlinu⁵. Talið er sennilegt að fiskeldisfyrirtæki í Noregi hafi vanmetið möskvasmug, sbr. fyrri kafla⁶. Norðmenn hafa lært af þessari reynslu og hefur fjöldi eldislaxa sem sleppur úr eldiskvíum og veiðist í norskum ám minnkað verulega⁷. Samkvæmt greiningu nefndar sem lagði fram umfangsmikla skýrslu árið 2012 um stjórnslu laxeldis fyrir norska Stórþingið er talið mikilsverðast að fyrirbyggja sleppingar smáseiða snemma sumars og sleppingar á fullorðnum laxi sem er kominn nálægt kynþroska⁸.

¹ Ragnar Jóhannsson o.fl., 2017

² Taranger, 1995

³ Torrisen, 2005. Banebrytende resultater fra Havforskningsinstituttet, Akvakulturforskning 1882-2005

⁴ Anon, 2000

⁵ Skilbrei, 2015

⁶ Sægrov & Urdal, 2006

⁷ Svenning o.fl., 2015

⁸ Anon, 2012a

Laxeldi hérlendis byggist eins og fyrr segir á því að nota stór laxaseiði til að vinna upp hægan vöxt í köldum sjó og mun það vinna gegn mögulegu möskvasmugi seiða. Smáseiði hafa meiri lífslíkur en stærri lax og seiðin taka upp atferli villtra laxa¹ og því er afar mikilvægt að fyrirbyggja allar slíkar sleppingar. Jafnframt er mikil áhersla á að fyrirbyggja stök á fullorðnum laxi, sem er kominn nálægt kynþroska. Sleppi lax úr kvíum verður gripið til viðbragðsáætlunar. Tafla 5-9 sýnir vöktunarþætti og áhættu vegna slysasleppinga og mikilvægar áherslur í mótvægisáðgerðum.

Mikilvægur hluti forvarnarstarfs er að leit að stökulaxi í ám nærri laxeldissvæðum eins og vel hefur tekist til um í Noregi. Slík leit er skipulögð og unnin í nánu samráði við Fiskistofu.

5.4.3.6 Niðurstaða

Stökulaxar geta haft bein áhrif á erfðamengi villtra laxastofna. Ein af forsendunum fyrir því að marktækar erfðabreytingar komi fram á tilteknum laxastofni er að stöðugt (í áraraðir) berist nýtt erfðaeftni frá kynþroska eldislögum. Áhættumat Hafrannsóknastofnunar² dregur í ályktun fram að áhætta erfðablöndunar milli eldislaxa og náttúrulega stofna við Dýrafjörð sé lítil og samkvæmt matinu mun eldi allt að hámarki núverandi burðarþols ekki fara yfir þroskulagildi áhættumatsins um að erfðablöndun fari yfir 4%.

Nýtilkominn fundur á laxaseiðum í Tálknafirði og Arnarfirði sýnir að lax hefur tekið búsetu í ánum og mikilvægt er að rannsaka betur uppruna þessa laxaseiða með erfðafræðilegum aðferðum. Til að koma í veg fyrir hugsanlega erfðablöndun þarf að leggja mikla áherslu á að eldislax sleppi ekki úr sjókvíum. Mesta hættan á erfðablöndun er ef laxaseiði sleppa á fyrsta ári og ef fullorðinn lax sleppur í lok eldistímans, þegar stutt er í kynþroska. Mestar lífslíkur eru á seiðum sem sleppa snemma sumars eða löxum sem sleppa seint, skömmu fyrir kynþroska. Lax sem sleppur seint hefur minni hæfni til hrygningar en stökulax sem hefur aðlagast dvöl í villtri náttúru. Sleppingar á fullorðnum laxi uppgötvast í allflestum tilvikum tímanlega og mögulegt er að ráðast í átak til endurveiði og vöktun á stökulaxi í nærliggjandi ám. Nýlega sloppnir eldislaxar þekkjast einnig oft auðveldlega frá villtum laxi. Heildarniðurstaðan er sú að virkasta átakið til að fyrirbyggja erfðablöndun er að hindra sleppingar smáseiða snemma sumars og auka notkun ljósa til þess að draga úr hættunni á því að eldisfiskur verði kynþroska á eldistímanum.

Í heildina eru því þessi áhrif metin óveruleg og afturkræf.

¹ Skilbrei o.fl., 2015a

² Ragnar Jóhannsson o.fl., 2017

Tafla 5-9 Vöktunarpættir og áhætta vegna slysasleppinga og mögulegar mótvægisáðgerðir.

Vöktunarpáttur	Áhætta	Mótvægisáðgerðir
Eldiskvíar	Ákeyrsla og skrufuskaðar	<p>Eldissvæði skulu merkt í samræmi við reglugerð nr. 1170/2015. Allar eldiskvíar sem snúa að almennum siglingarleiðum eru auk þess merktar með ljósum í samráði við Landhelgisgæsluna.</p> <p>Taka skal mið af veðurfari þegar þjónustubátar vinna við og leggjast upp að eldiskvíum. Verklags- og öryggisreglur segja fyrir um leyfileg veðurskilyrði við vinnu við kvíar.</p> <p>Skipstjórnarmenn skulu ætíð taka mið af veðurspám við ákvörðun um vinnu við kvíar.</p> <p>Allir bátar sem vinna við kvíar skulu hafa hlíf yfir skrufubúnaði.</p>
	Veður- og ísingarhætta	<p>Staðarval eldis skal taka mið af þessum áhættuþáttum. Styrkleiki eldiskvía, kerfisramma og botnfestinga er skv.staðlinum NS 9415 og byggir m.a. á upplýsingum um mestu mögulegu ölduhæð (50 ára alda).</p> <p>Vera skal reglulegt kafaraeftirlit með hjálp fjarstýrðs myndavélakafbáts. Eftir óveður skal framkvæma sérstakt eftirlit á kvíum og netpokum, skv. verklagsreglum.</p>
	Lagnaðarís og rekís	<p>Styrkleiki eldiskvía, kerfisramma og botnfestinga skal vera skv.staðlinum NS 9415. Uppröðun kvíapýrpinga skal taka mið af íshættu. Varnir og viðbragðsáætlun skal virkja í samræmi við verklagsreglur í gæðahandbók.</p>
	Afræningjar	<p>Styrkur nets í eldispokum skal uppfylla kröfur norska staðalsins NS 9415. Netpoki skal ætíð vera vel strekktur og fuglanet yfir öllum kvíum. Reglulegt eftirlit skal vera með ástandi netpoka, með hjálp kafara, myndavéla og með yfirborðseftirliti starfsmanna. Dauður fiskur í kvíum skal fjarlægður af botni netpoka samkvæmt verklagsreglum.</p>
Eldisfiskur	Möskvasmug	<p>Stærðardreifing seiða skal vera þekkt áður en flutningur fer fram. Lágmarkstærð sérhvers seiðis skal aldrei vera minni en 60 g. Ný eldisseiði skulu aldrei sett í netpoka með stærri möskva en 18 mm</p>

		legg (1/2 möskvi). Fylgja skal gæðahandbók við meðhöndlun og niðurstetningu netpoka í eldiskví.
Starfsmenn	Verklagsreglum ekki fylgt	Verklagsreglur í gæðahandbók skulu vera öllum starfsmönnum vel kunnar. Innihald gæðahandbókar um viðbragð og varnir gegn slysasleppingum skal yfirfarin með starfsmönnum árlega. Kynning á innihaldi gæðahandbóka er liður í móttöku nýrra starfsmanna. Verklagsreglur skal endurskoða og yfirfara árlega m.t.t. frávikaskráningar.

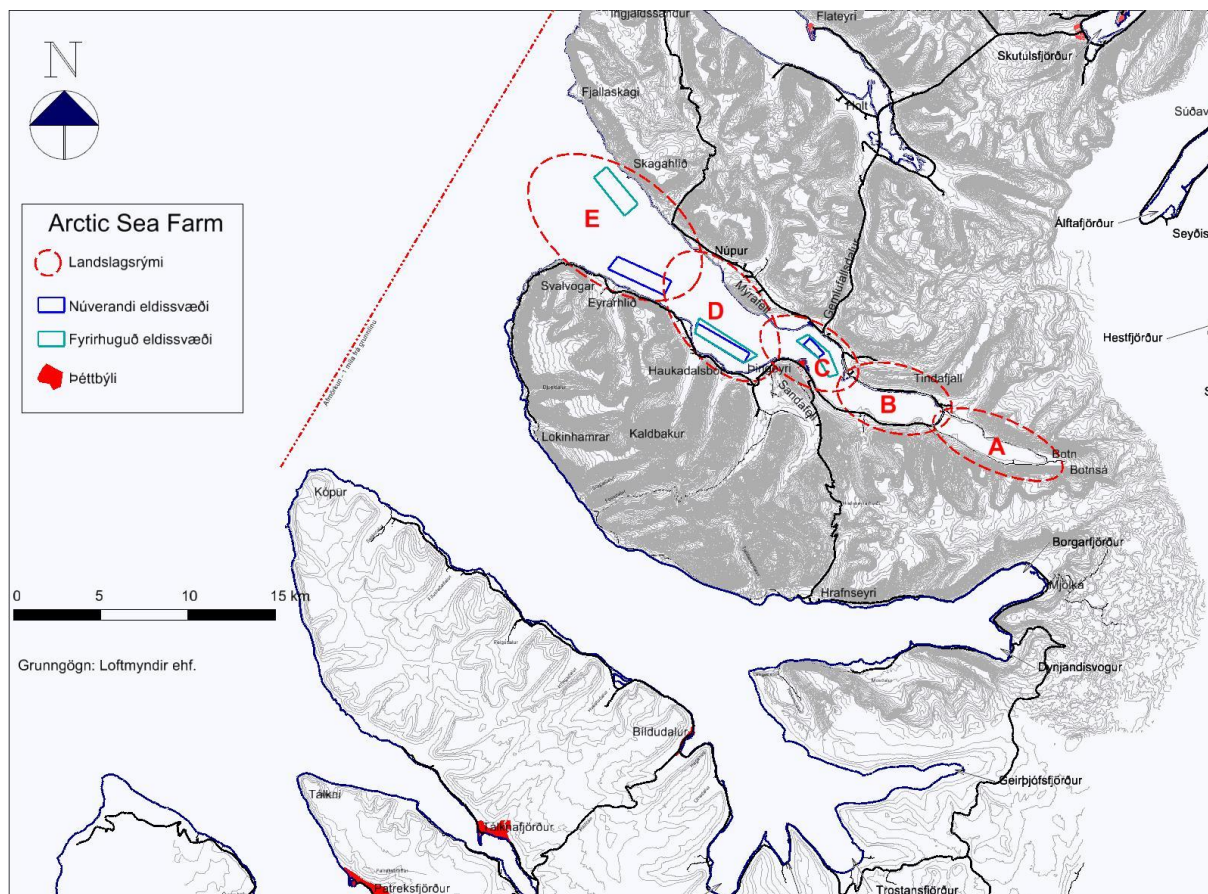
5.5 Áhrif á landslag og ásýnd

Í þessum kafla er fjallað um áhrif fyrirhugaðs fiskeldis á ásýnd og upplifun í Dýrafirði. Fjallað er um hvaða áhrif sjónrænar breytingar hafa á þau svæði þar sem fólk dvelur að jafnaði, hvort sem um er að ræða fasta búsetu eða í frístundum, og á helstu umferðarsvæðum. Einnig er skoðað hvort breytingarnar hafi áhrif á útivistarsvæði og ferðaþjónustu. Áhrifasvæði fiskeldisins m.t.t. ásýndar tekur einungis til landslagsrýmis fjarðanna sjálfra og mjög takmarkað út fyrir það.

5.5.1 Grunnástand

Dýrafjörður er staðsettur á milli Arnarfjarðar og Önundarfjarðar. Hann er 32 kílómetra langur og um 9 kílómetrar að breidd yst. Tvö fell, sitt hvoru megin fjarðarins loka fyrir sýn út fjörðinn, en það eru Sandafell (362 m) að sunnan og Mýrafell (312 m) að norðan. Þingeyri er eina þéttbýlið við Dýrafjörð, þar var verslunarstaður og þingstaður. Nokkuð undirlendi er við innanverðan fjörðinn og nokkrir bæir báðum megin fjarðar. Inn af dalbotninum er víðáttumikið hálendissvæði, Gláma, þar sem áður var jökull. Vegir úr Dýrafirði liggja norður yfir Gemlufallsheiði til Önundarfjarðar og suður yfir Hrafnseyrarheiði í Arnarfjörð. Verið er að gera jarðgöng á milli Dýrafjarðar og Arnarfjarðar, kölluð Dýrafjarðargöng, en þau eru staðasett innan brúar sem þverar Dýrafjörð, í landi Dranga. Auk þess liggur vegurinn á Ingjaldssand úr norðanverðum firðinum.

Skipta má Dýrafirði í 5 landslagsrými, eins og sjá má á Mynd 5-13. Eldiskvíar eru nú þegar í rými C og D, við Gemlufall og í Haukadalsbót. Gert er ráð fyrir að stækka þær kvíar sem fyrir eru og að bæta við í einu svæði við Skagahlíð í landslagsrými E.

Mynd 5-13 Helstu landslagsrými í Dýrafirði og fyrirhuguð eldissvæði. Fyrirhuguð eldissvæði eru innan landslagsrýma C, D og E.

Dýrafjörður er umgirtur háum og bröttum basaltfjöllum sem ganga niður að sjávarmáli. Mesta undirlendi í firðinum er í dalbotnum, en þar er engin byggð lengur. Samkvæmt aðalskipulagi Ísafjarðarbæjar eru 18 lögbýli í ábúð við Dýrafjörð. Talsverðar breytingar hafa orðið á búsetu í firðinum síðustu áratugi með fækkun býla. Utan landbúnaðar er helsta nýting í firðinum tengd fiskeldi og ferðaþjónusta auk lítilsháttar fiskveiðar.

Landslag við Dýrafjörð er fjölbreytt og sérstakt. Skaginn á milli Arnarfjarðar og Dýrafjarðar er á náttúruminjaskrá vegna fjölbreytts landslags, gróðursælla hlíða og dala sem eru umgirtir stórskornu fjallendi. Þar finnast einnig framhlaup og jökulminjar. Haukadalur, skammt frá Þingeyri, þar sem Gísli Súrsson bjó, er vinsæll ferðamannastaður með sögumínum. Við norðanverðan fjörðinn er Núpur sem er kirkjustaður og gamalt höfðingjasetur. Þar var stofnaður skóli árið 1907 og varð hann síðar héraðsskóli sem var starfræktur til ársins 1992. Á undanförunum árum hefur verið rekið þar sumarhótel. Garðurinn Skrúður, sem er orðinn rúmlega 100 ára gamall, er vinsæll áfangastaður undir fjallinu Núpi. Einnig eru kirkjur á Mýrum við norðanverðan fjörðinn og á Hrauni í Keldudal í sunnanverðum firðinum.

Sveitarfélög á Vestfjörðum og ferðaþjónustuaðilar hafa markvisst unnið að uppbyggingu í ferðaþjónustu á Vestfjörðum síðustu 10-15 árin. Greinin hefur eflst mikið og nú laða haf- og strandsvæði Dýrafjarðar til sín ferðamenn sem m.a. vilja njóta útsýnis og útivistar eins og hvalaskoðunarferða, frístundaveiða og siglinga.

Í könnun á nýtingu ferðapjónustufyrirtækja á strandsvæðum Vestfjarða kom í ljós að nær allir ferðapjónustuaðilar nýta haf og strönd í sinni starfsemi og í sínum rekstri¹. Starfsemin er fjölbreytt og tengist bæði náttúru og menningu². Könnunin sýndi að flestir ferðapjónustuaðilar telja að það séu ónýtt tækifæri í nýtingu haf- og strandsvæða til ferðapjónustu á Vestfjörðum.

Í stefnu Ferðamálasamtaka Vestfjarða er sérstaða Vestfjarða rædd og skilgreind. Þar eru þrjú þemu nefnd og innan þeirra nokkrir þættir sem sumir snerta haf- og strandsvæði:

- Ósnortin náttúra: Hreinleiki, eyðifirðir, Hornstrandir, Látrabjarg, Dynjandi, náttúrulegar, fuglar og heimskautarefir, eyjarnar í Breiðafirði og friðlönd.
- Einstök friðsæld : Afskekkt, fámenni, rólegheit, víðátta, kyrrð.
- Öðruvísi upplifun. Útivist í ósnortinni náttúru, matarmenning, galdramenning, sjávarþorp, gömul hús, tónlist, afslappað viðmót og gestrisni Vestfirðinga.

Í Nýtingaráætlun fyrir strandsvæði Arnarfjarðar, sem sveitarfélög á Vestfjörðum stóðu að, er m.a. fjallað um nýtingu og ásýnd Arnarfjarðar³. Í nýtingaráætluninni er gert ráð fyrir að á svæðinu þróist sjálfbær ferðapjónusta, þ.e. ferðapjónusta sem hámarkar ávinning íbúa svæðisins og upplifun ferðamanna, en gengur ekki á náttúruleg eða menningarsöguleg gæði þess. Þessi stefna er í takt við aðalskipulagsáætlanir sveitarfélaga og stefnu ferðapjónustuaðila á svæðinu. Í nýtingaráætluninni er lögð áhersla á að forðast röskun á ásýnd fjarða við leyfisveitingar og aðra ákvarðanatöku. Sérstaklega skal í því samhengi horft til vinsælla ferðamannastaða. Fiskeldi er dæmi um nýtingu sem getur haft veruleg áhrif á ásýnd fjarða. Gert er ráð fyrir að sambærileg áætlun verði unnin fyrir Dýrafjörð. Dýrafirði svipar til Arnarfjarðar hvað varðar landslag og önnur einkenni. Dýrafjörður tilheyrir Ísafjarðarbæ, líkt og hluti af Arnarfirði, og því má gera ráð fyrir að stefna Ísafjarðarbæjar m.t.t. nýtingar í Dýrafirði verði áþekk þeirri stefnu sem mörkuð var fyrir Arnarfjörð (Tafla 5-10).

Tafla 5-10 Afmörkun og nýting í landslagsrýmum í Dýrafirði.

Landslagsrými	Afmörkun/einkenni	Nýting	Eldissvæði
A Innst í firðinum	Afmarkast á milli Botns og brúar yfir fjörðinn. Þarna er fjörðurinn hve mjóstur. Lengdin er um 7 km. Rýmið afmarkast af Tindafjalli og Lambadalsfjalli í norðri. Lambadalur og Hvallátradalur liggja inn eftir Lambadalsfjalli. Austast í firðinum er Botn og rennur Botnsá niður í Dýrafjörð. Sunnan megin er Dalsfjall og þar er Kjaransstaðadalur ásamt	Vestfjarðavegur liggur þarna yfir fjörðinn, liggur á fyllingu og brú. Gangamunni Dýrafjarðarganga er í landi Dranga, sunnan megin fjarðarins. Á svæðinu er einn sumarþústaður í landi Dranga og eyðijörðin Botn auk Kjaransstaða. Norðan megin fjarðarins eru bæirnir Lambadalur Ytri og Lambadalur 1 og 2, sem er eyðijörð. Skv. aðalskipulagi	Ekkert eldissvæði ASF er í þessu rými.

¹ Íris Hrund Halldórsdóttir og Guðbjörg Ásta Ólafsdóttir, 2010

² Albertína Friðbjörg Elíasdóttir o.fl., 2009

³ Fjórðungssamband Vestfirðinga, Teiknistofan Eik og Háskóla- og Vestfjarða 2014. Nýtingaráætlun fyrir strandsvæði Arnarfjarðar 2012-2024

	<p>nokkrum hvilftum, Hauks-, Bæjar- og Stórahvilft. Vestfjarðavegur lokar landslagsrýminu að vestanverðu með þverun fjarðarins.</p>	<p>er heimilt að vera með 5 frístundahús í landi Dranga.</p>	
B frá brú að Höfðaodda	<p>Afmarkast frá brúnni sem þverar fjörðinn og að Höfðaodda. Lengdin er rúmlega 6 km. Svæðið afmarkast af Tindafjalli, Stóratindi og Háhöfða, og Gemlu í norðri, en Sandfelli, Þríhjúkafjalli, Ausufjalli og Flatsfjalli í suðri.</p>	<p>Vestfjarðavegur liggur beggja vegna við fjörðinn. Nokkrir bæir liggja beggja vegna fjarðarins. Bærinn Höfði liggur ofan Höfðaodda og eyðibýlið Næfranes er nokkru innar. Sunnan fjarðarins eru býlin Ketilseyri og Hvammur en þar er nokkur sumarhúsabyggð.</p>	<p>Ekkert eldissvæði ASF er í þessu rými.</p>
C við Gemlufall	<p>Svæðið afmarkast af Gemlufalli og Höfða í norðri og þéttbýlinu Þingeyri í suðri. Ofan Þingeyrar liggur Sandafell (374 m.y.s.). Norðan megin við fjörðinn sést í veginn um Gemlufallsheiði. Rýmið er frekar lítið, frá Þingeyri og norður yfir er fjörðurinn tæpir 2 km að breidd og afmarkaða rýmið er rúmlega 5 km á lengd.</p>	<p>Vestfjarðavegur liggur beggja vegna við fjörðinn. Vegurinn liggur niður Gemlufallsheiði þar sem gott útsýni er yfir í fjörðinn. Að sunnanverðu liggur núverandi Vestfjarðavegur að Hrafnseyrarheiði um Brekkuháls við Sandafell. Þaðan er útsýni yfir eldissvæðið en þjóðvegurinn mun færast með tilkomu Dýrafjarðarganga. Þéttbýlið Þingeyri er sunnan í firðinum. Norðan fjarðarins eru nokkrir bæir í Hjarðardal en einnig Höfði, Gemlufall, Lækjarós og Mýrar. Á Mýrum er kirkja.</p>	<p>Hér er núverandi eldissvæði. Gert er ráð fyrir að stækka það svæði. Svæðið er sýnilegt frá Þingeyri og ofan af Gemlufallsheiði og einnig frá þjóðveginum nálægt kvíunum.</p>
D við Haukadalsbót	<p>Svæðið afmarkast af Mýrafelli í norðri og fjöllunum sem skilja að dalina sunnan Dýrafjarðar í suðri. Rýmið er um 3 km breitt og 6 km langt.</p>	<p>Svalvogavegur liggur sunnan megin við fjörðinn og Ingjaldssandsvegur er norðan megin. Mýrafell liggur út við fjörðinn en þar bakvið (norðan megin) eru bæirnir Fell og Lækur auk eyðibýla og sumarhúsa í Núpsdal. Þar sem landið opnast aftur, er bærinn Alvirðra og Núpur þar sem rekið er hótél og ferðaþjónusta auk þess sem nokkur sumarhús eru á</p>	<p>Við Haukadalsbót er núverandi eldissvæði.</p>

E við Eyrarhlíð og Skagahlíð	<p>Afmarkast af Skagafjalli í norðri og Eyrarfjalli í suðri. Fjörðurinn opnast til vesturs og mætir þar Atlantshafi. Rýmið er frekar stórt eða um 12 km að lengd og 4 km breitt þar sem það er mjóst en breikkar eftir því sem fjörðurinn opnast mót Atlantshafinu.</p>	<p>svæðinu. Þar er einnig kirkja. Garðurinn Skrúður er undir fjallinu Núpi.</p> <p>Að sunnanverðu eru býlin Múli, Kirkjuból og Hólar í Kirkjubólsdal og Húsatún og Miðbær í Haukadal en þar er einnig sumarhúsabyggð og ferðapjónusta. Í Kirkjubólsdal er hesthúsabyggð og flugvöllur.</p> <p>Ingjaldssandsvegur liggur við fjörðinn að norðanverðu og þaðan yfir heiði á Ingjaldssand við Önuðarfjörð. Svalvogavegur liggur við fjörðinn að sunnanverðu og liggur meðfram honum alla leið suður fyrir skagann. Vegurinn liggur nokkuð hátt og þaðan er víðsýnt. Þarna eru líka göngu- og reiðleiðir. Að norðanverðu eru eyðibýlin Arnarnes og Gerðhamrar en að sunnanverðu í Keldudal eru eyðibýlin Saurar, Hraun auk Arnarnúps. Þar eru nokkur sumarhús og í Hrauni er kirkja.</p>	<p>Á þessu svæði er gert ráð fyrir eldiskvíum á tveimur svæðum, annars vegar við Eyrarhlíð, en þar er í gildi rekstrarleyfi, og hins vegar við Skagahlíð.</p>
------------------------------	---	--	---

5.5.2 Viðmið og vísar

Eftirfarandi vísar eru notaðir við matið:

- Landslagsrými
- Sýnileiki
- Búseta
- Umferðaleiðir
- Útivist

Eftirfarandi viðmið eru notuð við matið:

- Aðalskipulag Ísafjarðarbæjar 2008-2020
- Lög um náttúruvernd nr. 60/2013
- Náttúruminjaskrá
- Evrópski landslagssáttmálinn

5.5.3 Einkenni og vægi áhrifa

Landslagsrými í fjörðum má skilgreina sem rúmtak þar sem fjallshlíðarnar mynda vegg, hafflöturinn myndar gólf og sjóndeildarhringurinn myndar loft rýmisins¹. Sjóndeildarhringurinn er í augnhæð þess sem horfir. Þegar horft er úr sjávarmáli yfir kvíabyrpingar sem eru í 5 km fjarlægð er aðeins lítill hluti hafflatarins sýnilegur. Það er vegna þess að þá er sjóndeildarhringurinn nálægt yfirborði sjávar og sjónarhornið er þröngt, eða um 0,02°. Þegar horft er úr fjallshlíð, um 200 metrum ofar, stækkar sjónarhornið í 2,0° og bilið á milli sjóndeildarhrings og sjávarborðs eykst. Þá stækkar sýnilegur hluti hafflatarins. Sjónarhornið úr fjallshlíðinni yfir kvíabyrpingar í 2 km fjarlægð er 5,7° en við sjávarmál er það 0,04°. Dæmi um þetta má sjá á Mynd 5-14 og Mynd 5-15 .

Áhrif kvíabyrpinga á landslag eru því háð staðsetningu þess sem horfir yfir og skynjar landslagið. Niðri við sjávarmál eru kvíarnar lítið sýnilegar nema þær séu nærri landi. Í fjarlægð eru kvíarnar sýnilegar úr meiri hæð. Kvíabyrping er ekki mjög viðamikil eða sýnilegt mannvirki. Það sem gerir hana sýnilega er það hversu einsleitur hafflöturinn er. Í úfnum sjó er kvíabyrping lítið sýnileg, enda lágreist og nokkuð samlit haffletinum þegar þannig stendur á. Á sólríkum dögum með spegilsléttum sjó er þyrpingin sýnilegust og sker sig nokkuð frá umhverfinu.

Hafa ber í huga að kvíabyrping er að fullu afturkræf hvað varðar ásýnd fjarðanna. Þegar eldissvæði fer í hvíld (sbr. kafla um hvíld svæða og sjúkdómavarnir) eru kvíarnar fjarlægðar, þannig að vera þeirra á eldissvæðunum er ekki samfelld.

Við mat á áhrifum fiskeldis í Dýrafirði m.t.t. ásýndar hefur hefur þessi skýrsla verið höfð til hliðsjónar: The siting and design of aquaculture in the landscape: visual and landscape considerations, Scottish Natural Heritage 2011.

Mynd 5-14 Dæmi um sýnileika eldiskvía við Hlaðseyri í Patreksfirði. Greina má eldiskvíar við Hlaðseyri af Kleifaheiði í um 6 km fjarlægð. Eldissvæðið hefur takmörkuð áhrif á ásýnd svæðisins frá þessu sjónarhorni.

¹ Simon Bell 2005, Elements of Visual Design in the Landscape

Mynd 5-15 Dæmi um sýnileika eldiskvía. Horft er úr sjávarmáli yfir eldiskvíar út af Hlaðseyri í Patreksfirði í um 3,5 km fjarlægð. Eldiskvíarnar eru vart greinanlegar. Eldissvæði hefur engin áhrif á ásýnd svæðisins frá þessu sjónarhorni.

Eldissvæðin tilheyra þremur landslagsrýmum, rými C við Gemlufall, rými D við Haukadalsbót og rými E við Eyrarhlíð og Skagahlíð. Við landslagsrými C og D eru núverandi eldiskvíar við Gemlufall og Haukadalsbót. Við Eyrarhlíð er í gildi rekstrarleyfi fyrir sjókvíaelði en kvíarnar eru ekki komnar.

Landslagsrými C við Gemlufall

Mynd 5-16 Mynd tekin í um 60 m hæð, þegar komið er ofan af Gemlufallsheiði. Þegar dalurinn opnast þá má vel greina eldiskvíar sem eru staðsettar við Gemlufallið. Eldissvæðið er mjög áberandi frá þessum stað. (Mynd: GPE, Verkís)

Mynd 5-17 Útsýni yfir Myrákirkju í átt að Þingeyri. Héðan frá sjást eldiskvíarnar, en eru þó ekki mjög áberandi. (Mynd: GPE, Verkís)

Mynd 5-18 Séð frá Víkingasæðinu á Þingeyri. Þaðan sést vel í eldiskvíarnar. Eldissvæðið er mjög sýnilegt frá þessu sjónarhorni. (Mynd: GPE, Verkís).

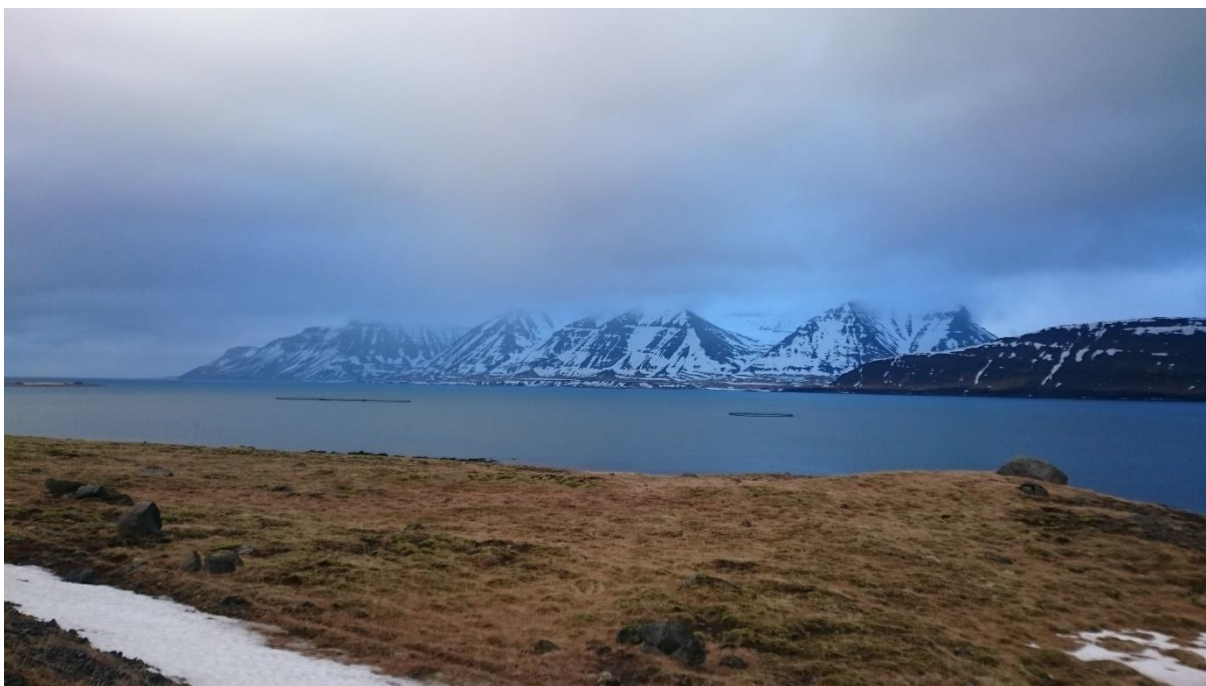
Mynd 5-19 Séð frá upplýsingaskilti rétt innan við gatnamót Vestfjarðarveggar og Ingjaldssandsveggar. Héðan sjást eldiskvíarnar við Gemlufall nokkuð vel. (Mynd: GPE, Verkís)

Eldiskvíarnar sem eru við Gemlufall eru sýnilegar víða að (Mynd 5-16 - Mynd 5-19) , enda eru þær staðsettar nálægt þéttbýli og þar með mikil umferð fólks sem fer um svæðið. Eldissvæðið sést frá mörgum sjónarhornum, bæði fyrir íbúa og þá sem ferðast um svæðið á bíl, gangandi eða ríðandi. Mynd 5-20 - Mynd 5-22 sýna eldiskvíarnar við Haukadalsbót frá mismunandi sjónarhornum og Mynd 5-23 - Mynd 5-25 sýna útsýni yfir nýja kvísvæðið í Landslagsrými E.

Landslagsrými D í Haukadalsbót

Mynd 5-20 Horft út Dýrafjörð frá þjóðveginum við vesturenda flugbrautarinnar. Héðan sést aðeins glitta í eldiskví við Haukadalsbót, en það hefur lítil eða engin áhrif á ásýnd svæðisins. Í fjarska má sjá svæðið þar sem gert er ráð fyrir eldissvæði við Skagahlíð (Rými E). (Mynd: GPE, Verkís).

Mynd 5-21 Séð frá Svalvogavegi af Saltnesi innan við Haukadál. Vegurinn liggur nokkuð hátt þarna og Kviarnar sjást mjög vel. (Mynd: GPE, Verkís)

Mynd 5-22 Neðan við veginn við Skrúð. Héðan sést ekki í kviarnar við Gemlufall né heldur í Haukadalsbótinni. (Mynd: GPE, Verkís)

Landslagsrými E við Eyrarhlíð og Skagahlíð

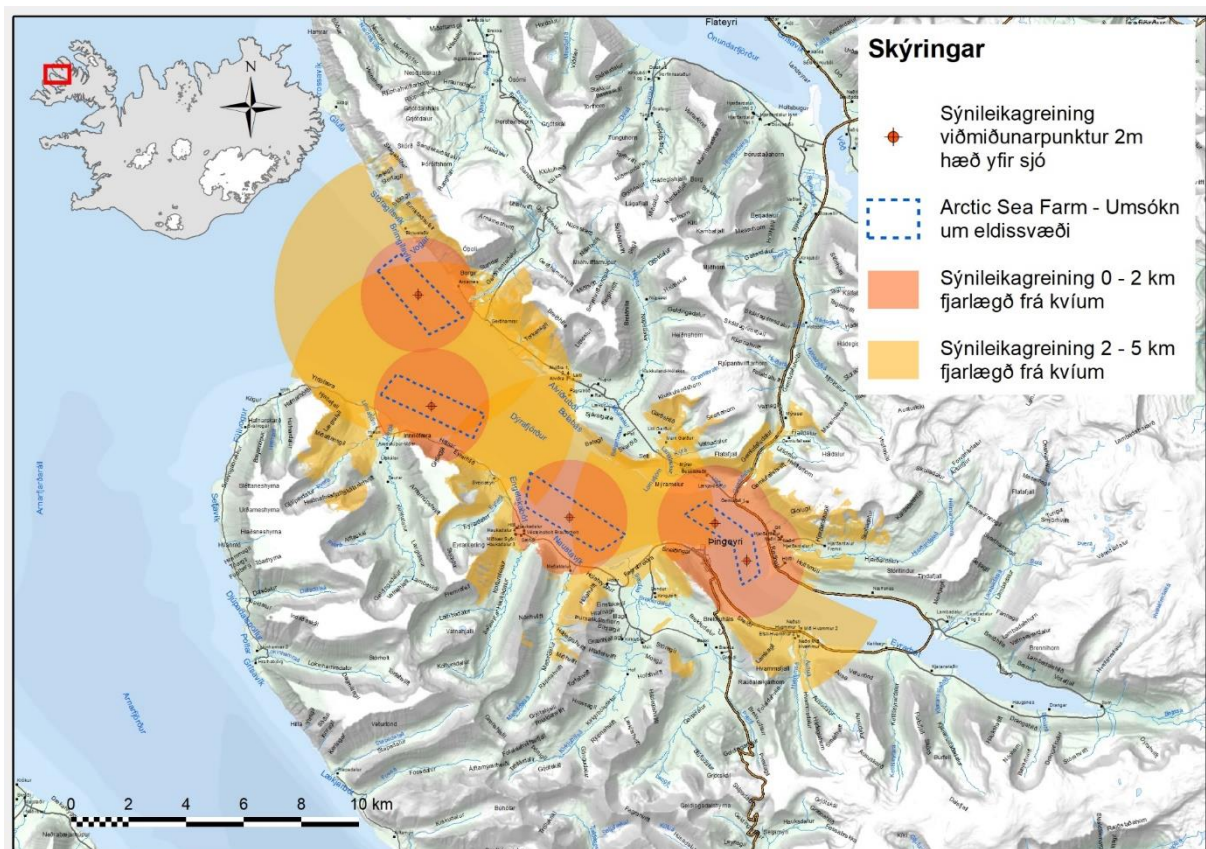
Mynd 5-23 Horft inn fjörðinn frá Svalvogavegi utan við Haukadal – héðan sést yfir landslagsrými C og D, Mýrafell í bakgrunni til vinstri og Sandafell til hægri. Héðan sést ekki í kvíarnar sem eru við Gemlufall né heldur þær sem eru við Haukadalsbót. Kvíar í rýmum C og D hafa ekki áhrif á ásýnd svæðisins frá þessu sjónarhorni. (Mynd: GPE, Verkis)

Mynd 5-24 Horft út fjörðinn frá Svalvogavegi utan við Haukadal. Mynd er tekin í um 50 m hæð. Héðan er horft yfir landslagsrými E þar sem nýjar kvíar munu koma við Skagahlíð, (Skagafjall). Ósennilegt er að þær sjáist héðan. Þegar komið er lengra út eftir Svalvogsvegi, hvort sem er gangandi, ríðandi eða akandi, er möguleiki á að þær fari að sjást þegar nær dregur. Nær verða kvíar við Eyrarhlíð og munu þær sjást mjög vel frá þessari leið. Kvíarnar munu mögulega hafa áhrif á upplifun ferðamanna. (Mynd: GPE, Verkis)

Mynd 5-25 Horft frá Skrúði út fjörðinn. Kviarnar við Gemlufall eru í hvarfi bak við Mýrafell, sem er vinstra megin á myndinni. Kviarnar í Haukadalsbót sjást heldur ekki héðan. (Mynd: GPE, Verkís)

Mynd 5-26 Sýnileiki fyrirhugaðra eldiskvía í Dýrafirði. Greiningin miðast við miðpunkt eldissvæðanna þriggja. Hafa þarf í huga að sýnileiki eykst með hæð fyrir sjávarmáli þess er horfir. (Mynd: Verkís)

Mynd 5-26 sýnir sýnileika fyrirhugaðra eldiskvía í Dýrafirði miðað við miðpunkt eldissvæðanna þriggja.

5.5.4 Vöktun og mótvægisáðgerðir

Sjónræn áhrif af eldissvæðunum verða takmörkuð og staðbundin. Auk þess eru sjónræn áhrif af framkvæmdinni að fullu afturkræf. Ekki er því ástæða til sérstakrar vöktunar eða mótvægisáðgerða. Mikilvægt er þó að áhersla verði lögð á snyrtilega umgengni og að ávallt verði leitast við að lágmarka sjónræn áhrif. Mögulegt er einnig að færa kvíarnar ef í ljós kemur að þær eru óheppilega staðsettar m.t.t. ásýndar eða ímyndar ákveðinna svæða.

5.5.5 Niðurstaða

Eldiskvíarnar munu hafa áhrif víða í firðinum eins og sést á myndunum að ofan. Landslagsrými C – Gemlufall verður fyrir sjónrænum áhrifum, en þar er byggðin þéttust og flestir á ferli. Eldissvæðið sést mjög vel þegar komið er ofan af Gemlufallsheiði og til beggja átta að Mýrum og Höfða. Eins þegar komið er að vestan, um Brekkuháls við Sandafell og á Þingeyri. Þar er hinsvegar búið að vera eldi um nokkurn tíma.

Dýrafjörður er vinsæll á meðal ferðamanna og hafa eldissvæðin áhrif á ímynd og útivistargildi hans. Viðkvæmustu svæðin eru ferðamannaleiðir í lítt snortnu landslagi, t.d. Svalvogavegur á milli Arnarfjarðar og Dýrafjarðar. Þar er umferð hins vegar ekki eins mikil og á þjóðveginum við Gemlufall og Sandafell. Sýnileiki kvía við Haukadalsbót er mikill, þar eru miklar söguslóðir, sumarhúsabyggð og minjar. Þetta svæði verður fyrir nokkrum áhrifum. Hins vegar sést aðeins að einu eldissvæði, það er í Haukadalsbót. Þrátt fyrir nálægð kvía við Keldudal hafa þær ekki mjög mikil áhrif á byggðina þar en þær verða mun sýnilegri frá Svalvogavegi sem liggur hærra í landinu. Sýnileikinn við Arnarnes, norðan megin í firðinum, virðist vera nokkuð mikill. Svæðið er í eyði og því viðkvæmt. Ekki er líklegt að sjónrænna áhrifa gæti ofan af toppi Kaldbaks, sem er hæsta fjall Vestfjarða og vinsæl gönguleið, en kvíar verða sýnilegar frá Mýrafelli og Sandafelli, sem eru einnig vinsæl til uppgöngu.

Æskilegt er að fjarlægð kvíaþyrpingar frá strandlengju sé eins mikil og mögulegt er til að draga úr sjónrænum áhrifum. Kvíar eru tímabundin mannvirki sem hægt er að fjarlægja án þess að óafturkræf sjónræn áhrif verði. Í heildina verða áhrif fyrirhugaðs fiskeldis á landslag og ásýnd í Dýrafirði óveruleg og afturkræf.

5.6 Áhrif á hagræna og félagslega þætti

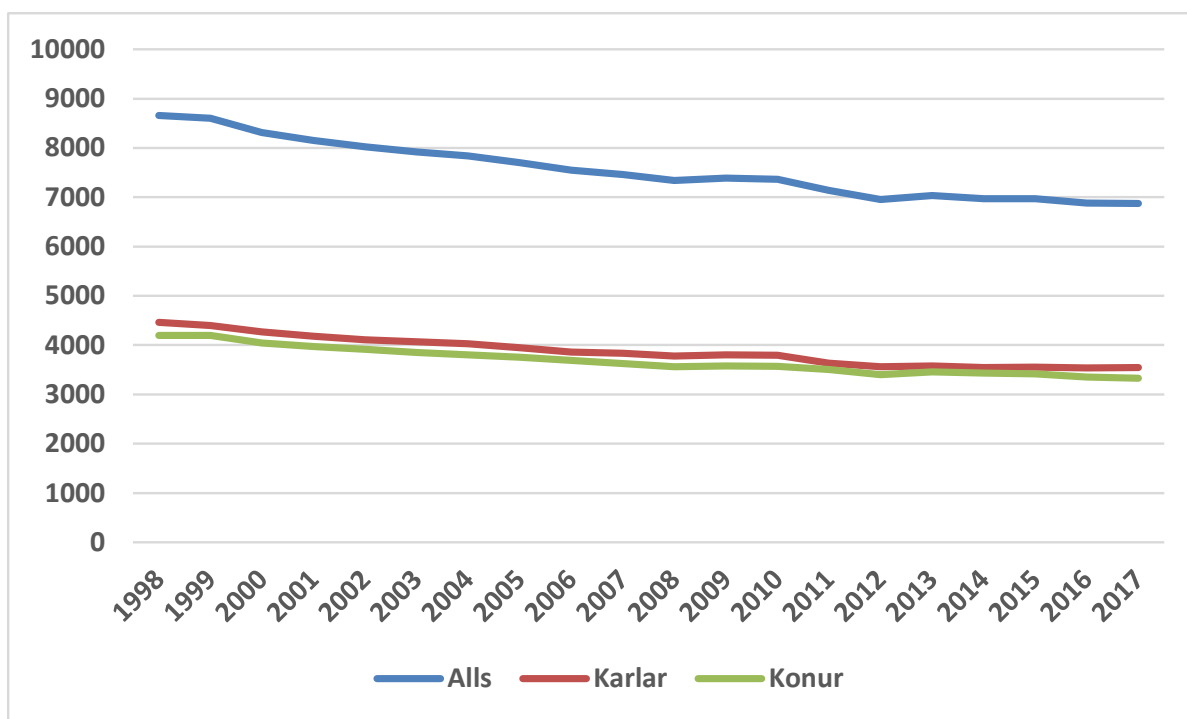
Í þessum kafla er fjallað um áhrif fyrirhugaðs fiskeldis í Dýrafirði á samfélagið á svæðinu, þ.e. hagræna og félagslega þætti. Fjallað er um íbúapróun á svæðinu í samanburði við önnur landsvæði, sem og innviði og burði samfélagsins til að mæta hugsanlegri fólksfjölgun.

Áhrifasvæði fiskeldisins á samfélag, bæði á framkvæmdatíma og í rekstri, eru á Vestfjörðum í heild og jafnvel á norðanverðu Snæfellsnesi. Vestfirðir skiptast í þrjú svæði, þ.e. sunnanverða Vestfirði, norðanverða Vestfirði og Strandirnar sem mynda eitt svæði með Reykhólum. Bolungarvíkurkaupstaður, Súðavíkurhreppur og Ísafjarðarbær tilheyra norðanverðum Vestfjörðum en syðsta þéttbýlið er Þingeyri. Sunnanverðir Vestfirðir samanstanda af Tálknafjarðarhreppi og Vesturbyggð með þéttbýlisstaðina Patreksfjörð og Bíldudal.

5.6.1 Grunnástand

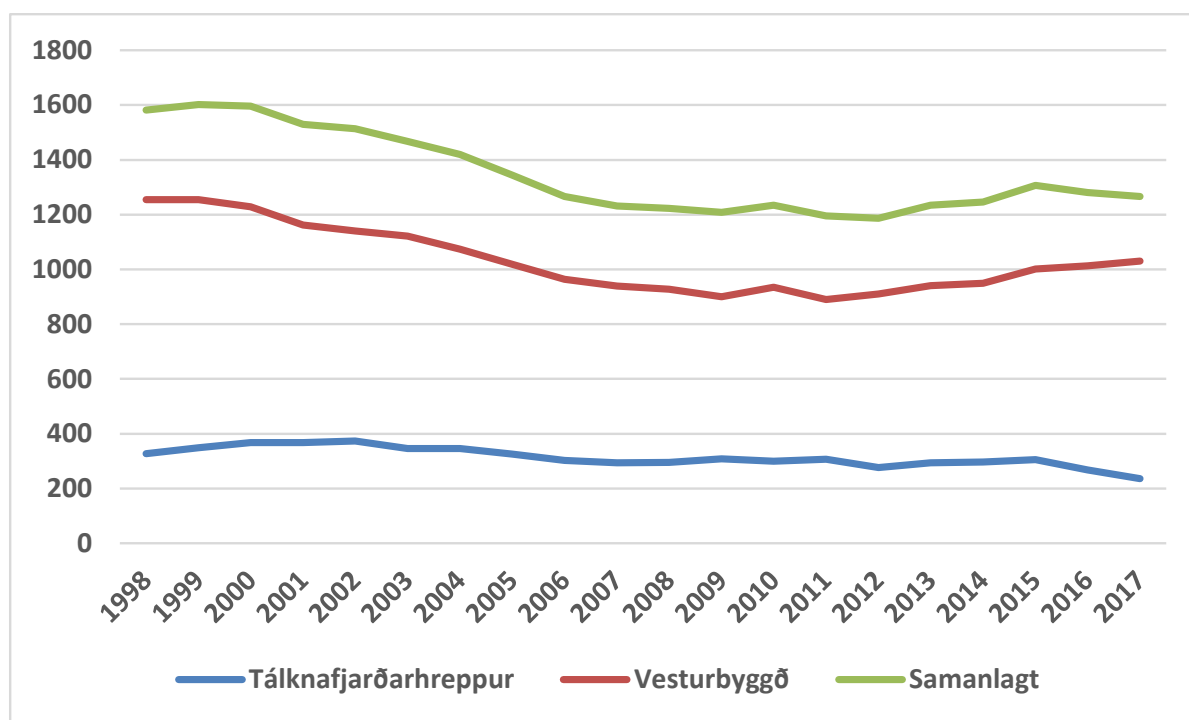
5.6.1.1 Íbúapróun

Íbúapróun á Vestfjörðum hefur verið óhagstæð á tímabilinu 1998-2017. Árið 1998 bjuggu 8.656 íbúar á Vestfjörðum en árið 2017 voru þeir orðnir 6.870 (Mynd 5-27). Íbúum Vestfjarða hefur því fækkað um 20,6% á þessu tímabili en á sama tíma fjölgaði íbúum landsins í heild um 24,2%. Á sunnanverðum Vestfjörðum, þ.e. í Vesturbyggð og á Tálknafirði var íbúapróunin enn óhagstæðari þar til hún náði lágmarki 2011-2012. Fækkun íbúa á sunnanverðum Vestfjörðum var mjög ör fyrstu árin eftir aldamót og náði hámarki árin 2005-2006, en þá fækkaði íbúum samanlagt um 153. Eftir það dregur úr fólksfækkun og 2013-2015 fjölgar aftur á svæðinu. Í janúar 2015 voru íbúar svæðisins orðnir 1307 og hafði íbúum fjölgað um 121 manns frá árinu 2012. Síðan þá hefur aftur fækkað lítillega á svæðinu þrátt fyrir áframhaldandi vöxt í Vesturbyggð, sjá Mynd 5-28. Enn vantar nokkuð upp á að íbúafjöldinn sé sá sami og árið 1998.

Mynd 5-27 Íbúapróun á Vestfjörðum 1998-2017. Myndin sýnir heildarfjölda íbúa á Vestfjörðum og hvernig skiptingin er milli kynja¹.

¹ www.hagstofa.is, talnagögn

Mynd 5-28 Íbúápróun í Tálknafjarðarhreppi og Vesturbyggð 1998-2017¹.

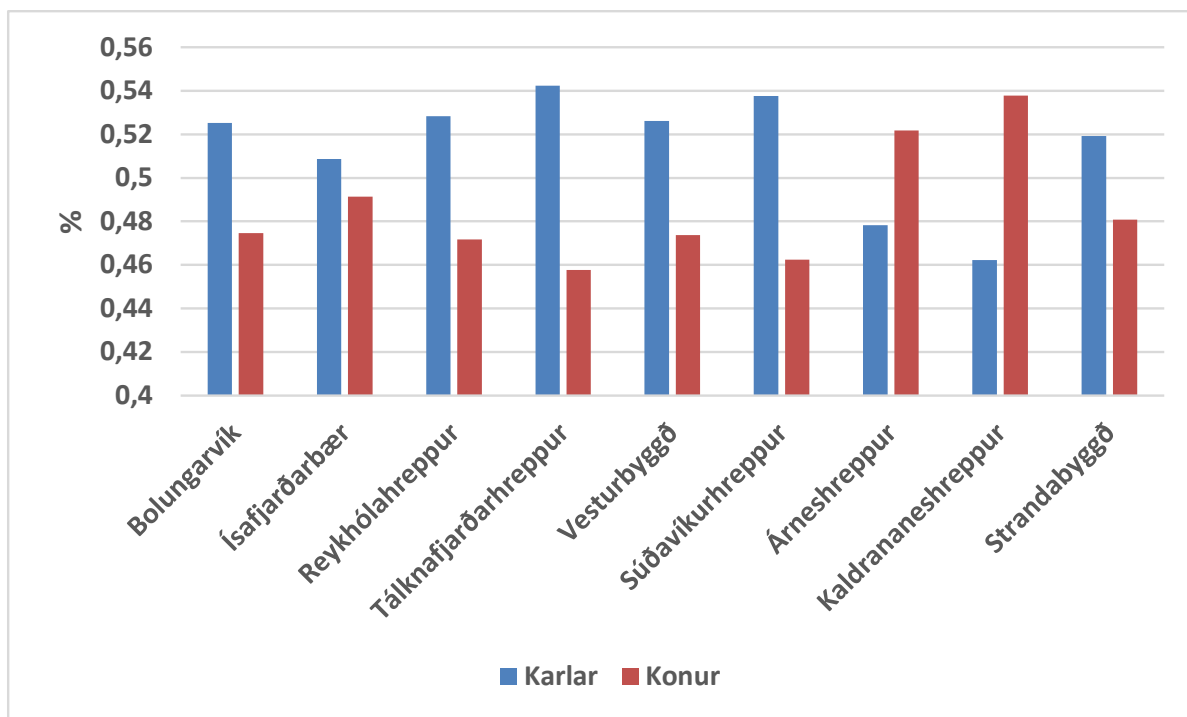
Karlar eru fleiri en konur á Vestfjörðum og gildir það í öllum sveitarfélögum nema í Árneshreppi og Kaldrananeshreppi (Mynd 5-29). Tafla 5-11 sýnir fjölda karla og kvenna, ásamt heildarmannfjölda á sunnanverðum Vestfjörðum¹.

Tafla 5-11 Kynjaskiptur mannfjöldi á sunnanverðum Vestfjörðum 1998-2017².

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Alls	1581	1602	1596	1529	1514	1468	1419	1344	1266	1232	1223	1208	1234	1196	1186	1234	1246	1307	1280	1266
Karlar	828	832	825	785	773	761	745	701	653	637	633	625	640	620	623	641	650	685	669	670
Konur	753	770	771	744	741	707	674	643	613	595	590	583	594	576	563	593	596	622	611	596

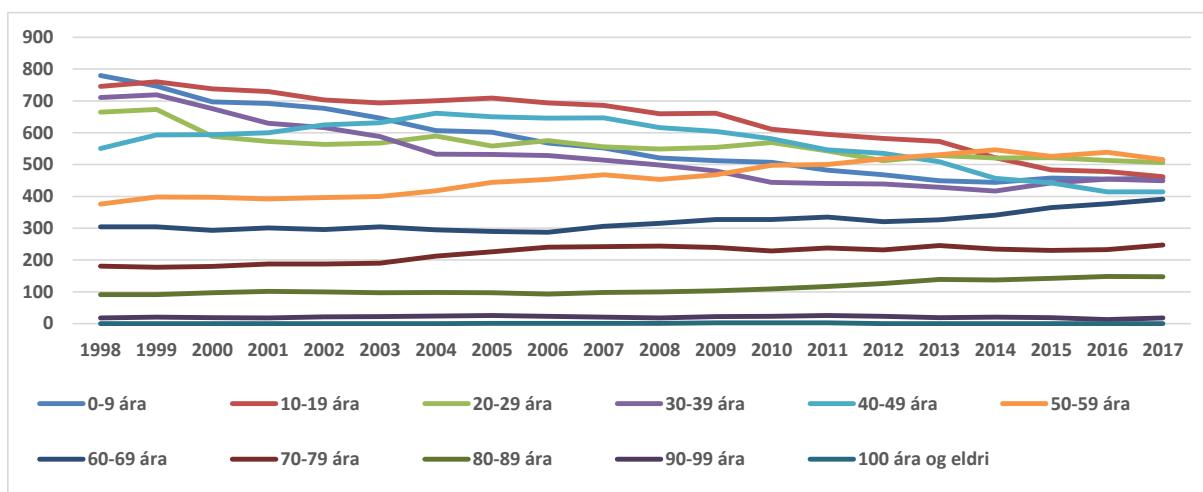
¹ www.hagstofa.is, talnagögn

² www.hagstofa.is, talnagögn

Mynd 5-29 Kynjahlutfall í sveitarfélögum á Vestfjörðum árið 2017¹.

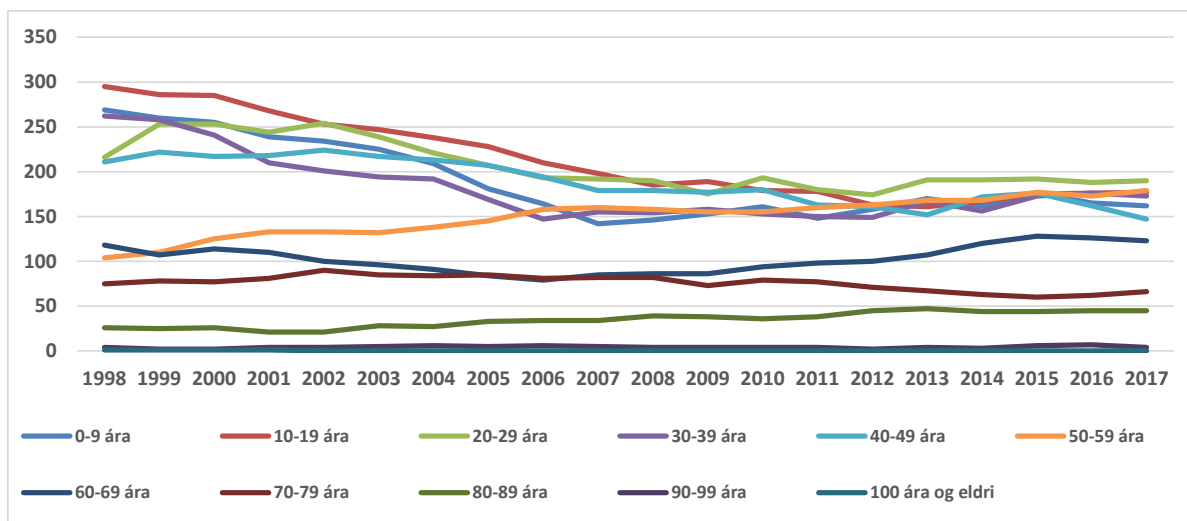
Hlutfall erlendra ríkisborgara í Ísafjarðarbæ árið 2017 var um 13% og á sunnanverðum Vestfjörðum um 14%. Á landsvísu var hlutfall erlendra ríkisborgara um 9%. Á tímabilinu 1998-2017 var hlutfallið almennt hæst á Tálknafirði, en munurinn hefur minnkað verulega síðustu ár. Hæst var hlutfall erlendra ríkisborgara á Tálknafirði 21% árið 2010 en var á sama tíma 12% í Vesturbyggð og um 9% í Ísafjarðarbæ¹.

Mynd 5-30 Aldursdreifing íbúa í Ísafjarðarbær á tímabilinu 1998-2017².

¹ www.hagstofa.is, talnagögn

² www.hagstofa.is, talnagögn

Mynd 5-31 Aldursdreifing íbúa á sunnanverðum Vestfirðum á tímabilinu 1998-2017¹.

Aldurssamsetning íbúa á Vestfirðum, bæði í Ísafjarðarbæ (Mynd 5-30) á sunnanverðum Vestfirðum (Mynd 5-31) hefur breyst talsvert á tímabilinu 1998-2017. Fækkað hefur í öllum yngri aldurshópum 0-49 ára. Langmest hefur fækkunin verið í aldurshópnum 19 ára og yngri.

Íbúafjölgun á sunnanverðum Vestfirðum síðustu árin birtist í flestum aldurshópum. Milli árána 2011 og 2017 var fjölgunin mest í aldurshópnum 60-69 ára (25 einstaklingar), 30-39 ára (23 einstaklingar) og 50-59 ára (19 einstaklingar), en einnig fjölgaði í yngsta aldurshópnum 0-9 ára (14 einstaklingar). Áfram er hlutfall yngri aldurshópna þó mun lægra en á landsvísu¹.

5.6.1.2 Húsnæði

Samkvæmt húsnæðisúttekt á Vestfirðum, sem unnin var af Atvinnuþróunarfélagi Vestfjarða, voru 649 íbúðir á sunnanverðum Vestfirðum í janúar 2012 en á þeim tíma voru íbúar svæðisins 1186 talsins. Árið 2012 bjuggu að meðaltali 1,83 íbúar í hverri íbúð á sunnanverðum Vestfirðum. Á Tálknafirði bjuggu að meðaltali 2,38 íbúar í hverri íbúð en 1,71 íbúar í Vesturbyggð². Frá þeim tíma hefur íbúum fjölgað um 60 manns, en íbúðum hefur lítið fjölgað. Miðað við sama fjölda íbúða búa nú um 1,92 íbúar í hverri íbúð á svæðinu.

Haustið 2014 voru alls 15 eignir á söluskrá á sunnanverðum Vestfirðum, en þinglýstum kaupsamningum hefur fjölgað mikið síðustu ár. Leiguverð á Vestfirðum hefur farið hækkandi síðustu ár, en þinglýstum leigusamningum hefur þó ekki fjölgað í hlutfalli við það¹. Árið 2014 var fasteignaverð íbúða á svæðinu með því lægsta á Vestfirðum eða innan við 60.000 kr/m², en fasteignaverð hefur þó farið hækkandi. Frá árinu 2012 til ársins 2014 hækkað fasteignamat um 17,2% í Vesturbyggð og um 10,7% í Tálknafirði¹.

Samkvæmt nýrri skýrslu Byggðastofnunar³ hefur meðalverð íbúðarhúsnæðis á Vestfirðum farið hækkandi og er nú um 85.000 kr/m² og 115.000 kr/m² á Tálknafirði. Sveitarfélagið hefur sjálft haft frumkvæði að byggingaframkvæmdum. Í Vesturbyggð veitir sveitarfélagið afslætti af

¹ www.hagstofa.is, talnagögn

² Anon, 2014d.

³ Sigurður Árnason, 2017

gatnagerðargjöldum og býður lágt lóðargjald vegna skorts á íbúðarhúsnæði. Samt er erfitt að fá fólk til að byggja nýtt húsnæði vegna mismunar á byggingarkostnaði og söluverðs fasteigna. Í Ísafjarðarbæ er einnig lítið framboð af íbúðum til sölu, en byggingarleyfum hefur verið að fjölga.

Gert er ráð fyrir verulegum nýbyggingum á Suðurtanga á Ísafirði í tengslum við uppbyggingu í fiskeldi. Unnið hefur verið nýtt deiliskipulag sem miðast við þarfir fyrirtækja í fiskeldi og annars iðnaðar. Gert er ráð fyrir að lengja hafnarkant við Sundabakka á Ísafirði um 300 metra og fara í dýpkunarframkvæmdir og er áætlaður kostnaður um 1,5 milljarður króna. Gert er ráð fyrir að gatnagerðargjöld vegna þeirra framkvæmda geti numið 330 milljónum króna og fasteignagjöld verði um 90 milljónir árlega. Þá þarf einnig að ráðast í skipulagsvinnu vegna fjölgunar íbúða á svæðinu og huga að fjölgun leikskólalássa¹.

Í Aðalskipulagi Tálknafjarðar 2006-2018 er gert ráð fyrir allt að 73 nýjum íbúðarlóðum, bæði í nýjum hverfum og með þéttingu núverandi byggðar. Í Aðalskipulagi Vesturbyggðar 2006-2018 er gert ráð fyrir allt að 213 nýjum íbúðarlóðum á Patreksfirði, Bíldudal og Krossholtum á Barðaströnd. Mögulegt er því að fjölga um allt að 286 íbúðarlóðir á sunnanverðum Vestfjörðum, en áður en uppbygging getur hafist þarf að liggja fyrir deiliskipulag fyrir viðkomandi svæði (Tafla 5-12 Tafla 5-12 Hámarksfjöldi nýrra íbúðarlóða skv. gildandi aðalskipulagi Vesturbyggðar og Tálknafjarðarhrepps.). Samkvæmt Skipulagsvefsjá Skipulagsstofnunar er ekkert deiliskipulag gildi fyrir íbúðarlóðir á þessum stöðum, nema á Barðaströnd. Gera má ráð fyrir að uppbygging geti hafist 1-2 árum eftir að vinna við gerð deiliskipulags fer af stað. Tíminn getur þó verið styttri fyrir einstakar lóðir ef um þéttingu byggðar er að ræða.

Tafla 5-12 Hámarksfjöldi nýrra íbúðarlóða skv. gildandi aðalskipulagi Vesturbyggðar og Tálknafjarðarhrepps.

	Vesturbyggð			Tálknafjörður	Samtals
	Patreksfjörður	Bíldudalur	Barðaströnd		
Þétting byggðar	37		3	25	65
Ný hverfi	117	52	4	48	221
Samtals	154	52	7	73	286

Nýbyggingar eru tiltölulega fáar á Vestfjörðum. Á árunum 2011-2014 voru 19 byggingar byggðar eða í byggingu á sunnanverðum Vestfjörðum, bæði atvinnuhúsnæði og íbúðir. Umsóknir lágu fyrir um byggingu 5 íbúða og 2 atvinnuhúsnæði á svæðinu¹.

Í skýrslu Atvinnuþróunarfélagsins um stöðu húsnæðismarkaðarins kemur fram að eftirspurn eftir húsnæði á svæðinu sé til staðar þó lítið sé byggt. Meginástæðan fyrir því að ekki er byggt þrátt fyrir eftirspurn er líklega sú að mikill munur er á byggingarkostnaði og fasteignaverði á Vestfjörðum. Ef miðað er við fasteignaverð á sunnanverðum Vestfjörðum er endursöluverð á 150 m² einbýlishúsi aðeins um 20% af byggingakostnaði. Nýbyggingar eru því líklega of áhættusamur fjárfestingarkostur. Meiri líkur eru á að fjárfest sé í húsnæði þar sem hagvöxtur er meiri og von er um trygg störf og góðar tekjur til langs tíma¹.

Vitað er að einhver hluti af skráðu íbúðarhúsnæði í þéttbýli á Vestfjörðum er ekki nýtt til heilsársbúsetu, en ekki liggur fyrir hversu hátt það hlutfall er. Þetta húsnæði er nýtt sem sumarhús eða í ferðapjónustu. Slík nýting getur haft jákvæð áhrif á húsnæðisverð en getur einnig valdið húsnæðisskort¹.

¹ Sigurður Árnason, 2017

Nokkur sala hefur verið á atvinnuhúsnæði á sunnanverðum Vestfjörðum síðustu ár en þó voru aðeins þrjú slík hús á sölu árið 2014¹. Erfitt er að meta þróun þessa markaðar vegna þess hversu breytilegt húsnæðið og þarfirnar eru. Á svo litlum markaði sem svæðið er, er óvíst að það húsnæði sem í boði er henti fyrirhugaðri nýrri starfsemi. Nýbygging er því oftari betri valkostur.

Í gildandi aðalskipulagi sveitarfélaganna er gert ráð fyrir ríflegum svæðum fyrir atvinnustarfsemi. Ekki er þó skilgreint hversu mörgum lóðum er gert ráð fyrir enda geta þarfir iðnaðar verið mjög breytilegar. Mörg iðnaðarsvæði eru þegar byggð að hluta sem getur haft takmarkandi áhrif á aðra uppbyggingu innan þess. Deiliskipulag liggur fyrir á athafnasvæðum við hafnir allra þéttbýlisstaðanna og í dreifbýli í Tálknafirði. Tafla 5-13 sýnir stærð mögulegra svæða fyrir nýja atvinnustarfsemi.

Tafla 5-13 Stærð mögulegra svæða fyrir nýja atvinnustarfsemi, gróflega áætlað skv. gildandi aðalskipulagi Vesturbyggðar og Tálknafjarðarhrepps. Stærð svæða er birt í hekturum.

	Vesturbyggð			Tálknafjörður		Samtals
	Patreksfjörður	Bíldudalur	Dreifbýli	Þéttbýli	Dreifbýli	
Iðnaður	2,5	8,2	2	2,1	25	42,8
Þjónusta	2,4	0,9	0	4,5	0	7,8
Samtals	4,9	9,1	2	6,6	28	50,6

5.6.1.3 Skólar

Þrátt fyrir fjölgun síðustu ára er enn nægt framboð af leikskólalássi á sunnanverðum Vestfjörðum. Húsnæði leikskólanna rúmar u.þ.b. 30 fleiri börn en stunda þar nám í dag. Það sama á við um grunnskólana en nemum þeirra hefur fækkað verulega á Vestfjörðum. Núverandi húsnæði grunnskólanna á sunnanverðum Vestfjörðum getur tekið við um 60 nemendum til viðbótar við þá sem stunda þar nám í dag. Mikil fjölgun nemenda á báðum skólastigum kallar þó á fjölgun starfsfólks og hugsanlega bættu aðstöðu¹. Í Ísafjarðabæ er ráðgert að fjölga þurfi störfum í leik- og grunnskólum samfara auknu fiskeldi².

Hægt er að stunda framhaldsskólanám á Vestfjörðum, t.d. í Menntaskólanum á Ísafirði og í deild Fjölbrotarskóla Snæfellinga sem hefur verið starfrækt á Patreksfirði frá 2007. Mikil ánægja er með skólann og hann talinn hafa mikil áhrif í samfélaginu³. Miðað við íbúápróun á Vestfjörðum hefur útskrifuðum framhaldsskólanemum fjölgað hlutfallslega. Þó er enn mikill menntunarhalli á Vestfjörðum hvað varðar nám eftir grunnskóla. Um 50% kvenna, 18 ára og eldri, er einungis með grunnskólapróf eða starfsnám, en á landsvísi er hlutfallið um 33%. Fjöldi iðmenntaðra á Vestfjörðum er svipaður og á landsvísi. Aðgengi að háskólamenntun er lakara en á landsvísi en hlutfallsleg fjölgun útskrifaðra háskólanema á Vestfjörðum er þó langt umfram landsmeðaltal. Í Ísafjarðabæ er m.a. boðið upp á alþjóðlegt nám í haf- og strandsvæða stjórnun í Háskólasetri Vestfjarða. Útibú frá Fræðslumiðstöð Vestfjarða er starfrækt á Patreksfirði. Nær 70% Vestfirðinga sótti námskeið hjá miðstöðinni á síðustu tveimur árum⁴.

¹ Bryndís Sigurðardóttir, 2015

² Sigurður Árnason, 2017

³ Sigríður Þorgrímsdóttir, o.fl., 2012

⁴ Bryndís Sigurðardóttir 2015

5.6.1.4 Heilbrigðismál og öryggi

Á Ísafirði er sjúkrahús með vaktþjónustu. Heilsugæslustöð og sjúkrarými er á Patreksfirði og á Tálknafirði er heilsugæslusel. Á Patreksfirði er læknir og tannlæknir og þangað sækja íbúar á Tálknafirði og Bíldudal, auk þess sem læknir fer vikulega á þá staði. Leita þarf til Reykjavíkur eftir fæðingarþjónustu og annarri lækniþjónustu en heilsugæslu.

Ísafjarðarbær býður upp á 30 hjúkrunarrými og 13 dagdvalarrými fyrir aldraða. Á Þingeyri eru 6 hjúkrunarrými. Á Patreksfirði eru 11 hjúkrunarrými og 2 dagdvalarrými fyrir aldraða. Á Bíldudal eru 3 dagdvalarrými¹. Á Patreksfirði eru þjónustuíbúðir en ekkert dvalarheimili er á Tálknafirði.

Aðalskrifstofa Sýslumannsins á Vestfjörðum er staðsett á Patreksfirði og þar er einnig lögreglustöð. Björgunarsveitir eru starfsræktar á öllum þéttbýlisstöðunum og á Barðaströnd. Slökkvistöðvar eru á öllum þéttbýlisstöðunum.

5.6.1.5 Samgöngur

Almennt eru samgöngur á Vestfjörðum fremur erfiðar og liggur hringvegurinn, sem er stofnvegur, um 7 hálsa og heiðar. Leiðin milli Patreksfjarðar og Tálknafjarðar liggur um Mikladal og leiðin þaðan til Bíldudals liggur um Hálfán. Leiðin milli Patreksfjarðar og Reykjavíkur er 392 km löng og liggur um 6 hálsa og heiðar. Miklar lagfæringar hafa verið gerðar á þessari leið á síðustu árum, en þó er enn eftir um 32 km malarvegur í Gufudalssveit². Með lagfæringum á þessum kafla geta tveir hálsar lagst af þ.e. Ódrjúgsháls og Hjallaháls.

Leiðin milli Patreksfjarðar og Ísafjarðar er 170 km og liggur um fjórar heiðar, en innan við helmingur leiðarinnar er með bundnu slitlagi. Að vetrarlagi lokast þessi leið og lengist þá leiðin um 301 km og hálsunum fjölgar um tvo. Tafla 5-14 sýnir vegalengdir á sunnanverðum Vestfjörðum og til annarra þjónustusvæða.

Í tillögu til þingsályktunar um samgönguáætlun árána 2015-2018 er lagt til að framkvæmdir við Dýrafjarðargöng fari fram á árunum 2017-2020. Framkvæmdin felur í sér lagningu nýs vegar og nýrra ganga á milli Arnarfjarðar og Dýrafjarðar á Vestfjörðum, frá Mjólkárveikjun í Arnarfirði að Dýrafjarðarbrú; 8,1 km af nýjum vegi og 5,6 km langra ganga eða 13,7 km langt vegstæði, sem mun stytta vegalengdina til norðanverðra Vestfjarða um 27,4 km. Jafnframt er lagt til að framkvæmdir við endurgerð Vestfjarðavegar um Dynjandisheiði hefjist, rúmlega 30 km leið. Með þessum breytingum opnast heilsárvegur milli sunnan- og norðanverðra Vestfjarða. Að auki er gert ráð fyrir að lokið verði við framkvæmdir á Vestfjarðavegi um A-Barðastrandasýslu, þ.m.t. vegi um Gufudalssveit. Þar með verður öll leiðin til Reykjavíkur með bundnu slitlagi.

Búast má við að með Dýrafjarðagöngum og endurbættum vegi um Dynjandisheiði geti samskipti milli sunnanverðra og norðanverðra Vestfjarða aukist um 25-39%, mismikið eftir leiðarvali og svæðum³. Með þessum breytingum verður hægt að sækja ákveðna þjónustu til Ísafjarðar á einum degi, sem annars tekur að jafnaði tvo daga ef hún er sótt til Reykjavíkur.

¹ Vefsíða. www.velferðaraduneyti.is

² Vefsíða. www.vegagerdin.is

³ Hjalti Jóhannesson, o.fl. 2010

Tafla 5-14 Vegalengdir á sunnanverðum Vestfjörðum og til annarra þjónustusvæða¹.

Leiðir og áfangastaðir	Lengd	Lengd malarvegjar	Heiðar og hálsar (hæð)
Patreksfjörður - Tálknafjörður	18 km	0 km	Miklidalur (369 m)
Tálknafjörður - Bíldudalur	19 km	0 km	Hálfván (500 m)
Patreksfjörður - Reykjavík	392 km	32 km	Kleifaheiði (404 m), Klettsháls (332 m), Ódrjúgsháls (160 m), Hjallaháls (336 m), Svínadalur (220 m), Brattabrekka (402 m)
Patreksfjörður - Ísafjörður	178 km	68 km	Kleifaheiði (404 m), Dynjandisheiði (500 m), Hrafnseyrarheiði (552 m), Gemlufallsheiði (270 m)
Patreksfjörður – Ísafjörður að vetrarlagi	444 km	33 km	Kleifaheiði (404 m), Klettsháls (332 m), Ódrjúgsháls (160 m), Hjallaháls (336 m), Þröskuldar (369 m), Steingrímsfjarðarheiði (439 m)

Að vetrinum er snjómokstur alla daga vikunnar á leiðinni frá Bíldudal til Reykjavíkur um Patreksfjörð. Mokað er þrisvar í viku í annað dreifbýli á svæðinu. Leiðin um Dynjandis- og Hrafnseyrarheiði er mokuð tvisvar að vori og hausti á meðan snjólétt er².

Ferjan Baldur siglir milli Brjánslækjar og Stykkishólms sex daga vikunnar yfir vetrartímann. Yfir sumartímann eru tvær ferðir alla daga vikunnar³.

Áætlunarflugvöllur er á Bíldudal en flogið er milli Reykjavíkur og Bíldudals sex daga vikunnar. Almenningsamgöngur eru í tengslum við flugið milli þéttbýlisstaðanna á sunnanverðum Vestfjörðum⁴. Flugvöllurinn tilheyrir grunnneti samgangna á Íslandi⁵. Daglegar rútuferðir eru milli Patreksfjarðar og Brjánslækjar í tengslum við ferðir Baldurs yfir Breiðafjörð. Að vetrinum eru ferðirnar tvisvar í viku. Daglegar ferðir eru einnig milli Brjánslækjar og Ísafjarðar yfir sumartímann og þrisvar í viku vor og haust. Yfir vetrartímann eru engar ferðir til Ísafjarðar⁶.

5.6.1.6 Hafnir

Stór höfn er á Ísafirði. Á Tálknafirði er höfn með aðstöðu fyrir smábátasjómenn og nýleg bryggja fyrir skip. Bryggjukantar eru um 323 m og er mesta dýpi við kant 6,5 m⁷. Á Bíldudal er höfn með 400 m bryggjukanti og mesta dýpi við kant er 10 m. Þar er einnig flotbryggja fyrir smábáta. Á Patreksfirði er

¹ Vefsíða. www.vegagerdin.is

² Vefsíða: www.vegagerdin.is

³ Vefsíða: www.saeferdir.is

⁴ Árni Ragnarsson, o.fl., 2015

⁵ Vegagerðin 2012

⁶ Vefsíða: www.westfjordsadventures.is

⁷ Vefsíða: www.talknafjordur.is

höfn með 629 m bryggjukanti með 7-7,5 m mesta dýpi við kant. Þar er einnig trébryggja fyrir fiskibáta og flotbryggja fyrir smábata¹.

Í þingsályktunartillögu að samgönguáætlun 2015-2018 er m.a. gert ráð fyrir lengingu stórskipakants á Bíldudal og endurbætur á Patreksfjarðarhöfn. Í Samgönguáætlun 2011-2022 er gert ráð fyrir að Brjánslækjarhöfn og Bíldudalshöfn séu hafnir í grunnneti samgangna á Íslandi.

5.6.1.7 Rafveita og húshitun

Orkubú Vestfjarða er með sérleyfi til dreifingar raforku og kerfisstjórnunar á svæðinu². Orkukostnaður heimila í þéttbýli á svæðinu er tiltölulega hár á landsvísu. Kostnaðurinn er enn meiri í dreifbýli, sá næsthæsti á landinu³.

Rafmagn fyrir svæðið er flutt um Tálknafjarðarlínu frá Mjólka. Afhending rafmagns er ótryggt á Vestfjörðum og stafar það annars vegar af því að framleiðslan á svæðinu er ekki næg og að aðeins ein stofnlína er inn á það frá öðrum svæðum. Hins vegar er árleg bilanatiðni há og viðgerðartíminn er langur samanborið við önnur svæði. Til að bæta raforkuöryggi á Vestfjörðum var starfandi samstarfshópur sem skilaði skýrslu um málið í nóvember 2014. Hópurinn lagði áherslu á styrkingu flutningskerfisins á sunnanverðum Vestfjörðum s.s. með spennuhækkun, lagningu nýrra lína, varaafli á Keldeyri og aukinni framleiðslu á svæðinu. Með gerð Dýrafjarðarganga er einnig mögulegt að koma á hringtengingu sem bætir afhendingaröryggið verulega⁴.

5.6.1.8 Efnahagur og atvinna

Vinnusóknarsvæði á Vestfjörðum takmarkast af stöðu samgangna á svæðinu. Ísafjarðarbær skiptist í raun í tvö vinnusóknarsvæði, annars vegar Ísafjörður, Bolungarvík, Hnífsdalur, Flateyri, Suðureyri og Súðavík og hins vegar Þingeyri⁵. Vinnusóknarsvæði þéttbýlisstaða á sunnanverðum Vestfjörðum nær til Bíldudals, Tálknafjarðar og Patreksfjarðar. Frá Patreksfirði er dagleg vinnusókn suður á Rauðasand.

Hlutur sjávarútvegsins er 31% af framleiðslu á Vestfjörðum og er hann hvergi meiri á landinu. Þó hefur vægi hans minnkað á undanförunum árum og afkoma hans versnað. Dreigið hefur úr mikilvægi nálægðar við miðin og skipta samgöngur nú meira máli, en þær eru erfiðar einkum á sunnanverðum Vestfjörðum. Þjónustugreinar hafa styrkst síðasta áratuginn². Sjávarútvegur er burðarás atvinnulífsins á Patreksfirði á sunnanverðum Vestfjörðum. Hefðbundin fiskvinnsla er að mestu aflögð á Tálknafirði og Bíldudal. Á Bíldudal er meginstoðin hins vegar kalkþörungavinnsla og nýlega hófst þar vinnsla og pökkun á laxi⁶ (Mynd 5-32).

¹ Vefsíða: www.vesturbyggd.is

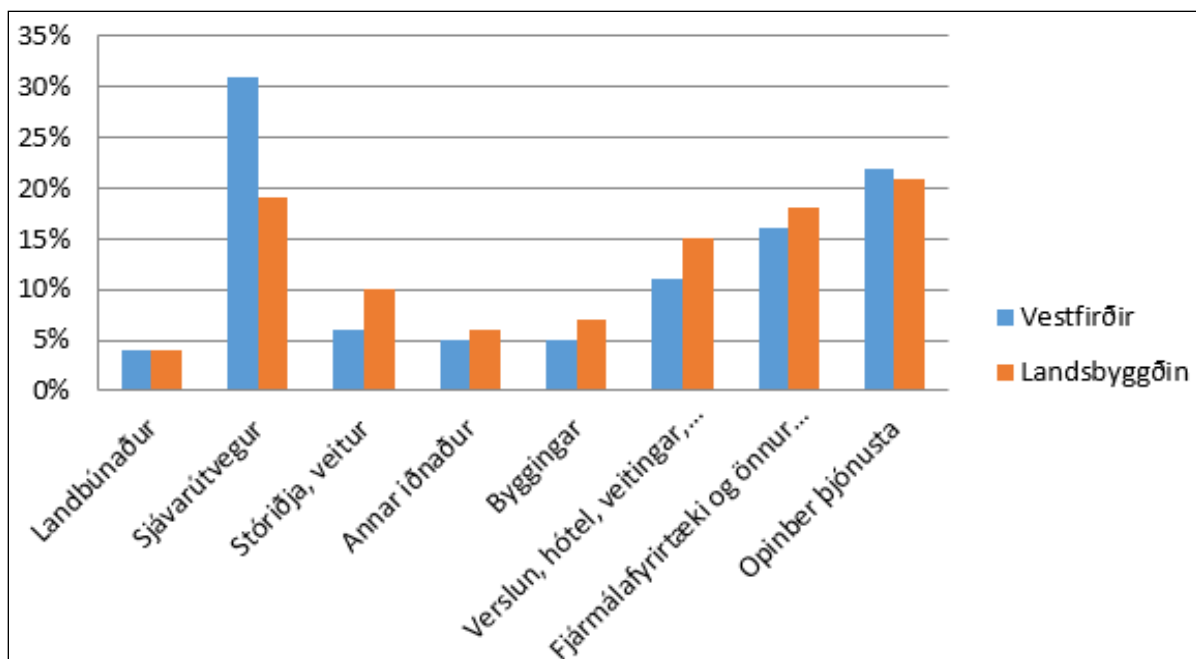
² Árni Ragnarsson, o.fl., 2015.

³ Árni Ragnarsson, o.fl., 2013

⁴ Anon, 2014e

⁵ ViaPlan, 2017

⁶ Sigríður Þorgrímsdóttir, o.fl., 2012

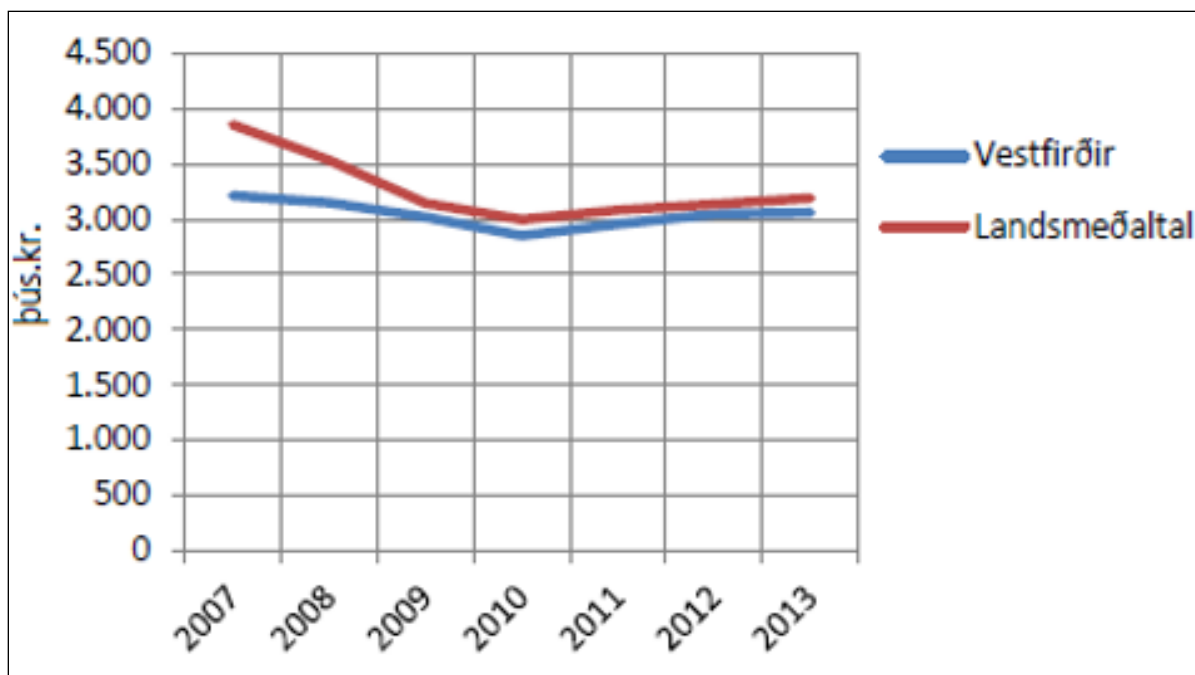
Mynd 5-32 Vægi atvinnugreina á Vestfjörðum árið 2011 borið saman við vægi þeirra á landsbyggðinni¹.

Framleiðsla á mann á Vestfjörðum er jöfn meðtali á landsbyggðinni, en ýfið lægri en meðaltalið fyrir landið allt. Á árunum 2004-2011 jókst framleiðsla á mann um 11% á Vestfjörðum, en hún jókst um 4% á landinu öllu á sama tíma. Ef aðeins er litið á árin 2007-2011 dróst framleiðslan saman um 11%, sem er aðeins yfir landsmeðaltalinu¹.

Samkvæmt útsvarstofni á íbúa eru tekjur einstaklinga á Vestfjörðum undir landsmeðaltali. Munurinn hefur þó minnkað síðustu ár og tekjur fara hækkandi líkt og landsmeðaltal² (Mynd 5-33).

¹ Sigurður Jóhannesson o.fl., 2013

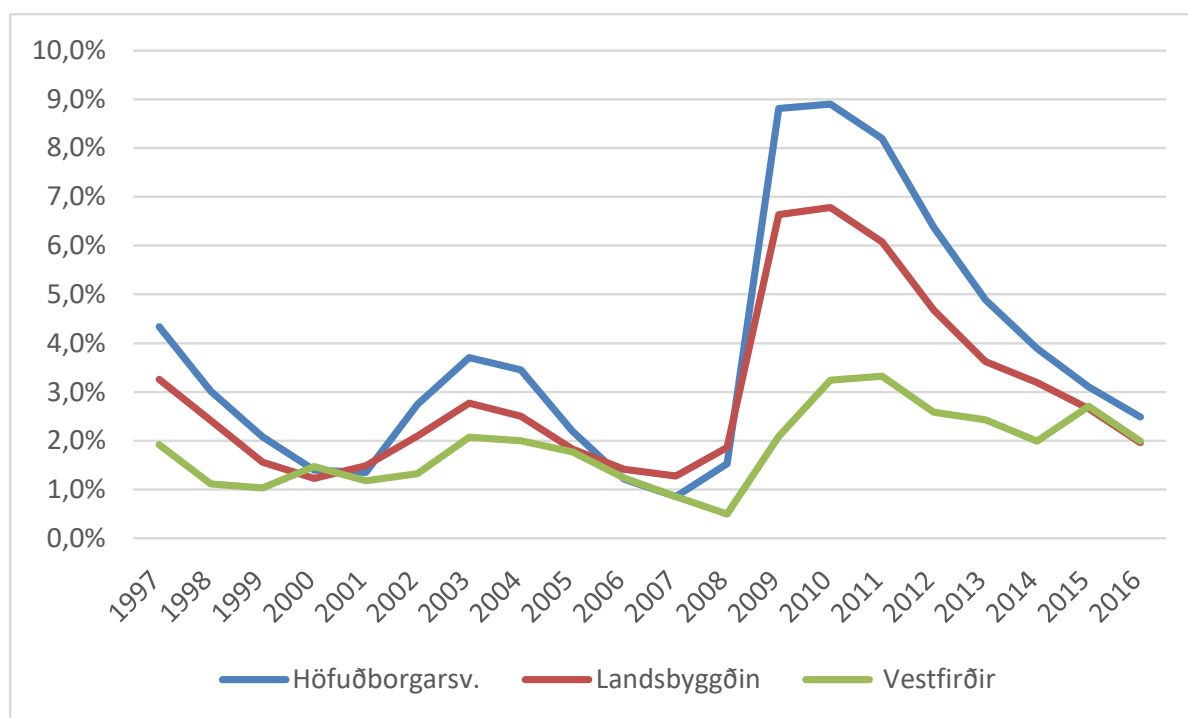
² Árni Ragnarsson, o.fl., 2015

Mynd 5-33 Þróun útsvarsstofns á íbúa á Vestfirðum og landsmeðaltal árin 2007-2013.

Atvinnuleysi á Vestfirðum var 2-3,3% á árunum 2009-2016, sem er langt undir landsmeðaltali (Mynd 5-34). Á sama tímabili fækkaði íbúum á aldrinum 20-39 ára um 4,6% á svæðinu, en landsmeðaltal var um 2%. Fækkun í þessum aldurshópi bendir til að þetta litla atvinnuleysi stafi af því að atvinnulaust fólk flytur annað í leit að vinnu¹.

¹ Árni Ragnarsson o.fl., 2015

Mynd 5-34 Hlutfallslegt atvinnuleysi á Vestfjörðum samanborið við höfuðborgarsvæðið og landsbyggðina á tímabilinu 1997-2016¹.

Árið 2016 var atvinnuleysi á Vestfjörðum orðið 2,0% samanborið við landsmeðaltal sem var 2,3%¹. Atvinnuleysi á sunnanverðum Vestfjörðum jókst á sama tíma og íbúum á svæðinu tók að fjölga. Þetta gæti bent til þess að atvinnulausir flytji í minni mæli frá svæðinu og að fleiri flytji til svæðisins án þess að hafa staðfesta vinnu. Þetta eru vísbendingar um að trú fólks á svæðið hafi aukist. Líklegt er að uppbygging fiskeldis og frekari eldisáform séu þar sterkur áhrifaþáttur. Fjölgunin í þeim aldurshópum sem eru á vinnumarkaði og í hópi yngri barna styður þetta. Það gerir einnig sú staðreynd að hlutfall íbúa með erlent ríkisfang minnkar, sem bendir til að fólk hyggist frekar í lengjast á svæðinu. Í skýrslu Byggðastofnunar frá 2012 um samfélag, atvinnulíf og íbúaþróun í byggðarlögum með langvarandi fólksfækkun kemur fram að íbúar telja m.a. að tækifæri felist í fiskeldi². Í nýútkominni skýrslu stofnunarinnar um áhrif fiskeldis á byggðalög³ er gert ráð fyrir að fyrir hver 10.000 tonn af eldisframleiðslu skapist um 130 bein störf og 104 afleidd störf, eða samtals um 234 ný störf. Gert er ráð fyrir að 2,4 íbúar fylgi hverju starfi. Þannig hefðu um 560 íbúar afkomu af 10.000 tonna fiskeldi eins og ráðgerð heildarframleiðsla ASF er í Dýrafirði. Ísafjarðarbær gerir ráð fyrir að auknar tekjur sveitarfélagsins af fiskeldi fari í útgjöld og fjárfestingar við sjálfbærni sveitarfélagsins, sem og uppbyggingu innviða.

Atvinnuþróunarfélag Vestfjarða vann greiningu á efnahagslegum áhrifum af laxfiskaeldi, að beiðni Fiskeldisklasa Vestfjarða en í honum eru m.a. Arctic Sea Farm og Fjarðalax. Var þar m.a. greining á fjölda starfa, framleiðni og verðmætasköpun vegna fyrirhugaðs eldis á Vestfjörðum. Horft var til Noregs, Færeyja og Skotlands. Greint er frá niðurstöðunum í kafla 5.6.3.

¹ Vefsíða: www.vinnumalastofnun.is

² Sigríður K. Þorgrímsdóttir o.fl., 2012

³ Sigurður Árnason, 2017

5.6.2 Viðmið og vísar

Eftirfarandi vísar eru notaðir við matið:

- Íbúapróun
- Innviðir
- Staða atvinnulífsins
- Fjöldi starfa
- Framleiðni og framleiðsla
- Launagreiðslur
- Skatttekjur

Eftirfarandi viðmið eru notuð við matið:

- Aðalskipulag Vesturbyggðar 2006-2018
- Aðalskipulag Tálknafjarðar 2006-2018
- Umhverfissvottun Vestfjarða
- Byggingaáætlun 2014-2017
- Samanburður við nágrannaþjóðir

5.6.3 Einkenni og vægi áhrifa

Atvinnuþróunarfélag Vestfjarða greindi, eins og áður sagði, hagræn áhrif vegna uppbyggingar 40.000 tonna sjókvíaeldis laxfiska á Vestfjörðum¹ og Fjórðungssamband Vestfjarða lét vinna fyrir sig skýrslu um laxeldi í Ísafjarðardjúpi með greiningu á áhrifum þess á efnahag og íbúapróun². Í ljósi þróunar hjá nágrannaþjóðum okkar er niðurstaðan sú að eldi laxfiska á Vestfjörðum geti haft töluverð áhrif á hagkerfið og samfélögin á Vestfjörðum. Ætla má að eldi á svæðinu geti orðið jafnstór stoð í hagkerfinu og hefðbundinn sjávarútvegur er í dag. Þannig geta aukin atvinna, verðmætasköpun og margfeldisáhrif af uppbyggingu eldisins snúið við þeirri neikvæðu þróun sem hefur verið viðvarandi á Vestfjörðum. Í heildina gæti þessi grein velt um 23-24 milljörðum króna. Í greiningunni var m.a. litið á þróun og efnahagsleg áhrif laxfiskaeldis í Færeyjum. Eldið í Færeyjum hefur þrefaldast að umfangi frá árinu 2005 þegar framleiðslan var 19.593 tonn og ársverkin 331, sem gerir að 59 tonna framleiðsla var að baki hverju ársverki. Árið 2013 var heildarframleiðsla laxfiskaeldisins þar ríflega 62.000 tonn og ársverkin 837, eða 74 tonna framleiðsla fyrir hvert ársverk. Fjöldi starfa hefur aukist samhlíða vexti í laxfiskaeldi í Færeyjum. Einnig er sterk fylgni milli magnaukningar og framleiðslu á hvert ársverk (Mynd 5-35). Áhrif stangveiði í skýrslunni um laxeldi í Ísafjarðardjúpi eru talin undir 1% af áhrifum laxeldis og ekkert talið benda til að þessar tvær atvinnugreinar geti ekki lifað í sátt. Nánar er fjallað um áhrif eldis á Vestfirði í heild í kafla 5.11.3. um samlegðaráhrif.

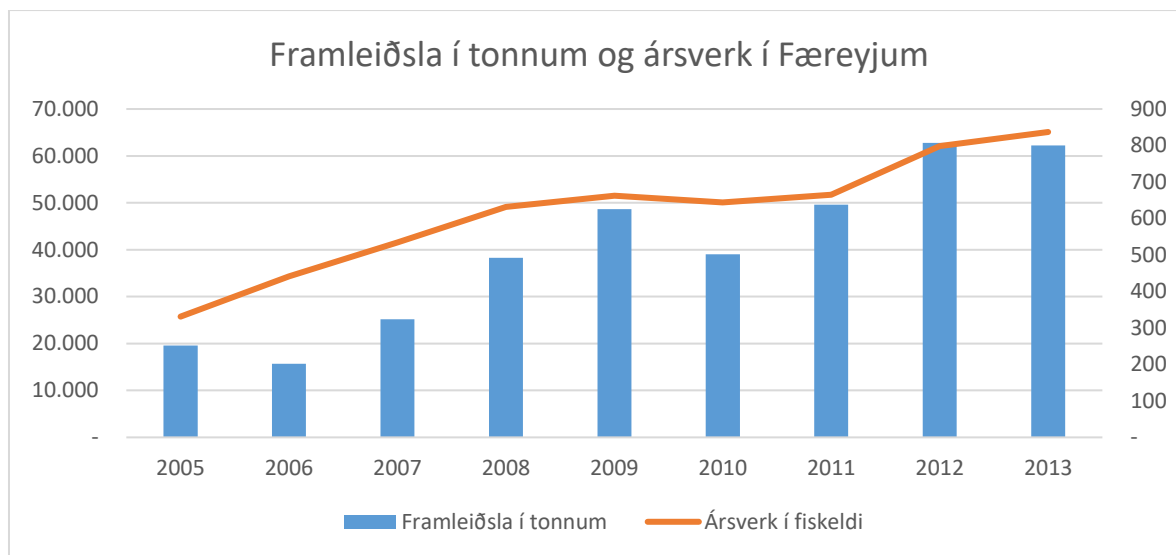
Í árslok 2016 störfuðu 50 manns við fiskeldi hjá Arctic Sea Farm og systurfélögum á Vestfjörðum. Eins og fram kom í kafla 3.8 þá horfir Arctic Sea Farm til Noregs þegar áætlanir um fjölda ársverka vegna fyrirhugaðs eldis eru gerðar³. ASF áttlar að 120 manns þurfi til að framleiða 20.000 tonn af eldislaxi og 100 vegna vinnslu og þökkunar afurða. Afleidd störf eru áætluð um 190. Samtals má því búast við að starfsmannafjöldi vegna eldis ASF til framtíðar verði ríflega 400. Laxeldið þarf á vel menntuðu starfsfólki að halda til að tryggja arðbæran rekstur til framtíðar. Þannig mun atvinnugreinin efla samfélag og þjónustugreinar á framkvæmdasvæðinu. Samkvæmt greiningu Atvinnuþróunarfélags Vestfjarða mun þurfa 264 starfsmenn til að framleiða 20.000 tonn af laxfiski í sjókvíaeldi á svæðinu¹. Í

¹ Shiran Þórisson, 2015.

² KPMG, 2017

³ Vefsíða: www.fiskeridir.no/akvakultur

greiningunni er stuðst við upplýsingar frá Færeyjum og frá eldisfyrirtækjum á Vestfjörðum. Nánar er fjallað um mannaflapörf í fyrrnefndum kafla 3.8 um mannaflapörf.

Mynd 5-35 Þróun laxeldis í Færeyjum 2005-2013¹.

Sá viðsnúningur sem orðið hefur í íbúapróun á sunnanverðum Vestfjörðum er samhliða auknu fiskeldi og áformum um frekari uppbyggingu í geiranum. Til samanburðar hefur álíka viðsnúnings ekki orðið vart á þeim svæðum á Vestfjörðum þar sem hugmyndir um uppbyggingu í fiskeldi eru skemmra á veg komnar. Líklegt er að trú fólks á svæðið muni aukast samhliða uppbyggingunni. Samkvæmt greiningu Atvinnuþróunarfélags Vestfjarða má gera ráð fyrir að 20.000 tonna eldi laxfiska á Vestfjörðum geti leitt til þess að íbúum fjölgi um tæplega 650 vegna þeirra starfa sem munu skapast beint (Tafla 5-15). Til viðbótar má gera ráð fyrir fólksfjölgun vegna afleiddra starfa¹.

Mikill fjöldi afleiddra starfa mun einnig auka fjölbreytni á atvinnuframboði og möguleikum til uppbyggingar nýrra greina. Í samfélagi sem búið hefur við langvarandi fólksfækkun fer að bera á skorti á ýmis konar þjónustu, s.s. iðnaðarmönnum og sérhæfðri verslun, þar sem eftirspurnin minnkar og grundvöllur þjónustunnar fjarar út. Uppbygging fiskeldisins kallar á ýmsa aðkeypta þjónustu sem styrkt getur möguleika hennar á að dafna á svæðinu. Það getur gagnast öðrum atvinnugreinum á svæðinu sem og íbúum almennt. Það sama á við um fjölgun starfsmanna (íbúa) sem kallar einnig á aukna þjónustu og styrkir þannig uppbyggingu og búsetuskilyrði á svæðinu.

Mikil uppbygging og fólksfjölgun getur haft neikvæð áhrif á samfélög ef þróunin er of hröð þannig að hún valdi svokölluðum ruðningsáhrifum². Hröð uppbygging getur tekið til sín vinnuafli frá öðrum greinum sem geta lent í erfiðleikum með að fá hæft starfsfólk. Ef þjónustugreinarnar geta ekki annað eftirspurn fiskeldisins er líklegt að það leiti út fyrir svæðið, þannig að uppbyggingin verði annars staðar. Ef samfélagið er ekki í stakk búið til að taka við fólksfjölguninni s.s. vegna skorts á húsnæði og skólavist getur orðið erfitt að manna nýjar stöður.

Margt bendir til að samfélagið á sunnanverðum Vestfjörðum geti vel tekist á við á við þá þróun sem fylgir auknu fiskeldi. Uppbygging eldis á Vestfjörðum mun líklega eiga sér stað í nokkrum áföngum.

¹ Shiran Þórisson, 2015

² Shiran Þórisson, 2015

Þannig verða möguleg ruðningsáhrif minni vegna hraðrar stækkunar í greininni¹. Fiskeldið hefur verið að þróast á svæðinu síðustu ár og mun sú þróun halda áfram næstu árin. Íbúum fækkaði tiltölulega hratt á einum og hálfum áratug en mjög stutt er síðan sú þróun átti sér stað. Innviðir samfélagsins geta því hæglega tekið við fjölsfjölgun sem nemur fyrri íbúafjölda. Sem dæmi rúmar húsnæði leik- og grunnskóla á svæðinu um 90 fleiri nemendur en eru þar í dag. Framboð á menntun hefur einnig aukist með tilkomu deild Fjölbrotarskóla Snæfellinga og auknum umsvifum Fræðslumiðstöðvar Vestfjarða.

Tekjur beggja sveitarfélaganna munu aukast með auknum umsvifum og fjölgun starfa, þ.e. í formi fasteignagjalda og útsvars. Auknar tekjur sveitarfélaga auka möguleika þeirra til að bæta þjónustu við íbúa og fyrirtæki. Varlega áætlað er talið að heildar skattaleg áhrif af 20.000 tonna eldi á Vestfjörðum verði 750 milljónir á ári. Útsvarstekjur sveitarfélaganna hafa verið áætlaðar um 195 milljónir á ári miðað við sama framleiðslumagn¹.

Óvíst er hvernig húsnæðismarkaðurinn mun aðlagast hraðri fjölsfjölgun en eins og áður kom fram er tiltölulega lítið af eignum á söluskrá eða til leigu og fasteignaverð er enn lágt. Áframhaldandi eftirspurn eftir íbúðarhúsnæði getur hækkað verðið sem getur leitt til þess að fleiri verði viljugir til að selja eða leigja. Vitað er að ekki er heilsársbúseta í hluta íbúðarhúsnæðis á svæðinu en aukin eftirspurn gæti breytt þeirri stöðu. Mikill munur á byggingarkostnaði og fasteignaverði gerir það að verkum að lítið er byggt á svæðinu þó svo að eftirspurn sé til staðar¹. Aukin trú á svæðið og atvinnumöguleika innan þess er líkleg til að hækka fasteignaverð og minnka þetta bil. Talsvert svigrúm er til fjölgunar íbúða, sbr. gildandi aðalskipulagsáætlanir (kafli 5.6.1.2).

Tafla 5-15 Efnahagsleg áhrif eldis laxfiska á Vestfjörðum, miðað við 19.000 tonna framleiðslu².

Framleiðsluverðmæti í milljónum króna	11.940
Fjöldi ársverka	264
Heildarlaunagreiðslur í milljónum króna	1.431
Meðalárslaun í milljónum króna	5,44
Störfín sem skapast	
Almenn störf	206
Skrifstofu og stjórnunarstörf	42
Önnur sérhæfð störf	16
Fjölskylduhagir	
Starfsmenn / ársverk	264
Fjöldi maka	166
Fjöldi barna	216
Heildarfjölgun íbúa vegna eldisins	646

5.6.4 Vöktun og mótvægisáðgerðir

Mikilvægt er að fylgjast með íbúapróun, þróun fasteignamarkaðar og annarrar atvinnuuppbyggingar samhliða uppbyggingu fiskeldis á svæðinu. Leita þarf leiða til að styðja við þessa samfélagsþætti með mótvægisáðgerðum ef þeir verða fyrir neikvæðum áhrifum af uppbyggingu fiskeldisins. Að sama skapi getur t.d. stöðnun á fasteignamarkaði eða frestun samgöngubóta dregið úr uppbyggingarmöguleikum

¹ Anon, 2014d

² Shiran Þórisson, 2015

fiskeldisins og afleiddra starfa. Leita þarf leiða til að tryggja með mótvægisáðgerðum að slíkir þættir hamli ekki uppbyggingu. Hér þurfa stjórnvöld og sveitarfélög að standa vaktina.

5.6.5 Niðurstaða

Allt bendir til að vaxandi fiskeldi á svæðinu muni hafa verulega jákvæð áhrif á samfélagið. Aukin atvinna, verðmætasköpun og margfeldisáhrif af eldinu hafa nú þegar átt þátt í að snúa við neikvæðri íbúapróun á svæðinu og búast má við að frekari uppbyggingin leiði til enn jákvæðari þróunar. Samfélagið getur tekið við talsverðri íbúafjölgun áður en efla þarf núverandi innviði. Skortur á húsnæði og lélegar samgöngur eru þeir þættir sem helst geta haft neikvæð áhrif á möguleikana til uppbyggingar. Margt bendir þó til að aukin tiltrú fólks á svæðið og atvinnumöguleika þess ýti undir bætt ástand. Komi til þess að núverandi væntingar um uppbyggingu í fiskeldi gangi ekki eftir má búast við því að áhrifin vegna þess geti orðið talsvert neikvæð.

5.7 Siglingaleiðir, innviðir, veiðar og önnur starfsemi

5.7.1 Grunnástand

Sveitarfélög á Vestfjörðum hafa frá árinu 2009 unnið að verkefninu nýtingaráætlun fyrir strandsvæði Vestfjarða¹. Hluti af þeirri vinnu er skrásetning þeirrar nýtingar sem á sér stað í fjörðunum en aðalmarkmiðið er þó að skipuleggja nýtingu með líkum hætti og gert er í skipulagsáætlunum á landi. Nýtingaráætlunin er ekki lögbundin skipulagsáætlun heldur stefnuyfirlýsing sveitarfélaganna. Stefnt er að því að nýtingaráætlunin verði viðauki svæðisskipulags þegar það liggur fyrir og muni þannig öðlast formlegra gildi. Hér á landi nær skipulagsvald sveitarfélaga aðeins til lands, nánar tiltekið 115 m frá stórstraumsfjöruborði. Nýtingaráætlun strandsvæða í Arnarfirði miðast við þessi innri mörk og nær eina sjómílu út fyrir grunnlínupunkta landhelginnar. Áætluninni er ætlað að auka samkeppnishæfni svæðisins og snúa við neikvæðri mannfjöldaþróun síðustu þrjátíu ára.

Í aðalskipulagsáætlunum á svæðinu segir²:

„Aukin áhersla á rannsóknir og þróunarstarf í sjávarútvegi og tengdum greinum er ein af þeim leiðum sem vænlegar eru til að styrkja atvinnulífið í sýslunni. Nálægð svæðisins við fiskimiðin er undirstaða byggðarinnar og því nauðsynlegt að nýta alla þá möguleika sem slík nálægt býður upp á til eflingar atvinnulífsins. Aukin fullvinnsla afla, öflugt fiskeldi og rannsóknir á lífríkinu í hafinu við strendur sýslunnar eru mikilvæg atriði til fjölgunar fjölbreyttra starfa í þessum atvinnugreinum. Miklir möguleikar eru fólgnir í eldi þar sem mikil reynsla hefur skapast í þeirri atvinnugrein á undanförunum árum.“

Stefnan sem mörkuð hefur verið byggir á fyrirliggjandi gögnum og mun þróast í takt við aukna þekkingu og verður því uppfærð reglulega. Markmiðið er að hafa veruleg jákvæð áhrif á atvinnulíf, samfélög og umhverfi svæðisins með því að byggja á styrkleikum svæðisins og þeim auðlindum sem þar er að finna. Atvinnulífið í Bíldudal byggist nær eingöngu á auðlindum fjarðarins og tengdri þjónustu, en áhrif af

¹ Fjórðungssamband Vestfirðinga, Teiknistofan Eik og Háskólaasetur Vestfjarða 2014. Nýtingaráætlun fyrir strandsvæði Arnarfjarðar 2012-2024

² Fjórðungssamband Vestfirðinga, Teiknistofan Eik og Háskólaasetur Vestfjarða 2014. Nýtingaráætlun fyrir strandsvæði Arnarfjarðar 2012-2024

Tafla 5-16 Núverandi nýting í Dýrafirði.

Nýting	Lýsing
Fiskveiðar	Dragnóta- og línuveiðar
Fiskeldi	Laxeldi
Hlunnindanýting og önnur nýting	Æðarvarp
Siglingar og innviðir	Ferðapjónustu- og frístundaleið
	Almenn siglingarleið
	Ljósleiðarar, símastrengir, rafstrengir, fráveita
Ferðapjónusta og útivist	Útivist, sjóstangveiði, dýra- og fuglaskoðun
Menningarminjar og verndarsvæði	Skipsflök og aðrar minjar
	Hverfisverndarsvæði og náttúruminjaskrá

Fjallað er sérstaklega um ferðapjónustu og útivist í kafla 5.8, menningarminjar í kafla 5.9 og verndarsvæði í kafla 5.10. Öðrum þáttum í töflu 5.16 eru gerð nánari skil hér að neðan. Þá er fuglaskoðun gerð sérstök skil.

5.7.1.1 Nýting kalkþörungasetts og efnistaka

Í Dýrafirði fer ekki fram nýting á kalkþörungaseti, né efnistaka á möli eða sandi.

5.7.1.2 Fiskveiðar

Fiskveiðar í Dýrafirði eru ekki umfangsmiklar, en aðallega veiðist þorskur og ýsa.

5.7.1.3 Fiskeldi

Fiskeldi hefur farið vaxandi við Ísland á undanförunum árum. Á Vestfjörðum hefur uppbyggingin verið hröð og þegar haft merkjanleg áhrif á uppbyggingu innviða og íbúapróun eins og fyrr segir.

Hafrannsóknastofnun hefur áætlað hámarksburðarþol í Dýrafirði vera 10.000 tonn. ASF er með leyfi til framleiðslu á 4.200 tonnum af laxi á ári í firðinum. Engin önnur fyrirtæki hafa áform um laxeldi í Dýrafirði. Fyrirtækið Sjávareldi ehf hafði heimild til 200 tónna fiskeldis í Dýrafirði (Sandafell) en Arctic Sea Farm tók við rekstri eldisins árið 2014 (rekstrarleyfi IS-36099).

5.7.1.4 Fuglar

Náttúrufræðistofnun Íslands hefur framkvæmt athuganir á fuglum á svæðinu að vetrarlagi, vetrarfuglatalningar¹. Fuglar hafa verið taldir á sjónum út af Gemlufalli frá árinu 2003. Einnig hafa verið framkvæmdar talningar á þessu svæði og við Haukadalsbót á árunum 1984 og 1985². Þá hefur

¹ www.ni.is/dyralif/fuglar/vetrarfuglar/talning

² Guðmundur A. Guðmundsson og Arnþór Garðarsson, 1986

Náttúrustofa Vestfjarða (NAVE) framkvæmt úttekt á fuglaskoðunarsvæðum á Vestfjörðum¹. Í NAVE skýrslu frá 2015² segir um fuglalíf við Gemlufall:

„Í samanburði við önnur svæði í Dýrafirði er svæðið út af Gemlufalli einna fábrotast hvað varðar fuglalíf. Talningarsvæðið nær frá Lækjarósi að Höfða og fjölgar fuglum eftir því sem nær dregur Höfða. Út af Gemlufalli sjást fáeinir æðarfuglar (Somateria mollissima) og hávellur (Clangula hyemalis), en eftir að sjókvíar komu á svæðið þá sjást fleiri máfar; svartbakur (Larus marinus), hvítmáfur (Larus hyperboreus) og bjartmáfur (Larus glaucoides) á því svæði.“

Og um fuglalíf í Haukadal segir í sömu skýrslu:

„Í Haukadal er hettumáfsvarp (Chroicocephalus ridibundus) með 100-200 varppör. Varpið er við litla tjörn (Seftjörn) við sjóinn. Lómur (Gavia stellata), skúfönd (Aythya fuligula), stökkönd (Anas platyrhynchos) og grágæs (Anser anser) verpa þarna einnig.“

Válisti fugla 2018 er nýjasta mat Náttúrufræðistofnunar Íslands á fuglategundum. Flokkunin er unnin í samræmi við hættuflokka Alþjóðanáttúruverndarsambandsins (IUCN) frá árinu 2017. Alls var 91 tegund metin og er 41 á nýja válistanum. Ein tegund er útdauð í heiminum, þrjár tegundir eru útdauðar sem varpfuglar á Íslandi, þrjár tegundir eru í bráðri hættu, 11 tegundir í hættu og 23 tegundir í nokkurri hættu. Auk þess eru tvær tegundir sem líklegt er að gætu lent á válista en gögn vantar til að meta það með vissu. Loks eru átta tegundir í yfirvofandi hættu á að lenda á válista. Í Dýrafirði er mikið af æðarfugli, en einnig má finna þrjár tegundir sem flokkast í nokkurri hættu (VU) í nýjum válista, hvítmáf, kríu og hrafn. Einnig má nefna að æður, tjaldur og stelkur eru nú flokkaðir í yfirvofandi hættu (NT).

Þær fuglategundir sem helst sjást við eldiskvíar að sækja sér æti eru mávategundir, skarfattegundir og æðarfugl. Nánar er fjallað um æðarvarp í Dýrafirði í kafla 5.7.1.5.

5.7.1.5 Hlunnindanýting og önnur nýting

Æðarvarp er í Dýrafirði og búið er að friðlýsa æðarvarpið á Höfðaodda í landi jarðarinnar Höfða í Dýrafirði (landnúmer 140963) samkvæmt auglýsingu Sýslumannsins á Vestfjörðum þann 16. mars 2017. Í auglýsingunni segir m.a. um friðlýsinguna:

„Friðlýsing æðarvarps gildir á tímabilinu 15. apríl til 14. júlí ár hvert. Friðlýsingin felur í sér að öll skot eru bönnuð nær friðlýstu æðarvarpi en 2 km, nema brýna nauðsyn beri til. Á sama tíma má eigi, án leyfis varpeiganda, leggja net í sjó nær friðlýstu æðarvarpi en 250 metra frá stórstraumsfjörumáli. Jafnframt felur friðlýsingin í sér að innan friðlýstra svæða er öll óviðkomandi umferð og röskun bönnuð, svo og óþarfa hávaði af völdum manna og véla, nema með leyfi varpeiganda. Friðlýst æðarvörp skal auðkenna með áberandi hætti, þar sem því verður við komið. Í óbyggðum eyjum og hölmum á þetta ekki við.“

Fiskeldissvæðið við Gemlufall er í nágrenni við æðarvarpið. Samkvæmt ASC vottun ASF eru mjög strangar kröfur gerðar til fyrirtækisins um að fiskeldið fari fram í góðri sátt við náttúruna og bann er lagt við notkun skotvopna nema afar brýna nauðsyn beri til. ASF mun tryggja að fiskeldið trufla ekki

¹ Böðvar Þórisson og Þorleifur Eiríksson, 2007a

² Eva Dögg Jóhannesdóttir, 2015

æðarvarpið og gæta þess að kvíastæður verði aldrei nær friðlýstu æðarvarpi en sem nemur ofangreindri fjarlægð.

Samkvæmt upplýsingum frá Helga Páli Pálssyni á Patreksfirði¹ er reynsla frá sambýli æðarvarps og sjókvíaeldis við Hlaðseyri í Patreksfirði góð.

„Vorið 2012 hófst sjókvíaeldi fyrir lax í rétt um 500 metra fjarlægð frá æðarvarpinu á Hlaðseyri. Árið eftir byrjaði æðarvarpið að aukast svo um munaði og frjósemi æðarkollu jókst frá fjórum eggjum upp í sex egg að meðaltali. Ágangur frá vargfugli breyttist lítið með tilkomu laxeldisins, en vissulega kom mera af mávum á svæðið, en það truflaði ekki æðarvarpið.“

Veiði laxfiska er afar takmörkuð í Dýrafirði og er engin skráð veiði birt í árlegri skýrslu Hafrannsóknastofnunar um lax- og silungsveiði á Íslandi². Samkvæmt skráningum á veiði 2016 var heildarfjöldi laxa sem veiddist á Vestfjörðum 1.158. Frá þeirri tölu dragast 350 laxar sem var sleppt sem gefur heildarafla upp á 808 fiska. Mestur fjöldi var veiddur í Víðidalsá í Steingrímsfirði (133), Laugardalsá (128) og Langadalsá (103) við Djúp og Fjarðarhornsa á Barðaströnd (106). Skráður heildarafli urriða og bleikju á Vestfjörðum sama ár voru annars vegar 23 stk og hins vegar 250 stk³.

Hvalir koma inn í Dýrafjörðinn eins og í aðra firði á Vestfjörðum. Ein heimild er til um hnúfubak (*Megaptera novaeangliae*) sem rataði innundir Höfðaodda í lok maí árið 2009⁴. Ekki er vitað um selalátur í firðinum.

Það er ekki vitað til þess að hvalir hafi valdið tjóni í sjókvíaeldi hér við land, en dæmi eru um að selir hafi valdið tjóni í sjókvíaeldi í Ísafjarðardjúpi, en selir hafa ekki verið til vandræða í Dýrafirði. ASF mun þó fylgjast með og grípa til mótvægisáðgerða ef þörf krefur. Líkur á því að eldið valdi tjóni á selum eða hvölum eru taldar hverfandi.

5.7.1.6 Siglingar og innviðir

Siglingar á svæðinu tengjast aðallega þjónustu við fiskeldi, ferðaþjónustu, útivist og frístundum. Ekki eru til nákvæmar hnitsettar siglingaleiðir fyrir Dýrafjörð, en tekið var mið af fyrirbyggjandi upplýsingum um siglingaleiðir við val á eldissvæðum.

Hafnaraðstaða á Þingeyri er góð og bæði stór og smá skip nýta sér hana. Nýting er fjölbreytt s.s. til löndunar á fiski, fiskeldis og vaxandi ferðaþjónustu.

Afhendingaröryggi raforku á Vestfjörðum þarf að bæta og þörf er á því að finna leiðir til að mæta aukinni orkuþörf. Í raforkuspá 2008-2030⁵ er gert ráð fyrir því að raforkunotkun á Vestfjörðum muni aukast um 6,4% til ársins 2020. Frárennslismál hafa verið í lagi þar sem byggðin er takmörkuð og dreifð.

¹ Helgi Páll Pálsson, minnisblað október 2017

² Guðmunda Þórðardóttir og Guðni Guðbergsson, 2017

³ Guðmunda Þórðardóttir og Guðni Guðbergsson, 2017

⁴ Þingeyrarvefurinn - http://www.thingeyri.is/frettir/Hnufubakur_i_Dyrafirdi/

⁵ Orkustofnun, 2008

5.7.2 Viðmið og vísar

Eftirfarandi vísar eru notaðir við matið:

- Röskun á annarri starfsemi
- Framboð, eftirspurn og aðgengi að þjónustu
- Framboð, eftirspurn og aðgengi að útivistarsvæðum
- Umferð og ferðatími
- Virkni innviða (veitur og samgöngumannvirki)

Viðmiðin sem eru notuð með þessum vísam eru einkum ástandið og starfsemin í dag.

Við mat á umhverfisáhrifum framkvæmda á fuglalíf eru eftirfarandi viðmið lögð til grundvallar:

- Lög nr. 60/2013 um náttúruvernd
- Válisti 2 – Fuglar – Náttúrufræðistofnun Íslands, 2000
- Reglugerð nr. 252/1996 um friðun tiltekinna villtra fuglategunda
- Náttúruverndaáætlun 2009-2013
- Alþjóðasamningar er varða líffræðilega fjölbreytni og vernd votlendis

5.7.3 Einkenni og vægi

Eldið hefur almennt ekki neikvæð áhrif á aðra starfsemi eða nýtingu sem fram fer í dag í firðinum en getur þó þrengt að því sem fyrir er eða takmarkað aðra þróunarmöguleika. Nánar er fjallað um ferðþjónustu og útivist í næsta kafla.

Fiskeldið ætti ekki trufla virkni þeirra innviða sem eru til staðar. Brýnt er að siglingaleiðir um Dýrafjörð haldist greiðar og að öryggi sé ekki ógnað. Við framkvæmdir verður þess gætt að merkingar séu fullnægjandi og að ekkert sé byggt sem skyggt geti á leiðarmerki frá sjó og að ekki séu sett upp ljós eða önnur merki sem villt geta um fyrir sjófarendum. Leitað er umsagnar Samgöngustofu um hvers kyns mannvirkja á sjó svo sem fiskeldiskvía, mælitækja og veðurdufla. Leitað hefur verið áhlits hafnaryfirvalda bæði með opnu samtali sem og eru þau formlegir umsagnaraðilar hjá Ísafjararbæ vegna fiskeldisins í Dýrafirði. Rætt hefur verið við heimamenn sem reglulega sigla um fjörðinn en hluti af starfsmannahópi Arctic Sea Farm hefur einnig stundað fiskveiðar frá Þingeyri. Hluti af ferli við staðarval sem betur er gerð fyrir í valkostum (sjá kafla 6) snýr að samráði við heimamenn og kunnáttuaðila við val á staðsetningum eldissvæða til lágmarka áhrif þeirra á siglingaleiðir í firðinum. Framkvæmdaraðili mun tilkynna Sjósmælingum Íslands um staðsetningu þegar framkvæmdir hefjast. Gera má ráð fyrir að aukið fiskeldi geti frekar styrkt innviði svæðisins til lengri tíma, þar sem eldið krefst flutninga og þjónustu.

Smábátasjómenn telja að tilkoma laxeldis í Patreks- og Tálknafirði hafi aukið veiðar á þorski og ýsu í fjörðunum. Það er í samræmi við rannsóknir í Noregi sem sýna að sjókvíaeldi auki þéttleika botnfiska í næsta nágrenni við eldissvæðin¹. Veiðar með snurvoð eru orðnar mjög óverulegar í fjörðunum hin síðari ár. Bent hefur verið á að setja þurfi upp vöktunarrannsóknir sem huga að áhrifum laxeldisins á

¹ Dampster, o.fl., 2009

ungviði nytjafiska í firðinum, sérstaklega m.t.t. skarkolaseiða, en Hafrannsóknastofnun hefur hafið þær mælingar¹. Framkvæmdin mun hafa óveruleg eða jafnvel talsvert jákvæð áhrif á fiskveiðar í Dýrafirði.

Fóðrun eldisfisks getur leitt til aukins fæðuframboðs fyrir fugla og eykur magn af lífrænu efni í nágrenni við eldiskvíar, bæði vegna fóðurs sem fellur til botns og úrgangs frá fiskinum. Þetta lífræna efni getur aukið framleiðni í tegundum eins og þörungum, kræklingi, öðrum hryggleysingjum og fiskum. Þessar tegundir geta svo nýst fuglum sem aukin fæða. Kræklingar vaxa t.d. á köðlum og reipum kvíaþyrpinga. Það er þekkt frá Skotlandi að laxeldiskvíar dragi að æðarfugla². Reynslan frá æðvarvarpi í Patreksfirði sýndi jákvæð áhrif fiskeldis á æðavarpið³. Villtir fiskar sækja einnig oft að kvíum til að nýta fæðu sem fellur utan kvíanna. Þeir eru svo með auknum lífmassa aukin fæða fyrir sjófugla eins og t.d. skarfa, máfa, hávellur og fleiri tegundir. Þá getur lífrænt efni borist í fjörur. Slíkt getur aukið fæðuframboð fyrir fjörufugla, bæði ýmsar vaðfuglategundir og einnig máfa og spörfugla sem leita í fjöru eftir fæðu. Þannig getur eldið verið aðlaðandi fyrir ýmsar tegundir af fuglum og fiskum með auknu fæðuframboði.

5.7.4 Vöktun og mótvægisáðgerðir

Ekki þarf að ráðast í sérstakar mótvægisáðgerðir vegna áhrifa fiskeldisins á þá þætti sem hér eru til umræðu. Hafrannsóknastofnun hefur hafið vöktun á ungvíði nytjafiska í firðinum, sérstaklega m.t.t. skarkolaseiða. Draga má úr neikvæðum áhrifum með góðri samvinnu á milli ASF sem er eina eldisfyrirtækið í firðinum og annarra aðila. Nú þegar liggur fyrir nýtingaráætlun fyrir strandsvæði í Arnarfirði og ráðgert að framkvæma slíka vinnu fyrir aðra firði á Vestfjörðum. Það er því búið að vinna grunnvinnuna að góðri samvinnu aðila.

5.7.5 Niðurstaða

Fyrirhugað eldi mun hafa óveruleg áhrif á siglingar, innviði, veiðar og aðra starfsemi sem hér er fjallað um. Áhrifin verða að mestu leyti afturkræf ef fiskeldið hættir af einhverjum orsökum. Aukin þjónusta og umsvif vegna eldisins getur einnig styrkt aðra starfsemi og þannig haft talsverð jákvæð áhrif.

5.8 Ferðaþjónusta og útivist

5.8.1 Grunnástand

Mikill vöxtur hefur einkennt ferðaþjónustuna síðustu áratugi á Íslandi og frá árinu 2011 hefur komum erlendra ferðamanna til landsins fjölgað verulega eða um 16%-24% á ári. Erlendum ferðamönnum hefur fjölgað um 277% síðustu 10 ár (Tafla 5-17). Efnahagslegt mikilvægi ferðaþjónustunnar hefur því aukist mikið á skömmum tíma og greinin aflar nú meiri gjaldeyristekna en sjávarútvegur og álframleiðsla⁴.

¹ Björn Gunnarsson o.fl., 2010

² Hugrún Gunnarsdóttir, o.fl., 2015

³ Helgi Páll Pálsson, 2017

⁴ Anon, 2014c.

Tafla 5-17 Fjöldi erlendra ferðamanna á Íslandi árin 2010-2016¹

Ár	Fjöldi ferðamanna
2010	485.016
2011	565.611
2012	672.773
2013	807.349
2014	997.344
2015	1.289.139
2016	1.792.201

Hluta af fjölgun erlendra ferðamanna til landsins má skýra með aukningu í komum erlendra skemmtiferðaskipa. Haf- og strandsvæði landsins laða að ferðamenn enda einkennast þau af mikilli náttúru- fegurð og fjölbreyttu lífríki. Náttúruskoðunarferðir á sjó, svo sem hvalaskoðunarferðir og frístunda- veiðar og siglingar eru vinsælar hér á landi. Íslensk stjórnvöld og mörg sveitarfélög stefna að frekari vexti í ferðaþjónustu til atvinnuuppbyggingar og aukins efnahagvaxtar, einkum á jaðarsvæðum þar sem samdráttur hefur verið í öðrum greinum². Í stefnumörkun íslenskra stjórnvalda um málefni hafsins er fjallað um aðdráttarafli hafs og stranda við Ísland³. Bent er á mikilvægi hafsins, vistkerfis þess og umhverfis fyrir vöxt og viðgangs ferðaþjónustu hér á landi.

Tafla 5-18 Gistinætur á hótélum á Vesturlandi og Vestfjörðum árin 2007-2017⁴.

Ár	Fjöldi ferðamanna
2007	57.933
2008	56.051
2009	45.331
2010	46.460
2011	48.182
2012	63.145
2013	87.470
2014	100.742
2015	124.200
2016	173.264
2017	190.089

Á Vestfjörðum hefur síðasta áratuginn markvisst verið unnið að uppbyggingu ferðaþjónustu og samfara því hefur atvinnugreinin eflst (Tafla 5-18). Kannanir og greiningar hafa leitt í ljós að markaðshlutdeild Vestfjarða í ferðaþjónustu er minni en á mörgum öðrum landsvæðum en jafnframt eru miklir möguleikar til sóknar. Enn er þó fjöldi erlendra ferðamanna á Vestfjörðum fremur lítill hluti af þeim fjölda sem heimsækir Ísland.

¹ Vefsíða: www.ferdamalastofa.is

² Vefsíða: www.skipulagsstofnun.is/skipulagsmal/skipulagssja/

³ Vefsíða: www.atvinnuvegaraduneyti.is/verkefni/malaflokkar/sjavarutvegur/hafid---stefnumorkun.

⁴ Vefsíða: www.hagstofa.is

Í könnun á nýtingu ferðaþjónustufyrirtækja á strandsvæðum Vestfjarða, og áhuga þeirra á að nýta þessi svæði frekar í framtíðinni, kom í ljós að nær allir (28 af 31) ferðaþjónustuaðilar töldu sig nýta haf og strönd í sinni starfsemi og í sínum rekstri¹. Starfsemin er fjölbreytt og tengist bæði náttúru og menningu eins og sést á Mynd 5-37. Til marks um þetta má nefna fjölgun sjóstangveiðimanna sem koma til Vestfjarða, einkum til Flateyrar, Suðureyrar, Súðavíkur og Tálknafjarðar sem og fjölgun skemmtiferðaskipa sem koma til Ísafjarðar². Sum þeirra skemmtiferðaskipa sem hingað hafa komið á undanförunum árum hafa siglt inn Arnarfjörð, að Bíldudal eða Dynjandisvogi.

Framboð af skipulögðum ferðum á svæðinu jókst mikið með tilkomu fyrirtækisins Westfjords Adventures sem stofnað var árið 2013. Á meðal þeirra ferða, sem eru í boði og tengjast haf og strönd, eru sjóstangveiði, hvalaskoðun, útsýnissiglingar, náttúruskoðun í landi og gönguferðir á milli Arnarfjarðar og Patreksfjarðar. Samkvæmt könnun á sjávertengdri ferðaþjónustu á Patreksfirði, Tálknafirði og Bíldudal frá árinu 2014 kom í ljós að í heild koma flestir ferðamenn til sunnanverðra Vestfjarða vegna náttúrunnar. Jafnframt kom í ljós að um 18% íslenskra ferðamanna og 40% erlendra ferðamanna höfðu ekki og ætluðu sér ekki að nýta sjávertengda ferðaþjónustu á svæðinu. Mynd 5-38 sýnir hvers konar sjávertengda ferðaþjónustu ferðamenn hafa nýtt eða hyggjast nýta.

Sveitarfélög á Vestfjörðum hafa markað stefnu sem m.a. byggir á þeirri staðreynd að ferðamenn í heiminum í dag sækja í auknum mæli í lítt spillta náttúru sem víða er vanfundin³. Samkvæmt könnunum á viðhorfum og hegðun ferðamanna á Vestfjörðum er náttúran helsta aðdráttarafli svæðisins, sérstaklega hvað varðar erlenda ferðamenn^{4,5}. Ferðamenn á Vestfjörðum eru náttúruunnendur sem sækja í frið og ró og eru meðvitaðir um umhverfið³.

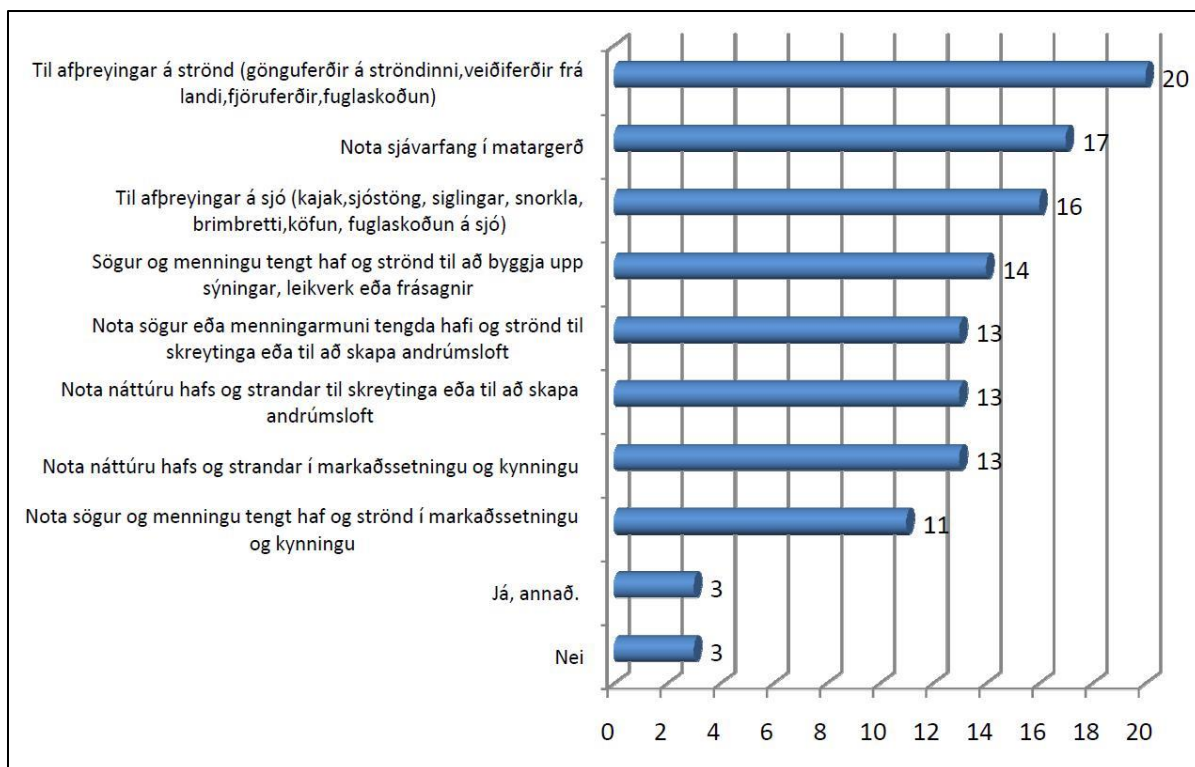
¹ Íris Hrund Halldórsdóttir og Guðbjörg Ásta Ólafsdóttir, 2010.

² Vefsíða. www.isafjordur.is/hafnir_isafjardarbaejar/skemmtiferdaskip/Skemmtiferdaskip_2012/

³ Aðalskipulag Ísafjarðarbæjar 2008-2020

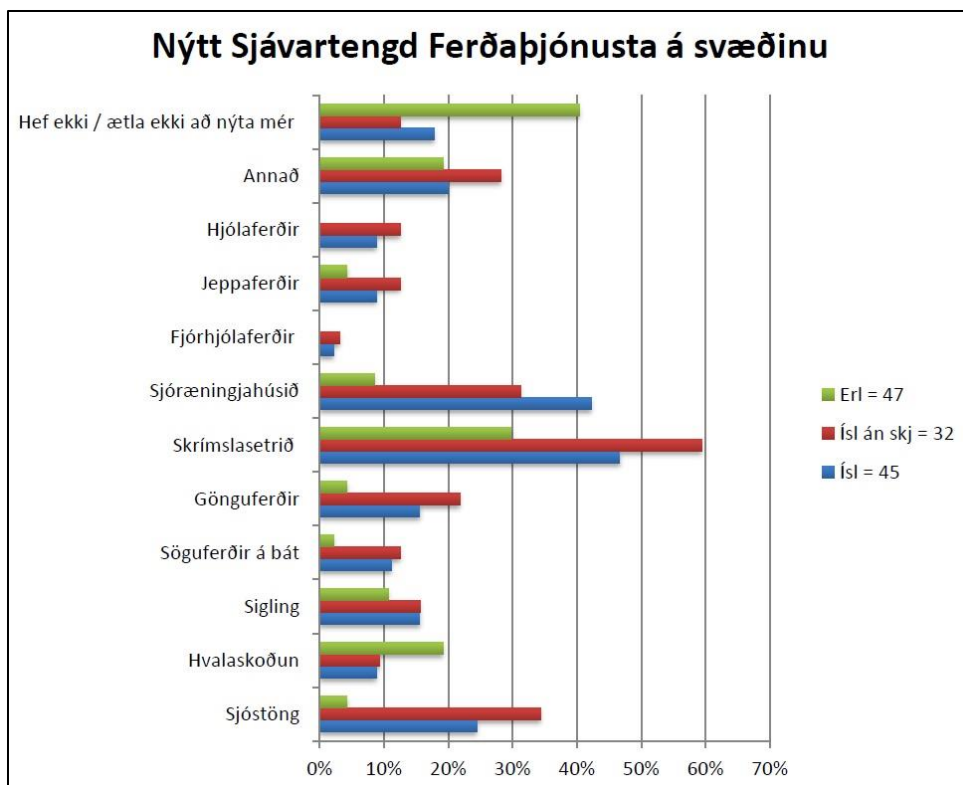
⁴ Albertína Friðbjörg Elíasdóttir, o.fl., 2008

⁵ Albertína Friðbjörg Elíasdóttir o.fl., 2009

Mynd 5-37 Fjöldi ferðabjóna sem nota eða vísa til haf-, strandsvæða og/eða sjávartengdrar ímyndar í starfsemi sinni¹.

¹ Aðalskipulag Ísafjarðarbæjar 2008-2020

Mynd 5-38 Niðurstöður spurningakönnunar meðal ferðamanna sem heimsóttu þéttbýlisstaðina Patreksfjörð, Tálknafjörð og Bildadal sumarið 2013. Alls voru spurðir 92 ferðamenn, 47 erlendir og 45 íslenskir. Af íslenskum ferðamönnum voru 13 sem heimsóttu svæðið vegna Skjaldborgarhátíðar (skj á mynd)¹

Í Arnarfirði hafa Vesturbyggð, Ísafjarðarbær og Tálknafjarðarhreppur sett fram stefnu sína um ferðapjónustu í nýtingaráætlun fyrir strandsvæði fjarðarins. Þar segir:

Nýtingaráætlunin gerir ráð fyrir að á svæðinu þróist sjálfbær ferðapjónusta, þ.e. ferðapjónusta sem hámarkar ávinning íbúa svæðisins og upplifun ferðamanna, en gengur ekki á náttúruleg eða menningarsöguleg gæði svæðisins.

Í sömu áætlun hafa eftirfarandi markmið verið sett fyrir útivist fyrir Arnarfjörð:

- ✓ Nálægð við náttúruna og sérkenni verði nýtt á sjálfbæran hátt til útivistar.
- ✓ Aðgengi að náttúru verði tryggt, m.a. að fjöru og tengsl íbúa við náttúru og umhverfi eflid.
- ✓ Útivist skal fara fram í sátt við umhverfið. Auka skal umhverfisvernd og stuðla að jákvæðum viðhorfum til umhverfis.

Ferðamálasamtök Vestfjarða hafa unnið stefnumörkun fyrir tímabilið 2010-2015². Framtíðarsýn félagsins er að „Ferðapjónustan skuli einkennast af gæðum, trausti og gestrisni ferðapjóna og heimamanna sem styðji undir sérstöðu svæðisins. Vestfirðir verði leiðandi svæði í umhverfismálum og sjálfbærri ferðapjónustu og skapi sér ímynd og sérstöðu á því sviði.“ Sérstaða Vestfjarða er skilgreind í stefnumörkun Ferðamálasamtaka Vestfjarða. Þar eru þrjú þemu nefnd og innan þeirra nokkrir þættir sem sumir snerta haf- og strandsvæði:

¹ Eva Dögg Jóhannesdóttir og Valgeir Ægir Ingólfsson, 2014

² Ferðamálasamtök Vestfjarða 2010. Stefnumótun 2010-2015. www.vestfirskferdamal.is/stefnumotun/

- Ósnortin náttúra: Hreinleiki, eyðifirðir, Hornstrandir, Látrabjarg, Dynjandi, náttúrulegar, fuglar og heimskautarefir, eyjarnar í Breiðafirði og friðlönd.
- Einstök friðsæld : Afskekkt, fámenni, rólegheit, víðátta, kyrrð.
- Öðruvísi upplifun. Útivist í ósnortinni náttúru, matarmenning, galdramenning, sjávarþorp, gömul hús, tónlist, afslappað viðmót og gestrisni Vestfirðinga.

5.8.2 Viðmið og vísar

Eftirfarandi viðmið eru notuð við matið:

- Lög nr. 60/2013 um náttúruvernd
- Velferð til framtíðar, sjálfbær þróun í íslensku samfélagi
- Stefna sveitarfélaga: Aðalskipulag Vesturbyggðar og Tálknafjarðarhrepps 2006-2018.

Eftirfarandi þættir verða til skoðunar við langtímavöktun á áhrifum framkvæmdar:

- Viðhorf íbúa og ferðamanna
- Breytingar á lífríki

5.8.3 Einkenni og vægi

Firðir og fjörur eru mikilvæg svæði fyrir ferðaþjónustu á Vestfjörðum¹. Þessi svæði eru líka mikilvæg í hugum íbúa svæðisins, bæði hvað varðar ásýnd en einnig byggist afkoma á svæðinu að miklu leyti á sjávarauðlindunum. Svæðin eru verðmæt og því er mikilvægt að hugað sé vel að ásýnd, áhrifum á lífríki og eðlisþáttum sjávar þegar taka á ákvarðanir nýtingu þeirra, svo sem um fiskeldi.

Áhrifum fyrirhugaðs fiskeldis á ferðaþjónustu og útivist má skipta í nokkra þætti:

Áhrif á ásýnd fjarðanna: Fyrirhugað eldi verður sýnilegt frá ákveðnum svæðum í fjörðunum. Sumum ferðamönnum og þeim sem stunda útivist kann að þykja fiskeldi rýra gæði svæðisins, vegna breyttrar ásýndar þess. Athuganir (kafla 5.5) sýna þó að ekkert svæði verður fyrir verulegri breytingu á ásýnd. Áhrif á ásýnd eru auk þess tímabundin og afturkræf.

Áhrif á ímynd svæðisins: Verði umhverfisáhrif fiskeldis talsverð eða verulega neikvæð, svo sem á vistkerfið, menningarminjar og náttúrminjar, má búast við að það hafi áhrif á viðhorf ferðamanna og íbúa. Samkvæmt þessu umhverfismati verður álag á lífríki svæðisins innan þolmarka og áhrif á menningarminjar og náttúrminjar verða líka óveruleg. Eldið ætti því að geta þróast í sátt við ferðaþjónustu og útivist og í mörgum tilvikum geta þessar greinar styrkt hvor aðra.

Takmarkað rými: Fiskeldi krefst ákveðins rýmis og helgunarsvæðis, sem nýtist þá ekki til annars á meðan starfsemi er í gangi. Við athugun á þeim svæðum sem nýtt eru til útivistar og ferðaþjónustu fæst ekki séð að eldið trufla aðgengi að þeim. Eldiskvíar geta einnig skapað hættu við siglingar, séu þær ekki vel merktar eða staðsettar nærri siglingaleiðum (kafla 5.7).

Í júlí 2014 var gerð könnun á meðal ferðamanna á Vestfjörðum. Ferðamenn voru spurðir á Patreksfirði, Tálknafirði, Bíldudal, Þingeyri, Ísafirði og Súðavík. Viðfangsefnið var viðhorf ferðamanna til

¹ Ferðamálasamtök Vestfjarða 2010. Stefnumótun 2010-2015. www.vestfirskferdamal.is/stefnumotun/

fiskeldis á Vestfjörðum. Könnunin var gerð af Atvinnuþróunarfélagi Vestfjarða að beiðni eldisklasa Vestfjarða en í honum eru fyrirtæki í fiskeldi á svæðinu¹.

Alls voru 98,5% þátttakenda með mjög jákvætt eða jákvætt viðhorf til Vestfjarða og enginn svarenda hafði neikvætt viðhorf til ásýndar strandlengjunnar. Náttúran, landslag, kyrrð og ró var einkum það sem réði viðhorfi þátttakenda.

Könnunin leiddi í ljós að meirihluti ferðamanna telur fiskeldi ekki hafa neikvæð áhrif á strandlengju Vestfjarða. Um helmingur svarenda taldi fiskeldi hafa áhrif á heildarmynd Vestfjarða en þó ekki nægilega mikil til að skemma ásýnd þeirra. Álíka margir voru sammála (26,5%) og ósammála (22,7%) þeirri fullyrðingu að fiskeldi hefði engin teljandi áhrif á ásýnd eða landslag Vestfjarða. Þegar spurt var um stækkun fiskeldis, voru álíka margir fylgjandi og andvígir stækkun fiskeldis¹.

Gerðar hafa verið sambærilegar kannanir erlendis. Könnun á áhrifum fiskeldis á ferðaþjónustu í Vestur-Skotlandi leiddi í ljós að fiskeldi þar hefur ekki afgerandi áhrif á upplifun gesta sem heimsækja svæðið. Jafnframt kom í ljós að frekara eldi myndi ekki hafa áhrif á löngun ferðamanna að heimsækja svæðið aftur².

Mikilvægt er að á Vestfjörðum séu til svæði þar sem ekkert fiskeldi er stundað. Sveitarfélögin hafa ekki markað stefnu um þetta, en horft hefur verið til Jökulfjarða og Hornstranda í þessu samhengi. Geirþjófsfjörður í Arnarfirði er skilgreindur í nýtingaráætlun strandsvæðis Arnarfjarðar sem náttúrusvæði (án fiskeldis og annarrar nýtingar sem krefst mannvirkja).

5.8.4 Vöktun og mótvægisáðgerðir

Eldissvæðin hafa verið staðsett með tilliti til siglingaleiða og eru eldismannvirki merkt í samræmi við ákvæði í reglugerð nr. 1170/2015. Geymsla á öðrum fljótandi mannvirkjum, s.s. búnaði sem hafður er til geymslu í sjó, verður í samræmi við lög um vitamál nr. 132/1999. Landhelgisgæslan veitti ráðgjöf um staðsetningu eldissvæða. Áhersla verður lögð á góðar merkingar á mannvirkjum til að forða óhöppum á öllum árstímum.

Arctic Sea Farm mun miðla upplýsingum um vistvæna framleiðslu og sjálfbærar áherslur til íbúa og gesta á svæðinu, t.d. með upplýsingaskiltum. Slík fræðsla er líkleg til að auka jákvæðni í garð eldisins og þar með styrkja ferðaþjónustu. Framkvæmdin mun jafnframt styrkja Vestfirði í heild sem umhverfisvænt matvælaframleiðslusvæði án stærra iðnaðar.

Við niðurstetningu á eldiskvíum er lögð áhersla á fagurfræði, ásýnd og góðan frágang. Eldiskvíarnar eru færanlegar og eru áhrif á ásýnd svæða í þeim skilningi afturkræf. Mögulegt er að færa kvíarnar ef í ljós kemur að þær séu óheppilega staðsettar vegna siglinga eða af öðrum ástæðum.

5.8.5 Niðurstaða

Eldiskvíarnar munu hafa óveruleg áhrif á ásýnd og ímynd fjarðanna, eins og áður var fjallað um (kafla 5.5). Kannanir benda auk þess til að breytt ásýnd muni ekki hafa neikvæð áhrif á upplifun ferðamanna á svæðinu. Eldiskvíarnar munu ekki trufla mikið aðgengi og umferð ferðamanna í fjörðunum.

¹ Anon, 2014b

² Nimmo, o.fl., 2011

Niðurstaðan er því sú að áhrif á ferðapjónustu og útivist verða óveruleg og að mestu afturkræf. Aukin þjónusta og umsvif vegna eldisins getur einnig styrkt ferðapjónustu á svæðinu og þannig haft jákvæð áhrif.

5.9 Menningarminjar

5.9.1 Grunnástand

Samkvæmt lögum um menningarminjar nr. 80/2012 teljast menningarminjar ummerki um sögu þjóðarinnar, t.d. fornminjar, menningar- og búsetulandslag, skip og bátar, samgöngutæki og aðrar heimildir um menningarsögu þjóðarinnar. Þjóðminjar eru jarðfastar minjar eða lausir gripir eða hlutir sem eru einstakir og hafa sérstaka merkingu og mikilvægi fyrir menningarsögu Íslands. Samkvæmt sömu lögum eru fornminjar annars vegar forngripir og hins vegar fornleifar. Forngripir eru þeir lausamunir sem eru 100 ára og eldri sem menn hafa notað eða mannaverk eru á og fundist hafa í eða á jörðu eða jökli, í vatni eða sjó. Skip og bátar frá því fyrir 1950 teljast til forngripa. Fornleifar eru hins vegar hvers kyns mannvistarleifar, á landi, í jörðu, í jökli, sjó eða vatni, sem menn hafa gert eða mannaverk eru á og eru 100 ára og eldri. Fornminjar eru skilgreindar í 3. gr. laga nr. 80/2012 um menningarminjar á eftirfarandi hátt:

- a. búsetulandslag, skrudgarðar og kirkjugarðar, byggðaleifar, bæjarstæði og bæjarleifar ásamt tilheyrandi leifum mannvirkja og öskuhauga, húsaleifar hvers kyns, svo sem leifar kirkna, bænhúsa, klaustra, þingstaða og búða, leifar af verbúðum, naustum og verslunarstöðum og byggðaleifar í hellum og skútum
- b. vinnustaðir þar sem aflað var fanga, svo sem leifar af seljum, verstöðvum, bólum, mógröfum, kolagröfum og rauðablæstri
- c. tún- og akurgerði, leifar rétta, áveitumannvirki og aðrar ræktunarminjar, svo og leifar eftir veiðar til sjávar og sveita
- d. vegir og götur, leifar af stíflum, leifar af brúm og öðrum samgöngumannvirkjum, vöð, varir, leifar hafnarmannvirkja og bátalægi
- e. slippir, ferjustaðir, kláfar, vörður og önnur vega- og siglingamerki ásamt kennileitum þeirra
- f. virki og skansar og leifar af öðrum varnarmannvirkjum
- g. þingstaðir, meintir hörgar, hof og vé, brunnar, uppsprettur, álagablettir og aðrir staðir og kennileiti sem tengjast siðum, venjum, þjóðtrú eða þjóðsagnahefð
- h. áletranir, myndir eða önnur verksummerki af manna völdum í hellum eða skútum, á klettum, klöppum eða jarðföstum steinum og minningarmörk í kirkjugörðum
- i. haugar, dysjar og aðrir greftrunarstaðir úr heiðnum eða kristnum sið
- j. skipsflök eða hlutar þeirra

Skylt er að skrá minjar, hús og mannvirki á vettvangi áður en deiliskipulag er afgreitt eða leyfi til framkvæmda eða rannsókna gefið. Allar fornminjar eru friðaðar samkvæmt 5. gr. laganna. Ekki má hreyfa við eða raska þeim á nokkurn hátt án leyfis Minjastofnunar. Ef áður ókunnar fornminjar finnast við framkvæmd verks skal sá sem fyrir því stendur þegar stöðva framkvæmd. Í framhaldinu ber Minjastofnun Íslands að framkvæma vettvangskonun svo skera megi úr um eðli og umfang fundarins.

Ragnar Edvardsson hefur undanfarin misseri unnið að rannsókn sem hefur það að markmiði að kanna fjölda, eðli og ástand neðansjávarminja við Ísland¹. Ragnar hefur skoðað ritaðar heimildir á tímabilinu 1200-1910 og í framhaldinu farið með sónar á valin svæði til nánari könnunar. Þá var kafað niður að völdum stöðum þar sem fram höfðu komið frávik í sónarmælingunum og upplýsingar skráðar. Almennt hefur lítið verið fjallað um neðansjávarransóknir fornminja á Íslandi. Upplýsingar um skráðar fornminjar og önnur menningarsöguleg verðmæti á landi má finna í aðalskipulagsáætlunum Ísafjarðarbæjar, Tálknafjarðarhrepps og Vesturbyggðar. Rannsóknir Ragnars benda til að talsvert af minjum leynist á sjávarbotninum í kringum Ísland². Algengast er að slíkar minjar finnast við kaupstaði, hvalveiðistöðvar og bátalægi.

Fornleifar og aðrar búsetuminjar er geyma upplýsingar um sögu og menningu svæðisins hafa varðveist nokkuð vel á norðanverðum Vestfjörðum. Þó nokkuð er um skráðar fornminjar eru í Dýrafirði m.a. í Þingeyri. Friðlýstar fornminjar í Dýrafirði eru Haukadalur (Sæbóls-rústir, Annmarkastaða-rúst, Seltóftir við Lambadalsá þar sem Orrastaðir voru, Gömul tóft við Skammfótarengi, Nefsstaða-rúst); Hof við Múla (Goðatóft); Sandar (Þingeyrar-þingstaður, búðatóftir fornar og aðrar rústir og fornleifar); Alviðra (Þrælsgerði); Hraun, Keldudalur (Hringur nefndur lögrjetta / dómringur og lögrjettubúðir); Höfði (fornar tóftir, bóttóft, fornar tóftir á Höfðaoddanum og Merkjagarður á landamærum Höfða og Næfranness); og Lambadalur (Valseyrar-þingstaður, búðartóftir fornar o.fl. forn mannvirki)³.

5.9.2 Viðmið og vísar

Eftirfarandi viðmið eru notuð við matið: Lög um menningarminjar nr. 80/2012. Annars vegar er um að ræða skráðar friðlýstar fornminjar og hins vegar aðrar fornleifar sem njóta friðunar skv. lögum um menningarminjar. Jafnframt er tekið tillit til ákvæða aðalskipulagsáætlana um verndun á skráðum friðlýstum menningarminjum og öðrum minjum sem eru taldar verðmætar vegna sögulegs eða menningarlegs gildis.

Eftirfarandi vísar eru notaðir við matið: Hætta á röskun fornleifa og annarra menningarminja.

5.9.3 Einkenni og vægi

Fiskeldi getur einkum spillt fornminjum á tvo vegu. Annars vegar geta fornminjar raskast vegna festinga kvía við botn og hins vegar kunna fornminjar að hyljast vegna úrgangs sem fellur til botns undir kvíunum. Almennt eru því áhrif fiskeldis á fornminjar bundin við botninn næst eldiskvíunum og þar af leiðandi er mikilvægt að kvíarnar verði ekki staðsettar of nálægt fornminjum.

Minjastofnun gerði ekki kröfu um að fornleifar á sjávarbotni yrðu skráðar sérstaklega í umhverfismatinu. Við val á staðsetningum fyrir festingar á botni fjarðanna þarf að gæta að því að þær skaði ekki fornleifar sem þar kunna að leynast, sbr. 24. gr. laga um menningarminjar. Áður en kvíarnar verða festar niður verður botninn skoðaður af kafara. Ef fornminjar sem áður voru ókunnar finnast við framkvæmd verksins verður brugðist við því í samræmi við lög um menningarminjar nr. 80/2012 og framkvæmd stöðvuð án tafar. Þá mun Minjastofnun Íslands láta framkvæma vettvangskönnun umsvifalaust svo skera megi úr um eðli og umfang fundarins. Stofnuninni er skylt að ákveða svo fljótt

¹ Anon, 2012b

² Ragnar Edvardsson, 2014

³ Aðalskipulag Ísafjarðarbæjar 2008-2020

sem auðið er hvort verki megi fram halda og með hvaða skilmálum. Óheimilt er að halda framkvæmdum áfram nema með skriflegu leyfi Minjastofnunar Íslands.

5.9.4 Vöktun og mótvægisaðgerðir

Gæta þarf þess að fornminjar spillist ekki við uppsetningu og viðhaldi kvíanna eins og greint var frá að framan. Kafarar munu skoða aðstæður til að fyrirbyggja röskun og spillingu minja. Miða þarf endanlega staðsetningu eldiskvía við minjarnar og helgunarsvæði þeirra. Finnist áður ókunnar minjar skal verklag verða með þeim hætti sem áður sagði hér að framan.

5.9.5 Niðurstaða

Botnfestingar kunna að hafa bein áhrif á ókunn skipsflök eða fornminjar á hafsbotni. Botnfall frá eldiskvíum mun hafa óbein áhrif á hugsanlegar fornminjar sem kunna að finnast næst eldiskvíum. Vægi slíkra áhrifa er talin óveruleg í ljósi þess að engar þekktar fornminjar eru innan afmarkaðra eldissvæða. Aðstæður verða skoðaðar áður en kvíar verða festar og brugðist verður við með viðeigandi hætti, í samráði við Minjastofnun Íslands, ef minjar koma í ljós.

5.10 Verndarsvæði

5.10.1 Grunnástand

Skv. lögum nr. 60/2013 um náttúruvernd skiptast náttúruminjar í 1) náttúruverndarsvæði og 2) lífverur, búsvæði þeirra og vistkerfi sem eru á náttúruminjasrá. Náttúruverndarsvæði eru friðlýst svæði, önnur svæði og náttúruminjar sem eru á náttúruminjasrá, sem og afmörkuð svæði og náttúruminjar sem njóta verndar skv. öðrum lögum vegna náttúru eða landslags.

Friðlýst æðarvarp er í Höfðaodda. Aðrar náttúruminjar á svæðinu sem eru á náttúruminjasrá eru Skaginn á milli Arnarfjarðar og Dýrafjarðar, Ketilseyri og Botn í Dýrafirði, sjá kafla 4.2.2.

Samkvæmt gildandi náttúruverndaráætlun eru ekki uppi hugmyndir stjórnvalda um að friðlýsa svæði utan netlaga. Helstu áhrifin af fiskeldinu eru breyting á ásjón sem kann að hafa áhrif á upplifun ferðamanna og þá sem stunda útivist á svæðinu. Nánar er fjallað um ásjón svæðisins í kafla 5.5.

5.10.2 Viðmið og vísar

Eftirfarandi vísar eru notaðir: Fágæti, röskun og verndargildi.

Eftirfarandi viðmið eru höfð til grundvallar við mat á áhrifum fyrirhugaðs fiskeldis í Arnarfirði á náttúruverndarsvæði:

- Ákvæði aðalskipulagsáætlana, Ísafjarðarbæjar, Tálknafjarðarhrepps og Vesturbyggðar um verndun náttúru.
- Lög um náttúruvernd nr. 60/2013. Skv. lögnum njóta ákveðnar jarðmyndanir og vistkerfi sérstakrar verndar skv. 37. gr. laganna og skal forðast röskun þeirra eins og kostur er. Á meðal þeirra eru hverir, heitar uppsprettur, hrúður og hrúðurbreiður (100m² eða stærri), sjávarfitjar og leirur.

5.10.3 Einkenni og vægi

Fyrirhugað fiskeldi mun ekki hafa bein áhrif á þá náttúru sem er tilgreind í náttúruminjaskrá eða á hverfisvernduðum svæðum, þ.e. leirur, skeljasandsfjörur, lífríki, setlög með blaðförum, gróðurfar, fjölbreytni í landslagi, gljúfur, útsýni, fuglalíf, fjörusvæði. Þessi verndarsvæði eru utan fyrirhugaðra fiskeldissvæða og bein áhrif eldisins á náttúru eru fyrst og fremst staðbundin eins og fjallað er um í kafla 4.2.2 um náttúruminjar. Fiskeldið hefur hins vegar áhrif á ásjón svæðisins eins og fjallað er nánar um í kafla 5.5 hér á undan. Breytt ásjón getur haft áhrif á upplifun einstaka gesta á svæðinu, þ.e. útivist og ferðapjónustu. Fiskeldismannvirki á sjó virðast hinsvegar hafa lítil áhrif á meirihluta erlendra ferðamanna, ef marka má könnun sem Atvinnuþróunarfélags Vestfjarða framkvæmdi sumarið 2014¹.

5.10.4 Vöktun og mótvægisáðgerðir

Arctic Sea Farm hefur möguleika á að kynna starfsemi sína fyrir ferðamönnum. Fáir Vestfirðir umhverfivottun er eðlilegt að stórar atvinnugreinar, þ.e. eldisfyrirtæki í samstarfi við ferðapjónustuaðila, miðli upplýsingum um starfsemina til ferðamanna.

Ekki er gert ráð fyrir sérstakri vöktun vegna áhrifa fyrirhugaðs eldis á verndarsvæði. Áður var fjallað um vöktun vegna áhrifa á eðliseiginleika sjávar og vistfræðilega þætti. Sú vöktun mun stuðla að heilbrigði verndarsvæðanna og lífríkis í fjörðunum.

5.10.5 Niðurstaða

Framkvæmdin kemur ekki til með að hafa bein áhrif á verndarsvæði eða gildi þeirra, og því eru áhrifin metin óveruleg. Áður var fjallað um áhrif á ásjón svæðisins (kafla 5.5).

5.11 Samlegðaráhrif

5.11.1 Grunnástand

Eftirfarandi fyrirtæki eru þegar í eldi á laxi eða regnbogasilungi á Vestfjörðum auk Arctic Sea Farm eru það; Arnarlax og undir það heyrir líka Fjarðarlax, ÍS 47 (í Öndarfirði), Háafell (fiskeldisfyrirtæki í eigu Hraðfrystihússins Gunnvarar í Ísafjarðardjúpi) og Hábrún (áður Álfsfell, Glaður og Sjávareldi í Ísafjarðardjúpi).

Hafrannsóknastofnun hefur áætlað að burðarþol vegna lífræns álags í Dýrafirði, Arnarfirði, Tálknafirði og Patreksfirði geti verið allt að 50 þúsund tonn, en ekki liggur fyrir mat á burðarþoli Öndarfjarðar.

Til Skipulagsstofnunar hafa verið tilkynnt áform í Ísafjarðardjúpi um framleiðslu nærri áætluðu burðarþolsmati Hafrannsóknastofnunar (30 þúsund tonn). Hins vegar er það mat Hafrannsóknastofnunar sem kemur fram í fyrrgreindu Áhættumati að án mótvægisáðgerða sé erfðablöndunaráhætta fyrir Ísafjarðardjúp of mikil og lagst gegn eldi þar á frjóum eldislaxi. Áhættumatið er uppbyggt þannig að hægt er að meta betur mismunandi breytur í líkaninu þannig að eftir því sem betri upplýsingar fást er mögulegt að endurmeta áhættuna. Einnig á eftir að meta betur mögulegar mótvægisáðgerðir eins og fjallað var um í kafla 5.4.3.4.

¹ Anon, 2014b

Ljóst má vera að gangi þessar áætlanir eftir er um töluvert afrek í nýsköpun að ræða, því sjókvíaelði við strendur Íslands er á mörkum þess sem er talið framkvæmanlegt út frá líffræðilegum og hagfræðilegum sjónarmiðum. Framkvæmdin fer fram í umhverfi sem tekur sífelldum breytingum milli ára, árstíma og skemmri tímabila innan ársins. Þannig krefst uppbygging sjókvíaeldis mikilla rannsókna og vöktunar á umhverfi og kallar á samstarf eldisfyrirtækja við rannsóknarfyrirtæki og háskólastofnanir. Eldisfyrirtækin hafa tekið upp eða stefna að umhverfivottun á sinni framleiðslu, sem krefst mikillar þróunarvinnu og nýsköpunar í vinnubrögðum. Sjókvíaelði er hátækni- og þekkingariðnaður erlendis og þarf að vera það einnig hérlendis. Takist ekki að fylgja áætlunum eftir um uppbyggingu innviða á Vestfjörðum eru minni líkur á að sjókvíaelði dafni sem samkeppnishæf atvinnugrein.

Sjókvíaelði hérlendis er byggt upp á reynslu sem hefur skapast líka í öðrum löndum með það að markmiði að takmarka áhættu á slysasleppingum. Hér er um mikla hagsmuni að ræða hjá eldisfyrirtækjunum og hafa kröfuhörðustu staðlar um eldisbúnað verið teknir í notkun hérlendis.

5.11.2 Viðmið og vísar

Við mat á sammögnunaráhrifum framkvæmdar er í aðalatriðum horft til samfélagslegra þátta annars vegar og villta stofna laxfiska hins vegar. Eftirfarandi viðmið eru notuð:

- Atvinnumálastefna fyrir Vestur-Barðastrandarsýslu 2004-2008¹
- Sóknaráætlun Vestfjarða 2015-2019 (samningur liggur fyrir², drög til kynningar)
- Byggðaaáætlun 2014-2017³
- Stefna og aðgerðaáætlun Vísinda- og tækniráðs 2017-2019⁴
- Meginstefna Landsambands fiskeldisstöðva við eldi í sjókvím⁵
- Samningur Sameinuðu þjóðanna um líffræðilega fjölbreytni⁶
- Lög og reglugerðir sem gilda um eldi laxfiska hér á landi

5.11.3 Einkenni og vægi

Samlegðaráhrif á samfélagslega þætti vegna framkvæmda eldis laxfiska á Vestfjörðum takmarkast að mestu við Vestfirði. Afleidd áhrif framkvæmdar á atvinnu og efnahag, s.s. útflutningstekjur, eru á landsvísu.

Gangi fyrirliggjandi áform og áætlanir eftir um verulega framleiðsluaukningu á laxfiskum á Vestfjörðum mun það kalla eftir auknum fjölda starfa og hafa verulega jákvæð áhrif á íbúapróun (kafla 5.6). Störfum sem krefjast sérfræðimenntunar mun fjölga í kjölfar uppbyggingarinnar og þá ekki síður fyrir konur en karla.

Samkvæmt úttekt frá Atvinnuþróunarfélagi Vestfjarða má búast við því að fyrirliggjandi áform eldisfyrirtækja um 40.000 tonna sjókvíaelði muni skapa 527 bein störf í fiskeldi og að íbúum Vestfjarða muni

¹ Vefsíða: www.vesturbyggd.is

² Vefsíða: www.fjordungssamband.is

³ Vefsíða: www.byggdastofnun.is

⁴ Vefsíða: www.stjornarradid.is

⁵ Vefsíða: www.lf.is

⁶ Vefsíða: www.ust.is

fjölga um 1.300 vegna þessara starfa eða um tæp 20%¹. Afleidd störf vegna framleiðslu, vinnslu og markaðsmála gætu verið álíka mörg og því gæti störfum (ársverkum) fjölgað um 800-1.000 í heildina og fólksfjölgun verið í samræmi við það. Gert er ráð fyrir að störfin skiptist á milli Vestfjarða og annarra landshluta og að jafnframt skapist störf erlendis. Í heildina er talið að atvinnugreinin gæti velt um 23-24 milljörðum. Áhrif eldis á Vestfjörðum gætu orðið enn meiri en hér er lýst.

Aukið umfang í sjókvíaeldi kallar á bættar samgöngur og öflugra innviði (Mynd 5-39), m.a. jarðgöng á milli Arnarfjarðar og Dýrafjarðar. Göngin hafa verið á áætlun stjórnvalda um árabíl en framkvæmdum hefur ítrekað verið frestað. Göngin myndu gjörbreyta möguleikum Vestfjarða til frekari samfélagslegrar og efnahagslegrar uppbyggingar. Sjókvíaeldi mun ýta undir að strandsiglingar hafi viðkomu á sunnanverðum Vestfjörðum, sem er afar mikilvæg samgöngubót.

Aukning á framleiðslu laxfiska í 50-60 þúsund tonn eru ekki talin hafa áhrif til ofauðgunar á næringar-efnum í sjó, því framleiðsluleyfi eru bundin við sjálfbært burðarþol fjarða og vöktunar á umhverfis-áhrifum.

Bent hefur verið á að auknu eldi laxa og regnbogasilungs á Vestfjörðum geti fylgt tjón á villtum laxastofnum í ám í Ísafjarðardjúpi. Ekki má þó búast við því að aukið eldi valdi sammögnun áhrifa vegna laxalúsar, þar sem áhrif laxalúsar á villta stofna eru bundin við tiltekin fjörð en ekki fyrir Vestfirði í heild sinni. Almenn umhverfisskilyrði fyrir þroska laxalúsar eru sambærileg í öllum fjörðum Vestfjarða (sjá kafla 5.4.2) og tiltækum mótvægisáðgerðum mun verða beitt hjá öllum fyrirtækjum og samráð haft milli fyrirtækja og í gegnum fiskeldisklasa Vestfjarða.

Aukið laxeldi mun geta leitt af sér að fleiri laxar sleppi úr eldiskvíum. Í kafla 5.4.3.3 er fjallað um að strokulax leitar í litlum mæli upp í ár fjarri sleppistað. Þess vegna er talin lítil hættu á að lax sem sleppur í Arnarfirði leiti í ár í Ísafjarðardjúpi, rétt eins og lax sem sleppur í Ísafjarðardjúpi myndi í litlum mæli leita í ár í Arnarfirði. Samlegðaráhrif af auknu laxeldi á hugsanlegt genamengi villtra laxastofna eru því talin lítil og óveruleg.

5.11.4 Vöktun og mótvægisáðgerðir

Fyrirtækin hafa með sér samstarfsvettvang í fiskeldisklasa Vestfjarða, sem er mikilvægur til að deila upplýsingum sem safnast í öllum fjörðum um reynslu af búnaði og fyrirbyggjandi áðgerðir. Einnig eru samskipti mikilvæg til að deila þekkingu á óvissuþáttum og öðrum umhverfisþáttum sem getur verið mikilvægt til að fyrirbyggja tjón.

Nú er talið að strokulaxar sem finnast í villtri náttúru í Noregi hafi sloppið sem smáseiði. Lífslíkur þeirra eru mestar. Mikilvæg mótvægisáðgerð er því að fyrirbyggja möskvaslug, sem er talin helsta ástæðan vegna sleppingu smáseiða í Noregi.

5.11.5 Niðurstaða

Aukin umsvif í sjókvíaeldi eru í heildina talin mjög jákvæð fyrir samfélagið. Áhrif á vistkerfi fjarða eða á stofnerfðasamsetningu á villtum laxastofnun eru talin óveruleg.

¹ Shiran Þórisson, 2015

Mynd 5-39 Fiskeldi í fjörðunum kallar á mikil afnot af höfnum.

6 Valkostir

Framkvæmdaraðili setur aðeins fram einn valkost vegna fyrirhugaðrar framkvæmdar. Aukið sjókvíaeldi í Dýrafirði er mikilvægur hlekkur í uppbyggingu sjókvíaeldis Arctic Sea Farms eins og lýst er í kafla 1. Eini raunhæfi möguleikinn á uppbyggingu sjálfbærs og vistvæns sjókvíaeldis á Vestfjörðum er, að mati fyrirtækisins, kynslóðaskipt eldi með hvíld svæða. ASF hefur undanfarin misseri unnið greiningarvinnu sem miðar að því að finna heppileg eldissvæði sem uppfylla markmið um rekstraröryggi, umhverfisaðstæður, umhverfisáhrif og samfélagslega þætti. Matsskýrsla þessi er hluti af þeirri vinnu.

Eldissvæðin í Dýrafirði eru staðsett þannig að þau valdi sem minnsti röskun á annarri starfsemi eða athöfnum, svo sem siglingaleiðum. Jafnframt var staðsetning þeirra ákvörðuð út frá öldufari og hafstraumum til að tryggja bæði rekstraröryggi og tíð sjóskipti. Til að lágmarka staðbundin umhverfisáhrif er mikilvægt að eldissvæðin séu nægjanlega stór til að rúma tilfærslu á staðsetningum eldiskvíá innan þeirra.

Uppbygging fiskeldisins hjá ASF á undanförunum árum hefur leitt til verulegra jákvæðra áhrifa fyrir Vesturbyggð, Tálknafjarðarhrepp og Ísafjarðarbæ. Frekari uppbygging í greininni fellur vel að áætlunum um uppbyggingu samfélagsins, þ.e. fjölgun íbúa, eflingun innviða og aukin atvinnutækifæri, sbr. atvinnumálastefnu Vestur-Barðastrandasýslu og skipulagsáætlanir Ísafjarðarbæjar, Vesturbyggðar og Tálknafjarðarhrepps.

6.1 Núllkostur

Ljóst er að með núllkosti er ekki ráðist í frekari framkvæmdir af hálfu Arctic Sea Farm og ekkert áframhald verður af þeim umtalsverða samfélagslega ávinningi sem þær hafa haft í för með sér, en á hinn bóginn yrðu ekki neikvæð áhrif á lífríkið og aðra náttúru. Í eftirfarandi umfjöllun verður gerð grein fyrir líklegri þróun umhverfisþáttar ef starfsemi í laxeldi hættir miðað við upplýsingar um grunnástand eins og lýst var í matsskýrslu. Varðandi hagræn og félagsleg áhrif framkvæmdarinnar er einnig stuðst við upplýsingar frá Byggðastofnun.

6.1.1 Eðliseiginleikar sjávar

Grunnupplýsingar sýna að eðlisþættir sjávar og plöntusvif í Dýrafirði fylgja hefðbundnum árstíðaferlum eins og þeim hefur verið lýst í öðrum fjörðum landsins. Í mati á umhverfisáhrifum voru áhrif á eðlisþætti sjávar og plöntusvif í firðinum metin óveruleg og afturkræf ef starfsemi yrði hætt. Sama niðurstaða á við nú ef starfseminni verður ekki framhaldið.

6.1.2 Botndýralíf

Reynslan af núverandi eldi sýnir að uppsöfnun lífrænna leifa takmarkast við setbotn í nágrenni eldiskvíá og sýnir vöktun að áhrif geta verið talsvert neikvæð við eldiskvíar meðan á eldi stendur. Í mati á umhverfisáhrifum voru áhrif aukinnar framleiðslu metin talsvert neikvæð, þau verði staðbundin og afturkræf. Ef ekki verður áframhaldandi eldi í Dýrafirði mun botndýralíf jafna sig að nýju eins og eftir hvíld svæða.

6.1.3 Villtir stofnar laxfiska

6.1.3.1 Fisksjúkdómar og laxalús

Fisksjúkdómar sem upp hafa komið í íslensku sjókváeldi eru af völdum baktería, en veirusjúkdómar eru óþekktir. Eldisfiskur er bólusettur gegn bakteríusjúkdómum s.s. víbríuveiki, kýlaveikibróður, hydraveiki og vetrarsárum og reglulega er skimað fyrir nýrnaveikismiti og sýni af eldisfiski eru send reglulega til greiningar sem liður í vöktun á smiti í eldisfiski. Í mati á umhverfisáhrifum var framkvæmdin talin valda óverulegum áhrifum á sjúkdóma hjá villtum laxfiskum.

Engar upplýsingar liggja fyrir um veiði á laxfiskum í ám í Dýrafirði og engar laxveiðiár eru þar að finna, einungis silungur sem gengur í sjó. Rúmlega 100 km eru í næstu laxveiðiár sem hafa reglulega skráða veiði. Þær laxveiðiár sem næstar eru eldissvæðum í Dýrafirði eru að finna innst í Ísafjarðardjúpi til norðurs og Fjarðarhornsa á Barðaströnd til suðurs. Um minni laxveiðiár vísast til kafla 2.1.6. um laxfiskastofna í Dýrafirði.

ASF hefur í samvinnu við NAVE talið laxalús í eldinu í Dýrafirði þar sem farið er eftir leiðbeiningum MAST og eru niðurstöður birtar opinberlega. Fjöldi laxalúsa er innan marka ASC og má nálgast lúsatalningar í töflum 5-6 og 5-7. Í mati á umhverfisáhrifum var framkvæmdin talin valda óverulegum áhrifum laxalúsar á villta laxfiska. ASF hefur í eldinu í Dýrafirði notast við þá mótvægisáðgerð gegn laxalús að setja út hrognkelsi. Samlífi fiskanna hefur gengið vel, en hrognkelsin éta laxalús af laxinum. Hyggst ASF halda áfram að notast við mótvægisáðgerð þessa þar sem hún hefur heppnast framfarvönunum.

Bakterían sem veldur nýrnaveiki er útbreidd á meðal laxfiska í náttúrunni og laxalús er sníkjudýr sem lifir í sjó og leggst á villta laxfiska. Ef eldisstarfsemi hættir verður slíkt ástand eftir sem áður viðvarandi.

6.1.3.2 Erfðablöndun

Í Dýrafirði eru engar skráðar laxveiðiár. Bæði verklag og mótvægisáðgerðir eru til þess fallnar að draga mjög úr líkum á því að lax eða silungur sleppi árlega sem er forsenda þess að um neikvæð áhrif séu að ræða. Hafranssóknastofnun hefur metið áhættu vegna mögulegrar erfðablöndunar milli eldislaxa og náttúrulegra laxastofna á Íslandi. Telur stofnunin ásættanlegt að leyfa 50.000 tonna laxeldi á Vestfjörðum. Helsta ástæðan fyrir því að eldi er leyft á Vestfjörðum er sú að eldissvæðin eru í mikilli fjarlægð frá helstu laxveiðiám og laxeldi er bannað á mjög stórum hluta strandlengju Íslands. Talið er að neikvæð áhrif laxeldis Arctic Sea Farm á laxastofna í helstu laxveiðiám landsins sé óveruleg. Verði starfseminni hætt verður þeirri óvissu eytt.

6.1.4 Landslag og ásýnd

Í mati á umhverfisáhrifum voru áhrif framleiðslu metin óveruleg á landslag og ásýnd og þau afturkræf. Ef ekki verður af áframhaldandi starfsemi verða eldiskvíar og búnaður þeim tengdum fjarlægður og verður hann því ekki sýnilegur. Því munu áhrif á landslag og ásýnd hverfa ásamt því að hafa nokkuð jákvæð áhrif.

6.1.5 Hagrænir og félagslegir þættir

Allt bendir til að vaxandi fiskeldi á svæðinu muni hafa verulega jákvæð áhrif á samfélagið. Í samantekt Byggðastofnunar til forsætisráðuneytis vegna niðurfellingar starfs- og rekstrarleyfa eldisfyrirtækjanna kemur fram að töluverðra áhrifa gætir af uppbyggingu fiskeldis á sunnanverðum Vestfjörðum. Fiskeldið hafi skapað um 160-170 störf og afleidd störf eru talin vera um 150 og launatekjur námu á

árinu 2017 um 1,4 milljarði. Til samanburðar áætlað Vinnuálagstofnun að í heildina sé vinnuálag í Vesturbyggð og Tálknafjarðarhreppi ríflega 700 manns. Byggingastofnun telur að ef starfsemi eldisfyrirtækjanna verði hætt yrði það gríðarlegt áfall fyrir samfélagið á Vestfjörðum.

Gera má ráð fyrir að starfsemi Arctic Sea Farm hafi áhrif á nokkur hundruð fjölskyldur á Vestfjörðum. Einnig hafa fjárfestingar eldisfyrirtækja verið miklar við uppbyggingu eldisins s.s. vegna seiðaeldis, eldisbúnaðar o.fl. Áhrif hafa verið talsvert jákvæð fyrir íbúapróun, atvinnulíf og efnahag á sunnanverðum Vestfjörðum. Verði ekki af áframhaldandi eldi eða fyrirhuguðum framkvæmdum í Dýrafirði má búast við að áhrif á samfélag á Vestfjörðum verði töluvert neikvæð.

6.1.6 Aðrar sjávarnytjar

Nýting strandsvæða örðuðu eftirtalda þætti: Siglingar, veiðar, hlunnindanýtingu (æðarvarp), útivist og vernd. Staðsetning eldissvæða var valin með tilliti til strauma og siglingaleiða. Í mati á umhverfisáhrifum voru áhrif framkvæmdarinnar metin óveruleg á siglingar, innviði, veiðar og aðra starfsemi. Aukin þjónusta og umsvif vegna eldisins geti styrkt aðra starfsemi og þannig haft talsverð jákvæð áhrif.

Verði ekki framhald á rekstri eldisstarfseminnar hefði það neikvæð áhrif á uppbyggingu innviða sem nýtast atvinnuuppbyggingu á svæðinu.

6.1.7 Ferðaþjónusta og útivist

Fram kemur í niðurstöðum könnunar á nýtingu ferðaþjónustufyrirtækja á strandsvæðum Vestfjarða að eldiskvíar hafi óveruleg áhrif á ásýnd, ímynd fjarðanna og upplifun ferðamanna.

6.1.8 Náttúru- og menningarminjar

Engar minjar eru staðsettar í eða við ný eldissvæði í Dýrafirði og munu því fyrirhugaðar framkvæmdir ASF hafa óveruleg áhrif á náttúru- og menningarminjar.

6.2 Aðrir framtíðarmöguleikar

Ávallt skal gera grein fyrir helstu möguleikum sem til greina koma ásamt umhverfisáhrifum þeirra og bera þá saman skv. 9. gr. laga um mat á umhverfisáhrifum nr. 106/2000. Þá kemur fram í greinargerð með frumvarpi laganna að helsta breytingin frá áður gildandi lögum sé að í samræmi við ákvæði tilskipunar 97/11/EB skuli framkvæmdaraðili greina frá helstu valkostum sem til greina koma t.a.m. varðandi staðsetningu og tilhögun eldis.

Í niðurstöðum úrskurða ÚUA nr. 3, 4, 5, og 6/2018 um fiskeldi í Patreks- og Tálknafirði segir að ágalli mats á umhverfisáhrifum laxeldisins hafi verið sá að ekki hafi verið metinn annar kostur en aðalvalkostur framkvæmdaraðila. Enginn annar kostur hafi verið metinn að öðru leyti en vísað hafi verið til þess að núllkostur hefði engin áhrif í för með sér. Nefndin telur að ekki sé loku fyrir það skotið að einhverjir þeirra valkosta sem kærundur hafi nefnt komi til greina í skilningi laga um mat á umhverfisáhrifum framkvæmda.

Í kærur til úrskurðarnefndarinnar voru tilgreindir eftirtaldir valkostir: Notkun geldfisks (þ.e. ófrjór fiskur), eldi á landi, eldi í lokuðum sjókvíum og minna sjókvíaeldi. Þá telur ÚUA að valkostir geti falist í mismunandi staðsetningu, umfangi, tilhögun og tæknilegri útfærslu.

Hafa verður í huga að mjög mikilvægt er að umfjöllun um kosti við mat á umhverfisáhrifum feli í sér raunverulega valkosti, en þeir ekki settir fram til málamynda. Við mat á kostum umhverfismats er mikilvægt að horfa til þess hvort samanburðarkostur sé raunhæfur og hvort hann samræmist markmiði framkvæmdarinnar. Raunhæfir kostir þurfa því að bera með sér raunverulega kosti með tilliti til framkvæmdar fyrirtækis og markmiði framkvæmdarinnar, vera framkvæmanlegir með tilliti til nútímatækni, efnahagslegs ástand, þjóðfélags og annarra viðmiða sem átt geta við á hverjum tíma. Markmið Arctic Sea Farm er að stunda umhverfisvænt eldi í sátt við mann og náttúru og taka því raunhæfir kostir til framkvæmdar fyrirtækisins ávallt mið af því. Þá tekur öll framleiðsla fyrirtækisins mið af ASC vottun og raunhæfir kostir þurfa því einnig að fela í sér framleiðslukost sem getur sannanlega hlotið umrædda vottun.

Í eftirfarandi köflum verður fjallað um ofangreinda kosti sem tilgreindir eru í úrskurði ÚUA, en til viðbótar einnig um kosti þess að nota aðra laxfiska til sjókvíaeldis og notkun úthafskvía.

6.2.1 Mismunandi staðsetning sjókvíaeldis

Staðsetning eldissvæða Dýrafjarðar, sem lá til grundvallar mati á umhverfisáhrifum (aðalvalkostur framkvæmdaraðila), var grundvölluð á undangenginni staðarvalsgreiningu. Forsendur fyrir vali á eldissvæðum miðuðust m.a. við að eldissvæði væri staðsett þar sem sjávardýpi var nægjanlegt og að þar væru fyrir hendi hafstraumar sem tryggðu endurnýjun sjávar og gott súrefnisflæði að svæðunum. Einnig var horft til fjarlægðar milli eldissvæða og aðgengis að þeim.

ASF er eina fyrirtækið sem er með eldi í Dýrafirði og hefur nú öðlast reynslu af eldi þar. Samhliða eldinu hefur fyrirtækið framkvæmt frekari rannsóknir og gagnaöflun. Fyrirtækið hefur því góða þekkingu á umhverfisþáttum í firðinum og hvernig svæðin bregðast við eldinu. Fyrirtækið stefnir að því að fullnýta heimildir til framleiðslu í firðinum samkvæmt burðarþolsmati Hafransóknastofnunar.

6.2.2 Umfang framleiðslu

Fiskeldi í sjó er starfsemi sem þarf að fela í sér mikla hagkvæmni þar sem fjárfestingar á sama eldissvæði krefjast hlutfallslega minni fjárfestingar eftir því sem stærð eldisins verður meiri. Á hverju svæði þarf að koma upp tækjabúnaði, vinnubátum, fóðurbátum og starfsmönnum. Það er því hagkvæmast fyrir eldisfyrirtæki að hámarka framleiðslu á hverju eldissvæði í samræmi við það burðarþol sem viðkomandi svæði hefur. Það tekur tíma að byggja upp fiskeldi til þess að ná að fullnýta burðarþol fjarða en jafnframt er fjárhagslegur ávinningur að ná því marki sem fyrst. Reynslan hefur kennt Arctic Sea Farm að byggja eldið upp í áföngum í átt að fullu burðarþoli. Niðurstöður vöktunar og árangur eldisins ráða því hvernig framvinda uppbyggingarinnar verður. Í varúðarskyni er miðað við að full nýting á burðarþoli verði ekki fyrr en jákvæð reynsla hefur skapast af eldi fyrsta árgangs á viðkomandi eldissvæði. Umfang eldis er nátegt arðbærni þess og það eru því hagkvæmnissjónarmið sem ráða því að sótt er um allt að 10.000 tonna ársframleiðslu og fulla nýtingu burðarþols til framtíðar. Miðað við markmið fjárfestingar til framkvæmdarinnar þykir óraunhæft að gera ráð fyrir minna umfangi, en eins og fram kemur í matsáætluninni mun reynslan af eldinu síðan leiða í ljós hvort endurmeta þurfi burðarþolsmatið til lækkunar eða hækkunar.

6.2.3 Aðrar tegundir laxfiska

Arctic Sea Farm stundar nú þegar laxeldi í Dýrafirði. Fyrirtækið hefur reynslu af eldi á regnbogasilungi og laxi, en samkvæmt reynslu fyrirtækisins henta umhverfisaðstæður hér á Íslandi betur kuldaþolnari laxfiskum af Saga stofni en þeim stofni regnbogasilungs sem Matvælastofnun hefur leyft innflutning á.

Einnig eru markaðsaðstæður nú þannig að bæði verð og stöðugleiki í eftirspurn gerir eldi á laxi betri kost en eldi á regnbogasilungi. Ákjósanlegt er því að stunda laxeldi þegar litið er til ofangreinds án þess þó að útiloka silungselði. ASF er ávallt á tánum og fylgist með breytingum og framþróun mála. Ef upp kemur sú staða að silungselði standi jafn vel eða betur til eldis heldur en lax af Saga stofni, sem og ef markaðsaðstæður myndu breytast sanhliða mun ASF endurmeta stöðu sína. ASF leggur mikið upp með að velja vænlegasta kostinn m.t.t. umhverfis og uppbyggingar fyrirtækisins og þar með hins vestfirska samfélags einnig, laxeldi er vænlegasti kosturinn til eldis í dag að mati fyrirtækisins.

6.2.4 Aðrar eldisaðferðir

Í eftirfarandi kafla er fjallað um aðra kosti í eldi en hefðbundið kvíaeldi í sjó eða aðrar eldisaðferðir sem hafa það sameiginlegt að vera enn óraunhæfir kostir að undanskildu landeldi, en það þykir ekki raunhæft á Vestfjörðum eins og rakið er hér að neðan. Umfjöllunin byggir að mestu leyti á sérfræðiáliti Háskólans á Hólum um valkosti í laxeldi í Patreks- og Tálknafirði. 1 Í álitinu eru bornir saman möguleikar laxeldis í hefðbundnum eldiskvíum úthafskvíum, lokuðum kvíum og landeldi á sunnanverðum Vestfjörðum. Einnig er fjallað um kosti eldis á ófrjóum laxi (þrílitna) í sjó.

6.2.4.1 Ófrjór eldislax

Með því að nota ófrjóan lax í eldi er að mestu hægt að koma í veg fyrir erfðablöndun eldislaxa við villta stofna laxfiska. 1 Í dag er fjölföldun litninga talin vera ein besta leiðin til þess að búa til ófrjóa einstaklinga. 2 Algengast er að lax sé gerður ófrjór með þrýstímeðhöndlun hroгна strax eftir frjóvgun en einnig er hægt að beita öðrum aðferðum eins og með hitasjokki eða með því að æxla saman tví- og fjórlitna einstaklingum. Með þessum aðgerðum fá frjóvguð hroгна auka litningasett frá hrygnunni og verða það sem kallað er þrílitna, en þeir fiskar sem eru ómeðhöndlaðir eru tvílitna. Fiskur sem er þrílitna telst ekki erfðabreyttur þó hann hafi eitt aukasett af litningi þar sem ekki hefur verið bætt við utanaðkomandi genum í erfðamengi fiskins, enda kemur þrílitnun fyrir hjá lífverum í náttúrunni. Ófrjór, þrílitna fiskur hefur nokkuð verið notaður í eldi á regnbogasilungi en ekki nema að litlu leyti í laxeldi.

Rannsóknir benda til þess að ófrjór þrílitna fiskur sé viðkvæmari fyrir sjúkdómum og umhverfisaðstæðum og að afföll geti verið meiri en hjá frjóum tvílitna eldisfiski. Einnig virðist hryggskekkja og aðrir vaxtargallar vera algengari meðal ófrjórra eldisfiska og sérstaklega eru gallar á hjarta algengari hjá ófrjóum þrílitna laxi en frjóum tvílitna eldislaxi. Þá er aukin tíðni vansköpunar á kviðþoka- og smáseiðastigi enn rannsóknarefni. Þannig getur meðhöndlun hroгна til framleiðslu á þrílitna laxaseiðum haft áhrif á eðlilega þroskun, viðgang og velferð fisksins. Verður ekki séð að slík framleiðsla standist dýravelferðarsjónarmið.

Samspil næringar og umhverfis er enn á rannsóknarstigi fyrir ófrjóan þrílitna lax. Rannsóknir benda til þess að vöxtur ófrjós fisks sé ekki eins góður og vöxtur frjórra fiska, einkum á síðari stigum eldisferilsins og dæmi er um það að hroгнаframleiðandi upplýsi að búast megi við 10% minni lokabyngd hjá ófrjóum laxi, en frjóum laxi eftir sama tíma í eldi. Hins vegar eru líka til rannsóknir sem benda til þess að vöxtur ófrjórra fiska geti verið a.m.k. jafn góður og frjórra laxa í eldi.

Svo virðist sem kjörhiti til vaxtar ófrjórra laxa sé lægri en hjá frjóum fiski, sem bendir til að ófrjór fiskur gæti hentað vel í eldi við íslenskar aðstæður. Um þessar mundir eru í gangi rannsóknir með þátttöku fiskeldisfyrirtækja á Íslandi, Hafrannsóknastofnunar og Háskólans á Hólum þar sem gera á samanburð á vexti og afkomu þrílitna og tvílitna laxa í eldi við Ísland. Niðurstöður munu fást á næstu árum og munu veita mikilvægar upplýsingar um hversu vel þrílitna lax hentar í eldi í sjó hér við land. Stofnfiskur hefur

hafið framleiðslu á ófrjóum hrognum og er Fiskeldi Austfjarða hf. komið með um 250.000 seiði af þrílitna fiski í eldi, sem fyrirtækið stefnir að að setja í sjó næsta vor¹.

Reynsla af eldi á ófrjóum þrílitna laxi bendir fremur til að hann sé síður heppilegur til eldis en ómeðhöndlaður fiskur, bæði hvað varðar vöxt og lífslíkur. Reynsla af eldi á ófrjóum þrílitna laxi hér við land er enn sem komið er mjög lítil. Enn eru ýmiskonar vandamál óleyst við eldi á ófrjóum þrílitna laxi, allt frá meðferð hrogna, frumfóðrun seiða, seltupól fisksins og vöxt fram að sláturstærð. Þess vegna verður ekki séð að notkun á ófrjóum þrílitna laxi til eldis geti talist sambærilegur valkostur og eldi á frjóum laxi. Til viðbótar við aðferðir með fjölföldun litninga eru einnig aðrar aðferðir í þróun til að hindra kynþroska hjá eldisfiski. Þar má nefna þróun bóluefnis, samanber þróunarverkefnið SALMONSTERILE sem unnið er hjá Norsku Hafrannsóknastofnuninni.²³

Bíða verður niðurstöðu rannsókna og reynslu af tilraunaeldi á ófrjóum þrílitna laxi á næstu árum áður en hægt verður að svara því hvort slíkt eldi sé raunhæfur og sambærilegur valkostur við eldi á frjóum eldislaxi. Þar sem framleiðsla á ófrjóum laxi er enn á tilraunastigi er um að ræða ótímabæran kost og þar með óraunhæfan. Þá er ekki ljóst hvort að framleiðsla á slíkum laxi geti hlotið ASC vottun, sem er rauði þráðurinn í allri framleiðslu Arctic Sea Farm.

6.2.4.2 Lokaðar eldiskvíar

Eldi með lokuðum eldiskvíum er eldisaðferð sem er enn á rannsókna- og þróunarstigi. Hér er um að ræða nánast fljótandi eldisker sem eðli málsins samkvæmt gefa ekki mikið eftir við straumum eða veðri og verða því að vera staðsettar í góðu skjóli. Ýmsar útfærslur af slíkum eldiskvíum liggja fyrir, en til eru bæði sveigjanlegar kvíar, sem eru nokkurs konar lokaðir pokar eða stífar kvíar sem eru nánast fljótandi eldisker. Sveigjanlegu pokana er einungis hægt að nota þar sem er gott skjól, en ekki þar sem straumar eru miklir eða veður erfið.

Tilraunir á lokuðum eldiskerfum eru komnar lengst í Noregi, en enn þann dag í dag eru lokuð kerfi ekki í almennri notkun heldur falla þau undir tilraunaverkefni. Slík kerfi eru venjulega staðsett innan skerjagarða þar sem dýpi er mikið, yfirleitt meira en 40m, þannig að hægt sé að dæla djúpsjó inn í lokuðu kerfin. Margar útgáfur eru til af lokuðum eldiskerfum, en þau sem eru að fullu lokuð krefjast þess að öllum sjó sé dælt inn í kerfið, oftast súrefnisbættur og að öllum lífrænum úrgangi sé safnað saman og fluttur burt frá eldissvæði. Lífrænum úrgangi er þó ekki alltaf safnað saman heldur er honum hleypt út um botn kerfisins og má því ætla að lífræn losun sé sambærileg milli lokaðra kerfa og hefðbundinna kvía. Þá girða lokaðar kvíar ekki fyrir slyssleppingar eins og gjarnan er haldið fram, en miklir straumar og slæmt veður getur orðið til þess að kví skemmist og fiskur sleppur út. Niðurstöður tilrauna í Noregi benda til að hægt sé að koma í veg fyrir lúsasmit í lokuðum eldiskvíum.⁴ Ekki er þó hægt að girða fyrir lúsasmit heldur þar sem öldur geta borið lúsina inn í kerfin og þar sem fiskurinn er að jafnaði lengur í lokuðum kerfum en í hefðbundnum sjókvíum er hætt við því að lúsasmit geti blossað

¹ Fiskeldi Austfjarða hf. 2018. Samanburður valkosta í tengslum við matsskýrslu vegna 20.800 tonna eldis í Beru- og Fáskrúðsfirði. Mat á umhverfisáhrifum.

² Ragnar Jóhannsson, Sigurður Guðjónsson, Agnar Steinarsson og Jón Hlöðver Friðriksson. 2017. Áhættumat vegna mögulegrar erfðablöndunar milli eldislaxa og náttúrulegra laxastofna á Íslandi. Haf- og Vatnarannsóknir, HV 2017-027.

³ Vargelius, A. og Edvardsen, R.B. 2015. Endrer laksegener for å få steril fisk. Havforskningsrapporten 2015 Ressurser, miljø and akvakultur på kysten og i havet. Fisker og havet, særnummer 1-2015:18-19.

⁴ Nilsen A, Nielsen KV, Biering E, Berheim A. 2017. Effective protection against sea lice during the production of Atlantic salmon in floating enclosures. *Aquaculture*. 2017;466: 41–50.

upp og ágerst mikið. Þá fylgir mikil hættu því að ef súrefni fellur og geta orðið gríðarleg afföll í kerfinu og einnig ef leki kemur upp en þá er hætt við því að fiskurinn drepist þar sem kerfið getur lagst saman því djúpsjávarsjó sem streymt er upp í kerfin (af um 30 m dýpi) er töluvert þyngri en yfirborðssjó¹.

Einnig eru til ýmsar útfærslur á hálf lokuðum kerfum þar sem hluti af lífrænum úrgangi fellur út í umhverfið líkt og t.d. er greint frá í matsáætlun Akvafuture fyrir Eyjafjörð þar sem yfir þriðjungur lífræns úrgangs fer út í umhverfið.² Slík kerfi hafa auðvitað áhrif á viðtakann sem og mögulega smithættu við umhverfið. Það er þó sammerkt með þessum hálf lokuðu kerfum að þau krefjast að dýpi sé yfir 30-40 m. Þó svo að hálf lokuð kerfi geti venjulega þolað meiri ölduhæð en algerlega lokuð kerfi þá er með núverandi tækni og í samræmi við búnaðarstaðla NS9415 ekki til kerfi sem þola meira en 1,5-2 m ölduhæð.

Dæla þarf sjó í kvíar og hafa aðgang að raforku á hverjum stað. Lokað kerfi krefst dælingar á sjó, íblöndun súrefnis og upptöku á lífrænum úrgangi sem fellur til. Vatni eða sjó þarf að dæla af nokkru 20-30 m dýpi, neðan lúsabeltis. Vatnshiti mun því ekki ná yfirborðsvatnshita sumarsins og því verður meðalhiti innan ársins heldur lægri en í hefðbundinni sjókví og það hefur neikvæð áhrif á vaxtarhraða eldisfisksins.

Áætlað er að eldiskostnaður sé um 23% hærri en í kvíaelði. Hins vegar liggja ekki fyrir upplýsingar um stofn- og rekstrarkostnað sem byggja á beinni reynslu né um vöxt eldisfisks. Þessi eldisaðferð er enn á þróunarstigi og getur ekki talist kostur á sama hátt og landeldi og sjókvíaelði þar sem forsendur rekstrar liggja fyrir og tækni er þekkt. Auk þess samræmist slík eldistækni ekki þeim markmiðum fyrirtækjanna að stunda fiskeldi í samræmi við ASC staðalinn, á umhverfisvænan hátt. Lokuð kerfi geta því ekki fallið undir raunhæfan kost sem stendur.

6.2.4.3 Landeldi

Á Íslandi er til staðar nokkuð löng reynsla af landeldi bæði á laxi og bleikju. Í dag er framleiðsla á laxi í landeldi upp í markaðsstærð um 1.500 – 2.000 tonn og gert er ráð fyrir að sú framleiðsla muni aukast eitthvað á næstu árum.³ Þessi eldisaðferð hefur ýmsa kosti fram yfir sjókvíaelðið eins og að hægt er að viðhalda kjörskilyrðum til vaxtar. Einnig er hægt að minnka hættu á smiti laxalúsar með því að taka sjó á nægilegu dýpi eða meðhöndla inntaksvatn sérstaklega. Á móti kemur að vatnsstreymi þarf að vera nægilegt til að tryggja að eldisfiskur fái nægilegt súrefni. Eldisfiskar losa bæði koldíoxíð (CO₂) og ammoníak (NH₃) út í vatnið, en of hár styrkur þessara efna getur dregið úr vexti eldisfisks og jafnvel valdið dauða. Í flestum landeldisstöðvum hér á landi eru svokölluð gegnumstreymiskerfi þar sem hluti vatnsins er endurnýttur og hægt er að fjarlægja NH₃ með lífhreinsun. Afföll geti verið minni í landeldi en sjókvíaelði en vissulega geta sjúkdómar líka komið upp þar.

Í landeldisstöðvum á Íslandi er vatnsnotkun um 26 L fyrir hvert kg af laxi sem framleitt er. Raforkuflutningskerfi á Vestfjörðum myndi ekki anna slíkri orkuþörf fyrir það eldismagn sem fyrirhugað er.

Stofnkostnaður vegna gegnumstreymiskerfis í landeldi er mun hærri en í hefðbundnu kvíaelði og til að reka slíkar stöðvar þarf umtalsverða orku, bæði rafmagn til dælingar og súrefnisframleiðslu. Eins myndi

¹ (Bjørndal et. Al. 2018).

² Akvafuture ehf. 2018. Laxeldi í lokuðum sjókvímum í Eyjafirði. Tillaga að matsáætlun fyrir allt að 20.000 tonna framleiðslu.

³ Helgi Þór Thorarensen. 2018. Sérfræðiálit um valkosti í laxeldi í Patreks- og Tálknafirði. Greinargerð.

aðgangur að jarðvarma nýtast til þess að halda kjöreldishita sem næst 8-12°C á hagkvæman hátt. Í nýlegri skýrslu frá Noregi er borinn saman kostnaður við mismunandi aðferðir í laxeldi.¹ Þar kemur fram að áætluð heildarorkuþörf í gegnumstreymiskerfi í landeldi er 6-9 kW á kg framleitt. Ef miðað er við þær forsendur þyrfti alla orku Mjólkárviðvarma til eldisins, en þar er gert ráð fyrir að raforka yrði einnig notuð til upphitunar. Til að hita sjó í kjöreldishita þarf umtalsvert magn af heitu vatni og rannsóknir ÍSOR benda til að ekki sé nægur jarðhiti á Vestfjörðum til að anna slíkri þörf.² Landeldi er fýsilegur kostur á svæðum þar sem gott aðgengi er að jarðhita.

Forsendur til þess að stunda landeldi á laxi á Vestfjörðum eru ekki fyrir hendi þar sem hvorki er nægilegt rafmagn né jarðhiti fyrir hendi til að framleiða 10.000 tonn af laxi. Auk þess væri slíkur kostur ekki í samræmi við umhverfisvæna eldisafurðaframleiðslu sem fyrirtækin eru að vinna að og landeldi er í raun önnur framkvæmd með allt annan viðtaka en sjóeldi. Möguleikinn á landeldi á Vestfjörðum af þessari stærðargráðu þykir einnig óraunhæfur af þeirri ástæðu að kostnaður við byggingu og rekstur landeldisstöðva er gríðarlega hár, mun hærri en þekkist í hefðbundnu sjókvíaeldi. Framleiðsla hvers kíló af laxi úr landeldi er 606.6 krónur en í sjóeldi er kostnaðurinn 455.1 krónur. Talið er að nýfjárfesting landeldisstöðva geti verið um tuttugufaldur þeirrar fjárfestingar sem þarf til nýfjárfestingar hefðbundins sjókvíaeldis³ og til að ná fram aukinni hagkvæmni í landeldi þyrfti þéttleikinn að aukast til muna, eða vera a.m.k. 80 kíló á rúmmeter⁴. Sá þéttleiki styður hvorki við markmið Arctic Sea Farm um dýravelferð né 14. gr. reglugerðar um velferð lagardýra nr. 300/2018. Búa þarf laxinum bestu mögulegu aðstæður til hreyfingar sem eykur lífsgæði hans og styður við dýravelferð og úr verður betri afurð.

Markmið Arctic Sea Farm er að stunda umhverfisvænt fiskeldi og er landeldi því ekki raunhæfur kostur. Hér hefur verið rakið hvers vegna ofangreindar eldisaðferðir, aðrar en hefðbundið kvíaeldi í sjó, samrýmast ekki markmiðum framkvæmdarinnar.

6.2.4.4 Úthafskvíar

Í dag er sjókvíaeldi einungis stundað í fjörðum þar sem nægilegt skjól er fyrir úthafsöldu.⁵ Við suðurströnd landsins er hitastig hærra en á Vestfjörðum og Austfjörðum en þar væri eldi með úthafskvíum útilokað vegna skjólleysis. Í Noregi hefur verið gerð tilraun með sjókví fyrir lax sem á að standast úthafsöldu.⁵ Ef slíkar tilraunir gefa góða raun gæti skapast tækifæri til fiskeldis við suðurströndina og þá fjarri laxveiðiám. Þessi eldisaðferð er enn á rannsókn- og þróunarstigi og getur þar að leiðandi ekki talist raunhæfur kostur fyrir laxeldi á Vestfjörðum. Þar fyrir utan væri ólíklegt að slíkum kvíum yrði komið fyrir á Vestfjörðum heldur yrði líklega horft til svæða þar sem hitaskilyrði eru ákjósanlegri til laxeldis.

¹ Bjørndal T, Holte E.A, Hilmarsen Ø, Tusvik A. 2018. Analyse av lukka opprett av laks – Landbasert og i sjø: Produksjon, økonomi og risiko Sluttrapport FHF Prosjekt 901442. Trondheim.

² Ásmundsson, R.K, Þorsteinsson E. 2010. Tækifæri til varmavirkjunar á Vestfjörðum : varmadælu og samnýting varma. Reykjavík; 2010. ISOR-2010045

³ (Arnar Freyr Jónsson 2018)

⁴ (Bjørndal et. al., 2018)

⁵ Eiríksson T, Moodley Leon, Helgason GV, Lilliendahl K, Halldórsson HP, Bamber S, et al. 2017. Estimate of organic load from aquaculture - a way to increased sustainability. Reykjavík; 2017. doi:10.13140/RG.2.2.14202.29123

6.3 Niðurstaða valkostagreiningar

ASF mun fylgjast náið með tækniframförum í greininni, s.s. varðandi þróun á eldi á ófrjóum laxi sérstaklega sem og þróun á lokuðum kerfum í sjó og á landi. Eins og staðan er í dag eru slíkar lausnir ekki taldar raunhæfur kostur, en ljóst að miklar og dýrar rannsóknir og prófanir fara fram mest í Noregi m.a. af Norway Royal Salmon sem er eignaraðili Arctic Sea Farm og því gott aðgengi að helstu niðurstöðum þeirra prófana. Stofnfiskur hefur framleitt þrítíu ófrjóan lax í yfir áratug og standa rannsóknir yfir. Hingað til hafa ýmsir þættir s.s. lifun og vanskapnaður verið hindrun til þess að ná stöðugleika í eldi á ófrjóum laxi þó að hér sé mjög áhugaverður kostur til framtíðar sem fylgst verður vel með. Nokkrar landdisstöðvar hafa verið byggðar fyrir laxeldi en sammerkt er að slíkt eldi krefst mikils landsvæðis, hárrar orkunotkunar og almennt hærri rekstrarkostnaðar sem leitt hefur til rekstrerfiðleika flestra stærri laxeldisstöðva. Lokuð kerfi í sjó eru enn á frumstigi, en ýmsar tæknilausnir eru í þróun. Þar eru ýmsir óvissuþættir sem á eftir að fá svör við s.s. varðandi stöðugleika á eldisumhverfi, veðurálagi og smitsjúkdómahættu.

Arctic Sea Farm mun halda áfram að fylgjast með sem og taka þátt í prófunum með það í huga að til framtíðar skapist möguleikar á eldi á ófrjóum lax sem og fylgjast með framþróun í eldi í lokuðum kerfum.

Arctic Fish og dótturfélag þess Arctic Sea Farm hafa frá stofnun lagt áherslu á að stunda umhverfisvænt sjálfbært fiskeldi og er fiskeldi í hefðbundnum sjókvímum sá kostur sem fellur best að þeim áherslum. Fyrirtækið er auk þess að vottað eftir alþjóðlega umhverfisvottunarstaðlinum Aquaculture Stewardship Council (ASC), sem er ein þekktasta umhverfisvottunin þegar kemur að fiskeldi og því mikilvægt að áherslan sé á eldi í náttúrulegu umhverfi, með lágum þéttleika og lágmarks orkunotkun líkt og er í hefðbundnum sjókvímum.

7 Samráð og kynning

7.1 Matsáætlun

Í kafla 1.3. er farið yfir ferlið í matsferlinu, en þann 19. febrúar 2018 var fallist á tillögu Arctic Sea Farm að matsáætlun fyrir 10.000 tonna framleiðslu af laxi í Dýrafirði með athugasemdum frá Skipulagsstofnun sem tekið var tillit til í frummatsskýrslu. Athugasemdirnar byggðust á umsögnum við matsáætlunina sem áður hafði verið auglýst í fjölmiðlum, birt á vefsíðu fyrirtækisins og send frá Skipulagsstofnun til fagaðilla.

7.2 Frummatsskýrsla

Frummatsskýrslan var lögð fram í samræmi við samþykka matsáætlun. Við gerð frummatsskýrslu var leitað eftir óformlegri ráðgjöf og upplýsingum frá fjölmörgum sérfræðingum sem starfa hjá stofnunum og félögum. Þar er helst að nefna: Skipulagsstofnun, Hafrannsóknastofnun, Landhelgisgæsluna, Minjastofnun, Atvinnuþróunarfélag Vestfjarða, Háskóla Íslands, Náttúrustofu Vestfjarða, Umhverfisstofnun, Fiskistofu og sjómenn.

Að lokinni yfirferð Skipulagsstofnunar var frummatsskýrslan kynnt almenningi í samræmi við lög og reglugerð um mat á umhverfisáhrifum. Frummatsskýrslan var aðgengileg á vefsíðu Arctic Sea Farm

(www.arcticfish.is) og Skipulagsstofnunar (www.skipulagsstofnun.is). Einnig hefur skýrslan og áform félagsins verið kynnt á opnum bæjarfundum á Vestfjörðum.

7.3 Matsskýrsla

Í kjölfar frummatsskýrslu sem lokið árið 2018 hófst gerð matsskýrslu og áframhaldandi kynningu á áformum Arctic Sea Farm með 10 þúsund tonna eldi lax eða silungs í Dýrafirði. Þann 3. maí það ár var íbúafundur í Tálknafirði og 25 dögum síða í Patreksfirði þar sem stækkun í Dýrafirði var kynnt ásamt stöðu og næstu skrefum í eldi félagsins á Vestfjörðum. Þann 13. september 2018 var haldinn íbúafundur á Þingeyri (Blábankinn) og Ísafirði (Edinborg) þar sem staða og áform eldisins í Dýrafirði voru kynnt. Einnig hafa verið kynningar á starfsemi og framtíðar eldisuppbyggingu Arctic Fish í tengslum við auglýstar opnanir vegna móttöku á fóðurpramma í Dýrafirði (Mýrafell) 12. febrúar 2019 og nýrri seiðaeldisstöð í Norður Botni 18. október 2019.

8 Samantekt og niðurstaða

8.1 Framkvæmdatími og rekstrartími

Áhrif vegna fyrirhugaðs fiskeldis er að mestu bundinn við rekstrartímann eins og lýst er í kafla 5. Framkvæmdatíminn er stuttur og áhrif á þeim tíma verða lítil, en þau verða einkum vegna flutnings á búnaði og festingar kvía. Ekki er í umhverfismatinu greint sérstaklega á milli framkvæmdatíma og rekstrartíma að öðru leyti.

8.2 Einkenni og vægi umhverfisáhrifa – samantekt

Súrefnisstyrkur sjávar

Umfangsmiklar mælingar á sjófræði fjarðanna benda sterklega til þess að 10 þúsund tonna framleiðsla í fiskeldi muni hafa óveruleg áhrif á súrefnisinnihald sjávar og þar með óveruleg áhrif á vistkerfi og lífríki í Dýrafirði. Komi fram neikvæð áhrif verða þau afturkræf og tímabundin. Þetta er þó bundið nokkurri óvissu sem ekki verður eytt nema með skipulagðri vöktun á áhrifum framkvæmdar.

Næringarefni í sjó

Framkvæmdin getur haft staðbundin bein áhrif á magn uppleystra næringarefna í sjó. Komi fram slík áhrif verða þau tímabundin og afturkræf. Vegna hafstrauma og þynningaráhrifa af þeirra völdum eru áhrifin talin óveruleg og lítil hætta á ofauðgun vegna uppleystra næringarefna frá fiskeldinu.

Botndýralíf

Saur og fóðurleifar undir kvíunum og næst þeim munu hafa tímabundin neikvæð áhrif á vistkerfið á hafsbotni. Þrátt fyrir markvissa stýringu á nýtingu eldissvæða og hvíld þeirra að lokinni slátrun má búast við að áhrifin verði talsvert neikvæð á staðbundnu svæði, en að þau verði afturkræf.

Sjúkdómar

Sjúkdómasmit frá eldisfiski getur haft bein áhrif á villta laxfiskastofna. Komi til þess að villtur fiskur sýkist af völdum smits frá eldisfiski eru slík áhrif talin afturkræf. Áhrifin verða óveruleg vegna þess að búsvæði villtra laxfiska eru fjarri eldissvæðum og stærð villtra laxfiskastofna er áætluð lítil í Dýrafirði. Góð staða í sjúkdómamálum hérlendis og bólusetning eldisseiða styrkir þessa niðurstöðu.

Laxalús

Laxalús sem á uppruna sinn í eldfislaxi getur haft bein en afturkræf áhrif á villta laxfiskastofna. Að teknu tilliti til almennra umhverfisskilyrða, skipulags eldis, stærð villtra laxfiskastofna, lágrar smittíðni lúsar og mótvægisáðgerða má búast við að áhrifin verði óveruleg. Því er lítil hætta á að villtir laxfiskar skaðist af laxalús vegna uppbyggingar eldis Arctic Sea Farms í Dýrafirði.

Erfðablöndun

Strokulaxar geta haft bein áhrif á erfðamengi villtra laxastofna. Eldissvæðin eru fjarri búsvæðum stærri laxastofna og rannsóknir sýna að mikið og stöðugt genafleiði þurfi til að erfðablöndunar verði vart í villtum stofnum. Vísendingar eru um að laxar hafi nýlega hrygnt í Dýrafirði. Sérstaklega verður tekið tillit til þess við vöktun og eftirlit á stroki eldislaxa. Ólíklegt er að villtir laxastofnar skaðist vegna erfðablöndunar, jafnvel þó tekið sé tillit til sammögnunaráhrifa frá öðrum aðilum sem stunda laxeldi á Vestfjörðum. Verklag og mótvægisáðgerðir draga einnig úr möguleikum á að lax sleppi árlega, sem er forsenda fyrir stöðugri genainnblöndun við villta laxastofna. Komi fram að starfsemin hafi áhrif á

erfðamengi villtra laxastofna mun það gerast á mörgum árum, sem gefur svigrúm til markvissra mótvægisáðgerða. Í heildina eru áhrifin metin óveruleg og afturkræf.

Landslag og ásýnd

Eldissvæðin verða sýnileg víða í fjörðunum en ekkert svæði verður fyrir verulegri breytingu á ásýnd eða ímynd. Ekki er líklegt eldissvæðin hafi teljandi áhrif á ímynd þéttbýlis eða útivistargildi gönguleiða eða útivistarsvæða. Áhrif á svæði á náttúruminjasrá verða óveruleg eða hverfandi. Í heildina verða áhrif á landslag og ásýnd óveruleg og afturkræf.

Hagrænir og félagslegir þættir

Allt bendir til að vaxandi fiskeldi á svæðinu muni hafa verulega jákvæð áhrif á samfélagið. Aukin atvinna, verðmætasköpun og margfeldisáhrif af eldinu hafa nú þegar átt þátt í að snúa við neikvæðri íbúabróun á svæðinu og búast má við að frekari uppbyggingin leiði til enn jákvæðari þróunar. Samfélagið getur tekið við talsverðri íbúafjölgun áður en efla þarf núverandi innviði. Skortur á húsnæði og lélegar samgöngur eru þeir þættir sem helst geta haft neikvæð áhrif á uppbyggingarmöguleikana. Margt bendir þó til að aukin tiltrú fólks á svæðið og atvinnumöguleika þess ýti undir bætt ástand. Komi til þess að núverandi væntingar um uppbyggingu í fiskeldi gangi ekki eftir má búast við því að áhrifin vegna þess geti orðið talsvert neikvæð.

Siglingaleiðir, innviðir, veiðar og önnur starfsemi

Fyrirhugað eldi mun hafa óveruleg áhrif á siglingar, innviði, veiðar og aðra starfsemi sem hér er fjallað um. Áhrifin verða að mestu leyti afturkræf ef fiskeldið hættir af einhverjum orsökum. Aukin þjónusta og umsvif vegna eldisins getur einnig styrkt aðra starfsemi og þannig haft talsvert jákvæð áhrif.

Ferðapjónusta og útivist

Eldiskvíarnar munu hafa óveruleg áhrif á ásýnd og ímynd fjarðanna, eins og áður var fjallað um (kafli 5.5). Kannanir benda auk þess til að breytt ásýnd muni ekki hafa neikvæð áhrif á upplifun ferðamanna á svæðinu. Eldiskvíarnar munu ekki trufla mikið aðgengi og umferð ferðamanna í fjörðunum. Niðurstaðan er því sú að áhrif á ferðapjónustu og útivist verða óveruleg og að mestu afturkræf. Aukin þjónusta og umsvif vegna eldisins getur einnig styrkt ferðapjónustu á svæðinu og þannig haft jákvæð áhrif.

Menningarminjar

Botnfestingar kunna að hafa bein áhrif á ókunn skipsflök eða fornminjar á hafsbotni. Botnfall frá eldiskvíum mun hafa óbein áhrif á hugsanlegar fornminjar sem kunna að finnast næst eldiskvíum. Vægi slíkra áhrifa er talin óveruleg í ljósi þess að engar þekktar fornminjar eru innan afmarkaðra eldissvæða. Aðstæður verða skoðaðar áður en kvíar verða festar og brugðist verður við með viðeigandi hætti, í samráði við Minjastofnun Íslands, ef minjar koma í ljós.

Verndarsvæði

Framkvæmdin kemur ekki til með að hafa bein áhrif á verndarsvæði eða gildi þeirra, og því eru áhrifin metin óveruleg. Áður var fjallað um áhrif á ásýnd svæðisins (kafli 5.5).

Samlegðaráhrif

Aukin umsvif í sjókvíaldi eru í heildina talin mjög jákvæð fyrir samfélagið. Áhrif á vistkerfi fjarða eða á stofnerfðasamsetningu á villtum laxastofnun eru talin óveruleg.

Tafla 8-1 Yfirlit - umhverfisáhrif vegna 5.800 þúsund tonna aukningar á framleiðslu af laxi í Dýrafirði.

Umhverfisþættir	Verulega jákvæð	Talsvert jákvæð	Óveruleg	Talsvert neikvæð	Verulega neikvæð
Eðliseiginleikar sjávar					
Súrefnisstyrkur sjávar			X		
Næringarefni í sjó			X		
Botndýralíf				X	
Villtir laxfiskar					
Sjúkdómar			X		
Laxalús			X		
Erfðablöndun			X		
Landslag og ásýnd			X		
Hagrænir og félagslegir þættir	X				
Siglingar, innviðir og veiðar		X	X		
Ferðaþjónusta og útivist			X		
Menningarminjar			X		
Verndarsvæði			X		

8.3 Niðurstaða

Niðurstaða umhverfismatsins er sú að fyrirhuguð aukning á fiskeldi í Dýrafirði mun hafa verulega jákvæð áhrif á hagræna og félagslega þætti. Áhrif á aðra nýtingu verða óveruleg en að hluta til einnig talsvert jákvæð og að mestu leyti afturkræf. Áhrif á landslag og ásýnd verða bæði óveruleg og talsvert neikvæð en afturkræf. Áhrif á botndýralíf verða talsvert neikvæð. Þau verða þó staðbundin og afturkræf. Áhrif á eðliseiginleika sjávar, villta laxfiska, menningarminjar og verndarsvæði verða óveruleg. Heildarniðurstaðan er því sú að í flestum tilvikum verða áhrifin vegna eldisins óveruleg. Neikvæð áhrif verða að miklu leyti staðbundin og afturkræf. Framkvæmdin mun hafa verulega jákvæð áhrif á hagræna og samfélagslega þætti.

9 Heimildir

Aðalskipulag Ísafjarðarbæjar 2008-2020

Aðalskipulag Tálknafjarðarhrepps 2006-2018

Aðalskipulag Vesturbyggðar 2006-2018

Aðalskipulag Vesturbyggðar 2006-2018 – Aðalskipulagsbreyting, Greinargerð sbr. 1. Mgr. 30. Gr. skipulagslaga nr.123/2010, 19. mars 2014, breytt 15. maí 2014.

Aðalskipulag Vesturbyggðar 2006-2018 – Patreksfjörður og Bíldudalur – breyting á aðalskipulagi í þéttbýli, Lýsing á skipulagsverkefni (dags. 05.08.2014)

Adolf Friðriksson (ritstj.), Astrid Daxböck, Hildur Gestsdóttir og Magnús Á. Sigurgeirsson. 2013. Hringsdalur í Arnarfirði – Fornleifarannsókn 2007. Fornleifastofnun Íslands. FS524-06442

Adolf Friðriksson, Hildur Gestdóttir, Astrid Daxböck og Guðrún Alda Gísladóttir. 2010. Hringsdalur í Arnarfirði – Fornleifarannsókn 2006. Fornleifastofnun Íslands. FS413-06441

Albertína Friðbjörg Elíasdóttir, Alda Davíðsdóttir, Íris Hrund Halldórsdóttir og Guðbjörg Ásta Ólafsdóttir 2008. Ferðamenn á Vestfjörðum sumarið 2008. *Rannsókn- og fræðasetur Háskóla Íslands á Vestfjörðum*. 51 bls.

Albertína Friðbjörg Elíasdóttir, Íris Hrund Halldórsdóttir og Guðbjörg Ásta Ólafsdóttir. (2009). Ferðamenn á Vestfjörðum sumarið 2009. Háskóli Íslands: Rannsókn- og fræðasetur á Vestfjörðum. 33 bls.

Allison, A., 2012. Organic accumulation under salmon aquaculture cages in fossfjörður, Iceland. Master thesis. *University of Akureyri & University Centre of the Westfjords*. 65 bls.

Anon, 2000. National tiltaksplan mot rømming. Norsk Fiskeoppdretternes Forening, Fiskeridepartementet, Miljøverndepartementet. 22 bls.

Anon, 2012a. The office of the Auditor General's investigation into the management of aquaculture. Document 3:9 (2011-2012) report. *Riksrevisjonen*. 152 bls.

Anon, 2012b. Stofnun rannsóknasetra Háskóla Íslands. Ársskýrsla 2011. *Rannsóknasetur Háskóla Íslands á Vestfjörðum*. 20 bls.

Anon, 2014a. Status for norske laksebestander i 2014. Rapport fra Vitenskapelig råd for lakseforvaltning nr. 6, 225 bls.

Anon, 2014b. Viðhorf ferðamanna til fiskeldis á Vestfjörðum. Sumar 2014. Atvinnuþróunarfélag Vestfjarða. 7 bls.

Anon, 2014c. Ferðapjónustan. *Landsbankinn*. Greining hagfræðideildar. 3. Árgangur. 36 bls.

Anon, 2014d. Staða húsnæðismarkaðar á Vestfjörðum. *Atvinnuþróunarfélag Vestfjarða*. Skýrsla. 22 bls.

Anon, 2014e. Skýrsla starfshóps um bætt afhendingaröryggi raforku á vestfjörðum, til ráðherra, nóvember 2014. 31 bls.

Anon, 2014f. Varðveisla erfðaauðlinda. Landsáætlun erfðanefndar landbúnaðarins 2014-2014. Erfðanefnd landbúnaðarins. Vefsíða: agrogen.lbhi.is

Anon, 2015a. Rømt oppdrettslaks i vassdrag. Rapport fra det nasjonale overvåkingsprogrammet 2014.

- Fisken og havet, særnr. 2b–2015. 36 bls.
- Anon, 2015b. Status for norske laksebestander i 2015. Rapport fra Vitenskapelig råd for lakseforvaltning nr. 8, 300 bls.
- Anon, 2015c. NASCO. Report of the thirty-second annual meeting of the council. 298 bls. www.nasco.int
- Anon. 2016. Rømt oppdrettslaks i vassdrag. Rapport fra det nasjonale overvåkingsprogrammet 2015. Fisken og havet, særnr. 2b–2016. 55 bls.
- Aquaculture Stewardship Council - ASC standard, 2012
- Ari Wendel, 2017. Netpóstur 22. maí 2017.
- Ari Wendel og Sigrún E. Einarsdóttir, 2013. Athugasemdir við tillögu að matsáætlun um aukningu á framleiðslu Arnarlax á laxi í sjókvíum í Arnarfirði um 7000 tonn. 2 bls
- Anna Danielsdóttir, Guðrún Marteinsdóttir, Friðjón Árnason og Sigurður Guðjónsson, 1997. Genetic structure of wild and reared Atlantic salmon (*Salmo salar* L.) populations in Iceland. ICES Journal of Marine Science, 54: 986-997.
- Árni Ragnarsson, Anna Lea Gestsdóttir, Einar Örn Hreinsson, Elín Gróa Karlsdóttir, Guðmundur Guðmundsson, Kristján Þ. Halldórsson, Pétur Grétarsson, Sigríður K. Þorgrímsdóttir, Sigríður Elín Þórðardóttir, Sigurður Árnason, Snorri Björn Sigurðsson, 2013. Byggðapróun á Íslandi. Stöðu-greining 2013. Fylgirit með stefnumótandi byggðáætlun 2014-2017. *Byggðastofnun*. 98 bls.
- Árni Ragnarsson, Einar Örn Hreinsson, Guðmundur Guðmundsson, Kristján Þ. Halldórsson, Sigríður K. Þorgrímsdóttir, Sigríður Elín Þórðardóttir, Sigurður Árnason og Snorri Björn Sigurðsson, 2015. Vestfirðir. Stöðugreining 2014. *Byggðastofnun*. Skýrsla. 57 bls.
- Assessment of northern shrimp in Arnarfjörður (Stofnmat á innfjarðarrækju í Arnarfirði), 2017. Hafrannsóknastofnun, 16. nóvember 2017
- Ástand nytjastofna sjávar og ráðgjöf 2017, Hafrannsóknastofnun, 16. nóvember 2017.
- Björn Gunnarsson, Jónas P. Jónasson og Bruce J. McAdam, 2010. Variation in hatch date distributions, settlement and growth of juvenile plaice (*Pleuronectes platessa* L) in Icelandic waters. Journal of Sea Research 64, 61-67.
- Björn, P.A. og Finstad, B. 2002. Salmon lice, *Lepeophtheirus salmonis* (Krøyer), infestation in sympatric populations of Arctic char, *Salvelinus alpinus* (L.), and sea trout, *Salmo trutta* (L.), in areas near and distant from salmon farms. ICES J Mar Sci 59:131–139. doi:10.1006/jmsc.2001.1143
- Björn P.-A., I. Uglem, B-S. Sæther, T. Dale, F. Økland, R. Nilsen, K. Aas og T. Tobiassen, 2007. Videreføring av prosjektet "Behavioural responses in wild coastal cod exposed to salmon farms: possible effects of salmon holding water - a field and experimental study". *Fiskeriforskning rapport* nr. 6, 38 bls.
- Brage, R og I. Thélin. 1993. Klassifisering av miljøkvalitet I fjorder og kystfarvann. Virkningar av organiske stoffer. Statens forurensningstilsyn (SFT).
- Bruslé, J., 1995. The impact of harmful algal blooms on finfish mortality, pathology and toxicology. A review. 6th International Conference on Marine Phytoplankton IFREMER, Brest. 75 bls.
- Bryndís Sigurðardóttir, 2015. Íbúapróun á vestfjörðum 1998-2014. *Atvinnuþróunarfélag Vestfjarða*. 94 bls.
- Buhl-Mortensen, L. Aure, J. Alve, E., Oug, E. & Husum K., 2006. Effects of hypoxia on fjordfauna: The bottomfauna and environment in fjords on the Skagerrak coast [in Norwegian]. *Fisken og Havet* 3:108 p.

- Burrige, L.E., Lyons, M.C., Wong, D.K.H., MacKeigan, K. and VanGeest, J.L., 2013. The acute lethality of three anti-sea lice formulations: AlphaMax[®], Salmosan[®], and Interlox[®]Paramove[™]50 to lobster and shrimp. *Aquaculture*, Vol. 420-421, p. 180-186.
- Böðvar Þórisson og Þorleifur Eiríksson, 2007. Fuglaskoðunarsvæði á Vestfjörðum. Unnið fyrir vaxtarsamning Vestfjarða. Náttúrustofa Vestfjarða, NV skýrsla nr. 06-07. 56 bls.
- Böðvar Þórisson og Þorleifur Eiríksson, 2008a. Fuglaathuganir í Borgarfirði í Arnarfirði og innarlega í Dýrafirði. Skýrsla Náttúrustofa Vestfjarða. NV skýrsla nr. 2-08. 28 bls.
- Böðvar Þórisson og Þorleifur Eiríksson, 2008b. Dýralíf í Önundarfirði og Dýrafirði. Fuglar. Áfangaskýrsla 5. Styrkt af Rannsóknarsjóði Vegagerðarinnar. NV skýrsla nr. 19-08. 12 bls.
- Böðvar Þórisson og Þorleifur Eiríksson, 2010. Athugun á hugsanlegum fuglaskoðunarstöðum á Vestfjörðum. Skýrsla Náttúrustofa Vestfjarða. NV skýrsla nr. 18-10. 28 bls.
- Böðvar Þórisson, Cristian Gallo og Þorleifur Eiríksson 2010. „Athugun á botndýrum utarlega í Dýrafirði 2009“ Unnið fyrir Dýrfisk ehf. NV skýrsla nr. 7-10.
- Böðvar Þórisson, 2011. Munnlegar upplýsingar. Byggt á Arnþóri Garðarssyni 2009. Fjöldi æðarfugls, hávellu, toppandar og stokkandar á grunnsvæði að vetri. *Bliki* 2009 (nóvember) 30: s. 49-54.
- Böðvar Þórisson, Cristian Gallo, Eva Dögg Jóhannesdóttir og Þorleifur Eiríksson, 2012a. Athuganir 2010, 2011 og 2012 á áhrifum laxeldis í sjókvíum í Tálknafirði.
- Böðvar Þórisson, Eva Dögg Jóhannesdóttir og Þorleifur Eiríksson, 2012b. Botndýraathuganir í Arnar- og Patreksfirði vegna fyrirhugaðs fiskeldis Fjarðalax.
- Böðvar Þórisson, Cristian Gallo, Eva Dögg Jóhannesdóttir og Þorleifur Eiríksson, 2013. Athuganir á áhrifum laxeldis í sjókvíum í Tálknafirði á botndýralíf, 2010-2013. Skýrsla Náttúrustofa Vestfjarða. NV nr. 33-13, 18 bls.
- Böðvar Þórisson, 2014. Athugun á búsvæðum og seiðabúskap í Botnsá í Norðurbotni í Tálknafirði. Unnið fyrir Dýrfisk. Náttúrustofa Vestfjarða, Skýrsla nr. 26-14. 14 bls.
- Böðvar Þórisson, Eva D. Jóhannesdóttir og Cristian Gallo. Botndýraathugun út af Eyrarhlíð í utanverðum Dýrafirði 2014. Unnið fyrir Dýrfisk. Náttúrustofa Vestfjarða, Skýrsla nr. 18-14.
- Böðvar Þórisson, 2015, Athugun á næringarefnum í sjó við fiskeldiskvíar Dýrfisks við Gemlufall í Dýrafirði. Nave, minnisblað 24. júlí 2015.
- Böðvar Þórisson, Cristian Gallo og Eva Dögg Jóhannesdóttir, 2015, Botndýraathugun við Gemlufall í Dýrafirði 2015. Skýrsla Náttúrustofa Vestfjarða. NV nr. 8-15.
- Boxaspen, K. And Asplin, L., 2005. Lakselus spres med strømmen, men hvor? Havforskningsnyt, nr. 6, Havforskningsinstituttet, Bergen, Norway.
- Céleste Jacq, J. Ødegård, H.B. Bentsen and B. Gjerde, 2011. A review of genetic influences from escaped farmed Atlantic salmon on wild Atlantic salmon populations. *Nofima* report 16, 47 bls.
- Chang, B.D., J. L. Martin, F. H. Page, W. G. Harrison, L. E. Burrige, M. M. LeGresley, A. R. Hanke, E. P. McCurdy, R. J. Losier, E. P. W. Horne, and M. C. Lyons. 2007. Phytoplankton Early Warning Approaches for Salmon Farmers in Southwestern New Brunswick: Aquaculture Collaborative Research and Development Program Final Project Report. *Canadian Technical Report of Fisheries and Aquatic Sciences* 2715. 116 bls.

- Chittenden C. M., A.H. Rikardsen, O.T. Skilbrei, J.G. Davidsen, E. Halttunen, J. Skardhamar and R.S. McKinley 2011. An effective method for the recapture of escaped farmed salmon. *Aquacult Environ Interact* 1:215-224
- Christian Gallo, 2015a. Botndýraathugun við Haukadalsbót í Dýrafirði 2014. Unnið fyrir Dýrfisk. NV nr. 23-15.
- Cristian Gallo, 2015b. Monitoring of the benthic community in Hlaðseyri 2013-2015. Worked for Fjarðalax. Skýrsla Náttúrustofa Vestfjarða. NV nr. 24-15, 15 bls.
- Cristian Gallo og Eva Dögg Jóhannesdóttir, 2015. Botndýraathugun við Gemlufall í Dýrafirði 2014. Unnið fyrir Dýrfisk. NV nr. 8-15
- Cristian Gallo, 2017a. Lokaskýrsla Haukadalsbót 2016. Unnið fyrir Arctic Sea Farm. NV nr. 16-17.
- Cristian Gallo, 2017b. Lokaskýrsla Gemlufall 2016. Unnið fyrir Arctic Sea Farm. NV nr. 13-17.
- Cristian Gallo, 2017c. Hvíldarskýrsla Gemlufall 2016. Unnið fyrir Arctic Sea Farm. NV nr. 14-17.
- Dampster, T., Uglem, I., Sanchez-Jerez, P., Fernandez-Jover, D., Bayle-Sempere, J., Nilsen, R. and Bjørn, P.A., 2009. Coastal salmon farms attract large and persistent aggregations of wild fish: an ecosystem effect. *Marine Ecology progress Series*, 385: 1-14
- Diserud, O., K. Hindar og S. Karlsen, 2015. Genetisk þávirking av rømt oppdrettslaks på ville laksebestander. *NINA/HI-Notat*. 33 bls.
- Eknes, M., 2007. Effektar av auka utslipp av næringssalt fra fiskeoppdrett. Kyst og Havbruk 2007. *Havforskningsinstituttet*, Bergen.: 203-206
- Eliassen, K., Danielsen, E., Johannesen, Á., Joensen, L. L., Patursson, E. J. (2018) The cleaning efficacy of lumpfish (*Cyclopterus lumpus* L.) in Faroese salmon (*Salmo salar* L.) farming pens in relation to lumpfish size and seasonality. *Aquaculture* 488, 61-65.
- Eriksen, S.D., 2017. Arctic Fish lokalitetsrapport Gemlufall, Akvaplan-niva AS, report no. 8704.01, 06.02.2017.
- Eriksen, S.D. and Heggem, T., 2017. Arctic Sea Farm hf. lokalitetsrapport Eyrarhlid, Akvaplan-niva AS, report no. 9179.01, 12.10.2017.
- Eva Dögg Jóhannesdóttir, 2015. Sjókvíaeldi á regnbogasilungi í Dýrafirði og annað dýralíf í sjó í firðinum. Nave minnisblað dagsett 02.10.2015.
- Eva Dögg Jóhannesdóttir, 2016. Möguleg áhrif á dýralíf og búsvæði í sjó vegna laxfiskaeldis í Arnarfirði, Tálknafirði og Patreksfirði. Skýrsla 2016 001. *Rannsóknir og Ráðgjöf í Umhverfismálum* (RORUM). 29 bls.
- Eva Dögg Jóhannesdóttir og Valgeir Ægir Ingólfsson, 2014. Sjávertengd ferðapjónusta á Patreksfirði, Tálknafirði og Bíldudal. *Náttúrustofa Vestfjarða*. Skýrsla nr.: NV.01-14. 71 bls.
- Ferðamálasamtök Vestfjarða 2010. Stefnumótun 2010-2015. www.vefiskferdamal.is/stefnumotun/
- Finstad, B., Bjørn, P., Grimnes, A. And Hvidsten, N. 2000. Laboratory and field investigations of salmon lice [*Lepeophtheirus salmonis* (Kroyer)] infestation on Atlantic salmon (*Salmo salar* L.) post-smolts. *Aquacult. Res.* 31 (11):795-803.
- Fiske, P., R.A. Lund and L.P. Hansen, 2006. Relationships between the frequency of farmed Atlantic salmon, *Salmo salar* L., in wild salmon populations and fish farming activity in Norway, 1989-2004. *ICES Journal of marine Science*, 63. 1182-1189
- Fjórðungssamband Vestfirðinga, Teiknistofan Eik og Háskóla Vestfjarða 2014. Nýtingaráætlun fyrir strandsvæði Arnarfjarðar 2012-2024. Uppdrættir og greinargerð.

- Fleming I.A., B. Jonsson, M. R. Gross and A. Lamberg, 1996. An Experimental Study of the Reproductive Behaviour and Success of Farmed and Wild Atlantic Salmon (*Salmo salar*). *Journal of Applied Ecology* Vol. 33, No. 4, 893-905
- Fleming, I.A., K. Hindar, I. B. Mjølnerød, B. Jonsson, T. Balstad and A. Lamberg, 2000. Lifetime success and interactions of farm salmon invading a native population. *Proceeding of the Royal Society B Biological Sciences*, 267: 1517-1523
- Friðþjófur Árnason og Þórólfur Antonsson, 2010. Endurheimtur laxa úr seiðasleppingum í Elliðaárnar árin 1998 til 2007. *Veiðimálastofnun*, skýrsla VMST/10042: 13 bls.
- Gísli Jónsson 2011. Skaðlegir þörungar og mögulegar varnir. Erindi haldið á Þorskeldiskvótafundum Hafrannsóknastofnunar á Ísafirði, 30. ágúst 2011. Slóð:
- Gísli Jónsson, 2016. Dýralæknir fisksjúkdóma hjá Matvælastofnun, munnleg heimild mars 2016.
- Gísli Jónsson, 2016b. Ársskýrsla Dýralæknis Fisksjúkdóma 2015. Matvælastofnun. 45 bls.
- Gísli Jónsson, 2017. Ársskýrsla Dýralæknis Fisksjúkdóma 2016. Matvælastofnun.
- Gísli Jónsson, 2018. Ársskýrsla Dýralæknis Fisksjúkdóma 2017. Matvælastofnun.
- Gjøvsøter, J., H. Otterå, E. Slinde, K. Nedreaas og A. Ervik, 2009. Effekter av spillfôr på marine organismer. *Havforskningsinstituttet. Kyst og Havbruk* 2008. 52-54
- Gjøvik, J.A., 2011. Er villaks truet av lakseoppdrett? Rømt oppdrettslaks og lakselus. *Rapport til Fiskeri- og havbruksnæringens forskningsfond*. 129 bls.
- Gjøvik, J.A., 2016. Forskning og propaganda. Frétt sótt á vefsíðuna www.ilaks.no, 16. feb. 2016. 4 bls.
- Glover K.A., M. Quintela, V. Wennevik, F. Besnier, A.G.E. Sørvik and Ø. Skaala, 2012. Three Decades of Farmed Escapees in the Wild: A Spatio-Temporal Analysis of Atlantic Salmon Population Genetic Structure throughout Norway. *PLoS ONE* 7(8): e43129. doi:10.1371/journal.pone.0043129.
- Glover, K.A., C. Pertoldi, F. Bernier, V. Wennevik, M. Kent and Ø. Skaala, 2013. Atlantic salmon populations invaded by farmed escapees: quantifying genetic introgression with a Bayesian approach and SNPs. *BMC Genetics*, 14: 74.
- Green, D.M., D.J. Penman, H. Migaud, J.E. Bron, J.B. Taggart and B.J. McAndrew, 2012. The impact of escaped farmed Atlantic salmon (*Salmo salar*) on catch statistics in Scotland. *PLoS ONE* 7(9): e43560.
- Grey, J.S, A.D. McIntyre og J. Stirn. 1992. Manual of methods in aquatic environment research. Biological assessment of marine pollution – with particular reference to benthos. Part 11. FAO fisheries technical paper 324. 49 bls.
- Guðmunda Þórðardóttir og Guðni Guðbergsson, 2017. Lax- og silungsveiðin 2016. Haf- og vatnarannsóknir, HV 2017-029, ISSN 2298-9137. 45 bls.
- Guðrún Marteinsdóttir, Heiðrún Guðmundsdóttir, Sigurður Guðjónsson, Akka K. Danielsdóttir, Þóroddur F. Þóroddsson og Leó. A. Guðmundsson., 2007. Áhrif eldis á umhverfi og villta stofna. *Háskóli Íslands, Umhverfisstofnun, Veiðimálastofnun, Hafrannsóknastofnun og Skipulagstofnun*. Lokaskýrsla. ASV Verkefni. 34 bls.
- Guðrún G. Þórarinsdóttir og Sólmundur Tr. Einarsson 1994. Kúfkeljarannsóknir á Norðvesturlandi janúar til mars 1994. *Hafrannsóknastofnun* 1994, 29 bls.

- Guneriussen, A. og R. Palerud, 2003. Miljøundersøkelse i fire fjorder på Island 2002 med hensyn til oppdrett. *Akvaplan Niva As*. Rapport nr.: APN-413.02.2422.: 135 bls.
- Gunnar Þórðarson, 2017. Kynþroskahlutfall sláturlax hjá Arnarlaxi. Framkvæmt 1. desember 2017. Greitt af Landsambandi fiskeldisstöðva.
- Hafrannsóknastofnun, aflagögn
- Hafrannsóknastofnun, rækjurannsóknir, óbirt gögn
- Halldór Björnsson, 2010. Rannsókn á lagnaðarís við Ísland. Lokaskýrsla AVS verkefnis. *Veðurstofa Íslands*. 312 bls.
- Harboe, T. og O.F. Skulstad, 2013. Undersøkelse av maskeåpning og smoltstørrelse. *Rapport fra Havforskningen* Nr. 22–2013. 21 bls.
- Hansen, L.P., 2006a. Migration and survival of farmed Atlantic salmon (*Salmo salar* L.) released from two Norwegian fish farms. *ICES J.Mar. Sci.* 63:1211-1217
- Hansen, L.P., 2006b. Vandrang og spreding av ræmt oppdrettslaks. *Norsk Institutt for Naturforskning*. Rapport nr. 162. 21 bls.
- Heino, M., T. Svåsand, V. Wennevik and K.A. Glover, 2015. Genetic introgression of farmed salmon in native populations: quantifying the relative influence of population size and frequency of escapees. *Aquacult Environ Interat*, 6: 189-190
- Helga Gunnlaugsdóttir, Guðjón Atli Auðunsson, Guðmundur Víðir Helgason, Rósa Jónsdóttir, Ingibjörg Jónsdóttir, Púríður Ragnarsdóttir, Sasan Rabieh, 2007. Ólífræn snefilefni í lífverum við NV-land. *Matís* 44-07, desember 2007, ISSN 1670-7192, 26 bls.
- Helgi Páll Pálsson, minnisblað um reynslu frá sambýli æðarvarps og sjókvíaeldis, október 2017
- Henriksen, K., M.S. Sandberg, T. Olafsen, H. Bull-Berg, U. Johansen, og A. Stokka, 2012. Verdiskaping og sysselsetting i norsk sjømatnæring 2010 - en ringvirkningsanalyse. *SINTEF Teknologi og samfunn*. Rapport 2012-06-15. 39 bls.
- Héðinn Valdimarsson, óbirt gögn
- Héðinn Valdimarsson og M. Danielsen, 2011. Mælingar á ástandi sjávar á völdum stöðum í Arnarfirði 2010 fyrir Fjarðalax ehf. Hafrannsóknarstofnunin.
- Héðinn Valdimarsson og Magnús Danielsen, 2014. Endurteknar mælingar á hita, seltu og súrefni sjávar á föstum stöðvum í Patreks-, Tálkna-, Arnar-, Dýra- og Önundarfirði árin 2013 og 2014. Handrit. *Hafrannsóknastofnun*. 12 bls.
- Héðinn Valdimarsson, Olafur S. Asthorsson and Jonbjorn Palsso,n 2012. Hydrographic variability in Icelandic waters during recent decades and related changes in distribution of some fish species. *ICES Journal of Marine Science*, doi:10.1093/icesjms/fss077.
- Héðinn Valdimarsson og Steingrímur Jónsson. A study of hydrographic variability and currents in 2005 and 2006 in Arnarfjörður, northwest Iceland. DRAFT, Marine Research Institute. (Óbirt drög).
- Helgi Thorarensen, 2018. Sérfræðiálit um valkosti í laxeldi í Patreks- og Tálknafirði. Háskólinn á Hólum.
- Hindar, K., I. A. Fleming, P. McGinnity and O. Diserud, 2006. Genetic and Ecological Effects of Salmon Farming on Wild Salmon: Modelling from Experimental Results. *ICES Journal of Marine Science*: 63: 1234-1247

- Hjalti Jóhannesson, Jón Þorvarður Heiðarsson og Valtýr Sigurbjörnsson, 2010. Vegur um Dynjandisheiði. Mat á samfélagsáhrifum. *Rannsókn- og þjónustumiðstöð Háskólans á Akureyri*. Skýrsla unnin fyrir Vegagerðina. 67 bls.
- Hlynur Sigtryggsson, 1969. Yfirlit um hafís í grennd við Ísland. Í, *Markús Á. Einarsson (ritstj.). Hafsinn. Almenna bókafélagið*. 80-94
- Houde, A.L.S., Fraser, D.J., and Hutchings, J.A. 2010. Fitness-related consequences of competitive interactions between farmed and wild Atlantic salmon at different proportional representations of wild-farmed hybrids. *ICES Journal of Marine Science*, 67: 657–667
- Hugrún Gunnarsdóttir, Þórhildur Guðmundsdóttir, Arnór Þ. Sigfússon, Kristján H. Ingólfsson, Áki Thoroddsen, 2015. Aukning framleiðslu Arnarlax á laxi í sjókvíum í Arnarfirði um 7.000 tonn á ári. Mat á umhverfisáhrifum. *Matsskýrsla*.
- Iðnaðar- og viðskiptaráðuneyti. 2003. Vinnsluleyfi - Íslenska kalkþörungafélagið ehf.
- Imsland, A. K. D., Hanssen, Vitrø, A. V., Reynolds, P., Jonassen, T. M., Hangstad, T. A., Elvegård, T. A., Urskog, T. C., Mikkelsen, B. (2018). It works! Lumpfish van significantly lower sea lice infestation in large-scale salmon farming. *Biology Open*. doi: <https://doi.org/10.1242/bio.036301>
- Ingi Rúnar Jónsson og Þórólfur Antonsson, 2004. Laxar af eldisuppruna endurheimtir á Austurlandi sumarið 2003. *Veiðimálastofnun*. Skýrsla VMST-R/0403. 10 bls.
- Ingi Rúnar Jónsson og Sigurður Guðjónsson, 2010. Vatnakerfi Blöndu 2008 og 2009. Göngufiskur og veiði. *Veiðimálastofnun*. Skýrsla VMST/10006: 18 bls.
- Ingibjörg Jónsdóttir og Einar Sveinbjörnsson, 2007. Recent variations in sea-ice extent off Iceland. *Jökull* 57: 61-70
- Ingunn Erna Jónsdóttir, Sigurður Sigurðarson og Fannar Gíslason, 2013. Öldufarsreikningar fyrir mögulegt fiskeldi á norðanverðum Vestfjörðum. Vaxtarsamningur Vestfjarða, maí 2013.
- Ingvar Hallgrímsson, 1993. Rækjuleit á djúplóð við Ísland. Ritgerð. Hafrannsóknastofnun. 67 bls
- Íris Hrunn Halldórsdóttir og Guðbjörg Ásta Ólafsdóttir 2010. Sjávar tengd ferðaþjónusta á Vestfjörðum. Lokaskýrsla til Rannsókn- og nýsköpunarsjóðs Vestur Barðastrandasýslu. *Háskóli Íslands, Rannsókn- og fræðasetur á Vestfjörðum*. 17 bls.
- Jackson, D., T. McDermott, F. Kane, P. O'Donohoe and Suzanne Kelly, 2013. Evaluation of the impacts of aquaculture and freshwater habitat on the status of Atlantic salmon stocks in Ireland. *Agriculture Sciences*. 4: 62-67
- Jobling, M., 1993. Bioenergetics: Feed intake and energy partitioning. In *Fish Ecophysiology. Fish and Fisheries series* 9. Rankin J.C. & Jensen, F.B. (Ed). 1-44
- Jóhannes Briem, 2002. Mælingar á straumum, hita og seltu í Arnarfirði frá 5. júlí til 15. september árið 2001. Hafrannsóknastofnunin, 1/2002, 48 s.
- Jóhannes Sturlaugsson, 2016. Rannsókn á fiskistofnum í ám í Ketildöllum 2015. *Laxfiskar ehf*. Skýrsla. 14 bls
- Johansen, G.H. and B. Tveranger, 2011. Arnarfjörður in Iceland. Environmental effects of aquaculture with focus on northern shrimp. *Rådgivende Biologer AS*. Bredsgården, Bryggen. Bergen. Norge.: 27 bls.
- Jón Jónsson, 1994. Útgerð og aflabrogð við Ísland 1300-1900. *Hafrannsóknir* 48. 107 bls.
- Jón Ólafsson, 2005. Súrefni í Vestfirskum fjörðum haustið 1974. Óbirt handrit. Hafrannsóknarstofnun, 6 bls.

- Jón Örn Pálsson, 2016. Lénsherrar Íslands. Landsamband veiðifélaga á villigögum. *Fiskifréttir*, 7. Jan 2016. 1 bls.
- Jón Örn Pálsson. Sjávarhiti á eldissvæðum Fjarðalax. Óbirt gögn.
- Jörundur Svavarsson og Arnþór Garðarsson 1986. „Botndýralíf í Dýrafirði“. Líffræðistofnun Háskólans Fjölrit nr. 25.
- Karbowski, N., 2015. Assessment of sea lice infection rates on wild populations of salmonides in Arnarfjörður, Iceland. Master thesis. *Univeristy of Akureyri / University Centre of the Westfjords*. 96 bls.
- Karlsson S., T. Moen and K. Hindar, 2010. Contrasting patterns of gene diversity between microsatellites and mitochondrial SNPs in farm and wild Atlantic salmon. *Conservation Genetics* 11:571-582.
- Karlsson S, T. Moen, S. Lien, K. A. Glover and K. Hindar, 2011. Generic genetic differences between farmed and wild Atlantic salmon identified from a 7K SNP-chip. *Molecular Ecology Resources* 11: 247-253
- Kjartan Elíasson, Ingunn E. Jónsdóttir og Sigurður Sigurðsson, 2016. Öldufarsreikningar fyrir Arnarfjörð. *Vegagerðin*. 44 bls.
- Kjartan Thors, 2002. Nám kalkpörungasets úr Arnarfirði. Mat á umhverfisáhrifum. Verkfræðistofa Kjartans Thors ehf.
- KPMG, 2017. Laxeldi í Ísafjarðardjúpi – greining á áhrifum þess á efnahag og íbúapróun.
- Kutti, T., A. Ervik, and P.K. Hansen, 2007a. Effects of organic effluents from a salmon farm on a fjord system. I. Verticalexport and dispersal processes. *Aquaculture* 262: 367–381
- Kutti, T., P.K. Hansen, A. Ervik, T. Høisæter and P. Johannessen, 2007b. Effects of organic effluents from a salmon farm on afjord system. II. Temporal and spatial patterns in infaunacomposition. *Aquaculture* 262: 355–366
- Kyra Jörgensen-Nelson, 2015. Wild Arctic charr and Sea trout in seawater in four fjords in the Westfjords, Iceland. Preliminary results. Master thesis project. *Univeristy of Akureyri / Univeristy Centre of the Westfjords*. 2 bls.
- Landsskipulagsstefna 2015-2026, Skipulagsstofnun, október 2016
- Leó A. Guðmundsson, 2014. Upprunagreining á laxi veiddum í Patreksfirði. Skýrsla unnin fyrir Fiskistofu. *Veiðimálastofnun*, skýrsla VMST/14046. 28 bls.
- Leó A. Guðmundsson, Guðni Guðbergsson, Halla M. Jóhannesdóttir og Eydís Njarðardóttir, 2014. Rannsókn á löxum veiddum í Patreksfirði í ágúst 2014. Unnið fyrir Fiskistofu. *Veiðimálastofnun*, skýrsla VMST/14047. 34 bls.
- Leó A. Guðmundsson, Ragnhildur Þ. Magnúsdóttir og Sigurður M. Einarsson, 2017a. Útbreiðsla og þéttleiki seiða laxfiska á Vestfjörðum, frá Súgandafirði til Tálknafjarðar. *Hafrannsóknastofnun*. Skýrsla HV 2017-004. 25 bls
- Leó Alexander Guðmundsson, Ragnhildur Þ. Magnúsdóttir, Jóhannes Guðbrandsson og Sigurður Már Einarsson, 2017b. Erfðablöndun eldislaxa af norskum uppruna við íslenska laxastofna. *Hafrannsóknastofnun*, HV 2017-031, ágúst 2017, 31 bls.
- Liu, L., Diserud, O.H., Hindar, K., og Skonhoft, A. 2012. An ecological-economic model on the effects of interactions between escaped farmed and wild salmon (*Salmo salar*). *Fish and Fisheries*. Blackwell Publishing Ltd. 1-16

- Macdonald, B.A., M.C. Robinson, K.A. Barrington, 2011. Feeding activity of mussels (*Mytilus Edulis*) held in the field at an integrated multi-tropic aquaculture (IMTA) site (*Salmo salar*) and exposed to fish food in the laboratory. *Aquaculture* 314: 244-251
- McGinnity, P., C. Stone, J.B. Taggart, D. Cooke, D. Cotter, R. Hynes, C. McCamley, T. Cross and A. Ferguson, 1997. Genetic impact of escaped farmed salmon (*Salmo salar* L.) on native populations: use of DNA profiling to assess freshwater performance of wild, farmed, and hybrid progeny in a natural river environment. *ICES Journal of Marine Science* 54: 998-1008. 105
- McGinnity, P., P. Prodöhl, A. Ferguson, R. Hynes, N. Ó Maoiléidigh, N. Baker, D. Cotter, B. O'Hea, D. Cooke, G. Rogan, J. Taggart and T. Cross, 2003. Fitness reduction and potential extinction of wild populations of Atlantic salmon, *Salmo salar*, as a result of interactions with escaped farm salmon. *Proceedings of the Royal Society of London series B* 270: 2443-2450
- Macleod, C.K., N.A. Moltschanivskyj, C.M. Crawford and S.E. Forbes, 2007. Biological recovery from organic enrichment: some systems cope better than others. *Marine Ecology Progress Series*: Vol: 342. 41-53.
- Magnús Jóhannsson, Sumarliði Óskarsson, Sigurður Guðjónsson, Sigurður Már Einarsson og Jónas Jónason. Sleppingar örmerktra laxagönguseiða í fiskrækt árin 1986-1991 og endurehíntur þeirra. *Veiðimálastofnun*, Skýrsla VMST-S/94011: 12 bls.
- McGhie, T.K., C.M. Crawford, I.M. Mitchell and D. O'Brien, 2000. The degradation of fish-cage waste in sediments during fallowing. *Aquaculture* 187, 351-366
- Molvær, J., J. Knutzen, J. Magnusson, B. Rygg, J. Skei og J. Sørensen, 1997. Klassifisering av miljøkvalitet i fjorder og kystfarvann. *Statens forurensningstilsyn* (SFT). Veiledning 97:03: 36 bls.
- Morris, M.R.J., D.J. Fraser, A.J. Heggelin, F.G. Whoriskey, J.W. Carr, S.H. O'Neil and J.A. Jeffrey, 2008. Prevalence and recurrence of escaped farmed Atlantic salmon (*Salmo salar*) in eastern North American rivers. *Can. J. Fish Aqua Sci* 65: 2807-2826
- Náttúruminjasrá, Umhverfisstofnun
- Náttúruverndarráð. 1996. Náttúruminjasrá. Skrá um friðlýst svæði og aðrar náttúruminjar. Reykjavík, 7. Útgáfa.
- Nielsen, A., Nielsen, K.V., Biering, E. And Bergheim A., 2017. Effective protection against seal lice during the production of Atlantic salmon in floating enclosures. *Aquaculture*, 466, p. 41-50.
- Nimmo, F., R. Cappell, T. Huntington, and A. Grant, 2011. Does fish farming impact on tourism in Scotland. *Aquaculture Research* 42; 132-141
- Orkustofnun, 2008. Raforkuspá 2008-2030. Orkuspárnefnd. OS-2008/007
- OSPAR Commission. 1992. OSPAR convention for the protection of the marine environment of the North-east Atlantic
- Pitta P., E.T. Apostolaki, T. Tsagaraki, M. Tsapakis, I. Karakassis, 2006. Fish farming effects on the chemical and microbiological variables of the water column: a spatio-temporal study along the Mediterranean Sea. *Limn. Hydrobiologia* 563: 99-108
- Powel, A., Treasurer, J.W., Pooley, C.L., Keay, A.J., Lloud, R., Imsland, A.K., Garcia de Leaniz, C., 2018. Cleaner fish for sea-lice control in salmon farming: challenges and opportunities using lumpfish. *Reviews in Aquaculture* 10,683-702.
- Ragnar Edvardsson 2014. Greinargerð um neðansjárminjar í Tálknafirði og Patreksfirði. Vegna tilvonandi fiskeldis í Tálknafirði og Patreksfirði. *Minjastofnun*. 12 bls.

- Ragnar Jóhannsson, Sigurður Guðjónsson, Agnar Steinarsson og Jón Hlöðver Friðriksson, 2017. Áhættumat vegna mögulegrar erfðablöndunar milli eldislaxa og náttúrlegra laxastofna á Íslandi. Hafrannsóknastofnun, HV 2017-027, júlí 2017, 38 bls.
- Reed, D.H. and R. Frankham, 2003. Correlation between fitness and genetic diversity. *Conservation Biology*, 17: 230-237.
- Reid, G.K., S.M. Robinson, T. Chopin and B.A. MacDonald, 2013. Dietary Proportion of Fish Culture Solids Required by Shellfish to Reduce the Net Organic Load in Open-Water Integrated Multi-Trophic Aquaculture: A Scoping Exercise with Cocultured Atlantic Salmon (*Salmo salar*) and Blue Mussel (*Mytilus edulis*). *Journal of Shellfish Research* 32 (2): 509-517
- Revie, C., L. Dill, B. Finstad and C.D. Todd, 2009. Sea lice working group report. *NINA Special Report* 39. 117 bls
- Richard L. S., Muise B.C., Henderson E.B., 1975. Mortality of salmonids cultured at low temperature in sea water. *Aquaculture*, 5.: 243-252
- Rikardsen, S.H. 2004. Seasonal occurrence of sea lice *Lepeophtheirus salmonis* on sea trout in two north Norwegian fjords. *Journal of Fish Biology* 65; 711-722
- Schram, T.A., J.A. Knutsen, P.A. Heuch and T.A. Mo, 1998. Seasonal occurrence of *Lepeophtheirus salmonis* and *Caligus elongatus* (Copepoda: Caligidae) on sea trout (*Salmo trutta*), off southern Norway. *ICES Journal of Marine Science*, 55: 163-175
- Shiran Þórisson, 2012. Atvinnulíf og sjávarútvegur á Vestfjörðum. *Atvinnuþróunarfélag Vestfjarða*. Skýrsla. 64 bls.
- Shiran Þórisson, 2015. Hagræn áhrif af laxeldisuppbyggingu á Vestfjörðum. Unnið fyrir fiskeldisklasa Vestfjarða. *Atvinnuþróunarfélag Vestfjarða*. Skýrsla. 20 bls.
- Sigurður Árnason, 2017. Byggðaleg áhrif fiskelds, Byggðastofnun.
- Sigurður Már Einarsson, 1989. Áhrif sleppistaða og laxastofna á endurheimtur í hafbeit í Blævardalsá við Ísafjarðardjúp. *Veiðimálastofnun*, skýrsla VMST-V/89005X. 7 bls.
- Sigurður Már Einarsson, Cristian Gallo, Katharina Sommermeier og Böðvar Þórisson, 2009. Rannsóknir á búsvæðum og seiðabúskap Hofsár í Arnarfirði. *Veiðimálastofnun*, skýrsla nr. VMST/09014. 8 bls.
- Sigurður Már Einarsson og Jón S. Ólafsson, 2016. Umhverfisþættir og útbreiðsla laxfiska á vestanverðum Vestfjörðum. *Veiðimálastofnun*, skýrsla nr. VMST/16013. 20 bls.
- Sigríður K. Þorgeirsdóttir, Elín Gróa Karlsdóttir, Sigríður E. Þórðardóttir og Sigurður Árnason, 2012. Samfélag, atvinnulíf, íbúapróun í byggðarlögum með langvarandi fólksfækkun. *Byggðastofnun*. Skýrsla (Sigríður K. Þorgeirsdóttir ritstj.). 244 bls.
- Sigurður Jóhannesson, Sigurður Árnason og Snorri Björn Sigurðsson, 2013. Hagvöxtur landshluta 2007-2011. *Byggðastofnun og Hagfræðistofnun Háskóla Íslands*. Skýrsla. 19 bls.
- Simon Bell 2005, Elements of Visual Design in the Landscape
- Skaala, Ø., K.A. Glover, B.T. Barlaup, T. Svåsand, F. Besnier, M.M. Hansen and R. Borgstrøm, 2012. Performance of farmed, hybrid, and wild Atlantic salmon (*Salmo salar*) families in a natural river environment. *Can. J. Fish. Aquat. Sci.* 69: 1994-2006.
- Skilbrei, O., J.C. Holst og T. Jørgensen, 2007. Rømt laks – atferd og gjenfangst. Havforskningsrapporten. Kyst og Havbruk. *Havforskningsinstituttet*. 198-201.

- Skilbrei, O.T., 2010a. Reduced migratory performance of farmed Atlantic salmon post-smolt from a simulated escape during autumn. *Aquacult Environ Interact* 1: 117-125.
- Skilbrei, O.T., 2010b. Adult recaptures of farmed Atlantic salmon post-smolts allowed to escape during summer. *Aquacult Environ Interact* 1: 147-153.
- Skilbrei, O.T., 2010c. Migratory behaviour and ocean survival of escaped out-of-season smolts of farmed Atlantic salmon, *Salmo salar*. *Aquacult Environ Interact* 3: 213-221.
- Skilbrei, O.T. and T. Jørgensen, 2010. Recapture of cultured salmon following a large-scale escape experiment. *Aquacult Environ Interact* 1: 107-115.
- Skilbrei, O. T., M. Heino og T. Svåsand, 2014b. Hvor mange laks rømmer egentlig? *Havbruksrapporten 2014. Fisken og havet*. Sænummer I-2014. 17-18.
- Skilbrei, O.T., 2015. Hva gjør rømt oppdrettslaks. *Havbruksrapporten 2014. Fisken og havet*. Sænummer I-2015. 15-16.
- Skilbrei, O. T., M. Heino and T. Svåsand, 2015a. Using simulated escape events to assess the annual numbers and destinies of escaped farmed Atlantic salmon of different life stages from farm sites in Norway. – *ICES Journal of Marine Science*, 72(2), 670-685.
- Skilbrei, O.T., E. Normann, S. Meier and R.E. Olsen, 2015b. Use of fatty acid profiles to monitor the escape history of farmed Atlantic salmon. *Aquacult Environ Interact*, 7: 1-13.
- Skipulagsstofnun 2005. Leiðbeiningar um flokkun umhverfisþátta
- Skipulagsstofnun 2005. Leiðbeiningar um mat á umhverfisáhrifum framkvæmda
- Skipulagsstofnun. 2012. Greinargerð um stöðu haf- og strandsvæðaskipulags – Fylgiskjal með Landsskipulagsstefnu 2013-2024.
- Skogen, M.D., M. Eknes, L.C. Asplin and A.D. Sandvik, 2009. Modelling the environmental effects of fish farming in a Norwegian fjord. *Aquaculture* 298, 70-75.
- Soto D, F. Norambuena, 2004. Evaluation of salmon farming effects on marine systems in the inner seas of southern Chile: a large-scale mensurative experiment. *Journal of Applied Ichthyology* 20: 493-501.
- Sólveig Rósa Ólafsdóttir, Héðinn Valdimarsson og Hafsteinn Guðfinnsson, 2015. Mat á burðarþoli Patreks- og Tálknafjarðar m.t.t. sjókvíaldis. Greinargerð. *Hafrannsóknastofnun*. 6 bls.
- Sólveig R. Ólafsdóttir, Héðinn Valdimarsson, Andreas Macrander og Hafsteinn G. Guðfinnsson, 2017a. Burðarþol íslenskra fjarða. *Hafrannsóknastofnun*, HV 2017-33, október 2017, 17 bls.
- Stefán S. Kristmannsson, 1989. Sjávarhitamælingar við strendur Íslands 1987-1988. *Hafrannsóknastofnun Fjölrit* nr. 17. 102 bls.
- Stefán S. Kristmannsson, 1991. Sjávarhitamælingar við strendur Íslands 1989-1990. *Hafrannsóknastofnun Fjölrit* nr. 24. 107 bls.
- Steingrímur Jónsson, 2004. Sjávarhiti, straumar og súrefni í sjónum við strendur Íslands. Í : Björn Björnsson og Valdimar Ingi Gunnarsson (ritstj.), Þorskeldi á Íslandi. *Hafrannsóknastofnun. Fjölrit* 111: 9-20.
- Steinunn Hilma Ólafsdóttir, 2015. Benthic communities in Tálknafjörður and Patreksfjörður. *Hafrannsóknir nr. 179. Hafrannsóknastofnun*. 18 bls.
- Ståhl, G. 1987. Genetic population structure of Atlantic salmon. *In Population genetics and fishery*

- management, pp. 121-140. Ed. by N. Ryman and F. Utter. University of Washington Press.
- Stigebrandt, A., 2001. FjordEnv – a water quality model for fjords and other inshore waters, Göteborg University, Department of Oceanography, C40 2001.
- Svenning, M-A., Ø. Kanstad-Hanssen, A. Lamberg, R. Strand, J.B. Dempson and P. Fauchald, 2015. Incidence and timing of escaped farmed Atlantic salmon (*Salmo Salar*) in Norwegian rivers; inferred from video surveillance, fish trap monitoring and snorkelling Nortsk Institutt of Natur Forskning - *NINA rapport* 1104. 53 bls.
- Svåsand, T., K. Glover, M. Heino, O.Skilbrei, Ø. Skaala og V. Wennevik, 2014. Genetisk påvirkning av rømt laks. Risikovurdering norsk fiskeoppdrett 2013. *Havforskningsinstituttet. Fisken og havet*, Særnr.2. 155 bls.
- Svåsand T., Karlsen Ø., Kvamme B.O., Stien L.H., Taranger G.L. og Boxaspen K.K. (red.). 2016. Risikovurdering av norsk fiskeoppdrett 2016. *Fisken og havet*, særnr. 2-2016.
- Sægrov, H. og Urdal, K., 2006. Rømt oppdrettslaks æi sjø og elv; mengde og opphav. *Rådgivende Biologer AS. Bergen. Rapport nr. 947*. 21 bls.
- Taranger, G.L., 1995. Styring af gyttidspunkt hos laks, *Havforskningsnyt* nr. 3, Havforskningsinstituttet, Bergen, Norway.
- Taranger, G.L., T. Svåsand, B.O. Kvamme, T. Kristiansen og K.K. Boxaspen, 2014b. Risikovurdering norsk fiskeoppdrett 2013. *Havforskningsinstituttet. Fisken og havet*, Særnr.2. 155 bls.
- Taranger, G.L., 2014a. Oppdrettsanleggene er avgiftningsstasjoner for villfisken. Nyhet. www.kyst.no. Birt. 21.01.14.
- Taranger, G.L., Ø. Karlsen, B.J. Bannister, K.A. Glover, V. Husa, E. Karlsbakk, B.O. Kvamme, K.K. Boxaspen, P.A. Bjørn, B. Finstad, A.S. Madhun, H.C. Morton and T. Svåsand, 2015. Risk assessment of the environmental impact of Norwegian Atlantic salmon farming. *ICES Journal of Marine Science* (2015), 72(3), 997–1021.
- Thodesen, J., B. Grisdale-Helland, S. J. Helland, B. Gjerd, 1999. Feed intake, growth and feed utilization of offspring from wild and selected Atlantic salmon (*Salmo salar*). *Aquaculture*, 180: 237-246.
- Thorstad, E.B., I.A. Fleming, P. McGinnity, D. Soto, V. Wennevik and F. Whoriskey, 2008. Incidence and Impacts of Escaped farmed Atlantic salmon *Salmo salar* in nature. *NINA Special Report* 36. 110 bls.
- Thorstad, E.B., C.D. Todd, P.A. Bjørn, P.G. Gargan, K.W. Vollet, E. Halttunen, S. Kålås, I. Uglem, M. Berg, and B. Finstad, 2014. Effects of salmon lice on sea trout - a literature review. *NINA Rapport* 1044, 1-162.
- Torrison, O., 2005. Banebrytende resultater fra havforskningsinstituttet, Akvakulturforskning 1882-2005, Havforskningsstema, Havforskningsinstituttet, Bergen, Norway
- Trausti Einarsson: Hvalveiðar við Ísland 1600-1939, Reykjavík 1987
- Umhverfisráðuneytið, 2001. Framkvæmdaáætlun um varnir gegn mengun sjávar frá landi
- Umhverfisráðuneytið, 2009. Náttúruverndaráætlun 2009-2013
- Umhverfisráðuneytið, 2002. Velferð til framtíðar. Sjálfbær þróun í íslensku samfélagi – Stefnumörkun til 2020
- Umhverfisráðuneytið, sjávarútvegsráðuneytið & utanríkisráðuneytið, 2004. Hafið, samæmd stefnumörkun um málefni hafsins

- UNEP 1995. Global programme of action for the protection of the marine environment from land-based activities. Samþykkt á alþjóðlegri ráðstefnu Sameinuðu þjóðanna í Washington D.C., Bandaríkjunum 23.10-3.11. 1995, 60 bls.
- Unnsteinn Stefánsson, 1969. Sjávarhiti á siglingarleið umhverfis Ísland. I bók; Hafsinn. Ritstjóri. Markús Á. Einarsson. Almenna Bókafélagið. 131-149.
- Urdal, K. 2014a. Analyser av skjelprøver fra Sogn og Fjordene i 2013. *Rådgivende Biologer AS*. Rapport nr. 1892. 36 bls.
- Urdal, K. 2014b. Analyser av skjelprøver fra Hordaland i 2013. *Rådgivende Biologer AS*. Rapport nr. 1893. 22 bls.
- Valdimar Ingi Gunnarsson og Eiríkur Beck, 2005. Kynþroskahlutfall, örmerkingar og endurheimtur á eldislaxi á árinu 2004. *Veiðimálastjóri*. Skýrsla EV-2005-001. 10 bls.
- Valdimar Ingi Gunnarsson, 2008. Reynsla af sjókvíaeldi á Íslandi. *Hafrannsóknastofnun*. Fjölrit nr. 136.: 46 bls.
- Veðurstofa Íslands, gagnagrunnur. Upplýsingar frá Veðurstofunni að beiðni framkvæmdaaðila.
- Veðurstofa Íslands, gagnagrunnur
- Vegagerðin 2012. Samgönguáætlun 2011-2022. <http://www.vegagerdin.is>
- Verspoor, E., 1997. Genetic diversity among Atlantic salmon (*Salmo salar* L.) populations. *ICES Journal of Marine Science*, 54. p. 965-973.
- Verspoor, E., J.A. Beardmore, S. Consuegra, C. García de Leániz, K. Hindar, W.C. Jordan, M.-L. Koljonen, A.A. Mahkrov, T. Paava, J.A. Sánchez, Ø. Skaala, S. Titov, and T.F. Cross, 2005. Population structure in the Atlantic salmon: insights from 40 years of research into genetic protein variation. *Journal of Fish Biology*, 67 (Supplement A): 3-54
- ViaPlan, 2017. Ferðamynstur og vinnusóknarsvæði – Norðanverðir Vestfirðir.
- Wang, X., L.M. Olsen, K.I. Reitan and Y. Olsen, 2012. Discharge of nutrient wastes from salmon farms: environmental effects, and potential for integrated multi-tropic aquaculture. *Aquaculture environment interactions*, vol 2: 267-283
- Webb, J. H., D.W. Hay, P.D. Cunningham, A.F. Youngson. 1991. The spawning behaviour of escaped farmed and wild adult Atlantic salmon (*Salmo salar* L.) in a northern Scottish river. *Aquaculture* 98 (1-3), 97-110.
- Webb, J.H., Youngson, A.F., Thompson, C.E., Hay, D.W., Donaghy, M.J. and McLaren, I.S., 1993. Spawning of escaped farmed Atlantic salmon, *Salmo salar* L., in western and northern Scottish rivers: egg deposition by females. *Aquaculture Research*, Volume 24:5, September 1993
- Whittaker, B.A., Consuegra, S., Garcia de Leaniz, C., 2018. Genetic and phenotypic differentiation of lumpfish (*Cyclopterus lumpus*) across the North Atlantic: implications for conservation and aquaculture. *PeerJ* 6:e5974 <https://doi.org/10.7717/peerj.5974>
- White, A.W. 1984. Paralytic shellfish toxins and finfish. In E. P. Ragelis [ed.] *Seafood Toxins*. ACS Symposium Series No. 262. *American Chemical Society*, Washington, DC.: 171-180
- Yngvi Þór Loftsson, Óskar Örn Gunnarsson og Margrét Ólafsdóttir, 2006. Vesturbyggð – Aðalskipulag 2006-2018, Skipulagstillaga. Tillaga í mars 2006, lagfært 28. mars 2008. Landmótun
- Þór Guðjónsson, 1989. Frá starfsemi laxeldisstöðvar ríkisins í Kollafirði. Uppruni laxastofnsins í stöðinni, seiðatölur, hafbeit og seiðaframleiðsla. Veiðimálastofnun, skýrsla: VMST-R/89022: 47 bls

- Þór Jakobsson, 2004. Hafís og lagnaðarís við strendur Íslands með tilliti til þorskeldis. Í; Björn Björnsson og Valdimar Gunnarsson (ritstj.). Þorskeldi á Íslandi. *Hafrannsóknastofnun* Fjölrit 111: 21-28.
- Þorleifur Eiríksson og Hafsteinn H. Gunnarsson, 2002. Botndýr í Arnarfirði. Unnið fyrir Íslenska kalkþörungafélagið ehf. Náttúrustofa Vestfjarða. NV nr. 4-02. 23 bls.
- Þorleifur Eiríksson og Böðvar Þórisson, 2008. Áfangaskýrsla 3, Rannsóknir á botndýrum í Dýrafirði. Styrkt af Rannsóknaráði Vegagerðarinnar. NV nr. 08-08. 12 bls.
- Þorleifur Eiríksson og Böðvar Þórisson 2012. „Athugun á botndýralífi út af Gemlufalli og Mýrafelli í Dýrafirði“ NV nr. 13-12
- Þórólfur Antonsson og Friðþjófur Árnason, 2011. Elliðaár 2010. Rannsóknir á fiskistofnum vatnakerfisins. Veiðimálastofnun, skýrsla VMST/11030: 35 bls.
- Þórunn Þórðardóttir og Agnes Eydal, 1996. Svifþörungar á kúfiskmiðum út af norðvesturströnd Íslands 1994. *Hafrannsóknastofnun*, fjölrit nr. 51. 28 bls.
- Þórunn Þórðardóttir og Kristinn Guðmundsson, 1998. Plöntusvif. Lífríki Sjávar. 12 bls.
- Ørjan K., Terje van der Meeren, H. Otterå, B.S. Sæthe og I. Uglem, < 2014. Interaksjoner mellom havbruk, fiskeresurser og gyteplasser. *Havforskningsinstituttet, Fisken og Havet Særnr. 2*, 125-132

9.1 Vefheimildir

- www.atvinnuvegaraduneyti.is Vefsíða atvinnuvegaráðuneytisins
- www.byggdastofnun.is Vefsíða Byggðastofnunar
- www.fiskeridir.no/akvakultur Netsíða Norska sjávarútvegsráðuneytisins. akvakultur
- www.forsaetisraduneyti.is. Vefsíða forsætisráðuneytisins
- www.hafogvatn.is. Vefsíða Hafrannsóknastofnunar
- www.hagstofa.is. Vefsíða Hagstofu Íslands
- www.isafjordur.is Vefsíða Ísafjarðarbæjar
- www.lf.is. Vefsíða Landssambands fiskeldisstöðva
- www.ni.is/dyralif/fuglar/vetrarfuglar/talning. Náttúrufræðistofnun Íslands
- www.saeferdir.is. Vefsíða Sæferða, ferðaþjónustufyrirtækis
- www.sjomatnorge.no. Vefsíða Sjømat Norge
- www.skipulagsstofnun.is Vefsíða Skipulagsstofnunar
- www.syslumenn.is. Vefsíða sýslumannsembættis á Íslandi
- www.talknafjordur.is. Vefsíða Tálknafjarðarhrepps
- www.ust.is. Vefsíða Umhverfisstofnunar
- www.vedur.is Vefsíða Veðurstofunnar
- www.vegagerdin.is. Vefsíða Vegagerðarinnar
- www.vestfirdir.is. Vefsíða Fjórðungssambands Vestfirðinga
- www.velferdaraduneyti.is. Vefsíða velferðaráðuneytisins
- www.vindatlas.vedur.is Vindatlas Veðurstofunnar
- www.vinumalastofnun.is. Vefsíða Vinnumálastofnunar
- www.vesturbyggd.is. Vefsíða Vesturbyggðar
- www.westfjordsadventures.is. Vefsíða ferðaþjónustufyrirtækisins Westfjords Adventures

Viðauki 1 Hnitsett staðsetning á fyrirhugðum eldissvæðum Arctic Sea Farm í Dýrafirði

Tafla 0-1 Hnit horna fyrirhugaðra eldissvæða Arctic Sea Farm í Dýrafirði, dýpi á svæðum og flatarmál í km² (stærð). Sjá eldissvæði mert með svörtum kössum á mynd 3-1.

Eldissvæði	Punktur 1	Punktur 2	Punktur 3	Punktur 4	Punktur 5	Punktur 6	Dýpi (m)	Stærð (km ²)
Gemlufall	65°53.42N 23°30.47V	65°53.68N 23°29.54V	65°53.12N 23°27.32V	65°52.40N 23°26.85V	65°52.18N 23°27.63V	65°52.91N 23°28.14V	20-32	2,55
Haukadalsbót	65°53.35N 23°37.76V	65°53.99N 23°37.63V	65°52.96N 23°33.08V	65°52.61N 23°34.25V			20-35	3,40
Eyrahlið	65°55.23N 23°44.73V	65°55.63N 23°44.07V	65°55.01N 23°39.90V	65°54.56N 23°40.36V			20-42	3,06
Skagahlíð	65°57.53N 23°45.28V	65°57.89N 23°44.32V	65°56.79N 23°41.23V	65°56.42N 23°42.70V			20-45	2,80
Sandafell*	65°52.1N 23°28.65V							0,03

*) Geymslusvæði fyrir eldisbúnað vegna nýsmíðis og viðhalds.

Tafla 0-2 Hnit áhrifsvæða eldiskvía Arctic Sea Farm í Dýrafirði og flatarmál km² (stærð). Sjá græna kassa á mynd 3-1.

Svæði	Punktur 1	Punktur 2	Punktur 3	Punktur 4	Punktur 5	Punktur 6	Punktur 7	Stærð (km ²)
Gemlufall	65°53.580N 23°29.160V	65°53.536N 23°29.022V	65°53.229N 23°28.686V	65°53.137N 23°29.138V	65°53.212N 23°29.372V	65°53.481N 23°29.613V		0,32
Haukadalsbót	65°53.633N 23°35.745V	65°53.533N 23°35.350V	65°53.428N 23°35.004V	65°53.242N 23°34.894V	65°53.067N 23°35.977V	65°53.237N 23°36.757V	65°53.435N 23°36.877V	0,95
Eyrahlið innra	65°55.278N 23°40.709V	65°55.107N 23°39.564V	65°54.493N 23°40.134V	65°54.633N 23°41.277V				1,17
Eyrahlið ytra	65°55.770N 23°44.060V	65°55.565N 23°42.601V	65°55.172N 23°42.916V	65°55.422N 23°44.450V				0,95
Skagahlíð	65°57.251N 23°43.589V	65°56.914N 23°42.813V	65°56.702N 23°43.221V	65°57.046N 23°44.042V				0,48

Viðauki 2 Framleiðsluáætlun fyrir einn árgang af laxi í Dýrafirði

Upphafspýngd 150 gr		Arctic Sea farm hf										
Afföll pr mán 0.5 %												
Laxaseiði sett í sjókvíar maí							Úrgangsefni sem berast í umhverfi					
							Efni í föstu formi			Upplýst efni		
		tölur í lok mánaðar			samtals pr. Mán							
Mán	Hitasig °C	Þyngd g	Fjöldi þús stk	Lífmassi tonn	Slátrum tonn	Fóður tonn	Kolefni tonn	Nitrur tonn	Fosfór tonn	Nitrur tonn	Fosfór tonn	
maí	4.5	150	2060	309		85	8	3	1	2	0	
jún	7.5	226	2050	463		172	15	6	2	4	0	
júl	10.0	357	2039	728		296	26	10	3	7	1	
ágú	11.0	501	2029	1017		324	29	11	3	8	1	
sep	10.0	668	2019	1349		376	33	13	4	9	1	
okt	8.0	894	2009	1796		505	45	17	5	12	1	
nóv	5.5	1174	1999	2347		622	55	21	6	15	1	
des	3.5	1464	1989	2912		641	57	22	7	16	1	
Samtals ár 1					0	3021	268	102	32	74	5	
jan	2.5	1686	1979	3337		484	43	16	5	12	1	
feb	2	1809	1969	3562		267	24	9	3	7	0	
mar	1.5	1920	1959	3762		241	21	8	3	6	0	
apr	2.5	1995	1949	3889		163	14	6	2	4	0	
maí	4.5	2106	1940	4085		241	21	8	3	6	0	
jún	7.5	2260	1930	4362		332	29	11	3	8	1	
júl	10.0	2543	1920	4884		601	53	20	6	15	1	
ágú	11.0	2998	1911	5729		968	86	33	10	24	2	
sep	10.0	3489	1901	6633		1035	92	35	11	25	2	
okt	8.0	4063	1712	6954	732	1203	107	41	13	29	2	
nóv	5.5	4700	1503	7066	939	1194	106	40	12	29	2	
des	3.5	5054	1293	6533	1027	588	52	20	6	14	1	
Samtals ár 2					2697	7316	648	247	76	178	13	
jan	2.5	5267	1116	5876		898	511	45	17	5	1	
feb	2	5410	964	5213		793	308	27	10	3	1	
mar	1.5	5536	803	4444		863	236	21	8	2	0	
apr	2.5	5641	647	3650		856	212	19	7	2	0	
maí	4.5	5792	496	2874		855	201	18	7	2	0	
jún	7.5	5987	351	2099		857	290	26	10	3	1	
júl	10.0	6185	212	1309		848	249	22	8	3	0	
ágú	11.0	6401	84	535		813	0	0	0	0	0	
sep	10.0	6401	0	0		535	0	0	0	0	0	
Samtals ár 3					7319	2006	178	68	21	49	3	
SAMTALS pr árgang					10016	12343	1094	417	129	301	21	

Viðauki 3 Svör við athugasemdum og umsögnum við frummatsskýrslu

Skipulagsstofnun óskaði eftir athugasemdum við frummatsskýrslu ASF með bréfi dags 29. júní 2018. Eftirfarandi aðilar sendu inn umsagnir og athugasemdir (sjá viðauka 5). Tekið er tillit til innkominna athugasemda í uppfærðri skýrslu dags 21. desember 2018.

<i>Umsögn / athugasemd</i>	<i>Innihald og viðbrögð</i>
- Minjastofnun	✓ Ekki gerðar efnislegar athugasemdir
- Ísafjarðarbær	✓ Ekki gerðar efnislegar athugasemdir
- Matvælastofnun	<p>✓ Stofnunin áréttar að merking sjókvíaeldisstöðva skal vera í samræmi við kröfur sem settar eru í reglugerð um fiskeldi nr. 1170/2015, en geymsla á öðrum fljótandi mannvirkjum, s.s. búnaði sem hafður er til geymslu í sjó, fellur undir lög um vitamál nr. 132/1999. <i>Tilvísun í lög nr. 132/1999 í kafla 5.8.4.</i></p> <p>✓ Stofnunin bendir á að dauðfiskasöfnun skuli sinna daglega, sbr. 36. gr. reglugerðar nr. 1170/2015. <i>„reglulega“ breytt í „daglega“ í kafla 3.5.</i></p> <p>✓ Stofnunin vekur athygli á að í kafla 4.4 er tekið fram að stofnunin skuli leita umsagnar þeirra stofnana sem málið varðar í samræmi við lög um fiskeldi, en samkvæmt 2. mgr. 7. gr. laga 71/2008 um fiskeldi getur Matvælastofnun aflað umsagna stofnana og viðkomandi sveitastjórnar. <i>Lagfært orðalag í kafla 4.4.</i></p> <p>✓ Stofnunin krefst þess að eldissvæðið við Eyrarhlíð verði stækkað í samræmi við uppsetningu eldisbúnaðar. <i>Lagfært á mynd 3-1 í kafla 3 ásamt tilheyrandi texta og í töflu 0-1 og á mynd 0-3 í viðauka.</i></p>
- Samgöngustofa	✓ Samgöngustofa bendir á að skv. 6. mgr. 10. gr. laga um vitamál skuli leita umsagnar Samgöngustofu um legu og merkingu hvers kyns mannvirkja á sjó, svo sem fiskeldiskvía, mælitækja í sjó og

- veðurdufla. Skýra þarf betur hvort staðsetning eldissvæðanna, sérstaklega þess innsta feli í sér farartálma. *Lagfært í kafla 5.7.3.*
- ✓ Merkingar séu fullnægjandi. *Sjá kafla 5.7.3 og 5.8.4.*
 - ✓ Framkvæmdaraðili tilkynni Sjósmælingum Íslands um staðsetningu þegar framkvæmdir hefjast. *Lagfært í kafla 5.7.3.*
 - ✓ Við framkvæmdir sé þess gætt að ekkert sé byggt sem skyggt geti á leiðarmerki frá sjó og að ekki séu sett upp ljós eða önnur merki sem villt geta um fyrir sjófarendum. *Lagfært í kafla 5.7.3.*
- Fiskistofa
- ✓ Fiskistofa kallar eftir nánari skýringu um hvernig hrognkelsi verði notuð og hvaða áhrif það kunni að hafa á áhættu vegna laxalúsar. *Sjá viðbætur í kafla 5.4.2.4.*
- Hafrannsóknastofnun
- ✓ Fjarlægðarmörk milli eldissvæða verða innan viðmiðunarmarka í reglugerð. *Fjarlægðarmörk eru sýnd í kafla 3.1. Undirstrikað er að fjarlægðir milli eldiskvía eru mun meiri. ASF er eina fyrirtækið með eldi í firðinum.*
 - ✓ Útskýra þarf hvort dýpi á eldissvæðum sé nægjanlegt fyrir þá netpoka sem notaðir eru. *ASF er með upplýsingar um dýpi á hverju eldissvæði og tryggt verður að dýpi á eldissvæðum sé nægjanlegt.*
 - ✓ Bent er á að setja þarf upp vöktunarrannsóknir sem huga að áhrifum laxeldisins á ungvíði nytjafiska í firðinum, sérstaklega m.t.t. skarkolaseiða. *Sjá viðbætur í köflum 5.7.3 og 5.7.4.*
 - ✓ Bent er á að gert er ráð fyrir meira magni á flatareiningu en áform eru um t.d. í Patreks- og Tálknafirði og lagt er til að eldið verði byggt upp í smærri skrefum. Eldið sé þó innan burðarpólsmarka Dýrafjarðar skv. mati stofnunarinnar.

- ✓ Ágætlega er fjallað um laxalús í skýrslunni, en ekkert er fjallað um fiskilús. *Sjá umfjöllun í kafla 5.4.2.1.*
 - ✓ Ekki er gerð grein fyrir vandamálum í laxeldi í Dýrafirði vegna áhrifa frá svifþörungum. *Sjá viðbætur í köflum 5.2.2.3 og 5.2.2.4.*
 - ✓ Ekki er fjallað um afföll á fiski í því eldi sem fyrirtækið hefur stundað undanfarin ár og hvaða orsakir eru helstar fyrir afföllum í eldinu, þ.m.t. slysasleppingar. *Sjá viðbætur í kafla 5.2.2.3.*
- Náttúrufræðistofnun Íslands
- ✓ Fjalla þarf betur um hugsanleg áhrif regnbogasilungs á innlendar tegundir urriða og bleikju. *Sjá umfjöllun í kafla 5.4 og viðbætur í kafla 5.4.3.*
 - ✓ Að mati N.Í. þarf að færa betri rök fyrir því að reksturinn sé t.d. í samræmi við sjálfbæra þróun, samninginn um líffræðilega fjölbreytni og sjálfbæra nýtingu og hvenær hægt sé að fullyrða að eitthvað sé afturkræft. *Sjá skilgreiningar í töflu 5-1, umfjöllun í kafla 5 og samantekt í kafla 8.2.*
 - ✓ Gera þarf betri grein fyrir innihaldi og uppruna fóðurhræfna. *Sjá viðbætur í kafla 3.3.*
 - ✓ Bent er á nauðsyn þess að hafa viðmið fyrir lífrænt álag, smit frá eldisfiski og lúsasmiti til að vinna eftir. *ASF vinnur skv. viðmiðum í ISO 12878 staðli og ASC staðli sem og þeim viðmiðum sem opinberir aðilar setja.*
 - ✓ Umfjöllun um fuglalíf á svæðinu mætti vera ítarlegri. *Sjá viðbætur í kafla 5.7.1.4.*
 - ✓ N.Í. telur að réttara væri að stunda laxeldi í sjó með ófrjóum laxi eða laxeldi í lokuðum kerfum. *Sjá kafla 6 og tilvísun í nýja greinargerð Dr. Helga Thorarensen. Slíkar lausnir eru ekki raunhæfar enn sem komið er, en ASF fylgist vel með framþróun í þeim málum.*

- Umhverfisstofnun

- ✓ Gerð er athugasemd við tilvísun til Erfðanefndar landbúnaðarins á bls. 76. *Lagfært orðalag.*
- ✓ Bent er á að nota orðið hámarkslífmassi en ekki heildarlífmassi. *Lagfært.*
- ✓ Fjalla þarf ítarlegar um niðurstöður straumhraðamælinga á öllum fyrirhuguðum eldissvæðum í kafla 2.2.2. *Athuga betur – vantar mælingar frá Skagahlíð*
- ✓ Æskilegt er að viðbragðs- og neyðaráætlanir fyrirtækisins fylgi með í viðauka. *Sjá nýja viðauka.*
- ✓ UST fer fram að vöktunaráætlun liggja fyrir varðandi botndýralíf og að upplýsingar vanti fyrir Skagahlíð. Þá fer stofnunin fram á upplýsingar um hvernig ASF hyggst samræma vöktun sína með öðrum rekstraraðilum í Dýrafirði sem menga saman viðtakann. *ASF er eini rekstraraðili fiskeldis í Dýrafirði. Fjallað er ítarlega um botndýralíf í kafla 2.2.8 og kafla 5.3. ASF hefur fylgst náið með botndýralífi í Dýrafirði og hefur staðist ákvæði ASC staðals við allar úttektir. Botndýralíf er svipað milli staða og sýnataka verður framkvæmd við Skagahlíð áður en eldi hefst þar í samræmi við reglur.*
- ✓ UST bendir á að taka beri sjósýni á botni en ekki á 5 m dýpi samkvæmt ISO 12878 staðlinum. *Botnsýnataka er framkvæmd í samræmi við ISO staðal, sjá kafla 5.3 um botnssýnatöku.*
- ✓ UST telur vant umfjöllun um áhrif aukins fjölda eldiskvía á lífríki fjarðarins, búsvæði sjófugla, sela og hvala. *Sjá umfjöllun í kafla 5.7.3 og viðbætur í köflum 5.7.1.4 og 5.7.1.5.*
- ✓ Bent er á að nýr válisti íslenskra fugla er væntanlegur frá N.Í., en drög að honum voru kynnt 22. september 2017. Í Dýrafirði er mikið af æðarfugli, en einnig má finna þrjár tegundir sem flokkast í

nokkurri hættu (VU) í nýjum válista, hvítmáf, kríu og hrafn. Einnig má nefna að æður, tjaldur og stelkur eru nú flokkaðir í yfirvofandi hættu (NT). Stofnunin vill benda á gildi sem felst í því að vernda íslenska varpfugla, sérstaklega þá sem eru á válista. *Sjá viðbætur í kafla 5.7.1.4.*

- ✓ Bent er á að umfjöllun um þörungablóma skortir. *Sjá viðbætur í köflum 5.2.2.3 og 5.2.2.4.*
- ✓ Vakin er athygli á því að ef ákvæði í staðli eru hluti af lýsingu á framkvæmd er rekstraraðili almennt bundinn af þeim hluta lýsingarinnar eins og öðrum atriðum. *Hér þarf einnig að hafa í huga að staðlar þróast og taka breytingum eftir framþróun í greininni.*
- ✓ UST telur æskilegt að nánar verði skýrt frá því í matsskýrslu hvað það er sem ræður því hvort eldisfiski verði slátrað um borð eða fluttur lifandi á land. Einnig verði að lýsa forvörnum blóðvatnssmits í sjó nánar í matsskýrslu. *Sjá kafla 3.3.*
- ✓ UST telur æskilegt að vakta áhrif framleiðsluaukningar við Gemlufall á verndað æðarvarp. *Sjá umfjöllun í kafla 5.7.1.5.*
- ✓ Bent er á að lágmarksfjarlægð á milli sjókvíaeldisstöðva skuli samkvæmt meginviðmiðum vera 5 km samkvæmt reglugerð um fiskeldi nr. 1170/2015. Því beri að greina skýrt frá fjarlægðarmörkum milli eldissvæða í matsskýrslu. *Fjarlægðarmörk eru sýnd í kafla 3.1. Undirstrikað er að fjarlægðir milli eldiskvíá eru mun meiri. ASF er eini aðilinn sem stundar fiskeldi í Dýrafirði.*
- ✓ Umfjöllun um mótvægisáðgerðir og aðra valkosti þarf að vera ítarlegri, s.s. varðandi staðsetningar og legu eldissvæða, notkun geldlax eða frjórna laxa og mismunandi eldisbúnaðar. *Sjá kafla 6, slíkar lausnir eru ekki raunhæfar*

enn sem komið er, en ASF fylgist vel með framþróun í þeim málum.

- ✓ *Koma þarf fram hvernig komist hefur verið að niðurstöðu um staðsetningar og legu eldissvæða. Akvaplan NIVA hefur metið staðsetningu og legu eldissvæða í samræmi við norska staðalinn NS9415 sjá einnig umfjöllun um strauma í kafla 2.2.2.*
- ✓ *Rökstyðja þarf hvernig sóttþreinsunaraðferð netpoka úr kvíum var valin. Hér er um að ræða umhverfisvæna aðferð. Ekki eru margir samkeppnisaðilar á þessum markaði hérlendis.*
- ✓ *Æskilegt að betur verði gert grein fyrir vörnum gegn smitleiðum blóðvatns frá slátrun á eldisfiski. Sjá kafla 3.3.*
- ✓ *Ekki þykir sýnt fram á að framkvæmdin samrýmist ákvæði 1. gr. laga nr. 71/2008. Bent er á að ASF stundar fiskeldi samkvæmt íslenskum lögum og vinnur samkvæmt ströngum alþjóðlegum umhverfisstaðli.*
- ✓ *Umsagnaraðili telur að notast sé við úreltar lausnir og hætta sé á erfðamengun vegna stroklaxa. ASF notar bestu fáanlegu tækni og fjallar um óhættu vegna þessa í frummatsskýrslu.*
- ✓ *Umsagnaraðili telur ekki lagaheimild til afnota hafsvæðisins.*
- ✓ *Fullyrt er að í Noregi séu engin ný eldisleyfi gefin út með sambærilegri tækni. Fiskeldi í Noregi er heldur að aukast og er þar aðallega um sjókvíaeldi að ræða.*
- ✓ *Vísað er til reynslu Norðmanna vegna skaðleg áhrif eldislaxa á villta laxastofna og bent á aðrar leiðir, s.s. notkun á geldfiski og eldi í lokuðum kerfum á landi. Aðrir valkostir eru ekki raunhæfir eins og fram kemur í frummatsskýrslu, en ASF fylgist náið með framþróun rannsókna og tilrauna hvað það varðar.*

- Óttar Yngvason

- ✓ Vísa skal til samnings um líffræðilega fjölbreytni, samning um verndun NA-Atlantshafsins (OSPAR), staðal IS12878 um vöktun á umhverfisáhrifum, EES samninginn og tilskipun 2011/92/ESB. *Vísað er í alla þessa samninga í matsáætluninni og íslensk lög taka tillit til nefndrar tilskipunar.*
- ✓ Staðsetning eldissvæða þykir óglögg. *Sjá umfjöllun í kafla 3.1, mynd 3.1 og viðauka 1.*
- ✓ Fjalla ber um áhættu vegna erfðablöndunar. *Vísað er til umfjöllunar í kafla 5.4.3.*
- ✓ Vísað er til þess að notkun eldisstofnsins sé ólögmæt. *Þessu er vísað á bug, viðkomandi eldisstofn hefur verið notaður til fjölda ára í laxeldi.*
- ✓ Óskað er eftir umfjöllun um fiskveiðar og búsvæði nytjafiska í Dýrafirði. *Vísað er til umfjöllunar í kafla 5.7.*
- ✓ Fjalla þarf um áhættu vegna sjávarkulda og ísingar. *Vísað er til umfjöllunar í köflum 2.2.3 og 2.2.4 og töflu 5-9.*
- ✓ Ekkert er fjallað um tekjugreiningu ásamt beinum og óbeinum áhrifum á laxveiði. *Sjá umfjöllun og viðbætur í kafla 5.6.3 þar sem vísað er í skýrslu KPMG frá september 2017 um laxeldi í Ísafjarðardjúpi.*
- ✓ Útskýra hvernig komið verði í veg fyrir tjón annarra aðila svo sem vegna erfðamengunar og gera ítarlega grein fyrir áhrifum eldisins á náttúrulega laxa- og silungastofna. *Sjá kafla 5.4.3.*
- ✓ Fjalla um lögbundnar tryggingar framkvæmdaraðilans og burði til að mæta mögulegum tjónum. *Lagt fram með umsókn um rekstrarleyfi til Matvælastofnunar.*
- ✓ Gerð sé grein fyrir áætlun um fjármögnun mannvirkja og annars búnaðar. *Sú ætlun er lögð fram með umsókn um rekstrarleyfi til Matvælastofnunar.*

- ✓ Fjalla um sleppifiska og fyrirbyggjandi aðgerðir varðandi stroklaxa. *Sjá kafla 5.4.3.*
- ✓ Fjalla um magn úrgangs frá sjókvíældinu. *Sjá kafla 3.4 og kafla 5.2.2.*
- ✓ Fjalla um ásýnd og ímynd náttúrunnar. *Sjá kafla 5.5.*
- ✓ *Listi yfir meintar rangfærslur – hefur verið yfirfarinn og ekki þykir þörf á frekari breytingum á matsskýrslu.*

Viðauki 4 Viðbragðs- og neyðaráætlanir AFS

VIÐBRAGÐSÁÆTLANIR

Mikilvægt er að viðbragðsáætlanir séu yfirfarðar minnst einu sinni á ári. Tryggja þarf að nauðsynlegur búnaður við framkvæmd viðbragðsáætlana sé tiltækur og í góðu ásigkomulagi. Einnig þarf að tryggja að allir samningar við utanaðkomandi aðila séu í gildi. Framkvæmdastjóri ber ábyrgð á því að þessum kröfum sé uppfyllt ásamt því að virkja réttar viðbragðsáætlanir þegar þeirra er þörf.

SLYSASLEPPING				Skjalnúmer
Útgáfunr.	Dags	Skrifað af	Samþykkt af	Skjal nr.
Nr.	Dagur	Skrifað af	Samþ. af	Fiskistofa
MARKMIÐ:	Tryggja að viðbragðsáætlun vegna slysasleppinga sé í fullu samræmi við kröfur stjórnvalda um endurheimtur á fiski, tilkynningarskyldu og skýrslugerð.			
UMFANG:	Ef slysaslepping hefur átt sér stað eða rökstuddur grunur leikur á um að fiskur hafi sloppið úr eldiskvíum skulu starfsmenn bregðast fljótt og örugglega við þannig að komið sé í veg fyrir að meira af fiski sleppi. Yfirvöldum er tilkynnt slysasleppingin og veiðar á eldislax hafnar. Sjá viðurlög í kafla um lög og reglugerðir.			
ÁBYRGÐ:	Stöðvarstjóri ber ábyrgð á að viðbragðsáætlun sé sett í gang eftir að slysaslepping uppgötvast.			
VIÐBRAGÐSÁÆTLUN:	Viðbrögð við slysasleppingum skulu vera í þessari röð:			
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Tilkynna skal án tafar til Fiskistofu, Matvælastofnun, sveitarfélaga og næstu veiðifélaga. <ol style="list-style-type: none"> a. Sími Fiskistofu er 569-7900 2. Leita að orsökum og koma í veg fyrir að meira af fiski sleppi. <ol style="list-style-type: none"> a. Samband haft við kafara: Fiskeldisþjónustan s:893 0583 (Kjartan) b. Gat á neti er fundið annað hvort með myndavél á báti eða kafara. c. Ef það finnst gat á netinu skal það lokað strax, netinu skipt út fyrir nýtt eða lagfært. 3. Hefja veiðar á fiski eftir að búið er að tilkynna Fiskistofu. <ol style="list-style-type: none"> a. Ef góðar líkur eru taldar á því að hægt sé að veiða umtalsvert magn af strokufiski með utanaðkomandi hjálp skal hafa samband við neðangreinda sjómenn: <ol style="list-style-type: none"> i. Staðsetning: Patreksfjörður, bátar á Patreksfirði :Agnar BA, tengiliður Grétar Guðfinnsson s:8972427 og Fönix BA, tengiliður Hafþór Jónsson s:9844660 ii. Staðsetning Tálknafjörður: Staumur Ba, tengiliður Fjöltnir s:6926776 iii. Staðsetning Dýrafjörður: Páll Björnsson s: 456-8164, 894-1655 b. Ef fiskur sleppur er heimild til að veiða innan 200 metra frá fiskeldisstöð, þrátt fyrir friðun. Fiskistofu verður fyrst að hafa verið tilkynnt um slysið. Heimildin gildir í 3 daga frá því að fiskur sleppur. 			

- i. ATH: Ef slysaslepping á sér stað á göngutíma laxfiska skal veiðin vera í samráði við Fiskistofu.
4. Tilkynna til Fiskistofu um slysasleppingu skriflega eins fljótt og mögulegt er:
 - a. Skrifleg tilkynning skal berast innan 12 klst.
 - i. Fylla skal út eyðublaðið **Tilkynning um slysasleppingu** að hluta/fullu og sent á eftirfarandi netfang: mast@mast.is
 - b. Skrifleg skýrsla skal berast innan viku.
 - i. Fylla skal út eyðublaðið **Tilkynning um slysasleppingu** að fullu og sent á eftirfarandi netfang: fiskistofa@fiskistofa.is

SKRÁNING: Eyðublaðið **Tilkynning um slysasleppingu** er í kaflanum Eyðublöð og einnig á rafrænu formi á vef Fiskistofu á slóðinni: <http://www.fiskistofa.is/media/eydublod/Slysasleppingu.pdf>. Eintak af útfylltu eyðublaði skal einnig geyma í (**viðkomandi skjalastjórnunarkerfi**). Verklagsreglan **Frávik og Úrbætur** er framkvæmd í EQS gæðakerfi.

TÍMABUNDIN EÐA VARANLEG STÖÐVUN Á REKSTRI					Skjalanúmer
Útgáfunr.	Dags	Skrifað af	Samþykkt af	Stofnun	Skjal nr.
Nr.	12.04.2019	Steinunn G. Einarsd.	Samþ. af		UST
MARKMIÐ:	Lágmarka umhverfisleg áhrif verði stöðvun á rekstri				
UMFANG:	Samkvæmt starfsleyfi er hér sett fram áætlun um meðferð og förgun eldisfisks ef til kemur tímabundin eða varanleg stöðvun á rekstri eldisfyrirtækisins. Komi til rekstrarstöðvunar verður aðgerðum háttáð eftir ástandi fisksins og ytri aðstæðum þegar slík stöðvun verður.				
ÁBYRGÐ:	Gæðastjóri eða Framkvæmastjóri ber ábyrgð á að áætlun sé fylgt eftir. Svæðisstjóri og Þjónustustjóri bera ábyrgð á öðrum verkþáttum				
VIÐBRAGÐSÁÆTLUN:	<ul style="list-style-type: none"> - Tilkynna Umhverfisstofnun um stöðvun rekstrar. - Sjá verklagsregluna Neyðarslátrun fyrir meðhöndlun á fisk. - Allur dauður fiskur er settur í meltutanka umfram magn skal vera sent til Klofnings - Öll efni s.s. olíur, sápur, auk fóðurs á lager skal endursenda til birgja. - Ganga skal þannig frá húsnæði, bátum, tækjum og öðrum búnaði að engin hætta er á mengun frá þeim. - Taka skal alla eldispoka úr eldiskvíum eftir að fiskur hefur verið fjarlægður. Heila poka skal koma fyrir á viðurkenndu geymslusvæði fyrirtækisins. Skemmda poka og tóg skal koma til Gámaþjónustu Vestfjarða til förgunar. - Tómar eldiskvíar skal taka á land eða festa tryggilega í rammafestingar. 				
SKRÁNING:	Verklagsreglan Frávik og Úrbætur er framkvæmd í EQS gæðakerfi fyrirtækisins.				

ÓVÆNT TÍMABUNDIN STÖÐVUN Á REKSTRI				Skjalnúmer	Skjal nr.
Útgáfunr. Nr.	Dags	Skrifað af	Samþykkt af	Stofnun	UST
	12.04.2019	Steinunn G. Einarsd.	Samþ. af		
MARKMIÐ:	Lágmarka umhverfisleg áhrif verði stöðvun á rekstri				
UMFANG:	Samkvæmt starfsleyfi er hér sett fram neyðaráætlun um meðferð og förgun eldisfisks ef til kemur óvænt stöðvun á rekstri eldisfyrirtækisins. Komi til skyndilegrar rekstrarstöðvunar verður aðgerðum háttáð eftir ástandi fiskisins og ytri aðstæðum þegar slík stöðvun verður.				
ÁBYRGÐ:	Gæðastjóri eða Framkvæmdastjóri ber ábyrgð á að viðbragðsáætlun sé fylgt eftir og svæðisstjóri ber ábyrgð á öðrum verkþáttum.				
VIÐBRAGÐSÁÆTLUN:	<ul style="list-style-type: none"> - Tilkynna Umhverfisstofnun um stöðvun rekstrar. - Sjá verklagsregluna Neyðarslátrun fyrir meðhöndlun á fisk. - Allur dauður fiskur skal vera settur í meltutanka í pramma umfram magn skal sent til Klofnings - Öll efni s.s. olíur, sápur, auk fóðurs á lager skal endursenda til birgja. - Ganga skal þannig frá húsnæði, bátum, tækjum og öðrum búnaði að engin hætta er á mengun frá þeim. - Taka skal alla eldispoka úr eldiskvíum eftir að fiskur hefur verið fjarlægður. Heila poka skal koma fyrir á viðurkenndu geymslusvæði fyrirtækisins. Skemmda poka og tóg skal koma til Gámaþjónustu Vestfjarða til förgunar. - Tómar eldiskvíar skal taka á land eða festa tryggilega í rammafestingar. 				
SKRÁNING:	Verklagsreglan Frávik og Úrbætur er framkvæmd í EQS gæðakerfi fyrirtækisins.				

NEYÐARSLÁTRUN				Skjalnúmer	Skjal nr.
Útgáfunr. Nr.	Dags	Skrifað af	Samþykkt af	Stofnun	UST
	Dagur	Skrifað af	Samþ. af		
MARKMIÐ:	Að hámarka nýtingu og virði eldisfisks ásamt því að urða skemmd hráefni.				
ÁBYRGÐ:	Eldisstjóri				
VIÐBRAGÐSÁÆTLUN:	<ul style="list-style-type: none"> - Haft er samband við utanaðkomandi báta eins og þörf krefur ef magn er mikið. Samningur hefur verið gerður við brunnbátinn Viking Saga til að veita aðstoð í slíkum aðstæðum. <ul style="list-style-type: none"> o Viking Saga, sími: (Stuart and Allan: 686-7063) - Fleiri bátar eru kallaðir til ef aðstæður krefjast þess. - Öllum söluhæfum fiski skal slátra til vinnslu afurða. <ul style="list-style-type: none"> o Ef hefðbundin vinnsla hefur ekki við er haft samband við fleiri fiskvinnslustöðvar. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Gerður hefur verið samningur við Arnarlax hf. um vinnslu á sláturfiski o Lifandi lax sem tekst að blóðga og kæla tímalega er seldur til manneldis o Dauður lax, óblóðgaður og fer í meltutanka í prömmum og umfram magn fer til Klofnings: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Samningur er við Hordafor / Arctic Protein um að tæma meltutanka 				

- Samningur við fyrirtækið Klofningi ehf er til staðar.
- Skemmd hráefni sem ekki eru hæf í dýrafóður, verður ekið til næstu fiskimjölsværksmiðju í bræðslu eða til urðunar:
 - Samningur við Gámaþjónustu Vestfjarða sem annast móttöku á lífrænum úrgangi fyrir Arctic Sea Farm hf..

SKRÁNING: Verklagsreglan **Frávik og Úrbætur** er framkvæmd í EQS gæðakerfi.

SJÚKDÓMAR OG MASSADAUÐI					Skjalanúmer
Útgáfunr.	Dags	Skrifað af	Samþykkt af	Stofnun	Skjal nr.
Nr.	Dagur	Skrifað af	Samþ. af	UST/Mast	
MARKMIÐ:	Þessi neyðaráætlun er gerð til að tryggja góðar smitvarnir og velferð fiska í neyðartilfellum.				
SKILGREINING:	Með massadauða er átt við að dauðinn er svo mikill að ekki er mögulegt að fjarlægja fjölda dauðra fiska í reglubundum rekstri. Massadauði getur stafað af sjúkdómum eða ytri þáttum á borð við skaðlega þörungum, marglyttur, skaðleg umhverfisáhrif eða bráðamengun.				
ÁBYRGÐ:	Eldisstjóri og Stöðvarstjóri				
VIÐBRAGÐSÁÆTLUN:	<ul style="list-style-type: none"> - Ef grunur vaknar um skaðleg umhverfisáhrif eða að fiskaheilsa fari hrakandi skal hafa samband við Stöðvarstjóra. - Stöðvarstjóri hefur samband við Framkvæmdastjóra, Eldisstjóra og dýralækni fiskeldis. - Framkvæmdastjóri, Eldisstjóri og Stöðvarstjóri skuli í samráði við dýralækni fiskeldis meta hvaða ráðstafanir hægt er að beita til að ákvarða orsök og hindra frekari skaða. - Verklagsreglan Neyðarslátrun er framkvæmd ef mat aðila er að ekki sé hægt að stöðva dauða. 				
SKRÁNING:	Verklagsreglan Frávik og Úrbætur er framkvæmd.				

MENGUN AF VÖLDUM OLÍU EÐA ANNARA EFNA				Skjalanúmer
Útgáfunr. Nr.	Dags	Skrifað af	Samþykkt af	Skjal nr.
	12.04.2019	Steinunn G. Einarsdóttir	Samþ. af	UST
MARKMIÐ:	Að koma í veg fyrir að mengun berist á þann stað sem sjókvíaelði fer fram á ásamt því að gera ráðstafanir í þá átt að lágmarka tjón.			
ÁBYRGÐ	Allir Starfsmenn			
VIÐBRAGÐSÁÆTLUN:	<ul style="list-style-type: none"> - Láta Svæðis- eða framkvæmdastjóra Arctic Sea Farm og hafnarvörð vita strax og vart er mengunar - Fá vitneskju um magn og tegund mengunar. - Finna hvaðan mengunin kemur. - Stöðva mengun ef hægt. - Ef mengun er veruleg og útséð með að hægt verði að hefta hana á ákveðnum stað skal gera ráðstafanir til þess að sjókvíar verði fluttar á stað þar sem líkur er á að mengun nái ekki til - Tilkynna skal atvikið þegar í stað til Umhverfisstofnunar og heilbrigðiseftirlits á staðnum 			
SKRÁNING:	Verklagsreglan Frávik og Úrbætur er framkvæmd í EQS gæðakerfi fyrirtækisins.			

AFRÆNINGJAR				Skjalanúmer
Útgáfunr. Nr.	Dags	Skrifað af	Samþykkt af	Skjal nr.
	Dagur	Skrifað af	Samþ. af	Fiskistofa
MARKMIÐ:	Koma í veg fyrir að afræningjar valdi beinu eða óbeinu tjóni á eldisfiski, sem gæti falist í áverkum eða stressi. Ennfremur að koma í veg fyrir tjón á búnaði og mögulegum slysasleppingum.			
VIÐBRAGÐSÁÆTLUN:	<p>Fjarlægja bæði sjávarspendýr og vargfugla sem vinna tjón á eldisfiski og búnaði.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Selir <ul style="list-style-type: none"> o Ef útselur sést við eldiskvíar skal bregðast við strax og fjarlægja dýrið. o Ef landselur sést skal hafa sérstakar gætur á hegðun dýrsins, ef landselur sést í tvo daga samfelld skal grípa til aðgerða. - Skarfur <ul style="list-style-type: none"> o Ef einn skarfur hefur viðveru á kvíarsvæði í meira en 3 daga skal grípa til aðgerða um að fæla eða fjarlægja hann í burtu. Veiðitímabil fyrir díflaskarf er frá 1. september til 15. mars. o Ávallt skal framkvæmdastjóra og eftirlitsaðila gert viðvart ef grípa þarf til aðgerða gegn afræningja. Öll dráp á afræningjum eru skráð (ástæða dauða og dagsetning) og upplýsingar gerðar opinberar á heimasíðu fyrirtækisins. 			
SKRÁNING:	Verklagsreglan Frávik og Úrbætur er framkvæmd.			

ÍSING Á BÚNAÐI				Skjalanúmer
Útgáfunr.	Dags	Skrifað af	Samþykkt af	Skjal nr.
Nr.	Dagur	Skrifað af	Samþ. af	Valfrjálst
MARKMIÐ:	Koma í veg fyrir að ísing valdi tjóni á sjókvíum með þeim afleiðingum að fiskur sleppi út úr netpoka.			
VIÐBRAGÐSÁÆTLUN:	<ul style="list-style-type: none"> - Fylgjast skal með veðurspá og sjávarhita og meta líkur á ísingu. Við mat á ísingarhættu skal taka mið af sjávarhita, lofthita og vindhraða. - Til að koma í veg fyrir tjón skal losa hoppnet frá og láta það falla í sjóinn. Við það bráðnar ísinn af netinu. Slíkt skal eingöngu gert undir stöðugu eftirliti starfsmanna. - Við minniháttar ísingu og þegar hætta er á að ísing aukist skulu starfsmenn nota trékylfur og brjóta ísinn af hoppneti, stoðum og handriði. 			
SKRÁNING:	Verklagsreglan Frávik og Úrbætur er framkvæmd.			

HAFÍS OG REKÍS				Skjalanúmer
Útgáfunr.	Dags	Skrifað af	Samþykkt af	Skjal nr.
Nr.	Dagur	Skrifað af	Samþ. af	Valfrjálst
MARKMIÐ:	Koma í veg fyrir að hafís/rekís valdi tjóni á sjókvíum með þeim afleiðingum að skaða eldisfisk eða að slysaslepping eigi sér stað.			
UMFANG:	Í miklum frostum skal fylgjast með hvort lagnaðarís sé byrjaður að myndast í fjarðarbotnum, árósum og öðrum stoðum þar sem hætta á að hann geti myndast. Mesta hættan er í vindasömu veðri eftir mikið frost, þá getur ísinn losnað og farið á rek. Við slíkar aðstæður skal hafa sérstakar gætur á ísreki.			
VIÐBRAGÐSÁÆTLUN:	<ul style="list-style-type: none"> - Berist hafís að ströndum Vestfjarða skal eldisstjóri fylgjast með spám um ísrek á vef veðurstofunnar: http://www.vedur.is/hafis/tilkynningar - Allir stálbátar Arctic Sea Farm skulu settir í viðbragðsstöðu til að verja eldiskvíar gegn tjón vegna ísreks. - Flytja kvíar á öruggari stað sé þess kostur <ul style="list-style-type: none"> o Sjá verklagsreglu um flutningin á lifandi eldisfisk - Ef það er ekki möguleiki skal Stöðvarstjóri hefja nauðsynlegan undirbúning fyrir neyðarslátrun í samráði við framkvæmdastjóra og eldisstjóra. - Sjáist til að stórra ísfleka nálgast kvíapýrpingar skal fara á bát og brjóta eða yta ísnum frá kvíum. - Hafa skal samband við útgerðir stærri stálskipa sem eru tiltæk til aðstoðar til varnar eldiskvíum vegna ísreks. Hafnsögubátur Ísafjarðarhafnar s:862 1877 - Sérstakar gætur skal hafa á að ísrek safnist ekki við fóðurslögur. Ef rekís safnast við fóðurslögur, svo hætta sé talin af, skal sigla yfir fóðurslögur á léttabát og hleypa ís framhjá. 			
SKRÁNING:	Verklagsreglan Frávik og Úrbætur er framkvæmd.			

MÉÐFERÐ KVARTANA/COMPLAINT HANDLING				Skjalanúmer
Útgáfunr.	Dags	Skrifað af	Samþykkt af	Skjal nr.
Nr.	Dagur	Skrifað af	Samþ. af	Valfrjálst
MARKMIÐ:	Að tryggja að allar kvartanir hljóti umfjöllun og skoðun og til að fyrirbyggja galla á framleiðslu eða umhverfistjón af völdum hennar.			
UMFANG:	Berist kvörtun frá gæðaeftirliti eða fiskkaupanda varðandi gæði framleiðslunnar eða kvörtun frá utanaðkomandi aðila varðandi umhverfis eða öryggismál ber að taka það til skoðunnar innan fyrirtækissins.			
VIÐBRAGÐSÁÆTLUN:	<ul style="list-style-type: none"> - Berist kvörtun um gæði eldisfisks ber sannprófunarráði auk gæðastjóra að fara yfir eldisferil og reyna að greina ástæður og bæta úr. - Berist kvörtun frá þriðja óháða aðila varðandi umhverfis eða öryggismál Skal sannprófunarráð strax fjalla um það ásamt stöðvarstjóra og gæðastjóra og greina hvort að um hættu eða ógn sé að ræða og hvort að bregðast megi við kvörtunum. Jafnframt skal formaður sannprófunarráðs tylkynna stjórn fyrirtækissins (BOD) um eðli kvörtunar og til hvaða ráða verði gripið. 			
SKRÁNING:	Verklagsreglan Frávik og Úrbætur er framkvæmd í EQS.			

Viðauki 5 Umsagnir við frummatsskýrslu

Minjastofnun
Íslands

The Cultural
Heritage Agency
of Iceland

Umhverfis- og skipulagssvið

Suðurgata 39
101 Reykjavík

(354) 570 13 00

www.minjastofnun.is

Kennitala: 440113-0280

Skipulagsstofnun
Sigurður Ásbjörnsson
Borgartúni 7 b
105 Reykjavík

Reykjavík 26. júlí 2018
MÍ201711-0011/ 6.07 / K.M.

Efni: Laxeldi Arctic Sea Farm í Dýrafirði. Framleiðsluaukning um 5.800 tonn.

Minjastofnun Íslands hefur móttengið bréf Skipulagsstofnunar frá 29. júní. s.l. þar sem óskað er eftir umsögn um mat á umhverfisáhrifum ofangreindrar framkvæmdar.

Laxeldi Arctic Sea Farm í Dýrafirði verður á fjórum aðskildum eldissvæðum, Gemlufall, Haukadalsbót, Eyrarhlíð og Skagahlíð.

Í 3. gr. laga um menningarminjar (Nr. 80/2012) segir að til fornleifa teljast hvers kyns mannvistarleifar, á landi, í jökli, sjó eða vatni, sem menn hafa gert eða mannaverk eru á og eru 100 ára og eldri. Þar á meðal skipsflök og hlutar þeirra. Í 21. gr. sömu laga kemur fram að fornleifum má enginn, hvorki landeigandi, ábúandi, framkvæmdaraðili né nokkur annar, spilla, granda eða breyta, hylja, laga, aflaga eða flytja úr stað nema með leyfi Minjastofnunar Íslands.

Fjallað er um menningarminjar í köflum 4.2.1 og 5.9 í frummatsskýrslu. Eins og ráða má af þeirri umfjöllun hefur ekki verið leitað að fornleifum á eldissvæðum Arctic Sea Farm í Dýrafirði. Fiskeldi getur einkunn spillt fornminjum á tvo vegu. Annars vegar geta fornminjar raskast vegna festinga kvía við botn og hins vegar kunna fornminjar að hyljast vegna úrgangs sem fellur til botns undir kvíunum. Í frummatsskýrslu segir að kafarar muni skoða aðstæður á sjávarbotninum til að fyrirbyggja röskun minja. Endanleg staðsetning eldiskvía verði ákveðin út frá minjum og helgunarsvæði þeirra. Ef minjar koma í ljós verði brugðist við með viðeigandi hætti í samráði við Minjastofnun Íslands.

Minjastofnun Íslands gerir ekki athugasemdir við mat á umhverfisáhrifum ofangreindrar framkvæmdar. Bent skal á 2. mgr. 24. gr. laga um menningarminjar (Nr. 80/2012) sem hljóðar svo: *Ef fornminjar sem áður voru ókunnar finnast við framkvæmd verks skal sá sem fyrir því stendur stöðva framkvæmd án tafar. Skal*

Vakin er athygli á því að skv. 51 gr. laga um menningarminjar nr. 80/2012 eru ákvarðanir Minjastofnunar Íslands skv. 20., 23., 24., 28., 42. og 43 gr. sömu laga endanlegar á stjórnsýslustigi og ekki kærnanlegar til aðra stjórnvalds. Jafnframt er vakin athygli á því að skv. 21. gr. stjórnsýslulaga nr. 37/1993 getur aðili máls óskað eftir skriflegum rökstuðningi stjórnvalds fyrir ákvörðun hafi slíkur rökstuðningur ekki fylgt ákvörðuninni þegar hún var tilkynnt. Beiðni um rökstuðning fyrir ákvörðun skal bera fram innan 14 daga frá því að aðila var tilkynnt ákvörðunin og skal stjórnvald svara henni innan 14 daga frá því hún barst.

Minjastofnun Íslands láta framkvæma vettvangskönnun umsvifalaust svo skera megi úr um eðli og umfang fundarins. Stofnuninni er skylt að ákveða svo fljótt sem auðið er hvort verki megi fram halda og með hvaða skilmálum. Óheimilt er að halda framkvæmdum áfram nema með skriflegu leyfi Minjastofnunar Íslands. Og á 28. gr. sömu laga þar sem fjallað er um kostnað við rannsóknir. Þar segir m.a.:
Framkvæmdaraðili greiðir kostnað við þær rannsóknir á fornleifum sem Minjastofnun Íslands ákveður að séu nauðsynlegar vegna fyrirhugaðra framkvæmda. Við allar umfangsmiklar framkvæmdir skal sá sem fyrir þeim stendur bera kostnað af nauðsynlegum rannsóknum og vettvangsskráningu fornleifa.

Virðingarfyllst,
f.h. Minjastofnunar Íslands

Kristinn Magnússon
verkefnastjóri

Arctic Sea Farm hf.
Hafnarbakka 8
425 Flateyri

ÍSAFJARÐARBÆR

Hafnarstræti 1 | 400 Ísafjörður
S: 450 8000 | Fax: 450 8008 | www.isafjordur.is

Ísafjörður, 31. ágúst 2018
2017080006

Efni : Sjókvíaeldi Arctic Sea Farm í Dýrafirði

Á 503. fundi skipulags- og mannvirkjanefndar þann 29.08.2018 var eftirfarandi erindi tekið fyrir:
Lagt fram bréf Sigurðar Ásbjörnssonar f.h. Skipulagsstofnunar, dagsett 29. júní sl., ásamt frummatsskýrslu um mat á umhverfisáhrifum 5800 tonna framleiðsluaukningar Arctic Sea Farm í Dýrafirði. Óskað er eftir umsögn Ísafjarðarbæjar. Frestur veittur til 03.09.2018.

Bókun nefndarinnar:

Með vísan í 20. gr. reglugerðar 660/2015 og II. mgr. 9. gr. laga 106/2000 telur skipulags- og mannvirkjanefnd Ísafjarðarbæjar, að fullnægjandi sé gert grein fyrir framkvæmd í frummatsskýrslu Arctic Sea Farm, dags. 28. júní sl. Nefndin tekur jákvætt í áform Arctic Sea Farm, um aukna framleiðslu á laxfiski í Dýrafirði úr 4200 tonnum í 10.000 tonn á ári. Samkvæmt mati Hafrannsóknarstofnunar er Dýrafjörður talinn þola eldi á allt að 10 þúsund tonnum og er súrefnisbúskapur fjarðarins jafnvel talinn þola allt að 40% meira eldi en það. Áhrif uppsöfnunar næringarefna frá eldinu eru talin hafa mjög takmörkuð áhrif á botndýralíf á svæðinu, en með umhverfisvöktun er ætlun framkvæmdaraðila að fylgjast með mögulegum áhrifum á það og verða kvíabýrpingar færðar til ef talið verður tilefni til. Í Dýrafirði og í nágrenni hans eru engar laxveiðiar og er því samkvæmt áhættumati Hafró engin áhætta fyrir villta laxfiskstofna af hugsanlegum strokufiski frá eldinu. Aðkoma skipulags- og mannvirkjanefndar Ísafjarðarbæjar og álit þetta er byggt á þeirri staðreynd að bæjarfélagið og íbúar þess hafa hagsmuni af því að nýting lands og nærliggjandi sjávar, sé í sátt við umhverfi og íbúa. Jafnframt er mjög mikilvægt að nærliggjandi auðlindir séu nýttar með einhverjum hætti, til hagsbóta fyrir samfélagið. Í fjölda ára hafa skipulagsnefnd og bæjarstjórn ítrekað það álit að brýn þörf sé á að strandsvæði séu skipulögð og að skipulagsvaldið verði í höndum sveitarfélaganna. Það álit er hér ítrekað.

Þetta tilkynnist hér með.

Virðingarfyllt,

Axel Rodríguez Överby
- skipulags- og byggingarfulltrúi -

Sigurður Ásbjörnsson
Skipulagsstofnun
Laugavegi 166
150 Reykjavík

Selfossi, 13. júlí 2018
Tilvisun: 1807355

Efni: Umsögn Matvælastofnunar um framleiðsluaukningu um 5.800 tonn á vegum Arctic Sea Farm í Dýrafirði

Vísað er í beiðni Skipulagsstofnunar um umsögn, dagsett 29. júní 2018, vegna fyrirhugaðrar framleiðsluaukningar á laxi um 5.800 tonn á vegum Arctic Sea Farm (ASF) í Dýrafirði. ASF er handhafi tveggja rekstrarleyfa í Dýrafirði. Rekstrarleyfi FE-1123 heimilar 4000 tonna framleiðslu á laxi og regnbogasilungi á eldissvæðum að Haukadalsbót, Gemlufalli og Eyrarhlíð og rekstrarleyfi FE-1080 (IS-36099) sem heimilar 200 tonna framleiðslu á þorski, laxi og regnbogasilungi að Sandfelli.

Matvælastofnun gefur út rekstrarleyfi í samræmi við lög um fiskeldi, nr. 71/2008, og reglugerð um fiskeldi, nr. 1170/2015, auk þess sem stofnunin hefur eftirlit með fisksjúkdómum og forvörnum gegn þeim, í samræmi við gildandi lög og reglugerðir.

Matvælastofnun telur að ekki sé gerð nægjanlega grein fyrir neðangreindum atriðum í frummatsskýrslu ASF vegna framkvæmdarinnar. Í inngangi frummatsskýrslu kemur fram að eldissvæði við Sandfell, sem er einn hnitapunktur með 200 m radíus, eiga að nota sem vara- og geymslusvæði. Stofnunin vill áréttta að merking sjókvíaeldisstöðva skal vera í samræmi við kröfur sem settar eru í reglugerð um fiskeldi, nr. 1170/2015, en geymsla á öðrum fljótandi mannvirkjum, s.s. búnaði sem hafður er til geymslu í sjó, fellur undir lög um vitamál, nr. 132/1999. Í kafla 3.5 kemur fram að dauður fiskur verði reglulega fjarlægður úr botni eldiskvíá með „Lift-Up“ búnaði. Matvælastofnun bendir á að dauðfiskasöfnun skal sinnt daglega, sbr. 36. gr. reglugerðar 1170/2015 um fiskeldi. Matvælastofnun vekur athygli á að í kafla 4.4 í frummatsskýrslu ASF er tekið fram að stofnunin skuli leita umsagnar þeirra stofnana sem málið varðar í samræmi við lög um fiskeldi. En samkvæmt 2. mgr. 7. gr. laga 71/2008 um fiskeldi getur Matvælastofnun aflað umsagna stofnana og viðkomandi sveitastjórnar. Að lokum krefst Matvælastofnun þess að eldissvæði að Eyrarhlíð verði stækkað í samræmi við uppsetningu eldisbúnaðar sem settur var út síðasta vor.

Matvælastofnun gerir ekki athugasemdir er varða fisksjúkdóma og forvarnir gegn þeim, en ítrekar að það þurfi að gera grein fyrir ofangreindum atriðum áður en áður en til leyfisveitinga kemur.

Virðingarfyllst,
f.h. Matvælastofnunar

Erna Karen Óskarsdóttir
Erna Karen Óskarsdóttir
Fagsviðsstjóri fiskeldis

Skipulagsstofnun

Laugavegi 166
150 Reykjavík

Reykjavík, 12. júlí 2018
Tilv.:1807178 / HZ

Efni: Skipulagsmál - Framleiðsluaukning Arctic Sea Farm í Dýrafirði - Beiðni um umsögn

Með bréfi dagsettu þann 29. júní s.l. var óskað umsagnar Samgöngustofu um frummatsskýrslu um mat á umhverfisáhrifum 10.000 tonna laxeldis í Dýrafirði.

Samgöngustofa vill taka eftirfarandi fram varðandi fyrirhugaða framkvæmd:

- Í 10. gr. laga um vitamál er fjallað um farartálma. Á grundvelli 6. mgr. 10. gr. skal leit umsagnar Samgöngustofu um legu og merkingu hvers kyns fljótandi mannvirkja á sjó, svo sem fiskeldiskvía, mælitækja í sjó og veðurdufla.
Mikilvægt er að þess sé gætt að staðsetning eldissvæða valdi ekki truflunum á siglingum. Ekki þykir ljóst af lestri frummatsskýrslunnar að staðsetning eldissvæðanna, sérstaklega þess innsta, feli ekki í sér farartálma, sbr. 10. gr. laga um vitamál. Telur Samgöngustofa brýnt að leitað sé álits heimamanna, sem reglulega sigla um firðina, Landhelgisgæslunnar, Samtaka skipstjórnarmanna og jafnvel fleiri aðila, áður en staðsetning skv. áætluninni er heimiluð. Öryggi siglinga um firði er mikilvægt þar sem árekstur skips við sjókví getur haft alvarlegar afleiðingar. Skipsstrand, með tilheyrandi hættu á mengun, eyðileggingu á kvíum, með miklum sleppingum á fiski o.fl.
- Merkingar séu fullnægjandi, sbr. t.d. 13. gr. rgl nr. 401/2012 um fiskeldi.
- Framkvæmdaaðili tilkynni Sjósmælingum Íslands um staðsetningu þegar framkvæmdir hefjast.
- Við framkvæmdir sé þess ennfremur gætt að ekkert sé byggt sem skyggt geti á leiðarmerki frá sjó og að þess sé gætt að ekki séu sett upp ljós eða önnur merki sem villt geta um fyrir sjófarendum

Virðingarfyllst

Halldór Ó. Zoëga

Skipulagsstofnun
Sigurður Ásbjörnsson
Borgartúni 7b
105 Reykjavík

Hafnarfjörður 1. ágúst 2018
Tilv. 2018-07-06-1729

Efni: Varðar frummatsskýrslu Arctic Sea Farm vegna áforma um 10.000 tonna framleiðslu í Dýrafirði - framleiðsluaukningu um 5.800 tonn

Í bréfi dagsettu 29. júní leitar Skipulagsstofnun umsagnar Fiskistofu varðandi frummatsskýrslu vegna áforma um 10.000 tonna framleiðslu í Dýrafirði - framleiðsluaukningu um 5.800 tonn. Fram kemur í meðfylgjandi gögnum að fyrirhuguð framleiðsluaukning rúmist innan marka áhættumats Hafrannsóknastofnunar vegna erfðablöndunar.

Fiskistofa horfir til þeirra þátta í sjókvíaelði sem geta haft áhrif á villta stofna laxfiska. Áhættuþættir vegna sjókvíaeldis á laxi við Ísland felast í mögulegum áhrifum af erfðablöndun (1) og einnig geta sjúkdómar eða sníkjudýr í eldisfiski smitað villtan fisk og haft áhrif á viðkomu stofna þeirra. Með auknum fjölda fiska og samþjöppun, eins og sjókvíaelði felur í sér, eykst hættu á sjúkdóms og sníkjudýra tengdum vandamálum. Ef óhöpp (s.s. sjúkdómar, sníkjudýr eða slysasleppingar) myndu verða í sjókvíældinu er hættu á að fiskar kunni að berast í nærliggjandi ár og haft óæskileg áhrif á náttúrulega stofna.

Fram kemur að framleiðsluaukningin rúmist innan marka áhættumats Hafrannsóknastofnunar vegna erfðablöndunar, þar sem fjarlægð í er mikil frá laxveiðiám. Fiskistofa telur afar mikilvægt að tekið verði mið af áhættumatinu við uppbyggingu á sjókvíaelði við Ísland.

Framleiðsluaukning eins og hér er fyrirhuguð mun auka líkurnar á því að sjúkdómar eða sníkjudýrasmit geti haft áhrif á náttúrulega stofna laxfiska. Í frummatsskýrslunni er því haldið fram að áhrifin verði óveruleg og að lítil hættu verði á að villtir laxfiskar skaðist vegna uppbyggingar laxeldis (bls. 62,63). Þrátt fyrir að kynslóðaskipt eldi hafi verið hefur laxalús hefur laxalús valdið vandræðum í Arnarfirði síðustu ár og því má gera ráð fyrir að það geti gerst í Dýrafirði. Draga má úr áhættunni á því að það gerist með því að nota hrognkelsi í sjókvíunum, eins og tiltekið er í frummatsskýrslunni (bls. 29). Ekki er hægt að grípa til þess að nota hrognkelsi þegar laxalús hefur fjölgað, heldur er um að ræða fyrirbyggjandi aðgerð sem minnkar líkurnar á því að laxalús verði vandamál. Fiskistofa kallar eftir því að í skýrslu um mat á umhverfisáhrifum verði skýrt hvort og hvernig hrognkelsi verði notuð og hvaða áhrif það kunn að hafa á áhætti vegna áhættu vegna laxalúsar.

Fram kemur að niðurstöður laxalúsavöktunar verði birtar á vef Umhverfisstofnunar (bls. 61). Afar jákvætt er að niðurstöður verði aðgengilegar hagsmunaaðilum og almenningi, en Fiskistofa telur að Matvælastofnun, sem fer með fisksjúkdómamál, væri betur til þess fallin að birta upplýsingarnar.

Virðingarfyllst,
Fiskistofa

Guðni Magnús Eiríksson
Sviðsstjóri lax- og silungsveiðisviðs

Skipulagsstofnun
Sigurður Ásbjörnsson
Borgartún 7b
150 Reykjavík

Reykjavík, 29.08.2018
Tilv. 2018-0258 - 24.00
HV/mp

Málefni: Aukin framleiðsla á laxi/regnbogasilungi um 5800 tonn í Dýrafirði á vegum Arctic Sea Farm (ASF) - Frummatsskýrsla- beiðni um umsögn

Vísað er til erindis Skipulagsstofnunar dags. 29. júní 2018 (Tilvísun: 5.1 / 201805042) þar sem óskað er eftir umsögn Hafrannsóknastofnunar um ofangreint erindi sem er frummatsskýrsla um framkvæmdina.

Í skýrslunni er fjallað um fjarlægðarmörk milli eldissvæða í væntanlegu eldi og kemur þar fram að fjarlægðir milli kvíasvæða verða langt innan þeirra viðmiðunarmarka sem reglugerð um fiskeldi kveður á um þ.e. 5 km. Bent skal á að slíkt mun geta valdið erfiðleikum í eldinu einkum ef litið er til sjúkdóma- og lúsaútbreiðslu ekki síst þar sem um mjög stórt eldi er að ræða eða framleiðslu á 10.000 tonnum af laxi á ári.

Í skýrslunni kemur fram að eldissvæði í Dýrafirði verði fjögur talsins og að tvö þeirra verði stækkuð frá því sem nú er. Er það gert til að hafa nægilegt rými til að færa kvíarnar innan eldissvæðanna ef niðurburður frá eldinu safnast upp. Þá segir í skýrslunni „Eldiskvíar verða staðsettar innan eldissvæða þar sem sjávardýpi er meira en 25 metrar“. Samkvæmt myndum af eldissvæðum með dýptartölum sem birtar eru í skýrslunni er ljóst að slíkt dýpi er aðeins að finna á hluta eldissvæðanna og á eldissvæði við Haukadalsbót og Skagahlíð er slíkt dýpi aðeins að finna með ytri mörkum svæðanna. Þetta þýðir að kvíar verða í ytri mörkum svæðanna og færast því nær miðju fjarðarins og festingar enn utar þ.e. nær miðju fjarðarins. Því verður mun minna rými til að færa til kvíaþyrpingar innan svæðanna en gefið er til kynna ekki síst í ljósi þess að netpokar eru sagðir vera 15 m á dýpt og neðan við þá bætist 10 metra kóniskur botn sem þýðir að eldisnótin verður alls 25 m djúp. Af þessu leiðir að netpokarnir munu ná niður undir botn á stórum hluta kvíasvæðanna. Það er því spurning hvort það telst nægjanlegt með tilliti til úrgangs og þrifa fiska í kvíunum í svo stóru eldi sem hér er um ræðir og hvort þetta býður heim hættu á skemmdum á eldisnótinni þegar veður eru válynd og þar með slysasleppingum.

Í frummatsskýrslu ASF er vísað til gagna Hafrannsóknastofnunar og kemur fram að afli nytjafiska er fremur lítil í Dýrafirði síðasta áratuginn. Á hinn bóginn er vitað að ungvíði fiska, þ.m.t. nytjafiska vaxa upp í íslenskum fjörðum þ.m.t. Vestfjörðum. Þannig kemur fram í skýrslunni að í rannsókn sem Hafrannsóknastofnun gerði árið 2006 hafi þéttleiki skarkolaseiða verið næst mestur í Dýrafirði af þeim fjörðum sem kannaðir voru í

rannsókninni. Takmarkaðar upplýsingar liggja fyrir um áhrif fiskeldis í sjókvíum á ungvíði nytjafiska og því væri nauðsynlegt að setja upp vöktunarrannsóknir sem huguðu að áhrifum laxeldis á þennan þátt lífríkisins. Þær aðstæður sem er að finna í fjörðum Vestfjarða og annarra íslenskra fjarða eru því sérstakar hvað þetta varðar og mikilvægt að þekking á áhrifum liggja fyrir svo meta megi áhættu af framkvæmdum. Slíkur seiðabúskapur er ekki þekktur í norskum fjörðum þar sem laxeldi er stundað.

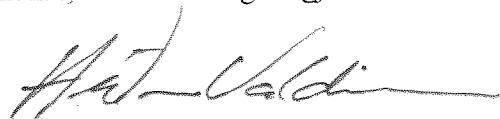
Rétt er að benda á að miðað við áætlað eldismagn í Dýrafirði er gert ráð fyrir meira magni á flatareiningu en áform eru um t.d. í Patreks- og Tálknafirði. Þá virðist það einnig meira en viðgengst í þeim fjörðum Noregs þar sem laxeldið er hvað mest, t.d. Harðangursfirði. Hafrannsóknastofnun telur rétt að benda á þetta atriði og í því sambandi að skynsamlegt væri að auka eldið í smærri skrefum. Það fer þó ekki milli mála að mat Hafrannsóknastofnunar á burðarþoli Dýrafjarðar er 10.000 tonn og að eldi ASF rúmast innan þeirra marka. Það mat tekur mið af vatnsskipum fjarðarins og súrefnismagni miðað við það eldismagn.

Í matsskýrslunni er ágætlega fjallað um laxalús, smithættu af hennar völdum á bæði villtum laxfiskum og eldisfiskum og reifaðar niðurstöður um fjölda laxalúsa í eldinu hingað til. Hins vegar er ekkert fjallað um fiskilús sem nokkuð hefur borið á í laxeldi á Vestfjörðum þ.e. hvort hennar hafi orðið vart í eldinu í Dýrafirði hingað til eða ekki. Lýst er hvernig brugðist verður við lúsasmiti og sagt að fyrirtækið muni forðast að nota lúsamedöl í eldinu sem eru hættuleg fyrir náttúruleg krabbadýr í firðinu.

Ekki er gerð grein fyrir vandamálum í laxeldi í Dýrafirði vegna áhrifa frá svifþörungum eða hver reynsla ASF er af slíkum vandamálum í eldinu undanfarin ár. Þó er vitað að erfiðleikar hafa komið upp í eldi ASF í Dýrafirði vegna áhrifa svifþörunga á eldisfisk.

Ekki er fjallað um afföll á fiski í því eldi sem fyrirtækið hefur stundað undanfarin ár og hvaða orsakir eru helstar fyrir afföllum í eldinu þ.á m. slysasleppingar. Slík vitneskja væri þó bæði fróðleg og gagnleg fyrir umsagnaraðila við mat á verkefninu.

F.h. Hafrannsóknastofnunar, rannsókn- og ráðgjafarstofnunar hafs og vatna,

Héðinn Valdimarsson
Sviðsstjóri Umhverfissviðs

From: Trausti Baldursson
Sent: 2.8.2018 11:32:51
To: Sigurður Ásbjörnsson
CC: Skipulagsstofnun
Subject: Umsögn Náttúrufræðistofnunar Íslands

Tilvísun í mál: 2018070007

Vísað er til bréfs frá Skipulagsstofnun, dags. 29. júní sl., þar sem óskað er eftir umsögn Náttúrufræðistofnunar Íslands um frummatsskýrslu Arctic Sea Farm vegna 10.000 tonna laxeldis í Dýrafirði. Um er að ræða framleiðsluaukningu um 5.800 tonn frá því sem leyfi er fyrir. Í bréfinu eru umsagnaraðilar beðnir um, á grundvelli starfssviðs þeirra, að gera grein fyrir hvort þeir telji að á fullnægjandi hátt sé gerð grein fyrir fyrirhugaðri framkvæmd, umhverfi, umhverfisáhrifum og mati framkvæmdaraðila á þeim, mótvægisáðgerðum og vöktun og hvort þörf er á að kanna tiltekin atriði frekar. Beðist er velvirðingar á því hvað það hefur dregist að svara erindinu.

Náttúrufræðistofnun hefur farið yfir frummatsskýrsluna og telur að hún í flestum atriðum geri ágætlega grein fyrir framkvæmdinni og áhrifum hennar en telur þó ástæðu til að gera eftirfarandi athugasemdir:

Tegundir og umfjöllun um þær

Í upphafi frummatsskýrslunnar virðist framkvæmdin vera kynnt þannig að gert er ráð fyrir að hún eigi bæði við um framleiðslu á regnbogasilungi og laxi, laxfiskum. Skýrslan öll fjallar hins vegar nær eingöngu um lax. Báðar þær tegundir sem framkvæmdin á við flokkast undir framandi tegundir, kynbættur norskur laxastofn og regnbogasilungur, en ekkert er fjallað um t.d. hugsanleg áhrif t.d. á innlendrar tegundir urriða og bleikju og búsvæði þeirra ef regnbogasilungur sleppur úr sjókvíum.

Sjálfbær þróun, sjálfbær nýting, afturkræfir atburðir

Á bls. 2 í frummatsskýrslunni segir: „Lykilþáttur í að byggja upp sjálfbært fiskeldi er að hafa til umráða fleiri aðskilin eldissvæði og hvíla svæðin með skipulögðum hætti með svokölluðu kynslóðaskiptu eldi þar sem velferð fiska er höfð í forgangi. Þannig byggir starfsemin sem mest á náttúrulegum ferlum og sjálfbærni.“ Náttúrufræðistofnun verður að viðurkenna að þetta er illskiljanleg framsetning. Í fyrsta lagi eru notaðar framandi tegundir í eldinu sem sýnt hefur verið fram á að geta blandast við villta stofna og haft áhrif á þá og búsvæði þeirra. Að þessu leiti er því ekki hægt að tala um náttúruleg ferli.

Í öðru lagi segir í kafla 8.2 „Saur og fóðurleifar undir kvíunum og næst þeim munu hafa tímabundin neikvæði áhrif á vistkerfið á hafsbótunni. Þrátt fyrir markvissa stýringu á nýtingu eldissvæða og hvíld þeirra að lokinni slátrun má búast við að áhrifin verði talsvert neikvæð á staðbundnu svæði, en að þau verði afturkræf.“ Það er ljóst að svæðin sem verða fyrir áhrifum munu aldrei ná sér að fullu nema að starfsemin hætti því gert er ráð fyrir að nota þau aftur eftir hvíld. Það að framkvæmdaaðili meti að áhrifin verði afturkræf hlýtur því aðeins að eiga við ef starfsemin hættir og því hvorki hægt að segja að starfsemin sé sjálfbær að þessu leiti eða að um sé að ræða náttúruleg ferli. Ef reksturinn / starfsemin væri þannig að botndýralíf héldist eðlilegt, meðan á rekstri stæði, væri hægt að tala um sjálfbæran rekstur eða rekstur sem viðhélldi eða kæmi ekki í veg fyrir náttúruleg ferli hvað þennan þátt varðar.

Á bls. 130 segir undir Sjúkdómar: „Sjúkdómasmit frá eldisfiski getur haft bein áhrif á villta laxastofna. Komi til þess að villtur fiskur sýkist af völdum smits frá eldisfiski eru slík áhrif talin afturkræf.“ Eins og víðar í skýrslunni virðist orðið afturkræft vera notað í þeim skilningi að sýkingar eða annað sé ekki verulega alvarlegt því um sé að ræða afturkræfan atburð. Þetta er alls ekki rétt. Sýking sem hefur átt sér stað er ekki sem slík afturkræf heldur getur t.d. villtur laxastofn, sem hefur sýkst, hugsanlega náð sér þó það geti tekið mörg ár. Það sem t.d. tapaðist á þeim tíma sem tiltekinn villtur laxastofn hugsanlega hrundi, jafnvel yfir langt árabíl, er ekki afturkræft og ef sýking hefur verið verulega slæm gætu ýmsir erfðaeiginleikar tiltekens laxastofns hafa tapast að fullu. Slíkur atburður getur því verið mjög alvarlegur fyrir náttúru landsins en einnig fyrir þá sem telja sig verða fyrir fjárhagslegu tjóni en í báðum tilfellum er það ekki framkvæmdaraðilinn sem verður fyrir tjóninu.

Að mati Náttúrufræðistofnunar þarf að gera þá kröfu til framkvæmdaraðila að færð séu rök byggð á gögnum fyrir fullyrðingum um að rekstur eða framkvæmd sé t.d. í samræmi við sjálfbæra þróun, samninginn um lífræðilega fjölbreytni og sjálfbæra nýtingu o.s.frv. og á þetta einnig við um í hvaða tilfellum er hægt að fullyrða að eitthvað sé afturkræft.

Fóður og sjálfbær nýting

Í athugasemdum við matsáætlun þessarar framkvæmdar gerði Náttúrufræðistofnun eftirfarandi athugasemd: „Í kafla 2.5 um fóður er talað um umhverfisvænt fóður sem inniheldur eingöngu náttúruleg efni og síðan er að finna upplýsingar um magn efnaflokkanna í hverju tonni s.s. prótein, fita o.s.frv. Náttúrufræðistofnun telur að ef telja á fóður umhverfisvænt þurfi að gera mun betur grein fyrir uppruna þeirra náttúrulegu efna sem fóðrið samanstendur af. T.d. ef hluti fóðursins er fiskimjöl þá þarf að gera grein fyrir uppruna þess og t.d. hvort þar sé um að ræða sjálfbæra nýtingu.“ Náttúrufræðistofnun getur ekki séð að frummatsskýrslan hafi gert grein fyrir framangreindu, t.d. hver er uppruni fóðursins meðal annars m.t.t. athugasemda um sjálfbæran rekstur hér að framan.

Áætlanir, stefnumarkningar

Í kafla 4.3.2 er fjallað um aðrar áætlanir s.s stefnumörkun um sjálfbæra þróun, Velferð til framtíðar og stefnumörkun um framkvæmd samningsins um lífræðilega fjölbreytni. Síðan segir á bls. 39 í lok kaflans: „Í heildina er ekki ósamræmi í milli fyrirhugaðs fiskeldis Arctic Sea Farms og þeirra áætlaða sem fjallað er um hér að framan.“ Þetta er ekki rökstutt frekar. Er það t.d. í samræmi við stefnumörkun um framkvæmd samningsins um lífræðilega fjölbreytni að nota framandi tegundir í fiskeldi, tegundir sem geta valdið skaða á villtum laxastofnum?

Viðmið

Á nokkrum stöðum í frummatsskýrslunni er bent á að það vanti viðmið. Í kafla 5.2.2.4 segir: „Hérlendis hafa eftirlitsstofnanir ekki sett fram viðmiðanir varðandi ásættanlegt lífrænt álag.“ Í kafla 5.4.1.2 segir: „Viðmið um smit frá eldisfiski í villta fiska er ekki þekkt. Hindra þarf smit á eldisfiski með fyrirbyggjandi aðgerðum og tryggja að smit berist ekki frá eldisvæðum.“ Í kafla 5.4.2.2 segir: „Ekki hafa verið sett opinber viðmið hér á landi um lúsasmit á eldislaxi eða regnbogasilungi. Viðmið fyrir lúsasmit hjá villtum laxfiskastofnum liggur ekki heldur fyrir hérlendis.“ Hér er greinilega verk að vinna fyrir þá aðila sem koma að málinu og eðlilegt að svona upplýsingar eða viðmið liggi fyrir áður en ákvarðanir eru teknar. Allir þessir þættir, lífrænt álag, smit frá eldisfiski (fisksjúkdómar) og lúsasmit geta haft áhrif á villta náttúru og vöktun og mótvægisáðgerðir hljóta að taka mið af þeim viðmiðum sem sett eru fyrir hvern þeirra.

Fuglalíf

Í frummatsskýrslunni er sáralítill umfjöllun um fuglalíf. Í kafla 2.1.5 er rétt tæpt á að framkvæmdar hafa verið kannanir á fuglalífi á Vestfjörðum og vísað í skýrslur Náttúrustofu Vestfjarða. Minnst er á æðavarp og nokkrar tegundir sem finna má á svæðinu taldar upp og síðan vísað til umfjöllunar í 5. kafla. Í kafla 5.7.1.4 sem ber heitið „Fuglaskoðun“ er síðan rétt aðeins fjallað um vetafuglatalningar og almennt ályktað um áhrif fæðu sem fellur til utan kvíanna. Í raun er í frummatsskýrslunni lítil sem engin greining á því hvaða fuglar halda til á þeim hafsvæðum þar sem sjókvíarnar verða né góður rökstuðningur fyrir því hvort áhrifin verða mikil, lítil eða jafnvel engin. Í frummatsskýrslunni er ekki gert ráð fyrir vöktun á fuglalífi. Eins og kemur fram í skýrslunni er Dýrafjörður frekar grunnur fjörður og því t.d. spurning hvort líklegra sé þar, en t.d. í dýpri fjörðum, að staðsetning kvía og rask á botndýralífi hafi áhrif á tiltekna fuglategundir og þá einnig m.t.t. staðsetningar. Hvað með lyf sem eru notuð í fiskeldinu, geta þau haft áhrif á fugla vegna fæðu sem fellur til? Að mati Náttúrufræðistofnunar er umfjöllun um fuglalíf ekki ásættanleg hvort sem áhrif framkvæmdarinnar eru talin óveruleg eða ekki og þá má telja eðlilegt að fuglalíf sé vaktað til frambúðar, innan „eðlilegra“ marka, til að hafa upplýsingar samspil fuglalífs og fiskeldis.

Erfðablöndun

Í frummatsskýrslunni í kafla 5.4.3 er ágætlega fjallað um mögulega erfðablöndun milli villtra laxastofna og kynbættis laxs af norskum uppruna sem notaður er í fiskeldinu. Í stuttu máli er það mat framkvæmdaraðila að áhrifin verði óveruleg. Hér er fyrst og fremst vísað til þess að ekki hafi verið sýnt fram á með rannsóknnum að áhrifin verði mikil, ekki sé líklegt að fiskur sem sleppi fari á önnur svæði utan Vestfjarða þar sem mikið er um villtan lax og ef það gerist þá verði aðeins um lítið magn að ræða. Og jafnframt að ef

af erfðablöndun verður þá sé líklegt að breytingar sem verða í villtum laxastofnum hverfi með tímanum. Einnig er vísað í áhættumat Hafrannsóknastofnunar.

Vissulega er rétt að betra er að hafa fiskeldi, þar sem notaður er frjór norskur kynbættur lax, fjarri helstu laxám landsins en það er hins vegar engin trygging fyrir því, þegar um er að ræða lax, að erfðablöndun geti ekki átt sér stað víða um landið. Náttúrufræðistofnun telur að ekki sé hægt að vísa í skort á rannsóknum á áhrifum erfðablöndunar til að mæla með notkun á kynbættum norskum lax þvert á móti á það að gefa tilefni til þess að fara með enn meiri gætni þar sem rannsóknir hafa sýnt fram á að erfðablöndun eigi sér stað. Í þessu sambandi má m.a. benda á 9. gr. laga um náttúruvernd nr. 60/2013 og samninginn um vernd líffræðilega fjölbreytni (sjá m.a. <https://www.althingi.is/altext/141/s/0537.html> , <https://www.cbd.int/marine/precautionary.shtml> , <https://www.cbd.int/doc/ref/rio-declaration.shtml>). Til að gæta fyllstu varúðar væri því réttara að stunda laxeldi í sjó með ófrjóum laxi eða laxeldi í lokuðum kerfum.

Laxeldisfyrirtæki hafa bent á að Erfðanefnd landbúnaðarins leggist ekki gegn notkun á norskum kynbættum laxastofn. Á bls. 76 í frummatsskýrslunni segir: „Erfðanefnd landbúnaðarins hérlendis leggst ekki gegn notkun á laxi af norskum uppruna í kvíaelði við strendur Íslands. Hins vegar telur nefndin mikilvægt að hafin verði rannsókn og vöktun á mögulegri erfðablöndun frá stokolaxi.“ Þessi fullyrðing er einfaldlega ekki rétt og hefur Náttúrufræðistofnun áður leiðrétt þennan misskiiling. Í júní á síðasta ári sendi nefndin frá sér fréttatilkynningu þar sem m.a. eftirfarandi kemur fram:

„Með hliðsjón af almennri stöðu þekkingar um áhrif eldislaxa á villta laxastofna (Glover o.fl. 2017) og varúðarreglu náttúruverndarlaga (9. gr. nr. 60/2013 með síðari breytingum) leggst nefndin gegn notkun á frjóum, norskum eldislaxi í sjókvíaelði við Íslandsstrendur. Nefndin telur að eldi á frjóum laxi í sjókvíum geti valdið óafturkræfum breytingum á erfðasamsetningu íslenskra laxastofna með ófyrirséðum afleiðingum. Þessi stefna samrýmist ekki markmiðum laga um fiskeldi (1. gr. nr. 71/2008 með síðari breytingum), laga um náttúruvernd (1. og 2. gr. nr. 60/2013 með síðari breytingum) og samnings Sameinuðu þjóðanna um líffræðilega fjölbreytni sem leggur áherslu á að vernda lífríki á öllum skipulagsstigum þess, þ.m.t. þeirra erfðaauðlinda sem lífríkið býr yfir.“ Jafnframt segir: „Nefndin ráðleggur stjórnvöldum að stöðva útgáfu leyfa til laxeldis í sjókvíum a.m.k. þar til nánari þekkingar hefur verið aflað á umhverfisáhrifum núverandi eldis í sjó að meðtöldu því sem þegar hefur verið leyft. Forgangaðgerðir í þessu skyni eru vöktun á hlutdeild eldislaxa í laxám á og við fiskeldissvæði ásamt vöktun á erfðablöndun. Áréttað skal að erfðanefndin leggst ekki gegn fiskeldi svo framarlega sem það sé gert á þann hátt að það ógni ekki erfðaauðlindum á borð við villta íslenska laxastofna. Eldisfiskur er mikilvæg uppspretta fæðu á heimsvísu og getur komið í stað veiða á villtum tegundum sem er jákvætt fyrir erfðafjölbreytni almennt. Nefndin hvetur til rannsókna á notkun ófrjórna eldislaxa og eldistækni sem kemur í veg fyrir slysasleppingar, t.d. landeldis í endurnýtingarkerfum.“ Sjá fréttatilkynninguna í heild sinni hér: <https://www.agrogen.is/news/erfdanefnd-landbunadarins-telur-ad-aaetlanir-um-storaukid-laxeldi-i-sjokvium-hafi-afyrisedar-afleiðingar-og-radleggur-stodvun-a-utgafu-leyfa/>

Náttúrufræðistofnun á sæti í Erfðanefnd Landbúnaðarins og tekur undir þau sjónarmið sem koma fram í framangreindri fréttatilkynningu.

Að öðru leiti gerir Náttúrufræðistofnun ekki athugasemdir við frummatsskýrsluna.

Virðingarfyllt,

Trausti Baldursson
Náttúrufræðistofnun Íslands
Icelandic Institute of Natural History
Urriðaholtsstræti 6-8
Pósthólf 125 (P.O. Box 125)
212 Garðabær
Sími/Tele: 590 0500
Email: trausti@ni.is

Skipulagsstofnun
Jakob Gunnarsson
Borgartún 7b
105 Reykjavík

Reykjavík 19. júlí 2018
UST201807-039/R.K.
08.12.00

Efni: Mat á umhverfisáhrifum – Frummatsskýrsla um framleiðsluaukningu Arctic Sea Farm -í 10.00 tonn í Dýrafirði.

Vísað er til bréfs Skipulagsstofnunar dags. 29. júní sl. þar sem óskað er umsagnar Umhverfisstofnunar um frummatsskýrslu ofangreindrar framkvæmdar.

Umhverfisstofnun minnir á að umrædd framkvæmd er háð starfsleyfi Umhverfisstofnunar og rekstarleyfi Matvælastofnunar.

Framkvæmdarlýsing

Ráðgert er að Arctic Sea Farm hf. (áður Dýrfiskur hf., hér eftir ASF) auki 4.200 tonna ársframleiðslu sína á laxi eða regnbogasilungi í sjókvíum í Dýrafirði upp í 10.000 tonn líkt og kemur fram í frummatsskýrslu. Í greinargerð frummatsskýrslu segir: „Þriðja hvert ár er áætlað að setja út 2.000 þús laxaseiði á eitt eldissvæði, samtals um 300 tonna lífmassa, á hvert árgangasvæði, slátrun um 10.000 tonn fyrir hvern árgang“ (bls. 25). Fyrirhugað er að slátra um 10.000 tonnum af laxi árlega fyrir hvern árgang eða um 9.700 tonnum af lífmassa sem bæst hefur við á sjóeldistímanum.

Umhverfisáhrif

Helstu umhverfisáhrif framkvæmdarinnar felast í lífrænu álagi þá sérstaklega áhrif á botndýralíf undir kvíum, áhrif á fuglalíf, slysasleppingar og smitsjúkdómar og áhrif þeirra á villta laxastofna auk samlegðaráhrifa við annan iðnað á svæðinu.

Umhverfisstofnun bendir hér á eftir á nokkur atriði sem þarfnast ítarlegri umfjöllunar í matsskýrslu framkvæmdar:

Lífrænt álag

Áætlað magn næringarefna (kolefnis, köfnunarefnis og fosförs) sem falla til botns í föstu formi frá fyrirhuguðu eldi á þremur árum er tæp 1.200 tonn (bls. 28). Rekstraraðili hefur gert samning við Klofning ehf. fyrir móttöku og nýtingu á aukahráefnum frá eldinu sem

er svo selt í loðdýrafóður. Að sama skapi er dauðfiskur nýttur í loðdýrafóður eða fargað í samræmi við þjónustusamning við Gámaþjónuðu Vestfjarða hf.

Fram kemur í frummatsskýrslu að burðarþol Dýrafjarðar er 10.000 tonna hámarkslífmassi á hverjum tíma (bls. 111). Samkvæmt Hafrannsóknarstofnun þurfa umhverfismörkin að taka til ýmissa þátta svo sem botndýrasamfélaga, súrefnisstyrks, plöntusvifs og fleira. Burðarþol fjarðarins tengist styrk hafstrauma og dreifingu lífrænna efna frá eldi. Umhverfisstofnun bendir á að í starfsleyfi eru sett ákvæði sem tilgreina nákvæmlega ársframleiðslu annars vegar og hins vegar hámarkslífmassa á hverjum tíma.

Í frummatsskýrslu er hámarkslífmassi skilgreindur (bls. vi) en svo talað um *heildarlífmassa*. Umhverfisstofnun telur nauðsynlegt að greint sé skýrt frá því í matsskýrslu hver *hámarkslífmassi* í eldiskvium getur orðið. Stofnunin telur mikilvægt að sjókvíaeldi í Dýrafirði fari ekki á neinum tíma yfir hámarkslífmassa 10.000 tonn á hverjum tíma. Hámarkslífmassi skilgreindur sem: „*hámark heildarþyngdar allra fiska í eldisrými [summa rýmis allra eldiseininga á eldissvæði]. Ef fleiri árgangar eru í eldi samtímis reiknast hámarkslífmassi sem summa lífmassa sérhvers árgangs á tilteknum tíma*“ (bls. vi). Umhverfisstofnun telur að hámarkslífmassi ætti að endurspegla mörk um hversu mikið eldi má vera á öllu svæðinu (sem burðarþolsmátið nær til) á hverjum tíma og ætti því heildarlífmassi aldrei að vera meiri en svo. Þá summa heildarþyngdar allra árganga í eldi á hverjum tíma. Æskilegt væri að settar væru fram leiðbeiningar um orðalag til skýrleika hvað þetta varðar frá Skipulagsstofnun að mati Umhverfisstofnunar.

Umhverfisstofnun vekur athygli á umræðu í kafla 2.2.2. Hafstraumar þar sem ekki er fjallað um niðurstöður mælinga á straumhraða á eldissvæðinu við Skagahlíð (bls. 14). Þá segir á bls. 55: „*Á öllum fyrirhuguðum eldissvæðum í Dýrafirði er botndýpi um 30 m og hafstraumar við botn sterkir*“. Stofnunin telur mikilvægt að fjallað sé um niðurstöður allra straumhraðamælinga, á öllum fyrirhuguðum eldissvæðum, í matsskýrslu framkvæmdar.

Botndýralíf

Líkt og fram kemur í frummatsskýrslu þá hafa rannsóknir á botndýralífi á Vestfjörðum sýnt að fjölbreytni samfélaga (vistgerða) er mikil og er fánan mjög svipuð á milli fjarða (bls. 22-23).

Fram kemur í frummatsskýrslu að eldissvæði verða hvíld í að lágmarki 3 mánuði áður en eldi nýrrar kynslóðar er hafið (bls. 25) og er það viðmiðið sá tími sem talinn er nægja til að tryggja að lús berist ekki á milli kynslóða (bls. 29). Umhverfisstofnun bendir á mikilvægi þess að kvísvæði séu hvíld í þann tíma sem það tekur breytingar á botndýralífi að ganga til baka og er möguleiki að þriggja mánaða hvíld svæða sé ekki næg. Mögulega þurfi því að hvíla svæðin í lengri tíma en vöktun á ástandi botndýralífs er nauðsynleg til að tryggja nægjanlegan hvíldartíma eldissvæða. Þá telur stofnunin jákvæð áform um tilfærslu kvíastæða um 20-50 m á milli kynslóða til að koma í veg fyrir langtímaáhrif á náttúrulegt botndýrasamfélag (bls. 56).

Umhverfisstofnun tekur undir það sem segir í frummatsskýrslu að áhrif eldisins á botndýralíf geta verið talsvert neikvæð en staðbundin og afturkræf að uppfylltum viðmiðum um hvíld eldissvæða, vöktun og góða starfshætti að öðru leyti.

Vöktun

Í frummatsskýrslu kemur fram að: „*ASF hefur sett upp viðbragðs- og neyðaráætlanir vegna mengunar og öryggismála í samræmi við kröfur í starfs- og rekstrarleyfum. Áætlanir þessar eru endurskoðaðar reglulega og uppfærðar eftir því sem umsvif fyrirtækisins aukast*“ (bls. 31). Vill Umhverfisstofnun benda á að æskilegt hefði verið að drög af slíkum uppfærðum viðbragðs- og neyðaráætlanir fylgdu með í viðauka frummatsskýrslu og mikilvægt að þau fylgi með matsáætlun framkvæmdar.

Þá segir einnig: „*ASF er með vöktunaráætlun til að fylgjast með áhrifum fiskeldisins á botndýralíf samkvæmt starfsleyfi og í samræmi við kröfur ASC vottunar*“ (bls. 50). Í frummatsskýrslu vantar upplýsingar um vöktun á öllum fjórum kvíasvæðum en þær koma eingöngu fram vegna Gemlufalls og Haukadalsbótar (bls. 50). Þá er fjallað um þær mælingar sem fram hafa farið við Eyrarhlíð (bls. 53) en hvergi talað um Skagahlíð. Umhverfisstofnun áréttar mikilvægi þess að tillaga að vöktunaráætlun eldisins liggji fyrir eins snemma í ferlinu og kostur er. Stofnunin minnir á að skv. 20. gr. reglugerð nr. 660/2015 um mat á umhverfisáhrifum lið 3. h. er gerð krafa um að í frummatsskýrslu komi fram tillaga að vöktunaráætlun. Sú vöktunaráætlun liggur ekki fyrir í frummatsskýrslu eða viðauka hennar sem er ekki ásættanlegt að mati stofnunarinnar og telur því rétt að fullunnin vöktunaráætlun liggji fyrir í matsskýrslu framkvæmdar. Einnig ætti að koma fram hvernig AFS hyggst samræma vöktun sína með öðrum rekstraraðilum í Dýrafirði sem menga sama viðtakann.

Ekki hafa verið skilgreind viðmið og frávik vegna lífrænnar mengunar frá sjókvíaelði fyrir Ísland, eins og gert er ráð fyrir í ISO 12878 staðlinum, líkt og fram kemur í frummatsskýrslu (bls. 54). Í 11. gr. laga um stjórn vatnamála segir að flokka skuli vatn í vatnshlot og gerðir vatnshlota og meta þau. Þessi vinna hefur legið niðri um árabíl vegna fjárskorts en hefur nú farið af stað aftur. Vinna við gæðaðætti, gerð flokkunarkerfis og ákvörðun um viðmið verða því unnin undir stjórn vatnamála í samvinnu þeirra stofnana sem að þeirri vinnu koma. Í kafla 5.2 segir: „*Sjósýni verða tekin þegar mesta útfóðrunartímabilið stendur yfir, þ.e. að hausti á öðru eldisári. Sýni verða tekin á 5 m dýpi í mismunandi fjarlægð frá eldiskvíum (0m, 50m og 500 m)*“ (bls. 56). Umhverfisstofnun bendir á að skv. ISO12878 staðli vöktunar eru staðsetningar mælinga á botni, við vöktun dreifingar á losun mengunarefna, fyrirfram skilgreindar í vöktunaráætlun fiskeldisins. Þá ætti vöktunaráætlun að útlista aðferðir við ákvörðun á fjölda og staðsetningu mælinga út frá niðurstöðum (breytingum) á hverjum stað í takti við sveigjanleika sem ISO12878 staðallinn býður upp á.

Fram kemur í frummatsskýrslu að gert sé ráð fyrir að nýta framleiðslustýringarkerfið Fishtalk og haldið nákvæmt bókhald um vöxt, fóðurnotkun og fóðurnýtingu eldisins (bls. 27) sem Umhverfisstofnun telur jákvætt. Þá verður dauðfiskur í kvíum reglulega fjarlægður með Lift-Up búnaði skv. skýrslunni (bls. 28).

Dýralíf

Að gefnu tilefni minnir Umhverfisstofnun á að markmið mats á umhverfisáhrifum, þ.e. matsferli framkvæmdar, er að meta áhrif framkvæmdarinnar (stækkun eldis) á umhverfið og villta náttúru en ekki áhrif villtra dýra eða umhverfisþátt á eldisstarfsemina. Stofnunin

telur því vanta umfjöllun um áhrif aukins fjölda eldiskvía á lífríki fjarðarins, búsvæði sjófugla, sela og hvala. Rétt sé að sú umfjöllun sé ekki einungis um það hvort sjávarspendýr eða annað lífríki geti valdið eldinu skaða að mati Umhverfisstofnunar.

Í frummatsskýrslu kemur fram að athuganir Náttúrustofu Vestfjarða (NAVE) hafa sýnt að fjölskrúðugt fuglalíf er að finna í Dýrafirði (bls. 10). Umhverfisstofnun vekur athygli á að nýr valisti íslenskra fugla er væntanlegur frá Náttúrufræðistofnun Íslands (NÍ) en drög af honum voru kynnt dags. 22. september 2017. Í Dýrafirði má finna mikið af æðarfugli, einkum við Höfðaodda líkt og fjallað er um í skýrslu (bls. 112). Þá má einnig finna þrjár tegundir í Dýrafirði sem nú flokkast í nokkurri hættu (VU) á nýjum valista: hvítmáf, kriú og hrafn. Einnig má nefna að æður, tjaldur og stelkur, sem einnig má finna í Dýrafirði skv. frummatsskýrslu, eru nú flokkaðir í yfirvofandi hættu (NT). Í frummatsskýrslu, í kafla 5, um mat á umhverfisáhrifum, er umræða um áhrif eldis á fuglalíf í Dýrafirði í undirkafla 5.7 Siglingaleiðir, innviðir, veiðar og önnur starfsemi og í undirkafla 5.7.1.4. Fuglaskoðun (bls. 111). Vill Umhverfisstofnun benda á að gildi þess að takmarka áhrif hverskonar framkvæmda á fuglalíf er ekki einungis vegna nýtingar á fuglum, svo sem við fuglaskoðun eða æðarvarp, heldur vegna þess gildis sem fellst í því að vernda íslenska varpfugla, sérstaklega þá sem eru á valista.

Þörungablómi

Komið hafa upp tilfelli af þörungablóma í sambandi við fiskeldi í Dýrafirði og valdið tjóni. Bein umfjöllun þyrfti að mati Umhverfisstofnunar að vera í matsskýrslu um hvaða líkur eru á atvikum af þessu tagi, hverjar afleiðingar geti af þeim orðið og til hvaða ráðstafana fyrirhugað er að grípa, bæði fyrirbyggjandi og ef atvik koma upp.

ASC Staðall

Í frummatsskýrslunni er vísað í staðalinn Aquaculture Stewardship Council Salmon Standard (ASC staðal). Þetta er góðra gjalda vert en í matsskýrslu fer ekki vel á því að nota áform um vottun (hér áframhaldandi vottun) til að stytta lýsingar á ráðstöfunum sem áformaðar eru. Í kafla 3.4 segir að í gæðaeftirliti verði skráningar, eftirlit með eldisbúnaði, skýrslur til eftirlitsaðila, grænt bókhald og útstreymisbókhald í samræmi við staðalinn. Ekki kemur hins vegar fram hvort staðalinn bætir einhverju við í sambandi við þessi atriði sem ekki hefur verið hugað að í starfsleyfum og rekstrarleyfum til þessa né hvað það er. Í lok kafla 5.3.2 er þetta á hinn bóginn gert betur en þar er lýst hverjar kröfur ASC vottunar eru fyrir ástand botns. Vakin er athygli á því að ef ákvæði í staðli eru hluti af lýsingu á framkvæmdinni er rekstraraðili almennt bundinn af þeim hluta lýsingarinnar eins og öðrum atriðum. Því þarf að liggja fyrir um hvaða atriði er að ræða.

Slysasleppingar

Í frummatsskýrslu segir: „Engar skráðar upplýsingar eru um veiði laxfiska í ám í Dýrafirði, hvorki lax, urriða eða bleikju. Engin laxveiðiá er í firðinum, en þar er silungur sem gengur í sjó. Eldissvæðin í Dýrafirði eru í um og yfir 100 km fjarlægð frá næstu laxveiðiám sem hafa reglulega skráða veiði“ (bls. 11). Þá kemur fram að eldissvæðin í Dýrafirði séu í um 100 km fjarlægð frá næstu laxveiðiám þar sem er regluleg skráð laxveiði í Ísafjarðardjúpi, Barðaströnd og Snæfellsnesi.

Í frummatsskýrslu þegar fjallað er um líkur á að eldislaxar hafi áhrif á genamengi villtra laxastofna segir: „Til viðbótar má segja að þriðji óvissuþátturinn tengist líkum á að villtir

laxastofnar skadist ef þeir verða fyrir erfðablöndun. Þá er átt við minni frjósemi og aðlögunarhæfni afkvæma fyrir umhverfisbreytingum. Um þetta ríkir veruleg óvissa í dag“ (bls. 68). Umhverfisstofnun bendir á að í 7. gr. laga nr. 71/2008, um fiskeldi er gert ráð fyrir að metið sé við útgáfu rekstrarleyfis Matvælastofnunar hvort fyrirhugað eldi gefi tilefni til neikvæðra vistfræði- og erfafræðiahrifa auk þess sem gert er ráð fyrir að settar séu kröfur við útgáfu rekstrarleyfis sem varða slík áhrif. Mat á þessum þáttum er í höndum Matvælastofnunar þegar rekstrarleyfi eru veitt.

Til að draga úr hættu á erfðablöndun villtra laxa telur Umhverfisstofnun að laxeldi í sjókvíum í Dýrafirði skuli haldast innan áhættumats Hafrannsóknarstofnunar um erfðablöndun til verndar villta laxastofna. Þó skal tekið fram að málefni erfðablöndunar og eldisbúnaðar heyrir undir lög um fiskeldi og undir starfsvið Matvælastofnunar við leyfisgerð sbr. lög nr. 60/2006 um varnir á fisksjúkdómum og verði litið til ákvörðunar Matvælastofnunar.

Sjúkdómasmit og laxalús

Frummatsskýrsla fjallar um stöðu heilbrigðis í íslensku laxeldi, þ.e. helstu smitsjúkdóma og laxalús (bls. 29 og 56-63). Ýmsir sjúkdómar af völdum bakteria finnast í íslensku laxeldi, og eldisfiskar eru bólusettir fyrir, en engin veirusmit svo vítað sé til. Umhverfisstofnun tekur fram að málefni laxalúsar og smitsjúkdóma í fiskeldi heyra undir starfsvið Matvælastofnunar sbr. lög um varnir á fisksjúkdómum nr. 60/2006 en telur að hvíld eldissvæða og kynslóðaskipting eldis sé forsenda þess að lágmarka áhættu á að alvarleg smit berist á milli kynslóða eldislaxa, og í villta laxa, og hafi þannig neikvæð áhrif á villta fiskistofna og/eða annað lifríki fjarðarins.

Í kafla 5.4 er fjallað um nýtingu lúsalyfja í sjókvíaeldi en ASF hefur ekki nýtt lúsalyf við sína framleiðslu. Hins vegar hefur Arnarlax nýtt lúsalyfið AlphaMax® í Arnarfirði en getur það haft áhrif á krabbadýr líkt og rækju (bls. 63). Rekstraraðili hyggst ekki nýta lúsalyf heldur leita annarra umhverfisvænni leiða til að hamla laxalús í samstarfi við önnur laxeldisfyrirtæki á svæðinu. Þær aðferðir fela í sér m.a. að ala hrognkelsaseiði með laxinum, notkun hlífðarnets og notkun sérstaks fôðurs sem dregur úr líkum á ásetu lúsalirfa. Umhverfisstofnun telur jákvætt ef unnt er að nýta umhverfisvænar leiðir til að hamla lúsasmit í eldinu.

Í frummatsskýrslu segir: „Við slátrun verður fiskinum dælt um borð í sérhæfðan slátrunarbát, þar sem laxinn verður annað hvort fluttur lifandi eða blóðgaður og kældur“ (bls. 26). Umhverfisstofnun telur æskilegt að nánar verði skýrt frá því í matsskýrslu hvað það er sem ræður því hvort eldisfiski verði slátrað um borð eða fluttur lifandi á land. Stofnunin telur einnig að lýsa þurfi forvörnum blóðvatnssmits í sjó nánar í matsskýrslu framkvæmdar.

Samlegðaráhrif

Fram kemur í frummatsskýrslu að Arnarlax, ÍS 47 (í Önuðarfirði), Háafell (fiskeldisfyrirtæki í eigu Hraðfrystihússins Gunnvarar í Ísafjarðardjúpi) og Hábrún (áður Álfsvell, Glaður og Sjávareldi í Ísafjarðardjúpi) eru einnig í eldi á laxi eða regnbogasilungi á Vestfjörðum (bls. 124).

Vegna skjókvíaeldis á Vestfjörðum hefur Hafrannsóknastofnun: „*áætlað að burðarþol vegna lífræns álags í Dýrafirði, Arnarfirði, Tálknafirði og Patreksfirði geti verið allt að 50 þúsund tonn, en ekki liggur fyrir mat á burðarþoli Önundarfjarðar*“ (bls. 124). Þar sem sex mismunandi fyrirtæki stunda sjókvíaeldi á Vestfjörðum telur Umhverfisstofnun jákvætt að samstarf sé virkt milli eldisfyrirtækja á svæðinu hvað varðar rannsóknir og vöktun líkt og fram kemur í frummatsskýrslu (bls. 124).

Landslag og ásýnd svæðis

Fram kemur í frummatsskýrslu að fiskeldi er dæmi um nýtingu sem getur haft veruleg áhrif á ásýnd fjarða (bls. 83). Umhverfisstofnun telur áhrif fyrirhugaðra áforma framleiðsluaukningar á ásýnd svæðis óveruleg m.t.t. þeirrar starfsemi sjókvíaeldis sem þegar er í firðinum þ.e. núverandi nýtingu svæðisins. Þá minnir stofnunin á að góð umgengni sé nauðsynleg til að lágmarka neikvæð áhrif eldis á ásýnd fjarðarins og tekur undir það sem segir í frummatsskýrslu að ávallt skuli leitast við að lágmarka sjónræn áhrif með snyrtilegri umgengni (bls. 93).

Vernd

Engin friðlýst svæði eða svæði vernduð á annan hátt skv. lögum eru í Dýrafirði. Í kafla 4.2.2 í frummatsskýrslu kemur fram að landsvæði í Dýrafirði sem eru á náttúruinjasrá eru; Skaginn milli Arnarfjarar og Dýrafjarðar (nr. 311), Ketilseyri (nr. 312) og Lambadalsfjall og Botn í Dýrafirði (nr. 313).

Í umsögn Umhverfisstofnunar um tillögu að matsáætlun fyrirhugaðrar framleiðsluaukningar, dags. 26. janúar 2017, kom fram að stofnunin teldi æskilegast að frummatsskýrsla framkvæmdar fjalli um áhrif eldis á friðlýst æðarvarp á Höfðaodda vegna möguleika á auknu afráni fugla sem sækist í lífrænan úrgang fiskeldis við Gemlufall. Um þetta er fjallað á bls. 112 í frummatsskýrslu. Þar er vitnað í upplifun heimamanns um reynslu af sambylí æðarvarps og sjókvíaeldis við Hlaðseyri í Patreksfirði: „*Ágangur frá vargfugli breyttist lítið með tilkomu laxeldisins, en vissulega kom me[fi]ra af mávum á svæðið, en það truflaði ekki æðarvarpið*“. Stofnunin telur æskilegt að vakta áhrif framleiðsluaukningar (stækkunar sjókvíeldissvæðis) við Gemlufall á verndað æðarvarp.

Annað

Fjarlægðarmörk: Umhverfisstofnun bendir á að í 4. gr. reglugerðar um fiskeldi nr. 1170/2015 segir að lágmarksfjarlægð á milli sjókvíaeldisstöðva skuli samkvæmt meginviðmiðum vera 5 km miðað við útmörk hvers eldissvæðis sem rekstraraðila hefur verið úthlutað. Umhverfisstofnun telur að þar sé ekki átt við útmörk kvía heldur útmörk eldissvæða sem afmörkuð eru með hnitum. Því telur stofnunin rétt að greint sé skýrt frá fjarlægðarmörkum milli eldissvæða í matsskýrslu framkvæmdar.

Valkostir: Stofnunin bendir á að mikilvægt er að fjallað verði um aðra valkosti en megin valkostinn. Hér er átt við mismunandi valkosti svo sem varðandi staðsetningar og legu eldissvæða, notkun geldlax eða frjórna laxa, mismunandi eldisbúnaðar, o.þ. Ber að rökstyðja hvers vegna valinn kostur sé talinn besti kostur framkvæmdar. Er það mat Umhverfisstofnunar að umræða um þessa kosti í 6. kafla sé ófullnægjandi.

Umhverfisstofnun telur að vel þurfi að huga að legu eldiskvíá m.t.t. straumsstyrks, straumstefnu og botndýpis undir kvíum. Þar með er mikilvægt að m.a. staðsetning kvía

sé vel ígrunduð og fjallað sé um mismunandi staðsetningar og legu eldissvæða. Koma þarf fram hvernig komist hefur verið að niðurstöðu um staðsetningarnar.

Umhverfisstofnun þykir jákvætt að í frummatsskýrslu er því lýst á greinagóðan hátt hvernig sóttþreinsun netpoka úr kvíum, framkvæmt af Ísfell, verði háttáð (bls. 30). Hins vegar vantar að gera grein fyrir því af hverju tiltekin aðferð sé talin æskilegri umfram aðrar og ætti sá rökstuðningur að fylgja umfjöllun í matsskýrslu framkvæmdar.

Líkt og áður kom fram skilaði Umhverfisstofnun inn umsögn um tillögu að matsáætlun umræddrar framkvæmdar þann 26. janúar 2017. Þar var m.a. beðið um að í frummatsskýrslu framkvæmdar væri nánari lýsing á búnaði sem hindrar smitleiðir blóðvatns milli sláturstaðs og sjávar. Að mati stofnunarinnar var ekki fjallað nægilega vel um þetta atriði í fyrirbyggjandi frummatsskýrslu (bls. 26 og 29) og telur Umhverfisstofnun æskilegast að betur verði gert grein fyrir vörnum gegn smitleiðum blóðvatns við slátrun á eldisfiski í matsskýrslu framkvæmdar.

Niðurstaða

Umhverfisstofnun telur mikilvægt að í matsskýrslu sé fjallað ítarlega um mótvægisáðgerðir og aðra valkosti í matsskýrslu, sérstaklega í ljósi mikilvægi vel ígrundaðra staðsetninga eldiskvíva út frá ýmsum umhverfispáttum s.s. straumstefnu og dýpi.

Telur Umhverfisstofnun að áhrif umrædds sjókvíaeldis laxa í Dýrafirði kunní að verða talsvert neikvæð, sérstaklega á botndýralíf, en með vöktun og mótvægisáðgerðum er hægt að lágmarka neikvæð áhrif, þ.e. að áhrif haldist innan þeirra viðmiða sem sett eru til að forðast umtalsverð neikvæð áhrif á umhverfið, sbr. fyrirbyggjandi burðarþols- og áhættumat.

Umhverfisstofnun telur að uppfærðar viðbragðs- og neyðaráætlanir ættu að fylgja með matsskýrslu framkvæmdar. Stofnunin telur nauðsynlegt að fjallað verði um þau atriði, sem bent var á í þessari umsögn og þóttu ekki fullnægjandi í frummatsskýrslu, á fullnægjandi hátt í matsskýrslu framkvæmdar.

Virðingarfyllst

Rakel Kristjánsdóttir
Sérfræðingur

Sigurður Ingason
Sérfræðingur

ÓTTAR YNGVASON

H/ESTARÉTTARLÖGMADUR
SÍÐUMÚLA 34 - 108 REYKJAVÍK
SÍMI 588 7690 og 892 1529
Netfang: ottar@iec.is

Skipulagsstofnun,
Laugavegi 166,
105 Reykjavík.
Sent á netfang:
skipulag@skipulag.is
omar@skipulag.is

16. ágúst 2018.

Efni: Athugasemdir við drög að frummatsskýrslu dags. 18. maí 2018 fyrir 10.000 tonna (laxeldi í sjókvíum í Dýrafirði á vegum Arctic Sea Farm hf. Aukning 5.800 tonn.

Fyrir hönd Náttúruverndarsamtaka Íslands, Náttúruverndarfélagsins Laxinn lífi, Veidifélags Laxár á Ásum, Atla Árdal Ólafssonar, eiganda hluta veiðiréttar í Hvannadalsá, Langadalsá og Þverá í Ísafjarðardjúpi, Varplands ehf., eiganda hluta veiðiréttar í Hvannadalsá og Langadalsá, Langadalsárdeildar Veidifélags Hvannadalsár og Langadalsár, Geiteyrar ehf. og Akurholts ehf., veiðiréttahafa í Haffjarðará í Hnappadal, Ara P. Wendel, eiganda Kirkjubólís í Arnarfirði og veiðiréttarhafa í Fífastaðadal og Viðis Hólm Guðbjartssonar, eiganda Grænuhlíðar í Arnarfirði og veiðiréttarhafa í Bakkadali, er ofangreindum fyrirætlunum um risalaxeldi með norskum kynbættum laxastofni í sjókvíum í Dýrafirði alfarið og ítrekað mótmælt sem andstæðum lögum. Framkvæmdaraðilinn Arctic Sea Farm hf. er að mestu í eigu laxeldisfyrirtækisins Norway Royal Salmon AS og Kýpurfélagsins Bremesco Holding, sem talið er í eigu pólskra aðila.

Gerð er krafa um að Skipulagsstofnun hafni greindum drögum að frummatsskýrslunni m.a. á þeim grundvelli, að framkvæmdin sé óheimil að lögum og með vísan til eftirfarandi athugasemda. Krafist er ítarlegar rannsóknar og rökstuðnings fyrir ákvörðun á hverju stigi í aðdraganda leyfisveitingar. Álit og ákvörðun Skipulagsstofnunar er partur af leyfisveitingaferlinu. Vísast sérstaklega til b-liðs 1. mgr. 9. gr. tilskipunar 2011/92/ESB.

Þá er dögum að frummatsskýrslunni um eldið mótmælt sem ótækum vegna margvíslegra annmarka og rangfærslna. Í drögin vantar umfjöllun um fjölmörg atriði, sem fjalla verður um í frummatsskýrslu. Sárálitið og ranglega er t.d. fjallað um hin verulega neikvæðu og óafturkræfu og umtalsverðu umhverfisáhrif, sem starfsemin kemur til með að hafa á villta laxastofna, aðallega á svæðinu frá Faxaflóa til Húnaflóa og einnig um allt land. Það er augljóst og samkvæmt reynslu frá Noregi og öðrum eldislöndum, að fyrirhugað sjókvíaeldi með úreltum opnum sjókvíum og tækni mun hafa veruleg neikvæð og óafturkræf áhrif á villta fiskstofna og náttúru landsins.

Ýmsar athugasemdir við drög að tillögu um matsáætlun umrædds laxeldis og fyrirætlunir framkvæmdaraðila voru útlistaðar í bréfi undirritaðs dags. 18. ágúst 2017 til framkvæmdaraðila varðandi 4.000 tonna laxeldi í Dýrafirði. Þær athugasemdir eru í fullu gildi. (fylgja í viðhengi). Helstu athugaemdir við framkvæmdina og drögin að frummatsskýrslunni fara hér á eftir. Ljóst er að verulega vantar á, að rétt sé sú staðhæfing framkvæmdaraðila á bls. iii í drögum að frummatsskýrslunni, að þar sé tekið tillit til 12 athugasemda Skipulagsstofnunar í ákvörðun hennar 19. febrúar 2018 varðandi tillögu að matsáætlun.

1. Marksmiðsákvæði 1. gr. laga um fiskeldi nr. 71/2008 og túlkun þess.

Í nefndri lagagrein segir m.a.: „að tryggja skuli verndun villtra nytjastofna og koma skuli í veg fyrir hugsanleg spjöll á villtum nytjastofnum og lifríki þeirra og tryggja hagsmuni þeirra sem nýta slíka stofna.“ Síðan segir í 2. mgr.: „Við framkvæmd laga þessara skal þess ávallt gætt að sem minnst rökun verði á vistkerfi villtra fiskstofna og að sjálfbærri nýtingu þeirra sé ekki stefnt í hættu.“

Í athugasemdum við þessa grein í greinargerð frumvarpsins sem varð að lögum nr. 71/2008 segir svo: „Á hinn bóginn er það skýrt og endurspeglast að sínu leyti í markmiðsyfirlýsingu 2. mgr. og fleiri greinum frumvarpsins að vöxtur og viðgangur atvinnugreinarinnar [fiskeldis] má ekki gerast á kostnað viðgangs og nýtingar villtra fiskstofna. Í þessari takmörkun felst í raun að þegar ekki fara saman annars vegar hagsmunir þeirra sem veiðirétt eiga samkvæmt lax- og silungsveiðilögum og hins vegar þeirra sem fjallað er sérstaklega um í frumvarpi þessu vikja hinir síðarnefndu“ (undirstrikað hér). Aðilar þessara athugasemda byggja á því, að framkvæmdaraðili hafi ekki sýnt fram á hvernig framkvæmdin samrýmist ákvæði 1. gr. laga nr. 71/2008 og það sé verulegur ágalli á drögum að frummatsskýrslu hans.

2. Yfirlýsingar framkvæmdaraðila um skaðsemi stroklaxa og erfðamengun.

Á bls. 68 og 73 í í drögum að frummatsskýrslu sinni staðfestir framkvæmdaraðili, að ekki verði komist hjá stroklaxi í opnu sjókvíaelði og að eldislax geti hrygnt í villtri náttúru.

Sama niðurstaða er í umsögn Hafrannsóknastofnunar dags. 7. maí 2018 varðandi drög að frummatsskýrslu framkvæmdaraðila um 4.000 tonna laxeldi í Dýrafirði. Á bls. 17 í álitgerð Skipulagsstofnunar frá 23. september 2016 varðandi eldi framkvæmdaraðila í Patreksfirði og Tálknafirði segir: “Óumflýjanlegt sé að eldislax, sem sé af norskum uppruna, sleppi úr sjókvíum. Hættan á því að erfðablöndun verði og geti valdið tjóni sé raunveruleg og hún aukist eftir því sem umfang eldisins verði meira. Vegna fyrirhugaðrar framleiðsluaukningar sé því mikilvægt að lagt sé mat á hættuna á erfðablöndun og afleiðingar hennar fyrir villta stofna, í stað þess að afgreiða áhrifin sem “óveruleg og afturkræf.” Þessi ummæli eiga einnig við varðandi fyrirhugað eldi framkvæmdaraðila í Dýrafirði. Ennfremur skal bent á staðhæfingu framkvæmdaraðila á bls. 80 í drögum að frummatsskýrslu hans: “Strokulaxar geta haft bein áhrif á erfðamengi villtra laxastofna”. Miðað við almennt viðurkenndar viðmiðunartölur um stroklaxa, þ.e. 1 lax fyrir hvert framleitt tonn, þá má reikna með að meðaltali 10.000 árlegum stroklöxum úr fyrirhuguðu eldi Arctic Sea Farm hf. og að 40-50% þeirra gangi í árvatn eða a.m.k. 4.000 laxar. Er þá ekki miðað við stórslys, þar sem tugþúsundir eða hundruð þúsunda laxa gætu strokið til hafs í einu tjóni, samanber nýlegar stórslysasleppingar á Írlandi og í Chile.

Alkunnugt er, að líffræðingar og fleiri telja varasamt að leyfa notkun á laxi af norskum uppruna hérlendis, vegna þess að laxinn er erfðafræðilega frábrugðinn íslenskum laxastofnum og erfðamengun dragi m.a. úr hæfni villta laxins til að lifa af og fjölga sér, skemmi aðlögunarhæfni og eyðileggi ratvísina, enda er bannað m.a. í Noregi, Bandaríkjunum, Kanada og Alaska að nota framandi laxastofn í sjókvíaelði.

Síðan gefur framkvæmdaraðili þessa mikilvægu yfirlýsingu á bls. 76:

“Það er eðlileg og sjálfsögð krafa að íslenskum laxastofnum verði ekki ógnað og að engu leyti fórnað vegna uppbyggingar laxeldis.”

Telja verður, að í framangreindri yfirlýsingu framkvæmdaraðila felist viðurkenning eða skilningur á því, að ekki skuli heimila framgang framkvæmdarinnar nema áður hafi verið sýnt fram á, að íslenskum laxastofnum verði ekki ógnað eða fórnað vegna uppbyggingar eldisins. Framkvæmdaraðilinn hefur ekki lagt fram nein gögn, sem gefa til kynna, að áform hans séu íslenskum laxastofnum hættulaus. Þvert á móti verður ekki annað séð en hann hyggist notast við úreltar lausnir, sem illa hafa gefist annars staðar, leitt hafa til verulegs og óafturkræfs tjóns á villtum laxastofnum og ekki eru lengur leyfðar í Noregi, þegar ný laxeldisleyfi eru veitt.

3. Ekki lagaheimild til afnota hafsvæðisins.

Gera þarf grein fyrir því, hvornig framkvæmdaraðilinn fyrirhugar að mæta þeirri lögmatiskröfu, að samkvæmt 2. ml. 40. gr. stjórnarskrárinnar geta íslensk stjórnvöld ekki afhent eignar- eða afnotarétt að hafsvæði við landið, sé ekki fyrir hendi sérstök lagaheimild til hinnar tilteknu ráðstöfunar hafsvæðisins. Ekki kemur fram í drögum að frummatsskýrslu, að fyrir hendi sé heimild í settum lögum til hinnar tilteknu afhendingar afnotaréttar hafsins til Arctic Sea Farm hf., enda er hvergi í lögum heimild til handa stjórnsýsluhöfum að stofna til einstaklingsbundinna afnota manna yfir hafsvæðum umhverfis landið.

Fyrirhugað athafnasvæði framkvæmdaraðilans er utan netlaga og innan landhelgi Íslands. Samkvæmt 1. gr. laga nr. 73/1990 um eignarétt íslenska ríkisins að auðlindum hafsbotnsins er íslenska ríkið eigandi allra auðlinda á, í eða undir hafsbotninum utan netlaga og svo langt til hafs sem fullveldisréttur Íslands nær samkvæmt lögum, alþjóðasamningum eða samningum við einstök ríki. Samkvæmt þessu lagaákvæði fylgja þessum eignarétti ríkisins eignarráð yfir hafinu á sama svæði. Íslensk stjórnvöld geta því ekki afhent einstaklingsbundnum aðila eignar- eða afnotaréttindi að þessu hafsvæði nema sú tiltekna ráðstöfun fasteignaréttinda sem um ræðir njóti sérstakrar lagaheimildar. Ekki er vitað til þess, að framkvæmdaraðilinn hafi lagt fram skilríki fyrir afnot hans af hafinu fyrir fyrirhugað sjókvíaelði eins og lagaskylda er skv. 2. mgr. 8. gr. fiskelislaga nr. 71/2006.

Bent er á, að sá misskilningur virðist hafa orðið gegnumgangandi eftir ákvarðanir eða álitserð Skipulagsstofnunar, að framkvæmdaraðilar teldu sig hafa eignarheimildir á því hafsvæði, sem umsókn um sjókvíaelði hefur lotið að. Þetta má jafnvel lesa út úr þeim starfs- og rekstrarleyfum, sem á eftir hafa komið (t.d. siglingabann á ákveðnu svæði í kringum eldiskvíar). Slíkt er alrangur skilningur. Þess vegna er áriðandi, að Skipulagsstofnun taki afstöðu til réttar framkvæmdaraðila til hafsvæðis þess sem um ræðir, áður en hún tekur ákvörðun eða gefur álit á frummatsskýrslu. Yrði álit vegna annarra þátta jákvætt framkvæmdaraðila, ætti a.m.k. að taka fram, að það væri með fyrirvara um heimildir framkvæmdaraðilans til viðkomandi hafsvæðis.

4. Vísað er til eftirfarandi gagna og upplýsinga, sem fram hafa komið á síðustu mánuðum varðandi eldi í opnum sjókvíum, sem styðja eindregið ofangreinda kröfu um höfnun draga að frummatsskýrslunni, enda er framkvæmdin óheimil að lögum:

- a. Álit Erfðanefndar landbúnaðarins frá 6. júní 2017, þar sem segir m.a.: „Að mati Erfðanefndar landbúnaðarins er frekari útgáfa leyfa til eldis á frjóum laxi af erlendum uppruna í sjókvíum óforsvaranleg miðað við stöðu leyfisveitinga og skort á upplýsingum um áhrif eldisins á villta laxastofna í íslenskum ám. Nefndin ráðleggur stjórnvöldum að koma í veg fyrir alla frekari útgáfu leyfa til sjókvíaeldis á laxi, þ.m.t. þá tugi þúsunda tonna sem komin eru í formleg umsóknarferli.“
Til stjórnvalda hér teljast m.a. Skipulagsstofnun, Umhverfisstofnun og Matvælastofnun.
Á bls. 76 í drögum að frummatsskýrslu er ranglega fjallað um þessar ráðleggingar Erfðanefndarinnar.
- b. Úrskurður Úrskurðarnefndar umhverfis- og auðlindamála 20. júní 2017 í máli nr. 5/2017 þar sem ógilt var starfsleyfi fyrir sjókvíaelði á 6.800 tonnum af regnbogasilungi og 200 tonnum af þorski í innanverðu Ísafjarðardjúpi. Vísað er hér til niðurstöðu og rökstuðnings úrskurðarins.
- c. Áhættumat Haf- og vatnarannsóknar hjá Hafrannsóknastofnun 14. júlí 2017 vegna mögulegrar erfðablöndunar milli eldislaxa og náttúrulegra laxastofna á Íslandi, þar sem m.a. segir: „sumir strokulaxar synda um langan veg þar til

þeir finna laxveiðiá“ og „strokulaxar geta leitað í báðar áttir meðfram strandlengjunni, ekki bara réttisælis með stefnu strandstraumsins“ (bls. 14). Þá segir á bls. 22: „Stærri fiskur sem sleppur hefur aðra hegðun en sjógönguseiði og leitar í ár þegar dregur að kynþroska. Hann leitar vanalega undan straumi (Hansen 2006) í leit að á og getur farið mjög langt á ferð sinni, yfir 1000 kílómetra (Guðjónsson 1991; Piccolo & Orlikowska 2012).“ Síðan segir á bls. 25 undir „Breytur fyrir snemmbúið strok“:

„b. Weibull vegalengdarstuðull n: Gert er ráð fyrir í fyrstu nálgun að fiskur leiti ekki mikið lengra en 200 kílómetra sundleið frá strokustað.“

Og undir „Breytur fyrir síðbúið strok“:

„b. Weibull vegalengdarstuðull n: Gert er ráð fyrir í fyrstu nálgun að fiskur leiti langt og sé ekki með heimsækni. Gert er ráð fyrir allt að 1000 kílómetra sundleið frá strokustað.“

Samkvæmt þessu álitu eru farleiðir strokulaxa allt frá 200 kílómetrum fyrir snemmgenginn strokulax og allt að 1000 kílómetrar fyrir síðgenginn strokulax. Sú ályktun verður dregin af áhættumatinu, að allar silungs- og laxveiðiar landsins séu í hættu vegna strokfisks úr sjókvíaldi, hvar sem eldið er staðsett.

- d. Ársskýrsla sérstakrar óháðrar vísindanefndar NINA (náttúruvísindastofnunar Noregs) 2017 um þá hættu, sem villtum laxastofnum stafar af erfðablöndun með eldislögum.
- e. Ný skýrsla Haf- og vatnarannsóknna hjá Hafrannsóknastofnun 25. ágúst 2017 um erfðablöndun eldislaxa af norskum uppruna við íslenska laxastofna, þar sem m.a. segir á bls. 17:
- „Líkt og áður hefur verið nefnt getur strokulax úr eldi gengið í ár langt frá sleppistað, jafnvel hundruð kílómetra í burtu.“
- Síðan segir um nýja rannsókn í Noregi: „Í þeirri rannsókn var sýnt fram á ónákvæma rötun blendinga með þeim afleiðingum að þeir veiddust í allt að 1000 km frá sinni á. Ef þessar niðurstöður væru færðar yfir á Ísland myndu blendingar af eldissvæðum geta gengið í nánast allar ár á landinu.“
- Síðan segir: „Miðað við reynslu Norðmanna virðist eina leiðin til að koma í veg fyrir skaðleg áhrif eldislaxa á villta laxastofna vera að ala ófrjóan lax eða ala hann í lokuðum kerjum, t.d. á landi í svokölluðum endurnýtingarkerfum.“
- Einn af höfundum skýrslunnar, Leó Alexander Guðmundsson, líffræðingur, segir m.a. í viðtali á vísir.is 26. ágúst 2017: „Þótt laxeldi sé bara heimilað á ákveðnum svæðum eru allir laxastofnar að mínu mati undir.“

5. Framkvæmdaraðili getur þess í drögum að frummatsskýrslu á bls. 40 að stuðst sé við ýmis þar tilgreind lög og reglugerðir svo sem lög um fiskeldi nr. 71/2008, lög um mat á umhverfisáhrifum nr. 106/2000, lög um náttúruvernd nr. 60/2013 o. fl. Ekki er nefnt að einnig ber að styðjast við samning um líffræðilega fjölbreytni, samning um verndun NA-Atlantshafsins (OSPAR), staðal IS 12878 um vöktun á umhverfisáhrifum sjávareldis á lífríki hafsbotsins, EES samninginn og tilskipun 2011/92/ESB. Fyrst og fremst ber hér að horfa til og styðjast við markmiðsákvæði 1. greinar laga um fiskeldi nr. 71/2008 (sbr. 1.tl. að framan) og varúðarreglu 9. greinar laga um náttúruvernd nr. 60/2013, sem og ákvæði 1. og 2. gr. sömu laga um vernd líffræðilegrar fjölbreytni o. fl. Laxeldisáformin eru óheimil samkvæmt þessum lagaákvæðum, sem og samkvæmt samsvarandi varúðarreglu sem óskræðri meginreglu. (ef einhverjum kæmi til hugar að ákvæði náttúruverndarlaganna ættu ekki við um laxeldi í sjókvíum með erlendum og framandi og kynbættum laxastofni). Um þessi atriði ber að fjalla ítarlega í drögum að frummatsskýrslu.

Markmiði náttúruverndarlaganna er lýst í 1. gr. laganna:

„Markmið laga þessara er að vernda til framtíðar fjölbreytni íslenskrar náttúru, þar á meðal líffræðilega og jarðfræðilega fjölbreytni og fjölbreytni landslags.“

Þá eru í 2. gr. náttúruverndarlaganna nokkuð ýtarleg ákvæði um verndarmarkmið fyrir vistgerðir, vistkerfi og tegundir, svo sem í b. lið:

„að standa vörð um og eila vistkerfi landsins svo eðli þeirra, gerð og virkni sé tryggð til framtíðar“,

og í c. lið 2. gr.: „að varðveita tegundir lífvera og erfðafræðilega fjölbreytni þeirra og tryggja ákjósanlega verndarstöðu þeirra þannig að tegundirnar nái að viðhalda sér í lífvænlegum stofnum til lengri tíma á náttúrulegum búsvæðum sínum. Þetta markmið gildir ekki fyrir framandi tegundir“.

Þá er í 9. gr. náttúruverndarlaganna hin mikilvæga varúðarregla, sem gæta skal vel, þegar t.d. um er að ræða ákvörðun um framkvæmd eða starfsleyfi:

„Þegar tekin er ákvörðun án þess að fyrir liggi með nægilegri vissu hvaða áhrif hún hefur á náttúruna skal leitast við að koma í veg fyrir mögulegt og verulegt tjón á náttúruverðmætum. Ef hætta er á alvarlegum eða óafturkræfum náttúruspjöllum skal skorti á visindalegri þekkingu ekki beitt sem rökum til að fresta eða láta hjá liða að grípa til skilvirkra aðgerða sem geta komið í veg fyrir spjöllin eða dregið úr þeim.“

Þessum ákvæðum til viðbótar varðandi náttúruvernd er hið ofanefnda og mikilvæga ákvæði í 1. gr. laga um fiskeldi nr. 71/2008, þar sem m.a. segir,

að tryggja skuli verndun villtra nytjastofna og koma skuli í veg fyrir hugsanleg spjöll á villtum nytjastofnum og lífríki þeirra og tryggja hagsmunum þeirra sem nýta slíka stofna. Síðan segir í 2. mgr. eins og áður er nefnt: „Við framkvæmd laga þessara skal þess ávallt gætt að sem minnst röskun verði á vistkerfi villtra fiskstofna og að sjálfbærri nýtingu þeirra sé ekki stefnt í hættu“.

6. EES samningurinn og tilskipun 2011/92/ESB

Skipulagsstofnun og öðrum stofnunum og stjórnvöldum ber ennfemur að fara í öllu eftir ákvæðum í 73. gr. EES samningsins og ákvæðum í tilskipun 2011/92/ESB. Um þessi atriði ber að horfa til og fjalla ítrarlega í drögum að frummatsskýrslu. Helstu ákvæðin eru tilgreind hér á eftir.

73. gr. EES samningsins hljóðar þannig:

1. Aðgerðir samningsaðila á sviði umhverfismála skulu byggjast á eftirtöldum markmiðum:
 - a) að varðveita, vernda og bæta umhverfið,
 - b) að stuðla að því að bæta heilsu manna,
 - c) að tryggja að náttúruauðlindir séu nýttar af varúð og skynsemi.
2. Aðgerðir samningsaðila á sviði umhverfismála skulu grundvallast á þeim meginreglum að girt skuli fyrir umhverfisspjöllum, áhersla sé lögð á úrbætur þar sem tjón á upphaf sitt og bótaskylda sé lögð á þann sem mengun veldur. Kröfur um umhverfisvernd skulu vera þáttur í stefnu samningsaðila á öllum sviðum.

Varúðarregla náttúruverndar- og umhverfisréttar er svo sérstaklega ítrekuð í 2. tölulið aðfararorða tilskipunar 2011/92/ESB um mat á umhverfisáhrifum, og samkvæmt 14. tölulið aðfararorða sömu gerðar skal þess m.a. gætt að fjölbreytni tegunda sé varðveitt og að viðhaldið sé tímgunargetu í vistkerfinu, sem er grundvöllur alls lífs.

Þá skulu einnig nefndar alþjóðlegar skuldbindingar um náttúruvernd sem ber að horfa til og fylgja í frummatsskýrslu skv. Árósasamningnum og Bernarsamningnum.

Krafist er eins og áður er nefnt ítarlegar rannsóknar og rökstuðnings fyrir ákvörðun á hverju stigi í aðdraganda leyfisveitingar. Alit og ákvörðun Skipulagsstofnunar er partur af leyfisveitingaferlinu. Vísast hér sérstaklega til b-liðar 1. mgr. 9. gr. tilskipunar 2011/92/ESB.

Um ofangreind atriði í tl. 5. og 6. ber að fjalla ítarlega í drögum að frummatsskýrslu og hvernig framkvæmdaraðili hyggst haga starfsemi sinni, þannig að hún rekist ekki á þessi lagaákvæði.

7. Skylda að rannsaka og bera saman valkosti.

Aðeins er nefndur einn viðbótar valkostur vegna fyrirhugaðrar framkvæmdar, þ.e. 0-kostur (engin framkvæmd). Framkvæmdaraðilinn hefur ekki sinnt þeirri skyldu að rannsaka, fjalla um og bera saman þá aðra valkosti, sem til greina koma varðandi framkvæmdina, svo sem notkun geldfisks, eldi á landi, eldi í lokuðum sjókvíum, minna sjókvíaeldi eða svokallaðan núll valkost (enga framkvæmd), sem hefðu í för með sér minni eða enga skaðsemi fyrir náttúruna og eignir annarra aðila sbr. 22. gr. stjórnsýslulaga nr. 37/1993 og 2. mgr. 9. gr. laga nr. 106/2000 um mat á umhverfisáhrifum og h-lið 1. tl. 2. mgr. 20. gr. reglugerðar nr. 660/2015 um mat á umhverfisáhrifum.

Á þetta við um gerð og ákvörðun um frummatsskýrslu, sem er á ábyrgð framkvæmdaraðila og Skipulagsstofnunar.

Varðandi notkun geldfisks og ummæli framkvæmdaraðila á bls. 128 að notkun á geldfiski sé ekki raunhæfur kostur er bent á frétt í Viðskiptablaðinu 9. maí 2018 um fimm ára samning Stofnfisks um sölu 22 milljóna geldhrogna til fyrirtækisins Grieg NL, sem notuð verða í nýrri eldisstöð fyrirtækisins á Nýfundnalandi.

Allur áhugi framkvæmdaraðilans virðist snúast um úrelt fyrirkomulag og tækni með sjókvíaeldi í opnum kvíum með kynbættum frjóum laxi af norskum uppruna. Í Noregi eru nú engin ný eldisleyfi gefin út með slíkum úreltum opnum kvíum og í Alaska er allt sjókvíaeldi með laxi í opnum kvíum bannað. Um afleiðingar vanrækslu á því að bera saman valkosti vísast til dóms Hæstaréttar frá 16. febrúar 2017 í máli nr. 575/2016.

8. Staðseting eldissvæða óglögg.

Í drögin að frummatsskýrsluni vantar glöggar upplýsingar á greinilegu korti (t.d. sjókort) um staðsetningu eldissvæða framkvæmdaraðila. Ennfremur um dýpi undir hverju eldissvæði sem og fjarlægð hvers eldiskvíasvæðis frá mörkum netlaga og fjarlægð á milli eldissvæða. Gerð er athugasemd við fyrirætlan framkvæmdaraðila að staðsetja eldiskvíasvæði aðeins 5 metra utan við netlög (120 m frá landi, bls. 1). Krafa er gerð til þess, að eldiskvíasvæðin verði færð verulega utar, þannig að netlögin séu utan nærmengunar frá eldiskvíunum. Sú fjarlægð er a.m.k. 500 m frá ytri mörkum netlaga. Eigendur sjávarsvæða innan netlaga eiga ekki að þurfa að þola stórkostlega nærmengun úrgangs frá kvíaeldinu.

9. Eins og áður er nefnt er það almennt viðurkennt af vísindamönnum og eldisaðilum, að stroklax mun alltaf sleppa úr sjókvíum og hafi meiri og minni áhrif á erfðamengi villtra laxastofna. Í drögum að frummatsskýrslunni er ekkert fjallað um, hvernig framkvæmdaraðilinn hugsar sér að koma í veg fyrir tjón annarra aðila, svo sem vegna erfðamengunar. Áhrifasvæði sleppilaxa verður vissulega mest á Vestfjörðum, en að auki nær það til veiðivatna um allt land að mati vísindamanna Hafrannsóknastofnunar. Sú staðreynd, að veiðivötn um allt land eru í áhættu staðfestist rækilega með dreifingu regnbogasilungs strokfiska úr sjókvíaeldi (að öllum líkindum úr eldi framkvæmdaraðila í Dýrafirði) í veiðivötn um allt land á árinu 2016. Sjá kort í viðhengi.

Í frummatsskýrslu verður að gera ítarlega grein fyrir neikvæðum áhrifum eldisins á náttúrulega laxa- og silungastofna. Ennfremur þarf að gera nákvæma grein fyrir því, hversu langt er í gjöfular veiðiár, sýna það á korti og leggja fram rökstutt mat á líkum þess að strokfiskur frá fyrirhuguðu eldi hafi ekki áhrif á fiskistofna í ám landsins nær og fjær. Umfjöllunin verði bæði á grundvelli fyrirbyggjandi upplýsinga um lax og silunga í ám á

Vestfjörðum, í ám við Húnaflóa, Breiðafjörð og Faxaflóa og ennfremur í ám allt í kringum landið.

Yfir 100 laxveiðiár í Noregi eru ónýtar til stangveiði vegna eldislaxa og laxalúsar af þeirra völdum (lúsin drepur aðallega sjógönguseiðin, þegar þau ganga til sjávar). Vísað er til nýlegrar skýrslu Náttúruvísindisstofnunar Noregs, þar sem rannsakað var erfðafni a.m.k. 20 laxa úr hverri af 147 laxveiðiám. Í ljós kom að 71 laxastofnanna sýndu meiri háttar erfðabreytingar af völdum stroklaxa úr sjókvíaeldi. Aðeins 22% norskra laxveiðiáa eru metnar með heilbriggt umhverfi.

Þá liggur fyrir samkvæmt norskri rannsókn um stroklaxa (Lars P. Hansen 2006), að stroklaxar úr eldi ferðast allt að 2000 km frá sleppistað. Þessar vísindastaðreyndir staðfesta enn á ný, að laxeldi á Vestfjörðum setur í stórhættu allar veiðiár landsins.

Hinn þekkti vísindamaður dr. Ketil Hindar birti grein um áhrif laxeldis í Fréttablaðinu 17. maí 2018, sem fylgir í viðhengi, þar sem hann lýsir í stuttu máli hinum skaðlegu áhrifum strokfisks úr sjókvíalaxeldi á villtan lax. Þau áhrif geta komið fram samstundis eftir stök.

10. Ekkert er í drögum að frummatsskýrslunni um samkomulag sem undirritað var 25. október 1988 af formanni Fiskeldis- og hafbeitarstöðva og veiðimálastjóra fyrir hönd Veiðimálastofnunar um að aldrei skyldi leyft að norskur lax væri notaður í sjókvíaeldi eða hafbeit og dreifingu hans skyldi takmarka við strandeldi. Fjalla verður skilmerkilega um þennan samning í frummatsskýrslu sem og um framandi laxeldisstofn í íslenskri náttúru. Þá ber að fjalla um reglugerð nr. 105/2000, sem bannaði notkun framandi fiskstofna í fiskrækt sem og breytingu reglugerðarinnar með reglugerð nr. 528/2003, þar sem bannið var afnumið. Notkun norska laxastofnsins var ólögleg þessi 3 ár og átti norsk stofninn ekki að vera til í landinu við afnám bannsins 2003. Ekki er vitað til þess, að síðari notkun hafi verið leyfð af físksjúkdómanefnd né erfðanefnd landbúnaðarins né Umhverfisstofnun. Öll síðari notkun stofnsins er því ólöglegt.

11. Ganga má út frá því, að verði risalaxeldi leyft í Dýrafirði verða það endalok fiskveiða í firðinum innan fárra að ógleymdum búsvæðum nytjafiska. Nánast ekkert er fjallað í drögum að frummatsskýrslunni um þessi atriði. Gera þarf ítarlega grein fyrir lokun hefðbundinna veiðisvæða í Dýrafirði af völdum fyrirhugaðs eldis sem og áhrifum þess á búsvæði nytjafiska.

12. Fjalla þarf nákvæmlega um umhverfisskilyrði og áhættugreiningu laxeldis í sjókvíum. Vestfirðir eru illa hæfir til laxeldis vegna sjávarkulda og lagnaðarishættu. Í Dýrafirði eru svokallaðar daggráður um 2000 á ári, en til að eldi sé vel samkeppnisfært þurfa daggráður að vera yfir 2400 á ári (sbr. hitastig sjávar í sunnanverðum Faxaflóa, Færeyjum og víðast í Noregi). Sjókvíaeldi við 2000 daggráður er varla samkeppnisfært við ódýrari eldisframleiðslu í Færeyjum og Noregi vegna lengri eldistíma sökum sjávarkulda. Síðan er reynslan, að þegar illa fer að ganga í fiskeldi minnkar hirðusemi, viðhald og eftirlit og meiri hætta verður á slyssleppingum.

Vísað er til reynslu síðasta vetrar í laxeldi Arnarlax hf. í Arnarfirði, þar sem nokkur hundruð þúsunda laxa (allt að 3000 tonn eða 750.000 fiskar) drápust vegna sjávarkulda, og norska móðurfélagið hefur tilkynnt um 800 milljóna króna tjón af þessum sökum.

13. Ekkert er í drögum að frummatsskýrslunni fjallað um tekjugreiningu ásamt beinum og óbeinum áhrifum á laxveiði. Almennt er áætlað, að hver stangveiddur lax skili um 100 þúsund krónum þá er niðurstaða tekjugreiningar hér með tíðöldum margfeldisáhrifum ein milljón króna á hvern fisk eins og tíðkast hefur að nota. Sé þannig mat yfirfært á 27 helstu laxveiðiár við Faxaflóa, Breiðafjörð og Húnaflóa, sem eru með um 35.000 laxa veiði, eru heildartekjur þeirra um kr. 3,5 milljarðar á ári. Með tíðöldum margfeldisáhrifum og 30% framlegð og 3% arðskröfu má meta þjóðhagslegt grunnverðmæti þessara stangveiða kr. 350 milljarða, -- sé yfirhöfuð hægt að meta náttúruauðlindir til fjár.

Þær matsupphæðir sem hér hafa verið nefndar eru þau verðmæti, sem sett eru í hættu og eru í húfi, ef það risalaxeldi nær fram að ganga, sem um ræðir í drögum að frummatsskýrslu og sem fyrirhugað er á Vestfjörðum samkvæmt nýjustu fréttum. Er þá ekki meðtalin veiði í öðrum landshlutum, sem einnig er í stórhættu.

14. Óverjandi er að heimila atvinnurekstur eins og risalaxeldi, sem stefnir í stórhættu hagsmunum, eignum og atvinnurekstri annarra manna, villtum íslenskum laxastofnum og milljarðaverðmæti laxveiðiáa landsins.

Miðað við þau verðmæti, sem í húfi eru, er brýn nauðsyn að framkvæmdaraðilinn geri grein fyrir því, hvernig hann fyrirhugar að bæta tjón veiðiréttareiganda, ef strokfiskur gengur upp í veiðiá. Sérstaklega í því tilviki, að eldisfyrirtækið verði gjaldþrota eftir sleppislys.

Í því sambandi verði í frummatsskýrslu gerð grein fyrir umhverfistryggingu framkvæmdaraðilans vegna tjóns þriðja manns. Þær tryggingar, sem nefndar eru í lögum um fiskeldi eru eingöngu til að greiða kostnað við upphreinsun tækja og búnaðar, ef hætt er starfsemi og framkvæmdaraðilinn er t.d. gjaldþrota eða verður ófær um að greiða þennan kostnað af öðrum ástæðum. Skv. 73. gr. EES samningsins skal allt tjón vegna umhverfisspjalla bætt af mengunarvaldinum (sjá 6. tl. að framan).

Í þessu sambandi verður ekki fram hjá því litið, að Arctic Sea Farm hf. er eignalítið félag miðað við fyrirhuguð gífurleg umsvif og er nauðsynlegt að tekið verði tillit til þess við mat á burðum félagsins til að sinna nauðsynlegum öryggiskröfum og til að standa undir skaðabótakröfum, ef til þeirra kynni að koma, og ef ekki eru fyrir hendi umhverfistryggingar vegna hugsanlegs tjóns þriðja manns.

Í þessu sambandi skal bent á að framkvæmdaraðilar tryggja yfirleitt sitt eigið tjón að fullu vegna strokfisks.

15. Ekkert er fjallað um það í drögum að frummatsskýrslunni, að skv. 2. mgr. 8. gr. laga nr. 71/2008 um fiskeldi er sú skylda lögð á umsóknaraðila um rekstrarleyfi til fiskeldis, að umsókn fylgi m.a. áætlun um fjármögnun mannvirkja og annars búnaðar, ásamt staðfestingu um a.m.k. 30% eigin fjármögnun eldisins og rekstraráætlun sem sýnir m.a. uppbyggingarferil eldis, öflun hrognar og seiða. Miðað við 10.000 tonna eldi er kostnaður við 4 millj. seiða, 12.000 tonn af fódri, vinnulaun, kaup og rekstur á eldiskvíum og tilheyrandi búnaði og þjónustuskipum auk annars rekstrarkostnaðar varla undir 12 milljörðum króna. Enda þótt ekki sé skylt að leggja fram umrædda áætlun fyrr en með umsókn um rekstrarleyfi hjá Matvælastofnun, þá er eðlilegt að krefjast þessara upplýsinga þegar í frummatsskýrslu, þar sem síðar er enginn möguleiki fyrir hagsmunaaðila eða almenning að sannreyna umrædd gögn framkvæmdaraðila þar sem fram til þessa hefur Matvælastofnun haldið þeim sið (ólöglega) að auglýsa ekki tillögu að rekstrarleyfi og gefa almenningi og hagsmunaaðilum þannig kost á að gera athugasemdir og tillögur til úrbóta, þ.e. upplýsinga- og andmælaréttur samkvæmt stjórnáráðslögum og tilskipun 2011/92/ESB er ekki virtur.

16. Ekki er fjallað með fullnægjandi hætti um sleppifiska og fyrirbyggjandi aðgerðir varðandi stroklaxa. Stundum kalla eldismenn vanmáttugar veiðitilraunir eftir sleppislys mótvægisáðgerðir (sbr. í Patreksfirði haustið 2013 þar sem þeir tilkynntu 200 laxa sleppingu, en breyttu þeirri tölu í 500, þegar 400 laxar höfðu veiðst á stöng innst í Patreksfirði haustið 2013 og sumarið 2014). Ekkert er fjallað um eiginlegar mótvægisáðgerðir eftir t.d. slysasleppingar, enda eru nánast engar slíkar raunhæfar í framkvæmdinni.

17. Rotþróin Dýrafjörður. Ekkert er fjallað um gífurlegt magn úrgangs frá sjókvíaldinu. Samkvæmt norskum heimildum (Statens Forurensningstilsyn 2009) er úrgangur í sjó frá 10.000 tonna eldi áætlaður eins og skólþfrárennsli frá 165.000 manna byggð.

18. Ekkert er fjallað í drögum að frummatsskýrslunni um spillta ásynd og ímynd náttúrunnar, en nærri má geta, að falleg og ósnert sveitasæluásýnd hverfur fljótt og breytist í eins konar hryllingsmynd, ef Dýrafjörðuin verður þakinn fjölmörgum eldiskvíum með tilheyrandi umhverfismengun. Gestir Íslands munu ekki sækjast eftir dvöl í slíku umhverfi. Er þá ótalið

ómælt tjón, sem hlýst af spillingu orðspors strax og norskur kynbættur eldislax byrjar að veiðast í laxveiðiám landsins. Aðeins örfáir eldisfiskar, sem veiðast í laxveiðiá, gerspilla á augabragði núverandi hreinni ímynd villta laxins.

19. Á ýmsum stöðum í drögum að frummatsskýrslunni eru settar fram órökstuddar staðhæfingar, sem eiga sér ekki stoð og ennfremur margvíslegar rangfærslur. Ennfremur koma fram ýmsir annmarkar. Verða hér nefnd nokkur slík tilvik, en upptalningin er ekki tæmandi.

- a) Bls. iv: „Í heildina eru áhrif á erfðamengi því talin óveruleg.“ Rangt.
- b) Bls. v: „Neikvæð áhrif verða að miklu leyti staðbundin og afturkræf.“ Rangt.
- c) Bls.vii: Viðmið umhverfisáhrifa. Vantar ýmis viðmið, t.d. um hámarksúsafjölda á hverjum fiski.
- d) Bls. 11: Ekki er ljóst hver er uppruni laxaseiða í 8 ám í Arnarfirði. Rangt.
Laxaseiðin voru að verulegu leyti af eldisuppruna.
- e) Bls. 30: Eldisnætur sagðar verða 15-20 m. en sjávardýpi á öllum fyrirhuguðum eldissvæðum um 30 m. Rangt.
Samkvæmt óglöggum kortum er sjávardýpi 10-30 m. sem er ófullnægjandi sjávardýpi á flestum merktum eldissvæðum. Enda gerir Orkustofnun í athugasemdum sínum sem leyfisveitandi skv. lögum um eignarrétt íslenska ríkisins að auðlindum hafbotnsins nr. 73/1990 tillögu um að öll eldissvæðin verði að öllu leyti staðsett á meira dýpi en 30 m.
- f) Bls. 31: Bent er á, að helstu áhættuþættir slysasleppinga, sem hér eru upptaldir m.a. ákeyrsla, skrufuskaðar, veður og þegar verklagsreglum er ekki fylgt, hafa þegar gerst á síðustu mánuðum hjá Arnarlaxi í Arnarfirði og Tálknafirði.
- g) Bls. 41: Um áhrifaþætti framkvæmdar. Ekkert minnst á strokfisk og erfðamengun af hans völdum. Né mengun vegna gifurlegs úrgangs.
- h) Bls. 58: Fjallað er hér um laxalús og að gripið verði til mótvægisáðgerða. Vantar að skilgreina hvaða aðgerða má vænta. Einnig vantar viðmið framkvæmdaraðila um meðallúsafjölda á hverjum fiski.
- i) Bls. 61: Á Vestfjörðum eru ekki kjörskilyrði fyrir laxalús vegna lágs sjávarhita. Rangt, samanber reynslu í Arnarfirði.
- j) Bls. 62: Að teknu tilliti til mótvægisáðgerða eru áhrifin af laxalús talin óveruleg. Rangt.
- k) Bls. 63: „Laxalús sem á uppruna sinn í eldislaxi getur haft bein en afturkræf áhrif á villta laxfiska.“ Rétt nema hvað áhrifin á villta laxa eru ekki afturkræf, þar sem hér er um að ræða lús sem drepur villtu seiðin, þegar þau ganga til sjávar.
- l) Bls. 64: „Niðurstöður áhættumats [Hafró] eru að lítil hættu sé á áhrifum laxeldis á náttúrulega stofna, þar sem fjarlægð er mikil frá laxveiðiám.“ Rangt.
Sérfræðingur Hafró segir allar ár landsins í hættu vegna stroklaxa úr eldi.
- m) Bls.66: „Ný erfðarannsókn staðfestir að laxaseiði í ám á sunnanverðum Vestfjörðum er í einhverjum tilfellum a.m.k. afkvæmi strokulaxa.“ Rétt.
- n) Bls. 68: Um hvernig á að þekkja og endurheimta stroklax úr eldi.
Vantar upplýsingar um merkingar eldislaxa með uggaklippingu og utanáliggjandi merkjum samkvæmt fyrirmælum reglugerðar. Einnig vantar upplýsingar um hverjar eru og hvernig fara fram „markvissar endurheimtur“ á stroklaxi.
- o) Bls. 68: Fullyrt, að það sé óvissuþáttur, að erfðablöndun skaði villta laxastofna. Rangt.
Margsannað og enginn sómakær vísindamaður dregur það í efa.
- p) Bls. 68: Mikilvæg yfirlýsing framkvæmdaraðilans: „Slysasleppingar hafa um langa hríð verið fylgífiskur laxeldis í sjókvíum.“ Rétt.
- q) Bls. 69: Fljótlega eftir að staðallinn [NS 9415] var tekinn upp í Noregi (2006) þá fækkaði tilkynntum slysasleppingum verulega. Rangt.
- r) Bls. 70: 3. mgr. á bls. 70 um „færri slysasleppingar í Noregi.“ Óskiljanleg lýsing.
- s) Bls. 71: „Litlar rannsóknir hafa verið gerðar á farleiðum stroklaxa hérlendis“.

Rétt er að nánast engar slíkar rannsóknir hafa farið fram. En farleiðir regnbogasilunga haustið 2016 liggja fyrir. Þeir dreifðust frá Vestfjörðum um allt land.

- t) Bls. 72: Reynsla á sjóeldi á Íslandi hefur sýnt fram á að strokulax finnst helst staðbundið í sama firði og í stuttan tíma eftir slyasleppingu. Órökstudd staðhæfing.
- u) Bls. 76: Enn skortir áþreifanlegar sannanir um að þessi erfðablöndun dragi úr lífsþrótti og aðlögunarhæfni hjá villtum laxastofnum. Rangt.
- v) Bls. 76: Erfðanefnd landbúnaðarins hérlendis leggst ekki gegn notkun á laxi af norskum uppruna í kvíaeldi við strendur Íslands. Rangt. Hrein fölsun.
- þ) Bls. 77: Í Noregi hefur lítið dregið úr heildarveiði á laxi síðustu 20 ár. Rangt.
- æ) Bls. 77: Víða hefur hnignun hefur oðið í laxastofnum svo sem á Írlandi, Englandi og Skotlandi og virðist minnkandi laxveiði alveg óháð umfangi laxeldis. Rangt.
- ö) Bls. 78: Niðurstöður áhættumats Hafró vegna mögulegrar erfðablöndunar metur út frá áhættumatslíkanum, að hætta erfðablöndunar sé fyrst og fremst staðbundin. Röng staðhæfing og hrein fölsun.
- aa) Bls.79: Samkvæmt sama áhættumats, að væri mögulegt að stunda laxeldi í Dýrafirði í samræmi við hámarksburðarþolsmat eða 10.000 tonn án þess að áhætta skapist á erfðablöndun út frá áhættumatslíkaninu. Röng staðhæfing og hrein fölsun.
- bb) Bls.80: Í niðurstöðukafla er þessi yfirlýsing framkvæmdaraðila: „Stroklaxar geta haft bein áhrif á erfðamengi villtra laxastofna.“ Rétt, en í mótsögn við fyrri yfirlýsingar sama aðila.
- cc) Bls. 80: „Til að koma í veg fyrir hugsanlega erfðablöndun þarf að leggja mikla áherslu á að eldislax sleppi ekki úr sjókvíum.“ Framkvæmdaraðili staðfestir hér hættu og skaða af stroklaxi úr eldi.
- dd) Bls. 80: Í heildina eru því þessi áhrif metin óveruleg og afturkræf. Röng staðhæfing.
- ee) Bls.108: Bent er á upplýsingar framkvæmdaraðila að af 20.000 tonna laxeldi, sem veltir 14 milljörðum króna séu útsvarstekjur sveitarfélaga 195 milljónir eða sem svarar 1,4% veltunnar. Og hagnaðurinn fer síðan nánast allur til erlendra eigenda, ef einhver verður.
- ff) Bls.114: Reynsla frá æðarvarpi í Patreksfirði hefur sýnt jákvæð áhrif frá fiskeldi. Röng og fráleit staðhæfing.
- gg) Bls.124: Sjókvíaeldi við strendur Íslands er á mörkum þess sem er talið framkvæmanlegt út frá líffræðilegum og hagfræðilegum sjónarmiðum. Allavega rétt út frá líffræðilegum sjónarmiðum, en um leið stórfelld áhætta fyrir náttúru landsins.
- hh) Bls.128: Staðfesting framkvæmdaraðila, að sjókvíaeldið hafi neikvæð áhrif á lífríkið og aðra náttúru landins.

20. Fjöldmörg önnur atriði í drögum að frummatsskýrslu framkvæmdaraðila, sem eru ófullnægjandi eða ekki gerð viðunandi skil eru eftirfarandi (upptalningin er ekki tæmandi):

- a) Gera verður spá um mögulega dreifingu smits frá eldissvæðunum sem hægt verði að nota til að bregðast markvisst við ef sjúkdómar eða lúsaplága koma upp í laxeldinu. Þá þarf að gera grein fyrir líklegri dreifingu smitsjúkdóma frá eldissvæðum framkvæmdaraðila.
- b) Gera þarf grein fyrir áætlun um fjölda fiska sem sleppa úr sjókvíunum, yfir hve stórt svæði sé líklegt að þeir dreifist og hvaða ár og landssvæði séu í mestri hættu vegna uppgöngu eldisfisks.
- c) Gera þarf grein fyrir áhrifum eldisins á náttúrulega laxastofna nær og fjær í ám landsins.
- d) Gera þarf grein fyrir öryggisþáttum er varða búnað og hvernig fyrirhugað er að varna því að fiskur sleppi úr eldiskvíum, þannig að umsagnaraðilum og þeim, sem gert hafa athugasemdir við drög að

frummatsskýrslunni sé ljóst í hverju þeir þættir felast og hvaða viðmið eru í forsendum, svo sem straumar, vindar, marglytta, hafís og lagnaðaris sem og reynsla af vegalengd farleiða strokfiska samkvæmt rannsóknum um strokfiska úr norskum eldiskvíum, og hvar farleiðir villtra laxa liggja, bæði á útleið og heimleið.

- e) Lýsa þarf ítarlega viðbragðsáætlun sem fylgt verður, ef eldislax sleppur úr eldinu og hvernig verja eigi að hann gangi upp í lax- og silungsveiðiár nær og fjær, en aðallega á svæðinu frá Faxaflóa til Húnaflóa. Hér er meðal annars átt við gögn sem Fiskistofu eru nauðsynleg til að meta hvort viðbragðsáætlun sé fullnægjandi eða hvort nokkur leið er yfirhöfuð til, sem getur stjórnað eða komið í veg fyrir stjórnlausa dreifingu strokfisks.
- f) Gerð er athugasemd um sjónmengun af fyrirhuguðum fódurprömmum við sjókvíarnar, sem venjulega eru upplýstir með sterkum ljóskösturum eftir að skyggja tekur.
- h) Gera þarf nánari grein fyrir einni aðaláhættu sjókvíaeldisins, sem er undirkæling sjávar. Þá vantar raunhæfa viðbragðsáætlun vegna hafís og lagnaðaris.
- i) Gerð verði grein fyrir neikvæðum áhrifum framkvæmdar á fuglalíf og æðarvarp við Dýrafjörð.
- j) Gerð verði grein fyrir reglulegu t.d. mánaðarlegu eftirliti óháðs aðila með starfsemi framkvæmdaraðila þannig að framkvæmdaraðili hafi ekki „eftirlit“ með sjálfum sér.
- k) Gerð verði grein fyrir skipaumferð og aðalsiglingaleiðum, sem liggja nærri tilgreindum staðsetningum kvíanna og til hvaða aðgerða framkvæmdaraðili hyggst grípa, ef skip siglir á kvíarnar.
- l) Gera þarf nákvæma grein fyrir því, hvaða efni framkvæmdaraðilinn hugsar sér að nota til íblöndunar í það sem kallast „sérstakt laxafóður“ eða „lúsalyfjafóður“, sem notað er til að berjast við laxalúsina. Einnig hvaða viðmiðunarmörk framkvæmdaraðilinn setur sér varðandi lúsafjölda á hverjum fiski. Ennfremur hvaða eiturefni framkvæmdaraðilar kalla oftast „lyf“ og sem ætluð eru til að drepa lúsina.

Niðurstaða

Það er álit aðila þessara athugasemda að nái framkvæmdin fram að ganga verði umhverfisáhrif hennar verulega neikvæð og óafturkræf.

Gerð er krafa til Skipulagsstofnunar, að hún rannsaki ítarlega allar athugasemdir þessa bréfs og rökstyðji álit sitt á þeim.

Eins og að ofan greinir og einnig í fyrri athugasemdum undirritaðs dags. 18. ágúst 2017, þá er umrædd framkvæmd óheimil að lögum vegna margvíslegra annmarka. Skipulagsstofnun er því óheimilt að samþykkja drög að frummatsskýrsluni eins og framkvæmdaraðilinn setur þau fram. Samþykki á drögum að frummatsskýrslu fyrir óheimila framkvæmd er ótæk afgreiðsla.

Virðingarfyllst,

f.h. Náttúruvendsamtaka Íslands, Náttúruverndarfélagssins Laxinn lífi,
Veiðifélags Laxár á Ásum, Atla Árdal Ólafssonar, Varplands ehf.,
Langadalsárdeildar Veiðifélags Hvannadalsár og Langadalsár,
Geiteyrar ehf., Akurholts ehf., Ara P. Wendel og Víðis Hólm Guðbjartssonar

Ottar Yngvason

Fylgiskjöl:

1. Athugasemdir við tillögu að matsáætlun dags. 18. ágúst 2017.
2. Áhrifin geta komið fram samstundis. Dr. Ketil Hindar. Fréttabl.17.05.18.
3. Um sölu Stofnfisks á geldhrognum. Viðskiptabl. 9. maí 2018.
4. Laxadauðinn hjá Arnarlaxi 3.000 tonn. Tjón um 800 milljónir. Stundin 15.05.18.
5. Skýrsla NINA frá febrúar 2016 um erfðabreytingar í villtum laxastofnum í norskum veiðiám af völdum stroklaxa úr sjókvíaldi.
6. Viðtal við Sigurð Guðjónsson, forstjóra Hafrannsóknastofnunar. Veiðimaðurinn nr. 202. Júní 2016.
7. „Mun norskt generegn eyðileggja íslenska laxinn?“ Arnar Pálsson, erfðafræðingur. 5. janúar 2017.
8. Erfðamengun. Arnar Pálsson, erfðafræðingur. Fréttabl. 08.06.2017.
9. Fiskeldi í sjókvíum – ný stóriðja í fjörðum og flóum. Einar Jónsson, fiskifræðingur og Erlendur Steinar Friðriksson, sjávarútvegsfræðingur. 15. október 2016.
10. Fiskeldi í sjókvíum II. 15. nóvember 2016. Sömu höfundar.
11. Erfðanefnd landbúnaðarins. Ráðleggingar til stjórnvalda. 6.júní 2017.
12. Hættukort vegna strokfisks úr eldi.
13. Kort sem sýnir dreifingu regnbogasilungs úr sjókvíaldi í íslenskar veiðiár 2016.
14. Frétt á intrafish.com 27. júlí 2018 um stórfellda uppbyggingu landeldis í Noregi.